

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Ana Bilim Dalı
Muhasebe Finansman Bilim Dalı

**2008 FİNANSAL KRİZ ÖNCESİ VE SONRASI BANKACILIK VE
SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hüseyin AKBULUT

Sivas
Kasım 2017

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Ana Bilim Dalı
Muhasebe Finansman Bilim Dalı

2008 FİNANSAL KRİZ ÖNCESİ VE SONRASI BANKACILIK VE
SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

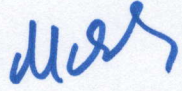
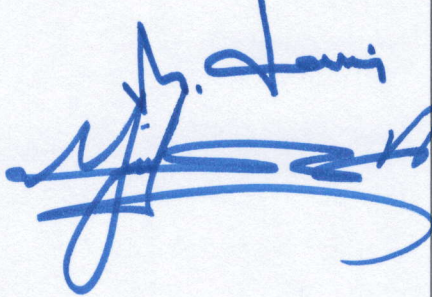
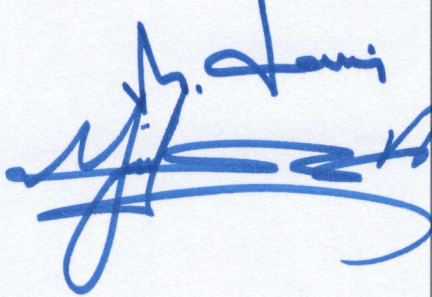
Hüseyin AKBULUT

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Yüksel AYDIN

Sivas
Kasım 2017

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı : Muhasebe Finansman
Tezin Başlığı : 2008 Finansal Kriz Öncesi ve Sonrası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörünün Finansal Analizi
Savunma Tarihi : 21.10.2017
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Yüksel AYDIN

	Unvanı - Adı Soyadı	İmza
Jüri Başkanı	: Doç. Dr. Muhammet Mustafa KISAKÜREK	
Üye	: Doç. Dr. Mehmet DEMİR	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Yüksel AYDIN	

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Hüseyin AKBULUT tarafından hazırlanan 2008 Finansal Kriz Öncesi ve Sonrası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörünün Finansal Analizi başlıklı tez, kabul edilmiştir. ..../..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza
Hüseyin AKBULUT

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezimin çalışmaları esnasında bana katkı sağlayan ve devamlı yol gösteren Değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Yüksel AYDIN'a çok teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisansa başladığım günden beri emeğini esirgemeyen ve beni yönlendiren Sayın Hocam Doç. Dr. Mehmet DEMİR'e de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Tüm bu çalışmalarım sırasında maddi ve manevi destekleri ile her zaman yardımcı olan başta eşim olmak üzere tüm aileme canı gönülden teşekkür ediyorum.

Bunun yanında gerek bilgi alış verişinde bulunduğum gerekse bana yardım konusunda emeklerini esirgemeyen tüm dost ve arkadaşlarıma, özellikle Mihraç GÜNAÇTI'ya çok teşekkür ederim.

SİVAS – Kasım 2017

Hüseyin AKBULUT

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	4
KRİZ, FİNANSAL KRİZ VE TARİHLER İTİBARIYLA FİNANSAL KRİZLER	4
<i>1.1. Kriz Kavramı ve Ekonomik Kriz</i>	<i>4</i>
<i>1.2. Finansal Kriz Kavramı</i>	<i>5</i>
<i>1.3. Finansal Kriz Türleri</i>	<i>6</i>
1.3.1. Sistematik Finansal Krizler	<i>6</i>
1.3.2. Dış Borç Krizi	<i>7</i>
1.3.3. Para Krizi	<i>7</i>
1.3.4. Bankacılık Krizi	<i>8</i>
<i>1.4. Türkiye'de Yaşanan ve Türkiye'nin Etkilendiği Finansal Krizler</i>	<i>9</i>
1.4.1. 1929 Büyük Buhran	<i>10</i>
1.4.2. 1946 Devalüasyonu	<i>13</i>
1.4.3. 1958 Devalüasyonu ve Siyasi Kriz	<i>14</i>
1.4.4. 1982 Bankerler Krizi	<i>15</i>
1.4.5. 1994 Finansal Kriz	<i>16</i>
1.4.6. 2000 ve 2001 Türkiye Bankacılık Krizleri	<i>19</i>

1.4.7. 2007 ABD Subprime Mortgage Krizi (2008 Küresel Kriz).....	27
2. BÖLÜM.....	33
TÜRKİYE’DE BANKACILIK VE BANKALARIN FON KAYNAKLARI.....	33
2.1. Bankanın Tanımı.....	33
2.2. Banka Türleri.....	36
2.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar.....	37
2.2.1.1. Milli Sermayeli Bankalar.....	37
2.2.1.2. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar.....	38
2.2.2. Yaptıkları İşlere Göre (Faaliyet Alanları ve Amaçlarına Göre) Bankalar.....	38
2.2.2.1. Emisyon Bankaları (Merkez Bankaları).....	38
2.2.2.2. İş ve Ticaret Bankaları.....	38
2.2.2.3. Tasarruf (Mevduat) Bankaları.....	39
2.2.2.4. Ziraat ve Sanayi Bankaları.....	40
2.2.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları.....	40
2.3. Mevduat (Ticari) Bankaların Fon Kaynakları.....	42
2.3.1. Banka Bilançosu.....	43
2.3.2. Bankaların Fon Kaynakları.....	49
2.3.2.1. Mevduat.....	49
2.3.2.2. Özkaynaklar.....	50
2.3.2.3. Diğer Yabancı Kaynaklar.....	51
2.3.3. Bankaların Fon Kullanımı.....	52
2.3.3.1. Krediler.....	52
2.3.3.2. Yatırım Amaçlı Değerler Ve Diğer Aktifler.....	53
3. BÖLÜM.....	54
TÜRKİYE’DE SİGORTACILIK VE SİGORTACILIK SEKTÖRÜ FON KAYNAKLARI.....	54
3.1. Sigorta Kavramı ve Tanımı.....	54
3.2. Sigortacılığın İşlevleri.....	56
3.2.1. Ekonomik İşlevler.....	57

3.2.1.1. Önemli Bir Tasarruf Kaynağı Olma.....	57
3.2.1.2. Sermaye Faktörünün Mobilizasyonunda Etken Olma	57
3.2.1.3. Sermaye Piyasasının Gelişmesini Sağlayıcı Etken Olma	57
3.2.1.4. Sosyo-Ekonomik Kayıpların Önleyicisi Olma	58
3.2.1.5. Uluslararası Ekonomik İlişkileri ve Ticareti Geliştirmede Etken Olma	59
3.2.1.6. Vergi Kaynağı Olma	59
3.2.1.7. İstihdam Sağlayıcı Olma	60
3.2.2. Sosyal İşlevler	60
3.2.2.1. Girişimcinin Kararını Olumlu Etkiler	60
3.2.2.2. Fiyatların Düşmesine Yardımcı Olma	61
3.3. Sigorta Türleri.....	61
3.3.1. Sosyal Sigortalar	63
3.3.2. Özel Sigortalar	64
3.3.2.1. Hayat Sigortaları	66
3.3.2.2. Sorumluluk Sigortaları	67
3.3.2.3. Mal (Elementer) Sigortaları	68
3.3.3. Türkiye’de Uygulanan Sigorta Branşları	69
3.4. Sigorta Sektörünün Fon Kaynakları ve Kullanımı.....	76
4. BÖLÜM.....	84
2008 FİNANSAL KRİZ’DE TÜRK BANKACILIK VE SİGORTACILIK SEKTÖRLERİ	84
4.1. Kullanılan Finansal Analiz Teknikler Ve İstatistiksel Yöntem.....	84
4.1.1. Oran Analizi Yöntemi (Finansal Rasyolar).....	84
4.1.2. Dikey Yüzde Analizi.....	86
4.1.3. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi.....	87
4.1.4. İstatistiksel Veri Analizi T Testi	87
4.2. 2008 Finansal Kriz Öncesi Ve Sonrası Türk Bankacılık Sektörü	88
4.2.1. 2008 Finansal Kriz’in Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri	89
4.2.1.1. Kriz Öncesi Bilanço Yapısı.....	91

4.2.1.2. Türk Bankacılık Sektörünün 2008 Finansal Kriz ve Kriz Sonrası Bilanço Yapısı.....	99
4.2.2. Bazı Finansal Oranlar İle 2005-2011 Yılları Arası Türk Bankacılık Sistemi.....	105
4.2.3. Genel Olarak Banka Sektörünün Fon Durumu	110
4.3. <i>Türk Sigortacılık Sektörünün 2008 Finansal Kriz Öncesi ve Sonrası</i>	113
4.3.1. Türk Sigortacılık Sektörü Üzerinde 2008 Finansal Kriz'in Etkileri	113
4.3.1.1. Sigorta Sektörünün 2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilançoların Durumu ve Analizi.....	114
4.3.1.2. Sigorta Sektörünün Karlılık Göstergeleri.....	123
4.4. <i>Türk Bankacılık ve Sigortacılık Sektörlerinin Karşılaştırılmasında T Testi Analizi Uygulaması</i>	127
4.4.1. Uygulamanın Amacı ve Önemi.....	127
4.4.2. Veri Setinin Oluşturulması.....	128
4.4.3. Analiz ve Bulgular Doğrultusunda Uygulamanın Değerlendirilmesi....	129
SONUÇ	139
KAYNAKÇA	142
ÖZ GEÇMİŞ	150

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AŞ	: Anonim Şirketi
BAĞ-KUR	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BBC	: British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
bkz.	: Bakınız
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DP	: Demokrat Parti
E/H	: Emeklilik Hayat
FED	: Federal Reserve (Federal Rezerv Sistemi)
GSYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
H/E	: Hayat Emeklilik
IMF	: Uluslararası Para Fonu
K/Z	: Kar Zarar
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
MB	: Merkez Bankası
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
S/H	: Sağlık Hayat
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu

SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TL	: Türk Lirası
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TP	: Türk Parası
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
vb.	: ve benzer(ler)i
YP	: Yabancı Para

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. 1999-Eylül 2002 Döneminde Banka Değişiklikleri.....	25
Tablo 2.1. Banka Türleri	37
Tablo 2.2. 2016 Yılı İtibariyle Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankalar	41
Tablo 2.3. X Mevduat Bankasının Aralık 2015 Bilançosu - Aktifler	44
Tablo 2.4. X Mevduat Bankasının Aralık 2015 Bilançosu - Pasifler.....	46
Tablo 3.1. Sosyal Sigorta ve Özel Sigortanın Bazı Kriterlere Göre Karşılaştırılması	66
Tablo 3.2. Türkiye’deki Sigorta Şirketlerinin Konsolide Bilançosu - Aktif.....	76
Tablo 3.3. Türkiye’deki Sigorta Şirketlerinin Konsolide Bilançosu - Pasif.....	80
Tablo 4.1. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Karşılaştırmalı Tablolar Analizi - Aktif.....	93
Tablo 4.2. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Karşılaştırmalı Tablolar Analizi - Pasif	94
Tablo 4.3. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Dikey Yüzde Analizi - Aktif.....	95
Tablo 4.4. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Dikey Yüzde Analizi - Pasif	96
Tablo 4.5. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam Aktiflerin Banka Grup Payları.....	97
Tablo 4.6. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam Kredilerin Banka Grup Payları.....	98
Tablo 4.7. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam Mevduatın Banka Grup Payları.....	98
Tablo 4.8. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Aktif Karlılığı Oranları	107

Tablo 4.9. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Özsermaye Karlılığı Oranları	107
Tablo 4.10. 1996-2006 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Net Faiz Marjı Oranları	107
Tablo 4.11. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Karşılaştırmalı Tablo Analizi – Toplam Aktifler.....	115
Tablo 4.12. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Dikey Yüzde Analizi – Toplam Aktifler	116
Tablo 4.13. 2005-2011 Yılları Arası Sigortacılık Sektörünün Önemli Bazı Göstergeleri ve Artış oranları.....	118
Tablo 4.14. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Karşılaştırmalı Tablo Analizi – Toplam Pasifler	121
Tablo 4.15. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Dikey Yüzde Analizi – Toplam Pasifler.....	122
Tablo 4.16. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörlerinin Kullandığı Bazı Ortak Oranlar.....	128
Tablo 4.17. Rasyoların Normallik Testi	130
Tablo 4.18. Aktif Karlılığı T Testi Sonucu	131
Tablo 4.19. Özsermaye Karlılığı T Testi Sonucu.....	133
Tablo 4.20. Sermaye Yeterlilik Rasyosu T Testi Sonucu	134
Tablo 4.21. Likidite Rasyosu T Testi Sonucu	135
Tablo 4.22. Hisse Başı Kar Oranı T Testi Sonucu	137

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1: Ekonomik Kriz Çeşitleri.....	5
Şekil 1.2. Makroekonomik ve Finansal Dayanıksızlıkların Ortaya Çıkışı	8
Şekil 4.1. 2005-2011 Yılları Arası Banka Grupları Dönem Net Karı/Zararı.....	106
Şekil 4.2. 2005-2011 Yılları Arası Mevduatlar	110
Şekil 4.3. 2005-2011 Yılları Arası Mevduat Dışı Kaynaklar	111
Şekil 4.4. 2005-2011 Yılları Arası Özkaynaklar	112
Şekil 4.5. 2005-2011 Yılları Türk Sigorta Sektörünün Toplam Varlıklardaki Artışı	117
Şekil 4.6. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Şirketlerinin Önemli Bazı Göstergelerinin Artış Oranları	119
Şekil 4.7. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Önemli Bazı Göstergelerinin Bilanço Payları.....	120
Şekil 4.8. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Özsermaye Karlılığı Oranları	124
Şekil 4.9. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Aktif Karlılığı Oranları.....	124
Şekil 4.10. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Mali Kar Oranları.....	125
Şekil 4.11. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Teknik Kar Oranları	126
Şekil 4.12. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Aktif Karlılık Oranları.....	132
Şekil 4.13. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Özsermaye Karlılık Oranları.....	133
Şekil 4.14. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Sermaye Yeterlilik Rasyoları.....	135
Şekil 4.15. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Likidite Rasyoları	136

Şekil 4.16. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Hisse Başı Kar Oranları	137
Şekil 4.17. Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri 2005-2011 Yılları Arası Dönem Net Karları ve Artış Oranları	141

ÖZET

Ülkemizde finansal sistemin bir alt kolu olan para piyasasının yapı taşı oluşturan bankalar ve sigorta şirketleri, ekonomideki fon arz ve taleplerinin yönetilmesini sağlayarak ülkemizin kalkınmasında büyük katkılar sağlamaktadır. Bu kurumların bünyelerinde bulunan fonların reel sektöre devredilmesiyle para değişime uğrayarak sermaye halinde ekonomide dolaşmaya başlar.

Ekonomi içerisinde yer alan tüm gerçek ve tüzel kişilerin en çok zarara uğradığı durumların başında finansal krizler gelmektedir. Finansal krizlerin etkileri, sadece ekonomik alanda sınırlı kalmayıp toplumsal, siyasal ve sosyal alanlarda da büyük kayıpların yaşanmasına sebep olmaktadır. Dünya ekonomisinin küreselleşmesi ve mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle birlikte bir ülkede oluşan kriz, diğer ülkelere hızlı biçimde sıçrama yapabilmektedir.

Bu çalışmada, öncelikle kriz kavramı ve ekonomik kriz çeşitleri ele alınmış ve finansal krizler üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin yaşadığı ve etkilendiği finansal krizler genel olarak açıklanmıştır. Finansal sistem içerisinde en büyük paylara sahip olan bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin tanımları, türleri, işlevleri ve bilanço yapıları değinilerek, fon oluşumundaki kalemlerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası olarak 2005-2011 yılları arası Türk bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin, mali tabloları analiz edilmiş ve finansal rasyolar, fon kaynakları ve kullanımları yıllar itibarıyla değerlendirilmiştir. Ayrıca yapılan istatistiksel veri analizi yöntemi T Testi Analizi uygulaması ile bankacılık ve sigortacılık sektörlerine ait bazı ortak finansal oranların verileri karşılaştırılmış, bu oranlarla ilgili olarak kriz öncesi ve sonrası şeklinde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kriz, Banka, Sigorta, Fon, Finansal Rasyolar, T Testi, Analiz.

ABSTRACT

Banks and insurance companies that constitute the building block of the money market, which is a sub-branch of the financial system in our country, make great contributions to the development of our country by managing the fund supply and demand in the economy. With the transfer of the funds in the bodies of these institutions to the real sector, the money begins to circulate in the economy in the form of capital changes.

Financial crises are at the forefront of all the real and legal persons involved in the economy. The effects of financial crises are not only limited to the economic arena, but also cause huge losses in social, political and social areas. The crisis in a country which formed Globalization of world economy and the liberation of goods, services and capital movements are other countries can jump rapidly.

In this study, firstly the concept of crisis and various types of economic crises are discussed and financial crisis is emphasized. The financial crises experienced and influenced by Turkey are generally explained. The definitions, types, functions and balance sheet of the banking and insurance sectors which have the largest shares in the financial system are mentioned and the items in fund formation are mentioned.

In the last part of the study, before and after the 2008 Global Crisis, the financial statements of the Turkish banking and insurance sectors between 2005 and 2011 were analyzed and financial ratios, funding sources and usage were evaluated over the years. In addition, statistical data analysis method T test analysis application the data of some common financial ratios of the banking and insurance sectors were compared and the pre-crisis and post-crisis evaluations of these ratios were made.

Key Words: Crisis, Bank, Insurance, Fund, Financial Ratios, T Test, Analysis

GİRİŞ

Ticari faaliyetler çok eskiden takas yöntemi ile yani bir mal karşılığı başka bir mal değiştirilerek yapıyordu. İnsanlar belli süre bu uygulamayı kullandıktan sonra yeteri kadar tatmin olmamaya başlamış ve farklı arayışlar içine girmiştir. Bu arayış malları karşılığındaki alacağını başka mal veya mülk haricinde biriktirebileceği değeri olan başka bir araçla yapmak istiyordu. M.Ö. 687 yılında Lidya Kralı Gigges yazılı kaynaklarda geçen ve tarihte ilk para olarak kabul edilen, insanların ticarete takas yöntemi dışında kullanabileceği para benzeri araçlar üretmiştir. Bu araçlar yani paralar, Lidya'nın başkenti Sarses şehrinin içinden geçen Pactolus nehrinden (Gediz nehrinin bir kolu Sart çayı) toplanan alüvyonlarındaki altın, gümüş, nikel alüminyum, tunç gibi madenlerin karışımından elde edilen ve üzerine Lidya kralının arması olan kartal başı figürü basılan metal külçeler yapılmıştır (Aydın 2016).

Paranın icat edilmesi; ticareti kolaylaştırarak geliştirmiş, insanların birikim veya yatırım yapabilmesi gibi olanaklar sağlamış ve bununla birlikte günümüz finansal sistemlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Finansal sistem; bir ekonomide, belirli kişi ve kurumların, piyasaların, araçların ve organizasyonların, birlikte çeşitli fonksiyonları yerine getirmek üzere bir araya gelmeleri sonucunda kurulan sistemdir. Tasarrufların yatırımlara çevrilmesi fonksiyonu finansal sistem aracılığıyla oluşmaktadır. Finansal araçların başında gelen para ve para benzeri diğer finansal araçların üretildiği ve ekonominin işleyişi içine sokulduğu bu sistem, bir taraftan da ekonominin mikro ve makro performansını belirleyicisi durumundadır (Afşar 2007: 188).

Finansal sistem içinde, bir tarafta gelirlerinin tamamını tüketmeyen tasarruf sahibi birimler (fon fazlasına sahip kesim) ile gelirlerinden daha fazla harcama yapması gereken, fon açığı bulunan birimler yer almaktadır. Finansal sistemin temel amacı; fon arz edenler, birikimlerini çeşitli finansal araçlar ve aracı kurumlarla aynı zamanda yasal düzenlemeler eşliğinde güvenle, fon talep edenlere kullandırarak etkin bir fon akışı sağlamaktır (Afşar 2006:1-2).

Finansal araçlar iki gruba ayrılmaktadır; para yaratan finansal araçlar ve para yaratmayan finansal araçlardır. Para yaratan finansal araçlar; ticaret bankaları,

kredi birlikleri, katılım bankaları ve tasarruf ve kredi birliklerinden oluşur. Para yaratmayan finansal araçlar mevduat kabul etmeyen diğer kaynaklardan fon sağlayan kurumlardır. Bunlar ise; kalkınma ve yatırım bankaları, sosyal güvenlik kurumları, sigorta şirketleri, finansman şirketleri ve yatırım fonları ve ortaklıklarıdır.

Türkiye’de finansal sistem; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlardan oluşmaktadır. Kredi kuruluşları;

- Mevduat bankaları
- Katılım bankalarını kapsamaktadır.

Finansal kuruluşlar ise;

- Sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunan kuruluşları
- Bankacılık Kanunu’nda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşları,
- Kalkınma ve yatırım bankalarını
- Finansal holding şirketleri

içermektedir.

Sistemi düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) yanı sıra Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı’dır. TCMB Kanunu’nda finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri alma ve mali piyasaları izleme bankanın temel görevleri arasında yer almıştır. Diğer yandan kredi kuruluşları ve finansal kuruluş sayılan kalkınma ve yatırım bankaları ile finansal kiralama, faktoring ve tüketici finansman şirketleri BDDK tarafından denetlenmektedir. Menkul kıymet işlemleri ilgili düzenleme ve denetleme yapmakla yetkili olan SPK’nın temel görevi sermaye piyasasının sağlıklı biçimde çalışmasını ve yatırımcıların hak ve yararlarının korunmasını sağlamaktır. Son olarak ise, sigorta şirketlerini T.C. Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetim Kurulu Başkanlığı tarafından denetlenmektedir (TCMB 2014: 3).

Finansal sistemlerin aksamasına, bozulmasına ve hatta durma seviyesine getiren olayların başında finansal krizler yer almaktadır. Bu krizler ekonomide dengeli bir yapıdan dengesiz yapıya veya istikrarlı ortamdaki istikrarsız bir vaziyete doğru geçmesiyle meydana gelir. Finansal sistem içerisindeki kurum veya varlıkların bazı nedenlere bağlı olarak değerini kaybetmesine neden olmaktadır. Finansal krizler, ülkelerin ekonomik ve sosyal alanlarında ciddi anlamda yıkıcı ve büyük kayıpların yaşanmasına sebep olan durumlardır. Bununla birlikte finansal sistemin başında gelen bankacılık ve sigortacılık sektörleri bu krizlerden en çok etkilenen sektörlerdir.

Türkiye’de finansal sistemin başında gelen bankacılık sektörü yüzde 85’in üzerinde bir oranda ağırlığa sahipken, daha sonra sigortacılık sektörü yüzde 3,2 oranında ağırlıkla ikinci sırada yer almaktadır (TCMB 2014: 21).

Türkiye ekonomisinde büyük paya sahip olan özellikle bankacılık sektörü ile sigortacılık sektörlerinin, yaşanan 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası 2005 yılından 2011 yılına kadar olan mali tabloları ile fon yönetim işlemleri ele alınmıştır. Yıllar itibariyle karşılaştırmalar yapılarak; bilançolarına yansıyan ciddi oranda artış azalış gibi değişimler olup olmadığı, önemli bazı oranların kriz öncesi ve sonrası durumu ile sektörlerin finansal analizleri yapılmış ve bu krizden ne derece etkilendiğine bakılmıştır. Ayrıca bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde kullanılan ortak oranların 2005-2011 yılları arası T testi analizi ile sektörler karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda hangi sektörün bu krizden daha fazla etkilendiği gözetilmiştir.

Bu çalışmada ilk olarak Türkiye’de yaşanan ve Türkiye’nin etkilenmiş olduğu finansal krizler hakkında, kronolojik sıralamaya dikkat edilerek, bilgi verilmiştir. İkinci ve üçüncü bölümlerde Türk bankacılık sektörü ve Türk sigortacılık sektörünün genel tanımları, banka ve sigorta türleri, işlevleri ve sektörlerin bilanço yapıları ele alınarak fon yönetimlerine değinilmiştir.

1. BÖLÜM

KRİZ, FİNANSAL KRİZ VE TARİHLER İTİBARIYLA FİNANSAL KRİZLER

1.1. Kriz Kavramı ve Ekonomik Kriz

Kriz kelimesi, Yunanca ve Latince kökenli olup “krisis” sözcüğünden gelmekte olup “karar verme” anlamını taşımaktadır.

“Kriz, özellikle aniden ortaya çıkan bir hastalık belirtisi olarak tıbbi bilimlerde yaygın kullanıma sahipken, sosyal bilimlerde ise bir anda oluşan kötüye gidiş, büyük sıkıntı, buhran, bunalım anlamına gelmektedir” (Aktan, Şen 2001:1-2).

TDK ise krizi şöyle tanımlamaktadır; “Bir ülkede veya ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran” olarak tanımlamaktadır. Ekonomide ise “çöküntü” anlamına denk gelir (Türk Dil Kurumu 2016).

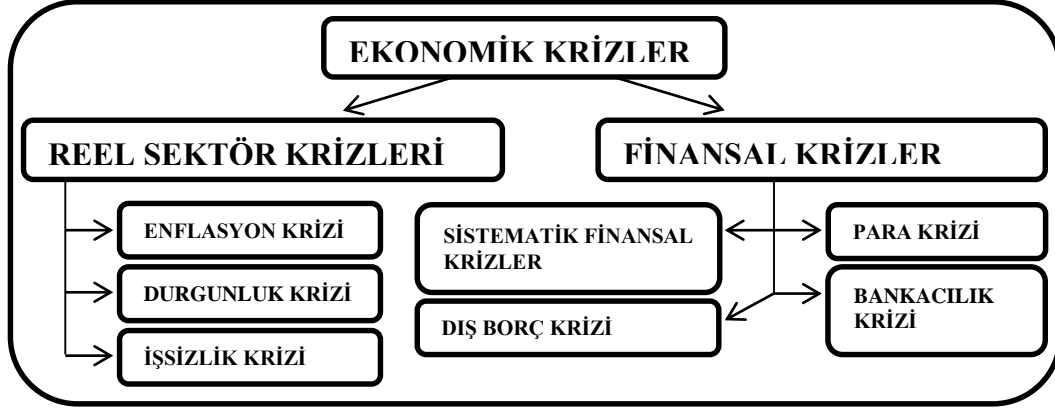
Ekonomik kriz ise; bir mal, hizmet, üretim faktörü veya döviz, para ve sermaye piyasalarında, bankacılık sektöründe kabul edilebilir bir değişme sınırının ötesinde gerçekleşen şiddetli dalgalanma olarak tanımlanmaktadır (Kibritçioğlu 2001: 174).

Başka bir tanım daha yapılacak olursa kriz, ekonominin dengeli bir yapıdan dengesiz bir yapıya geçişi veya istikrarlı bir vaziyetten istikrarsızlığa doğru geçmesi şeklinde de ifade edilmiştir (Özgüven 2001: 6).

Ekonomik anlamda ise kriz kavramı, ekonomik konjonktürdeki genişleme döneminde uzun veya kısa bir bunalım, buhran veya daralma dönemlerine geçiş olarak da tanımlanabilmektedir (Rosier 1991: 20).

Ekonomik kriz ikiye ayrılacak olunursa; reel sektör krizleri ve finansal krizler şeklinde ayrılabilir. Mal ve hizmet piyasasındaki enflasyon krizi ve durgunluk krizi ile işgücü piyasasındaki işsizlik krizleri reel sektör krizleri; sistematik finansal

krizler, dış borç krizi, para krizi, bankacılık krizi ise finansal krizler arasında yer alır. Şekil 1.1’de ekonomik kriz çeşitleri daha net görülmektedir.

Şekil 1.1: Ekonomik Kriz Çeşitleri

Bu çalışmada finansal krizler ele alınmıştır ancak reel sektör krizlerini birer cümleyle tanımlanacak olursa;

- Enflasyon krizi; mal ve hizmet piyasalarındaki fiyat yükselişlerinin belli bir sınırın üstüne çıkmasıyla oluşan krizdir.
- Durgunluk krizi; (resesyon krizi) fiyatlar genel seviyesindeki yükselişlerin ekonomideki yaptırımları teşvik edecek düzeyin altında gerçekleşmesi olarak tanımlanmaktadır.
- İşsizlik krizi ise; emek piyasasındaki işsizlik oranlarının alışılmış düzeyin üzerinde oluşması durumunda ortaya çıkan krizdir.

1.2. Finansal Kriz Kavramı

Finansal kriz ile alakalı birçok tanım bulunmaktadır. Finansal kriz, farklı tercih ve ahlaki tehlike sorunlarının kötüye doğru gitmesi sebebiyle, fonların en üretken ve verimli yatırım imkânlarına yönlendirilememesi sonucunda meydana gelen doğrusal olmayan bozulmalardır (Mishkin 1996: 39).

Finansal krizler, genellikle finansal kurumlar veya varlıkların değerlerinin birtakım nedenlere dayalı olarak değerlerini kaybettiği, başka bir ifade, finansal fiyatlardaki balonların patlaması gibi durumlar için kullanılabilir.

Finansal kriz, kısa vadeli faiz oranları, varlık fiyatları, ödemelerin bozulması ve şirketlerin batması ile finansal kurumların iflası gibi finansal göstergelerin tümünün veya çoğunluğunun ani, keskin ve açık bir biçimde bozulması veya konjonktürün tepe noktasındaki dönüşün temel bir unsuru ve önceki genişlemenin kaçınılmaz bir sonucu olarak da tanımlanmıştır (Klein 1947).

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında, birçok finansal kriz, bankacılık krizleri biçiminde meydana gelmiş ve ekonomik gerileme dönemleri oluşmuştur. Buna istinaden borsa çöküşleri ve ekonomideki “balonların patlaması” ile ortaya çıkan döviz krizleri de finansal krizler içerisinde yer almıştır (Kindleberger, Aliber 2005).

Dünya ekonomisinde 20. yüzyılda görülen krizler özellik bakımından birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu tarihlerde uluslararası mal ve hizmet ticaretinin az olduğu bu dönemlerde oluşan krizler genel olarak ulusal bazda kalarak, talep azlığından işsizliğe ve durgunluğa neden olurken, talebin fazla olmasında ise enflasyona ve ekonomik genişlemeye neden olmaktadır. İlerleyen bölümlerde ele alacağımız “1929 Büyük Buhranı” örnek olarak da verebiliriz.

1.3. Finansal Kriz Türleri

Birçok kaynak da genel olarak finansal kriz türleri; bankacılık krizi, para krizi, dış borç krizi ve sistematik finansal krizler olmak üzere dört genel başlık altında incelenmiştir.

1.3.1. Sistematik Finansal Krizler

En basit tanımlamayla sistematik finansal krizler, finansal piyasaların ciddi şekilde bozulmasıyla; ekonomik, sosyal ve politik yapının değişikliği sonucu ortaya çıkması olarak tanımlanır (Delice 2003: 62).

Sistematik finansal krizlerin finansal yapı içinde ortaya çıktığını belirterek, bu krizlerin finansal sistemin, varlık değerlemesi, kredi tahsisi ve ödemeler gibi önemli işlevlerini sekteye uğratan bir kriz olarak tanımlanır (Marshall 1998: 1).

Bir başka açıdan sistematik finansal krizler, ödemeler, kredi dağılımı, varlık değerlendirme gibi finansal sistemin önemli işlevlerini kesintiye uğratan ve reel ekonomi üstünde olumsuz etki bırakan şoklardır.

1.3.2. Dış Borç Krizi

Dış borç krizi, bir ülkenin kamu veya özel kesime ait dış borçlarının anapara ve faizlerini ödeyemeyeceğini ilan etmesidir.

Dış borç krizleri, özellikle hükümetlerin dış borçlarını ödeme veya yeni bir dış kaynak bulma imkânlarında sıkıntı yaşamaları sonucu dış borçlarına ait yeni ödeme planlarının düzenlenememesi veya yükümlülüklerin ertelenmesi durumunda ortaya çıkar (Delice 2003: 62).

Borçlananın geri ödeme yükümlülüğünü yerine getiremediği durumda borç verenler, borçların ödenmeme olasılığıyla hareket ederek yeni kredi vermezler ve mevcut kredi borçlarını geri almaya çalışır. Kamu sektörünün bu durumda olması riskleri artıracığından özel sermaye girişlerinde şiddetli bir düşüşe, hatta para krizine yol açacaktır.

1.3.3. Para Krizi

Döviz krizi olarak da bilinen para krizi finansal krizin önemli türlerinden biridir. Genellikle sabit kur sisteminin uygulandığı bir ekonomide, ulusal paraya olan güvenin yok olmasıyla spekülasyon amacıyla yabancı dolaylı sermayenin ülkeden hızlı ve ani çıkışlarının olması, faiz oranlarında aşırı dalgalanmalar gibi sebeplerle Merkez Bankası bu spekülatif saldırıya karşı kuru muhafaza edememesi sonucunda ulusal paranın değer kaybetmesi olarak tanımlanabilir.

Döviz krizlerinin çıkış nedenleri farklılık gösterse de çoğunlukla sabit kur sistemi uygulayan ekonomilerde görülmektedir. Para krizlerinde iki temel unsur ön plana çıkmakta; birincisi ulusal para da devalüasyonun yaşanması, ikincisi ise ulusal paraya karşı spekülatif saldırılardır. Burada belirtmesi gereken başka bir hususta ikiz kriz kavramıdır. Para krizi ve bankacılık krizlerinin birbirleri ile olan ilişkisini, yani kısa sürede birbirlerini etkileyerek, para krizinin bankacılık krizini tetiklemesi veya tam tersi bankacılık krizinin para krizini tetiklemesiyle bir arada gerçekleşeceği durumudur.

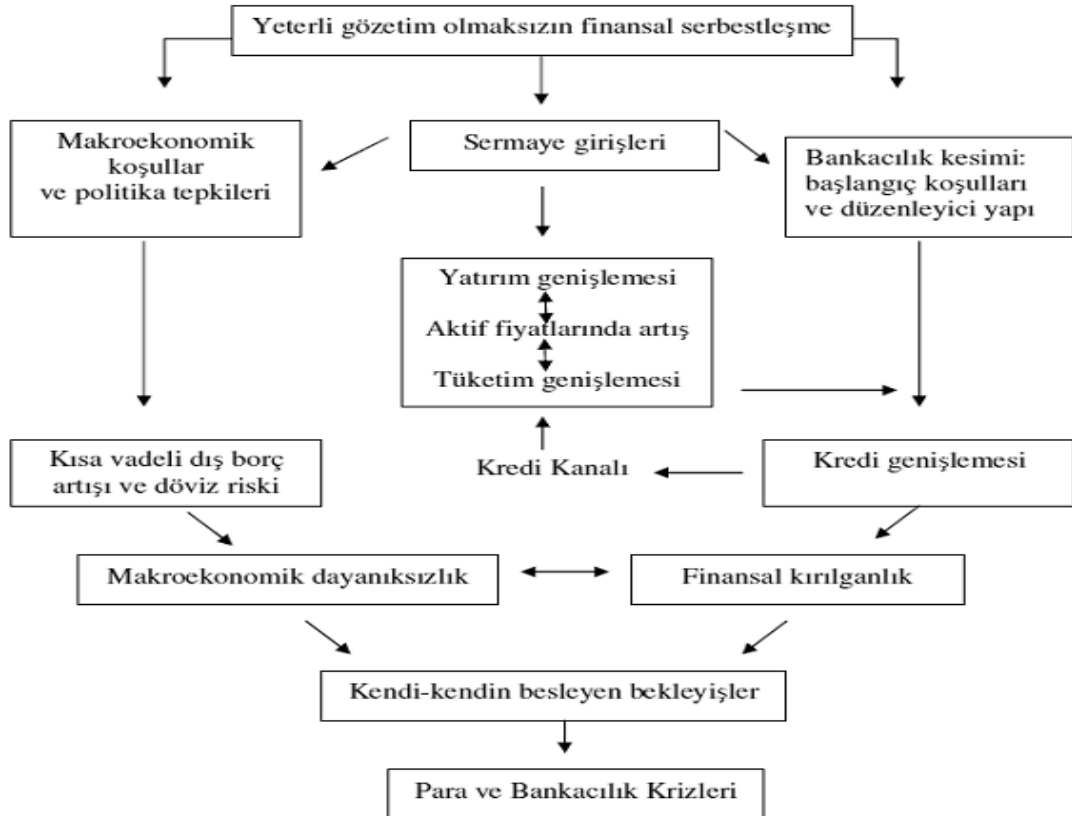

1.3.4. Bankacılık Krizi

Bankacılık krizi, özellikle mevduat (ticaret) bankaları borçlarının vade sürelerinin uzatılmaması, vadesiz mevduattaki ani çekme taleplerinin karşılanmaması durumunda likidite sıkıntısına girmeleri ve ardından iflas durumunu açıklaması ile ifade edilir.

Bankacılık krizleri, birikim sahiplerinin, finansal sisteme olan güvenlerinin zedelenmesi sonucunda mevduatlarını bankadan çekmek için bankalara saldırılarıyla oluşur. Bu durum panikle başlayarak kısa zamanda bankacılık sistemini ve ardından ülke ekonomisini de kapsayan ciddi bir krize dönüşür (Seyidoğlu 1999).

Para krizlerine oranla bankacılık krizleri daha uzun süreli olabilir. Ayrıca, ekonomik faaliyetler üzerinde daha yıpratıcı sonuçlar doğurur. Şekil 1.2'de bankacılık ve para krizlerinin oluşumunu tetikleyen nedenlerin şeması gösterilmiştir.

(Kaynak: Balmumcu 2006: 48)

Şekil 1.2. Makroekonomik ve Finansal Dayanıksızlıkların Ortaya Çıkışı

1.4. Türkiye'de Yaşanan ve Türkiye'nin Etkilendiği Finansal Krizler

Dünya ekonomi tarihine bakıldığında finansal krizlerin başlangıcının çok eski tarihe dayandığı görünmektedir. Hatta birçok sosyal bilimcinin kabul ettiği kapitalizmin başlangıcı olan Sanayi Devrimi'nin (18. Yüzyıl) öncesinde bile finansal krizler yaşanmıştır. Bu yüzden finansal krizleri Kapitalizm öncesi ve sonrası şeklinde ayırmak mümkündür. Dünya sistemci düşünürlerden Amin, kapitalizmin birdenbire ortaya çıkmadığını ve 1500-1800 arası dönemi merkantilist genel olarak adlandırmakta, bu dönemde kapitalizme eklemektedir (2003: 458).

Kapitalizm öncesi yaşanan finansal krizlerin, kapitalizm dönemindeki finansal krizlerden birçok farklılığı bulunmaktadır. Bunlar:

- Kapitalizm öncesi dönemde finansal krizler çok az görülüyordu
- Kapitalizm öncesi dönemde gelişmiş finansal piyasalar olmadığından spekülasyon yapma olanağı hiç denecek kadar azdı
- Kapitalizm öncesi dönemde finansal piyasalar ve ülke ekonomilerinin birbirleriyle ilişkilerinin tam olmadığından, finansal krizlerin etkisi genelde krizin çıktığı ülke ile sınırlı kalıyordu (Kaykusuz 2014: 27).

Kapitalizm öncesinde yaşanan bir finansal krize örnek verecek olursak; 14. yüzyılda İngiltere'de yaşanan finansal kriz, Floransa Cumhuriyeti'nin yıkılış döneminin başlangıcı olmuştur. Dünya da özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde günümüze kadar birçok sayıda finansal kriz yaşanmıştır.

Türkiye'de yaşanan ve başka ülkelerde ortaya çıkmış Türkiye'nin de etkilendiği finansal krizler üzerinde, kronolojik sıralama esas alınarak, yoğunlaşmıştır.

Türkiye'de cumhuriyetin kuruluşundan itibaren birçok finansal kriz yaşanmış olsa da diğer ülkelerde yaşanan uluslararası nitelikteki finansal krizlerin de Türkiye ekonomisi üzerinde oldukça önemli etkileri olmuştur. Bu finansal krizler tarih sıralaması esasına dayanarak tek tek ele alınmıştır.

1.4.1. 1929 Büyük Buhran

Büyük buhran gelişmiş ülkelerde başlayıp, gelişmekte olan ülkelere de yayılan global bir krizdir. Bütün dünya ülkelerinin yaşadığı ekonomik çöküntüyü siyasal iktidarsızlıkla izlemiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki istikrarsızlıklardan dolayı yatırımcılar yatırım yapmaktan çekilmiş, işsizlik artmış, halkın alım gücü düşmüş, mallar satılamamış ve bunun sonucunda ekonomi daralmaya başlamıştır. Tüm dünya ekonomileri benzer olaylar yaşayınca kriz büyümüş ve siyasal istikrarsızlıkla beraber ülkelerin düşmanlıkları artmış ve dünya ekonomisi 10 yıl süren bir kaosa sürüklenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulmuş bir devlet olması ve savaşların etkilerinin hala devam ettiği bir ortamda ekonomiyi birde 1929 Büyük Buhranı derinden etkilemiştir.

Büyük Buhran öncesi Türkiye'nin ekonomik sorunları;

- Osmanlı'dan kalan 161 milyon altın borcun 107 milyonunu ödemesi
- Savaşlar nedeniyle erkek nüfusun azalması
- Ekonomik kaynakların savaşlara harcanmasından dolayı sermaye yetersizliği
- Ülkede sınai üretimin çok az olması ve en önemli gelir kaynağı olan tarımda ilkel yöntemlerin kullanılması (Milli gelirin %50'si tarım, %41'i hizmet sektörü, %9'unu sanayi oluşturuyordu)
- Savaş sonrası deniz ve demiryolu işleten yabancı şirketlerin Türkiye'yi terk etmesi
- Merkez Bankası kurulmadığından Türk Lirası sterline bağlı bir sistemdeydi ve ekonominin ihtiyacı olan parasal genişleme yabancı bankaların kısa vadeli kredileri ile sağlanmaktaydı. Devlet para basamadığı için faiz oranlarının belirlenmesi olanağından yoksundu ve Lozan Anlaşması gereğince gümrük vergisi koyamıyordu (Kazgan 2012).

Bütün bu sorunlara uluslararası piyasalarda tarımsal ürünlerin fiyatlarının düşmesi de eklenince Türkiye ekonomisi Büyük Buhran'dan kaynaklanan sorunlar yoğun olarak yaşadı.

Türkiye 1929 yılında Büyük Buhran'ın nedeni olduğu bir ekonomik krize girdi. Krizin başlıca nedenleri;

- Devletin deniz ve demiryolu yatırımı yapmak amacıyla uluslararası bankalardan borç alması
- Lozan Antlaşması'na göre Ekim ayı itibariyle gümrük vergileri yükseltilebilecekti. Ancak tüccarlar Ekim ayı gelmeden ithalat taleplerini arttırmasıyla birlikte kredi genişlemesine neden olması
- Osmanlı Devleti'nden kalan borcun 1929 yılında ödenmesi
- Tarımdaki üretimin önemli ölçüde azalması ve ithalat için ödenen tutarın ihracattan elde edilecek tutardan fazla olması (Kaykusuz 2014: 242).

Krize neden olan durumların sonucunda ortaya çıkardığı parasal ihtiyacın büyüklüğü 9 milyon sterlindi. İthalattaki artışın etkisiyle dış ticaret açığı bir yıl içinde iki katından fazla yükseldi. Devlet krizden kurtulmak için Banca Commerciale İtaliana'dan, Rusya'dan ve uluslararası bankalardan toplam 3,5 milyon sterlin borç alınmıştır. Döviz kurlarında spekülasyona mani olma adına 27 Mayıs 1929 da Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsalar Kanunu, 25 Şubat 1930 tarihinde Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çıkartıldı. Bu kanunlar ile döviz piyasası devlet kontrolü altına alınmış oldu. Ayrıca 11 Haziran 1930 tarihinde Merkez Bankası yasa tasarısı “1715 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu” adıyla kabul edilip 30 Haziran'da Resmi Gazete' de yayınlandı. Böylece devlet para piyasalarına müdahale hakkına sahip olmuştur (Kaykusuz 2012).

1938 yılı başlarında hükümet kamu harcamalarına düzenleme getirerek ve ithalatı sınırlayarak krize karşı bir takım önlemler almaya çalışmıştır. Ayrıca döviz kontrolünün sıkılaştırılması ile Türkiye dış ticaret fazlası vermiştir. 1931 yılında İngiltere'nin altın standardını terk etmesi ile sterlinde devalüe oluştu. Bununla birlikte Türk Lirası değerlenmiş oldu. Ancak ithalat kontenjanları uygulanmaya başlayınca tüketim hızı azaldı ve Türk Lirası'nın değerlenmesi ihracatta önemli kayıplar yaşanmasına neden oldu.

Kısa vadede alınan bu önlemleri kalıcı kılmak adına ve sanayide yapısal reformlar hayata geçirmek için 1933 yılında Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanarak, uygulanmaya başlanmıştır.

Beş yıllık sanayi planında genellikle Türkiye'de yetişen veya temini kolay hammaddeleri kullanan sanayi kuruluşlarına öncelik verildi. Kuruluş aşamaları, büyük ölçüde sermaye ihtiyaç duyulduğundan ve de teknik anlamda bilgi beceri gerektirdiği için devlet tarafından gerçekleştirilmiştir. Üretim kapasiteleri ihtiyaçlara ve mevcut tüketim göz önüne alınarak belirlendi.

Yapılan bu araştırmalar sonucunda;

- 1934 yılında Bakırköy Bez Fabrikası
- 1935 yılında Paşabahçe Cam Fabrikası
- 1936 yılında İzmit Birinci Kâğıt Fabrikası ve Çubuk Barajı
- 1937 yılında Nazilli Bez Fabrikası
- 1938 yılında Bursa Merinos Fabrikası ve Divriği Demir Madeni İşletmesi

gibi kurumlar açılmış ve bu projelerin ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılamada kullanılmak üzere Sovyetler Birliği'nden 8 (sekiz) milyon dolar borç alınmıştır (Özçelik, Tuncer 2007: 253-266).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamadayken 1936'da İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlık sürecine başlanmıştır. Ancak ikinci Dünya Savaşı'nın yaşanması sebebiyle uygulamaya geçilememiştir. Fakat 1938 yılında sanayi alanının gelişimini desteklemek üzere İngiltere'den 13 milyon sterlin kredi alınmıştır (Kaya, Durgun 2009: 233-249).

1929 yılından itibaren sanayi sektöründe olduğu kadar bankacılık ve finansa da gelişim sağlamak amacıyla bankalar kurulmuştur. Aynı yıllarda altı bankanın kurulması ve her bir bankanın farklı sektörlerde uzmanlaşması amaçlamaktaydı.

Büyük Buhran sürecinin aşılmasında ilk olarak tarım ürünlerinin fiyatlarının artması ve dış ticaret oranlarındaki düzelme gösterilebilir. Sonrasında tarım ürünlerine olan talebin artmasıyla ihracat arttı ve kırsal kesimde yaşayan insanların gelir seviyeleri arttı. Böylece ekonomi canlanmış oldu. Devlet ekonomideki durgunluk azaltmak adına hayvan vergisi, tüketim ve kazanç vergilerini indirim uyguladı. Tarım yapan çiftçileri ekonomik açıdan korumak ve ihtiyaçlarını gidermek adına 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi kuruldu. Ayrıca çiftçinin başka para

kaynaklarına ihtiyaç duymaması için Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatifleri kuruldu (Kazgan 2012).

Sonuç olarak Büyük Buhran'ın etkileri yoğun olarak yaşansa da Türkiye sanayileşme planlarını hayata geçirdi. Devlet sanayi işletmelerinin kuruluş aşamasındaki maliyetlerini karşılarken bütçenin denk olmasına önem verdi. Bankacılık ve finans sektörü henüz gelişmediğinden krizin etkileri de sınırlı kalmıştır.

1.4.2. 1946 Devalüasyonu

Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan ilk devalüasyondur. İkinci Dünya Savaşı'na katılmayan Türkiye, savaşın neden olduğu ekonomik ve siyasi sorunlardan azami olarak etkilenmiştir. Devlet ekonomide devletçilik ilkesini benimsemiş ve önlemler alınmış, ancak ekonomi iyi durumda değildi. Genç nüfusun askere alınması nedeniyle tarımsal üretimde önemli düşüşlere neden oldu. Tarım üretimindeki azalma, her ürünün fiyatının artmasına yol açtı.

Dış ticarete, özellikle ithalat da önemli ölçüde daralma yaşandı. Çünkü ithalat yapılan ülkeler savaştaydı. Bunun üzerine 1940 yılında ithalatçı birlikleri kuruldu ve Milli Koruma Kanunu çıkarıldı. Böylece dış ticaret devlet yönetimine alınmış oldu (Tuna 2007: 86-121).

Bu sıkıntılı dönemde Türk lirasının değeri, diğer paralara karşı yüksek tutulmaya çalışıldı. Ancak yüksek enflasyondan dolayı Türk lirasının değerinde önemli farklar ortaya çıktı (Çelebi 2001: 56).

1946 devalüasyonun yapılma gerekçesi hükümet tarafından “bozulan ekonomik dengeyi yeniden kurmak amacıyla uygun fiyat seviyesini belirlemek” şeklinde belirtildi. Böylece fiyatı yüksek olan ve bu nedenle satılamayan ürünler ihraç edilecek ve ithalatta genişleme sağlanacaktı. Devalüasyonun uluslararası boyutu ise uluslararası ticaret sistemine istikrarlı bir para ile katılmak ve ülkenin dış ticaretinin gelişimini sağlayacak Bretton Woods anlaşması için hazırlıkları yapmaktı. Özetle IMF'ye üye olma kararı alınmış ve öncesinde Türk lirasının iç ve dış değeri arasındaki farkın kapatılması için devalüasyon yapılmıştır.

IMF'ye üye olmadan önce devalüasyon yapılmasının sebebi ise; IMF'ye üye ülkelerin yüzde 10 üzerinde devalüasyon yapabilmesi için IMF'nin izni olmalıdır (Demircan, Ener 2003: 85).

Türkiye IMF ve Dünya Bankası esaslı iktisat politikalarına ve NATO ile oluşturulan askeri değişimlere sıkı bir şekilde bağlı kalmıştır.

Bütün bu yenilik ve gelişme çabaları sonucunda ihracatta hedeflenen artış gerçekleşmedi. Avrupa, savaş sonrası tarım ürünlerine talebi yükseltti ve stoktaki bütün ürünler düşük fiyatla Avrupa'ya ihraç edildi. İthalattaki artış nedeniyle dış ticaret dengesinde açık verildi (Demircan, Ener 2003: 87). Dolayısıyla üretim hacmi artırılamadığından, dış ticaret açığı büyüdü ve döviz rezervleri hızla eridi. Ekonomide beklenen canlanma sağlanamadı, uzun bir süre ekonomideki sorunlara çözüm bulunamadı.

1.4.3. 1958 Devalüasyonu ve Siyasi Kriz

1950'li yıllar, ekonomik alanda Türkiye'nin 1946 yılından itibaren kabul ettiği kapitalist sistemden etkilenme sürecinde ülkemize verilen tarım ürünleri ve hammadde ihracatçısı konumundaki yıllardır (Kaykusuz 2014: 252).

1954'ten 1958 yılına kadar, ABD ve Avrupa devletleri Türkiye'nin istediği iktisadi yardımları yapmayarak zaman geçirdiler. (Ekzen 2012).

Plansız büyüme ile para arzındaki ciddi artış nedenleriyle Türkiye ekonomisinde özellikle 1956 yılından itibaren önemli sorunlarla yüz yüze gelmiştir. 1956 yılında yıllık enflasyon artışı TEFE'de, 1955 yılına göre daha fazla artış yaparak 16,5 oranına ulaşmıştır. Enflasyon 1957'de yüzde 18,9 oranına devalüasyonun yapıldığı 1958 yılında bir miktar düşüş ile yüzde 14,8 oranına ve 1959 yılında tekrar ciddi bir yukarı ivme yaparak yüzde 19,8 oranına tırmandı (Kazgan 2012: 99).

Türkiye ekonomisindeki sıkıntılar artmaya devam ederken, istikrar programı bir türlü oluşturulamıyordu. Bununla birlikte 1956 yılında Dünya Bankası'nın Türkiye'deki temsilcisini hükümet politikalarına karıştığı için bunu gerekçe göstererek ülkeden gönderildi. Bunun sonucunda ise, 1956 yılından sonra Dünya Bankası'ndan yeni projeler için kredi imkânı sağlanamadı. Marshall Planı ve

yurtdışından gelen diğer yatırım amaçlı program kredileri de hükümette duyulan güvensizliğin artması sebebiyle düşürüldü. Devalüasyon beklentisi sebebiyle yurtdışına sermaye ve yatırım çıkışları hızlandı ve 1 Dolar 2,80 TL seviyesindeyken resmi olarak, karaborsada 20 TL'ye kadar çıktı. Kaçakçılıkta da hızlı artış oluştu. 1958 yılında durum giderek kötüleşmeye devam ediyor ve vadesi geçmiş ciddi miktardaki borçlar itfa edilememiştir. Yanlış uygulanan ekonomi politikaları ve hükümet üzerine kurulan baskılarında etkileriyle kamu açıkları artmış; enflasyon ise olumsuz grafik çizmeye devam ediyordu. Türkiye, yeni kaynak bulma olanağı oluşturmadığı müddetçe ekonominin düzelme olanağı ortadan kalkıyordu (Kazgan 2012: 102).

Borçları ödeyemez hale gelen Türkiye, daha fazla direnemeyerek sonunda devalüasyon yapmayı kabul etti ve 4 Ağustos 1958 tarihinde örtük devalüasyon yapıldı. Dolar TL karşısında 2,80 TL den 9 TL'ye çıkarıldı. Yeni kur resmi olarak 1960 yılında duyuruldu (Küçük 2003).

Bankacılık sistemi başta olmak üzere, tüm finans sektörü devalüasyondan en fazla zarar gören kesimlerin arasında yer aldı. Yapılan askeri darbe ertesinde ekonomideki dar boğazın sınır seviyeye ulaşması neticesinde, birçok firma iflas ederken, bu firmalara kredi sağlayan bankalar, özellikle finansal yapısı güçsüz olan 7 banka batmıştır. Bu dönemde batan ticaret bankalarının hemen hemen hepsi 1950 yılından sonra kurulmuşlardı (Kaygan 2012: 105)

1958 yılında yaşanan devalüasyon ve 1958 Devalüasyonu olarak tarihte yerini alan bu kriz, Türkiye'ye Batı tarafından biçilen "hammadde ve tarım ürünleri ihracatı ülkesi" rolünün sonucunda ekonominin çöküntüye uğraması batının uzun süre Türkiye'ye kredi vermemesi ve borçlarını ödemede kolaylık sağlamaması nedenleriyle yapıldı. ABD'nin, Avrupa'nın ve IMF'nin zoraki istikrar programları, ekonominin düzelmesi için katkı sağlayamadı.

1.4.4. 1982 Bankerler Krizi

1978-1982 yılları arasında faaliyetleri ile kendilerinin o dönemde gündeme taşıyan bankerlerin ortaya çıkışının asıl nedeni, o dönemdeki piyasa faiz oranı ile mevduat ve tahvil faiz oranları arasındaki büyük farklılıkların meydana gelmesiydi. 1970'lerin son döneminde uygulanan ve mevzuat gereği mevduat faizleri ve tahvil

faizlerine sınırlama getirilmişti. Ancak mevduat faizleri ve tahvil faizleri yükseltilemiyordu. Ayrıca, tahvil satışı kanunlar gereği yalnızca bankalar vasıtasıyla yapılabilirdi. Tahvil faiz oranları enflasyonun oldukça altında seyrettiği için yatırımcıya cazip gözüküyordu. Bu ve buna benzer nedenle, firmaların çıkarttıkları tahvili ve bazı küçük çaplı bankalarda mevduat sertifikalarını spekülâtorler aracılığıyla yazılı değerinin çok altında işlem görmeye başladılar. Böylelikle, tahvil ve mevduat sertifikalarının ikinci bir pazarı meydana gelmiş oldu. Banker olarak adlandırılan ve o dönemde bazı kanunların özellikle Sermaye Piyasası Kanunu olmadığı için hiçbir kanuni yaptırımla karşılaşmayan bu vurguncular, tahvil ve mevduat sertifikalarını piyasada nominal değerinin çok altında satıp aradaki farkı ve kendi komisyonlarını tahvili çıkaran şirketlerden ya da mevduat sertifikasını çıkaran bankalardan aldılar. Daha sonra halkı kandırarak, yüksek faiz ödeme sözü ile halktan da para topladılar (Kaykusuz 2014: 267).

Bankerlerin uyguladığı bu yöntem aslında 1920'li yıllarda ABD'de ilk olarak uygulaması görülen “Ponzi Finansman” yöntemi ile aynıdır. Ponzi Finansmanı yönteminde, ilk olarak parayı yatırımcılara faizleri sisteme diğer yeni girenlerin parasıyla ödenir; ikinci olanların faizi daha sonra sisteme eklenenlerin parası ile ödenir. Başlangıçta bu sistemde yeni üyeler olduğu müddetçe sıkıntı olmazken, belli bir süre sonra bu sistem tıkanmıştır. Türkiye’de de birçok banker Ponzi Finansmanı yöntemi ile çalışırken 1982 yılında ve sonrasında teker teker iflas ettiler ve “Bankerler Krizi” adıyla anılan bu kriz Türkiye'de ekonomik, siyasal ve toplumsal sarsıntıya yol açtı. Yine bu krizde de görüldüğü üzere denetimsiz finansın ülke ekonomisine büyük ölçüde zarar vermeye devam etmiştir (Kaykusuz 2012).

1.4.5. 1994 Finansal Kriz

Türkiye’de 1990’lı yıllara gelindiğinde, aynen 1970'li yıllarda yaşandığı gibi, koalisyon hükümetleri oluşturularak yönetilmiştir. Ve bu yıllarda Körfez savaşı, Asya krizi gibi dış şoklara, terör, depremler ve koalisyon hükümetlerinin popülist ekonomi politikaları da eklenince, 1990’lı yıllar Türkiye için yine kayıp yılları denilmiştir.

1994 Finansal Krizi, siyasi istikrarsızlığın olduğu ve genelde kısa dönemli koalisyon hükümetlerinin iktidarda olduğu 1991-1994 döneminde oluşmuştur. Uzun

yıllar süresince devam eden enflasyonist ortamının sona erdirilmesi zor olmakla beraber bunun için sıkı para ve maliye politikaları oluşturulması ve uygulanması şarttı. Dönem boyunca görev alan dönemin hükümetleri mali disipline uymadılar ve bütçe açıklarını TC Merkez Bankası'ndan aldıkları kısa vadeli avanslarla kapatılmaya çalışıldı. Uluslararası finans kapitalin Türkiye'ye olan güveni sarsılmış ve bu nedenle, Türkiye'nin yurtdışında borçlanma imkânı da ortadan kalkmıştı. Yurtiçi borçlanma konusunda ise, finans kapitalin önde gelen temsilcileri olan güçlü bankalar, hükümetin çıkmazda olduğunu gördükleri için fırsatçılık yaparak hazine bonusu ve devlet tahvili ihalelerinde çok daha yüksek faiz oranları talebinde bulundular. Türkiye'nin borçlarını ödeyemeyecek yönünde bir kanı oluşması ve uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notunu azaltmaları, 1994 Finansal Krizi'n oluşmasını sağlamıştır.

1994 Finansal Krizi konusunda ortaya çıkmış çalışmalarda yer alan ve krize sebep olan başlıca etkenler;

- Kriz öncesinde maliye politikasındaki dengesizlik sonucunda piyasada oluşan aşırı likiditenin spekülatif döviz talebini yükselmesi,
- Kriz öncesi dönemde cari açıkların ve bütçe açıklarının devam ettirilemez seviyelere çıkması nedeniyle, piyasalarda hükümetin borçları ödeme gücünün olmadığı kanaatinin oluşması,
- Türkiye ekonomisinde aynı anda bütçe açığı ve dış açıkların bulunması 1994 Finansal Krizi'ne yol açmıştır (Işık, Duman ve Korkmaz 2004: 45-69).

13 Ocak 1994 tarihinde Uluslararası Kredi derecelendirme kuruluşu Moody's ve ardından başka bir uluslararası derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's Türkiye'nin kredi notunun düşürülmesi açıklanmasının ardından piyasadaki devalüasyon beklentisini krize dönüştürdü (Gökçe 1994: 61-62).

TC Merkez Bankası'nın tüm piyasaların dolar talebini karşılamak için döviz rezervleri kullanmak zorunda kalmıştır. Ancak hükümetin faizlerin küçük tutulması yönünde aldığı kararlar TC Merkez Bankası'nı çaresiz bırakmış ve TC Merkez Bankası'nın döviz piyasasına müdahale etmesi krizi sona erdirmeye yetmedi. Türkiye, 5 Nisan kararları olarak adı geçen yeni bir istikrar programı sundu.

5 Nisan kararları olarak anılan istikrar programının hazırlanması en önemli amaçları özellikle para, döviz ve sermaye piyasaları arasında oluşan dengesizlikleri ortadan kaldırmak ve devamlılık sağlayan enflasyonun üç haneli sayılara dönüşmesini engellemektir. Ayrıca, orta vadede finansal piyasalardaki istikrarsızlığın en temel nedeni olarak algılanan kamu açıklarının düşürülmesi; uzun vadede ise ekonomide sürdürülebilir bir büyüme oranına çıkarmak programın ana hedefleri arasında yer almaktadırlar (Seyidoğlu, Yıldız 2006; Bahar, Erdoğan 2011).

5 Nisan kararlarının ana başlıkları aşağıdaki biçimde kısaca açıklanabilir:

- Hububat, tütün ve şeker pancarı dışındaki bütün tarım ürünlerinde uygulanmaya çalışılan sübvansiyonlar kaldırıldı.
- Aylık vergi iadeleri kaldırıldı.
- Kamu personel alımı başka bir emre kadar durdurulurken sözleşmeli personelin maaşları memur maaşı düzeyine çekildi.
- Emeklilik prim gün sayısı arttırıldı.
- Birçok KİT tesisi ve işletmesi kapatıldı ya da satışa çıkarıldı.
- Lüks otomobil, özel uçak, ikinci evi olanlara bir defaya mahsus ek vergi getirildi.
- Birçok Kamu İktisadi Teşebbüsleri ürünlerine yüzde 150'den fazla zamlar uygulandı.
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin repo yapması yasaklanırken paralarının tamamını Ziraat Bankası'na yatırmaları zorunluluğu getirildi (Kaykusuz 2012).

5 Nisan kararları kısa sürede olumlu olarak sonuçlar verdi: Döviz kurundaki dengesizlikler giderilerek kontrol altına alınırken; cari işlemler fazla verdi; kamu açıkları ciddi ölçüde azalış gerçekleşti ve döviz rezervleri büyüdü. Ancak uzun vadede Türkiye ekonomisinin enflasyon, işsizlik, bütçe açığı gibi sorunları çözümlenemedi.

1994 krizi sonrasında uygulamaya konulan programda, bütçe açıklarının kapatılması hedeflenmektedir. İstikrar programı uygulamaya başladıktan kısa süre sonra IMF ile stand-by anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde 14 aylık bir süre için 8 milyon dolarlık finansal yardım alınması karara bağlanmıştır. Program

ilk üç aylık hedeflerini yakalamış fakat 6 aylık ve 9 aylık hedeflerini gerçekleştirmekte başarısız olmuştur. IMF'in taahhüt ettiği finansal yardımın bir kısmı alınamamıştır. 1994 yılındaki programı başarısız olmuş ve 1998 yılında Türkiye ile IMF arasında yakından izleme anlaşması yapılmıştır. Bu yakından izleme anlaşması kapsamlı bir istikrar programı değildir. Ancak, bu anlaşma IMF ile 1999 yılında imzalanan stand-by antlaşmasının temel amacı enflasyonu düşürerek ekonomik istikrarı sağlamaktır. Bu programın temel özelliklerinden birisi, gelişmeleri Merkez Bankası'nın net dış varlıklarındaki değişmeye bağlamasıydı. Ayrıca, kira artışları sınıflandırılmış ve kamu kesimi çalışanların ücretlerindeki artış baskı altına alınmaya başlanmıştır. IMF bu programa büyük destek vermiş fakat program istenilen başarıyı sağlayamamıştır (Uygur 2001: 11).

1.4.6. 2000 ve 2001 Türkiye Bankacılık Krizleri

Türkiye 1997-1998 Rusya ve Asya'da yaşanan krizlerden çok fazla olmasa da olumsuz yönde etkilenirken, Asya Krizi'nin sebepleri arasında sayılan finansal sistemin başında gelen bankacılık sektörünün zayıf yapıda olması durumu, krizin boyutlarını arttırmış, genel olarak yüksek oranlı faizler ve bankacılık sektöründeki artan olumlu krediler bankaların kârlılığını azaltmıştır (Stubbs 2005: 199). Latin Amerika ülkelerinden özellikle Arjantin'de 1998'den itibaren yaşanan krizleri ekonomik olarak işsizlik, küçülme ve sermaye çıkışları damgasını vururken, toplumsal olayların artması ve yoksulluk sınır seviyelere düşmesi krizleri derinleştirmiştir (Pion-Berlin, Trinkulas 2005: 14). 2000 yılı başından beri uygulamaya konulan Enflasyonla Mücadele Programı sonrasında bankacılık sisteminin yapılanmasıyla ilgili olumlu gelişmeler görülmüştür. Bir taraftan artan cari açık devam ederken, kamu mevduat bankalarının görev zararları ve yönetim zafiyetleri, bankaların açık pozisyonlarının çok yüksek olması, kısa vadeli paranın ülkeye hızlı giriş-çıkışı, iç ve dış borçlanmanın artması, finansal temel sorunların başında yerini almıştır.

1998 yılı Türkiye için hem ekonomik hem de toplumsal alanlarda tarihteki önemli dönüm noktalarının olduğu yıllar arasındadır. IMF ile yapılan yakın izleme antlaşması sonrasında Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yaşam alanları IMF'nin gözetimi ile izlenmeye başlanmıştır. IMF'nin bu yakın izleme anlaşması ekonomik

verilerin sadece teknik düzeyden ibaret olmayacaktı. Türkiye'nin genel anlam itibariyle sanayileşme, kalkınma ve sosyal alanda izlemiş olduğu politikaları ile beraber, kamu dengesi, sosyal güvenlik ve yönetim adı altında tüm sosyal ekonomik ve siyasi politikalarının hepsinin içermektedir. Başka bir ifadeyle Türkiye'de 1998 yılı Dünya Bankası, özellikle IMF, Dünya Ticaret Örgütü ve uluslararası finans ve derecelendirme kuruluşlarının denetim ve gözetimleri altında ekonomik ve siyasal kurumlarının neoliberal baskı ve dayatmaların oluşturduğu biçimlendirilmeyi kabullenerek, uluslararası işbölümünde ülkemize verilen yeni rolü benimsemek zorunda kaldı. Uluslararası işbölümünde Türkiye'ye biçilen bu rolün içermiş olduğu özellikler ise:

- Yerli ve uluslararası finans kapitalinin sermaye hareketleri üzerinde sınırsız serbestlik güvencesi sağlayarak daha yüksek finansal getiri oluşturmak,
- Türkiye'nin işgücü piyasalarını sendikasızlaştırma, kuralsızlaştırma ve esnekleştirme yöntemleriyle daha ucuz işgücü deposu şeklinde kullanmak; katma değeri düşük teknolojik alanlarda uzmanlaşarak, Türk sanayisini uluslararası firmaların taşeronu haline dönüştürmek,
- Üretimlerde ithal ham madde girdisi kullanmak ve ithal mal ve hizmet tüketiminin artmasını sağlayacak izinler vermek ve Türkiye'nin finansmanını büyük ölçüde kısa vadeli portföy yatırımlarıyla sağlanan en uygun ithalat bahçesi haline çevirmek,
- Kamusal hizmetleri ticari bir pazar alanına dönüştürerek vatandaşları “müşteri”, kamusal hizmet üreten kurumları “ticarethane” yapmak; KİT’i ise özellikle uluslararası ve yerli şirketlere doğrudan yabancı sermayeyi ülkede tutmak ve çekmek için neredeyse yok fiyatlara satmak,
- Demokratik ve etkin bir yönetim anlayışıyla, “iyi yönetim” deyişleriyle, aslında tüm toplum bireylerini kapsayan ekonomik, siyasi ve stratejik tüm kararların alınmasında ve uygulanmasında demokratik denetim sistemlerinin dışında hareket ederek ve devletin neoliberal anlayışa daha uygun şekilde yeniden yapılanmasında toplum desteğinin alınmasını sağlamak şeklinde ifade edilebilir (Yeldan 2010: 11-28).

Uluslararası krizlerin etkili olduğu 1998 yılı ortamında, Türkiye’de oluşturulan ve uygulanan istikrar programları beklentilerin altında kalarak istenileni sağlayamadı.

1999 yılında felaket olarak da adlandırabilecek çok ciddi zararları olan doğal afetler oluştu: 17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesi'nde ve yine aynı yıl içerisinde 12 Kasım 1999'da Düzce'de şiddetli ve yıkıcı depremler meydana geldi. Türkiye'de çok büyük kayıpların yaşanmasına neden olan depremler, ekonomiyi de olumsuz yönde etkilemiştir.

O dönemin koalisyon hükümeti yine IMF den kredi alarak ekonomiyi düzeltmeye çalışmış, 9 Aralık 1999'da IMF'ye yine ve yeni bir niyet mektubu göndermiştir. Mektubun içeriğinde, Türkiye’de yaşanan ekonomik sorunların başında önceliğin enflasyon olduğunu bildirildi ve “Hükümetin ekonomide uygulamak istediği programın Türkiye’yi enflasyondan kurtararak, büyüme hedeflerine ulaşmak ve toplumun tüm kesimleri için daha iyi yaşam alanları ve standardı oluşturarak daha kapsamlı çalışmalar gibi iddialı hedefler üzerinde durulmuştur.” Şeklinde açıklamalar yapılmış ve hükümetin kararlı bir tutum sergilediği gösterilmeye çalışıldı. Bu girişimin neticesinde IMF ile 17. stand-by anlaşması imzalandı.

1999 yılında Türkiye ekonomisinin fiili bürokrasisini başta IMF yetkilileri olmak üzere, çoğu Amerikan ve İngiliz bankalarından oluşan yabancı yatırım bankaları ve bununla birlikte büyük bankaların patronlarının oluşturduğu dörtlünün yönettiği iddia edilmektedir. Buna göre, bazı banka patronlarının sahip oldukları medya kolunun da, IMF ile ivedilikle anlaşma yapılması konusunda kamuoyunu oluşturuyordu. Hükümet tarafından ve de dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından yapılan açıklamalarda, IMF’den alınacak krediler ile iç borç yükünün azaltılması öngörülüyordu. Somcağ’a göre, “iç borç sorunun çözülmesi için IMF ile stand-by anlaşması imzalanmasına gerek yoktu”. O dönemde iç borç stokunun milli gelire oranı yüzde 22 oranı gibi yüksek olmayan bir seviyedeydi. İç borç sorununun en büyük sıkıntıları kısa vadeli oluşu ve faiz oranının yüksek olmasıydı. Faiz ödemelerinin bütçe harcamaları içinde oranı 1999 yılında yüzde 38 oranına yükselmişti. Fakat bu sorunun çözülmesinde TC Hazine Müsteşarlığı ve TC Merkez Bankası'nın, devlet iç borçlanma ihalelerinin en önemli alıcıları olan Türk

bankalarının vadelerin uzatılması ve faizlerin düşürülmesi konularında razı edilmesi yeterli olacaktı. Türk bankaları zaten bu mevcut durumun çözülemeyeceğinin bilincindeydiler. Sonuç olarak, IMF'den tekrar kredi alarak borçlanmak gereksizdi ve Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılığı daha fazla arttığı için tehlike arz ediyordu. (Somçağ 2007)

1999 yılında hazine bonolarının reel getirisi TÜFE'ye istinaden, yüzde 66 oranına çıkarak tepe noktalara ulaşmıştı. Bu cazip getiri sebebiyle, Türkiye'deki mevduat bankaları yurtdışından yabancı para cinsinden borçlanarak, sağladıkları bu fonları hazine bonosuna hızlı bir şekilde çeviriyorlardı. 2001 yılında oluşan Türkiye Cumhuriyet tarihinin en büyük krizi olan 2001 Türkiye Bankacılık Krizi'nin temel nedenlerinden birisi Türk bankaları ve firmalarının yüksek oranlarda yabancı para cinsinden borçlanmaları olmuştur (Kaykusuz 2014: 286).

Türk bankacılık sisteminde 1999 yılındaki sorunlar giderek artmaya devam ediyordu. Sermaye yapıları zayıflayarak bozulan ve grup şirketlerini fonlama dışında pek önemli faaliyet yapmayan Nergis Grup içerisindeki İnterbank, 7 Ocak 1999 tarihinde; Zeytinoğlu Grubu'na bağlı olan Esbank, Gariboğlu Grubu'na bağlı olan Sümerbank, Yaşar Grubu'na bağlı olan Yaşarbank, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in yeğeni Yahya Murat Demirel'in hâkim ortağı olduğu Egebank ve Balkaner Grubu'na bağlı olan Yurtbank ise 21 Aralık 1999 tarihinde TMSF devredildi (<http://www.tmsf.org.tr> 2016).

Kasım 2000 krizi öncesinde enflasyon durdurulamamış, faiz oranlarında düşüş yaşanmamış, açık pozisyonları olan Türk bankaların sıkıntıları daha fazla artarken, bono satışı yapmaya çalışan bankalar, Kasım 2000 Krizi'nin önde gelen oyuncularını olmuşturlar. Oluşan güvensizlik ortamında bankalar paniğe kapılarak, faiz oranları ciddi bir şekilde yükselişe geçmiş, yabancı yatırımcılar bu krizin oluşturduğu olumsuz havayı sezerek ülkeyi terk etmiş, borsada bu durumlardan olumsuz yönde etkilenmiştir (Gülcan vd. 2001: 7).

Bankaların denetimsiz yapıya sahip olması ve bununla birlikte banka yönetimlerinin almış olduğu hatalı kararlar, TMSF'na aktarılmış bazı bankaların holdingleşme neticesinde mevduatlarını firmalarına usule uygunsuz şekilde

geçirmesi ve bankaların kamu kesimlerini finanse etmesi gibi nedenlerden dolayı bankaların borçları daha fazla artırmıştır (Ateş 2004: 195).

2000 yılında IMF ile imzalanan stand-by anlaşması neticesinde oluşturulan kur çıpası uygulaması esnasında programa aşırı güven oluşumu kur riskini ciddi oranda arttırmış, döviz kuru ve faiz oranlarındaki hızlı yükselişler, kamunun borç stokunu arttırmasına zemin hazırlamıştır (Akyüz, Boratav 2002: 16).

Kasım 2000 krizinin nedenleri içerisinde cari açık büyüme eğilimi göstermiş, döviz kuru gösterilen hedeften sapmış, yabancı sermayenin ülkemize giriş-çıkışının düzensiz ve denetimsiz olması makroekonomik göstergelerin yanında bankacılık sektörünün yapısal ve de yönetsel alanlarda zayıf kalması, kamu bankalarının satışının olmaması, rekabetin dengesiz ve ölçsüz bir biçimde artması, örnek olarak Demirbank zor durumda bırakılması gibi nedenlerde sıralanmıştır (Boratav 2001: 24).

2000 Krizi ardından bankacılık sektörünün içinde bulunduğu durgunluk, ekonomik küçülme neden olmuş, bankaların yapısındaki zayıflıklar istikrarsız ve daha kırılgan bir ortam oluşturmuştur. Bununla birlikte 2000 yılında TMSF'a toplamda 11 banka aktarılırken, Kasım 2000 krizinin etkisiyle bu sayı 18'e çıkmıştır. TMSF'a devredilen bankaların 12'si birleştirilmiş, 5'i satılmış, 1'i tasfiye edilmiştir (Kazgan 2005: 251).

Kasım 2000 krizi sonrasında hükümet para politikalarında bazı değişiklikler yapmış, krizin olumsuz etkilerini anlayan IMF, daha önce taahhüt ettiği 7 milyar 500 milyon dolar tutarındaki ek-rezerv kolaylığı kredisini 11 aylık zaman dilimi içinde ödeme yapacağını açıklamıştır. Bu doğrultuda IMF, Türkiye'ye bu dönemde 2 milyar 900 milyon dolar kredi vermiştir. Fakat kısa süreli olan bu iyileşme süreci Şubat 2001 yılında son bulmuş, Kasım 2000'de yaşanan finansal kriz sonrası oluşturulan ve uygulamaya konulan ekonomi programına olan güvensizlik hat safhaya ulaşmış, faiz riski kur riskine dönüşerek, dövizde doğru bir eğilim oluşmuştur. Bununla birlikte 2001 Şubat krizi ile ülkemiz karşı karşıya gelmiştir. Şubat ayı içerisinde TC Hazine Müsteşarlığı'nın yapacağı ihale öncesi siyasi gerginliklerin tırmanışı da ekonomide uygulanan programa olan güveni tamamen yok etmiş ve piyasalar daha kötü duruma düşmüştür.

Türkiye'de 2001 krizinin oluşumunda, hem yurtiçi hem de uluslararası finans piyasalarında hükümetin ülke ekonomisi üzerinde uyguladığı politikalara karşı oluşan güvensizlik, tüm makroekonomik göstergelerin ifadelerinden daha önemli bir etken oluşturmuştur.

Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'in 19 Şubat 2001 tarihindeki MGK toplantısını terk ettikten sonraki açıklaması; “bu ciddi bir krizdir” sözleriyle beklenen krizin kıvılcımını çıkardı ve dövize spekülasyon saldırı başlamıştır. Kriz, 21 Şubat 2001 tarihinde zirveye ulaştı ve tarihe “Kara Çarşamba” olarak kaydedildi. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'ndan stoklarından bir günde 7 milyar 500 milyon dolar çıkarken, repo piyasasında bir gecelik faiz oranları yüzde 7500 seviyesine kadar fırladı (Satiroğlu 2001).

Kasım 2000 krizinde dövize en çok yabancı yatırımcılar hücum etmişti. Fakat 2001 Şubat krizinde en başta Türk bankaları olmak üzere dövize alımı için atağa geçildi. Yabancı yatırımcıların bu krizde çok etkili olamayışı büyük bölümünün Kasım 2000 krizinde ülkeden ayrılmış olmalarının payı bu değişikliğe sebep olmuştur. Rezervlerinin giderek bittiğini gören TC Merkez Bankası, saldırılara daha fazla direnemedi ve 21 Şubat 2001 tarihinin akşamında bir açıklama yaparak, sabit döviz kur sistemini bırakıldığını ilan etti. 19 Şubat 2001'de 686 bin 368 TL olan TC Merkez Bankası dolar satış kuru, 22 Şubat 2001'de 962 bin 419 TL'ye, 23 Şubat 2001'de ise 1 milyon 78 bin 163 TL'ye yükseldi. Diğer bir ifadeyle TL dolar karşısında, krizin başladığı 19 Şubat 2001 Pazartesi gününden 23 Şubat 2001 Cuma gününe kadar, sadece beş iş günü kadar kısa sürede yaklaşık yüzde 57 oranında değer kaybetti (Kaygusuz 2014: 293).

Aşağıdaki Tablo 1.1'den de anlaşılacağı üzere, Kasım 2000 ve Şubat 2001 Bankacılık Krizi bankacılık sektöründe büyük değişimlere yol açmıştır.

Tablo 1.1. 1999-Eylül 2002 Döneminde Banka Değişiklikleri

FAALİYETE YENİ BAŞLAYAN BANKALAR	İlgili Tarih	Banka Grubu	2001 Yılındaki Durum	İlgili Tarih
Credit Suisse Boston	1999	Türkiye'de Kurulmuş Yab. Bank.		
JP Morgan Bank	1999	" "		
Nurol Yatırım Bankası	1999	Kal. ve Yat. Bank.		
Toprak Yatırım Bankası	1999	" "		
Çalık Yatırım Bankası	1999	" "		
Süzer Yatırım Bankası	1999	" "		
Atlas Yatırım Bankası	1999	" "	Kapatıldı.	09.07.2001
GSD Yatırım Bankası	1999	" "		
FONA ALINAN BANKALAR				
Türk Ticaret Bankası A.Ş.	06.11.1997	Özel Ser. Tic. Bank.	Tasfiyesine karar verilmiştir.	14.08.2002
Bank Expres A.Ş.	12.12.1998	" "	Tekfen Grubuna satıldı.	29.06.2001
Interbank	07.01.1999	" "	Etibank bünyesinde birleştirilmiştir.	15.06.2001
Sümerbank A.Ş.	22.12.1999	" "	OYAK Grubu'na satıldı.	09.08.2001
Yurtbank A.Ş.	" "	" "	Sümerbank çatısı altında birleştirilmiştir.	26.01.2001
Egebank A.Ş.	" "	" "	" "	" "
Eskişehir Bankası T.A.Ş.	" "	" "	Etibank bünyesinde birleştirilmiştir.	15.06.2001
Yaşarbank A.Ş.	" "	" "	Sümerbank çatısı altında birleştirilmiştir.	26.01.2001
Bank Kapital T.A.Ş.	28.10.2000	" "	" "	" "
Etibank A.Ş.	" "	" "	Tasfiyesine karar verilmiştir.	28.12.2001
Demirbank T.A.Ş.	06.12.2000	" "	HSBC'ye satışı tamamlandı, devir 14.12.2001'de tescil edildi.	30.10.2001
Ulusal Bank T.A.Ş.	28.02.2001	" "	Sümerbank çatısı altında birleştirilmiştir.	17.04.2001
İktisat Bankası T.A.Ş.	15.03.2001	" "	Bankacılık izni kaldırılmış.	07.12.2001
Sitebank A.Ş.	09.07.2001	" "	Novabank'a satılmıştır. Hisselerin devri tamamlanmıştır.	11.01.2002
Milli Aydın Bankası A.Ş.	" "	" "	TMSF'nda. Fon'a alındıktan sonra yürütmeyi durdurma kararı nedeniyle bankanın ortaklık hakları ve denetimi BDDK tarafından eski ortaklarına iade edilmiş, ancak Danıştay kararı ile 23.05.2002 tarihinde Banka'nın Fon'a devri kararı tekrar geçerli olmuştur.	23.05.2002
Kentbank A.Ş.	" "	" "	Tasfiyesine karar verilmiştir.	28.12.2001
Bayındırbank A.Ş.	" "	" "	TMSF'nda	
EGS Bank A.Ş.	" "	" "	Bayındırbank A.Ş. ile birleştirilmiştir.	18.01.2002
Toprakbank A.Ş.	30.11.2001	" "	TMSF'nda	
Pamukbank T.A.Ş.	18.06.2002	" "	TMSF'nda	

FAALİYET İZİNİ KALDIRILAN BANKALAR				
Kıbrıs Kredi Bankası Ltd.	28.09.2000	Türkiye’de Şube Açan Yab. Bank.		
Park Yatırım Bankası A.Ş.	06.12.2000	Özel. Ser. Kal. ve Yat. Bank.		
Okan Yatırım Bankası A.Ş.	09.07.2001	“ “	Banka’nın açtığı dava üzerine Danıştay yürütmeyi durdurmuş ve 28.02.2002 tarihinde banka eski sahiplerine iade edilmiştir. Ancak Danıştay’ın 24.04.2002 tarihli kararı çerçevesinde Banka’nın tasfiye halinde anonim şirkete dönüştüğüne ilişkin işleme devam edilmesi BDDK tarafından kararlaştırılmıştır.	24.04.2002
Atlas Yatırım Bankası A.Ş.	“ “	“ “		
Rabobank A.Ş.	02.04.2002	Türkiye’de Şube Açan Yab. Bank.		
BANKA BİRLEŞME, DEVİR ve SATIN ALMALARI				
Birleşik Türk Körfez Bankası A.Ş.		Özel Ser. Tic. Bank.	Osmanlı Bankası T.A.Ş. ile birleştirilmiştir.	29.08.2001
T. Emlak Bankası A.Ş.		Kamu Ser. Tic. Bank.	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’ye devredildi.	06.07.2001
Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.		Özel. Ser. Kal. ve Yat. Bankası	Bank Expres A.Ş.’ye devredildi. İsim Tekfen Bank A.Ş. oldu.	26.10.2001
The Chase Manhattan Bank ve Morgan Guaranty Trust Company.		Türkiye’de Şube Açan Yab. Bank.	Yeni banka “JP Morgan Chase Company” adı altında birleşti Birleşme yılsonunda tamamlanmıştır.	14.12.2001
Osmanlı Bankası T.A.Ş.		Türkiye’de Kurul.Yab.Bank.	T.Garanti Bankası A.Ş. ile birleştirilmiştir.	13.12.2001
Sinai Yatırım Bankası A.Ş.		Özel. Ser. Kal. ve Yat. Bankası	Türkiye Sinai Kalkınma Bankası ile birleşmiştir.	29.03.2002

(Kaynak: <http://www.tmsf.org.tr> 2016)

Kasım 2000 krizinde dövize hücum yabancılarla sınırlı kalmıştır. Şubat 2001 krizinde Türk halkı da dövize hücum ettiği için çok ciddi bir likidite krizi oluşmuştur. TL’ye karşı oluşan bu saldırı hükümetin para politikası üzerinde neredeyse tüm kontrolünü kaybetmesine ve döviz rezervlerinin hızla erimesine neden olmuştur. Şubat krizi bir döviz kriziydi. Faizin inanılmaz oranlara çıkması dövize olan talebi engelleyemedi. Enflasyon yükseldi. Merkez Bankası rezervlerini eritmesine rağmen piyasayı dengede tutamadı. Türk lirası değer kaybetmeye başladı. Krizin çıkmasında ki temel sebep ise o dönemde uygulanan ekonomik politikaydı (Özer 2001)

Sonuçta, uzun yıllardır devam eden ülke ekonomisindeki kötü gidişat, hem Türk parası hem de yabancı para cinsinden aşırı borçlanmalar ve yüksek enflasyon oranları, IMF’nin dayatmaları sonucu hatalı ve etkisiz istikrar programlarıyla bir

araya gelerek ekonomik krizlerin oluşmasına neden olmuştur. Finansal sektörün başında yer alan Türk bankacılık sisteminde ilk olarak görülen krizler, neredeyse eşzamanlı olarak tüm reel sektöre sıçrayarak devam etti ve Türkiye ekonomisinde bu krizler sonucunda büyük ve olumsuz izler geride bıraktı. Türkiye ekonomisi 2004 yılına kadar ancak toparlanmaya başlamıştır. Ekonomisi 2004 yılında yaklaşık yüzde 9,36 oranında; 2005'te yaklaşık yüzde 8,40 oranında; 2016'da yaklaşık yüzde 6,89 oranında büyümeler yaparak, ekonomi büyüme eğimini yukarı doğru taşımıştır. Ekonomideki bu eğim 2007 yılında yaklaşık yüzde 4,67 oran seviyesine inerken, 2008 yılında ise ekonomideki büyüme eğimi neredeyse durma seviyesine ve 2009 yılında bu sefer aşağı doğru eğim çizen ekonomideki büyüme, yaklaşık yüzde 4,83 oranında küçülme gerçekleştirmiştir (Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü 2013).

Başka bir ifadeyle, 2007 ABD Subprime Mortgage Krizi'nin Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini daha çok 2008 ve 2009 yıllarında hissettirmiştir.

1.4.7. 2007 ABD Subprime Mortgage Krizi (2008 Küresel Kriz)

Birçok kaynakta 2008 Küresel Kriz veya Finansal Kriz olarak da adlandırılan bu kriz, ABD'de 2007 yılının ikinci yarısında, tarihe bakıldığında şu ana kadar yaşanmış en büyük gayrimenkul ve kredi balondan oluşan, ilk başlarda Mortgage Krizi olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonraki süreçte bu kriz likidite krizine doğru geçiş yapmıştır. Kriz ilerleyen yıllarda, büyük bir hızla kapitalist sistemdeki hemen hemen bütün ülkelere yayılarak "Küresel Finans Krizi" adını almıştır.

Mortgage krizi temel anlamda, borç veren kurum ya da kuruluşların verdiği borç veya kredi karşılığında borç alan kişi ya da kurumun malı üzerinde hak sahibi olma hakkı doğan bir ipotek anlaşması şeklindedir. Bu doğrultuda kelime olarak, Avrupa kıtasında kullanılan ipotek kelimesinin Anglo-Saxon ülkelerindeki karşılığıdır (Kara 2006: 17). Özellikle bireylerin uzun vadeli ve daha düşük faiz oranlarıyla konut sahibi olmasını amaç edinen bir sistem şekli olan Mortgage, gelişmiş ülkelerde gayrimenkul finansman sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olarak yıllardır uygulanmaktadır. Ev kirası öder gibi gayrimenkul (daire, konut vb.) almayı amaçlayan ve bu gayrimenkulün borcu bitene kadar ipotek gösterilmesi suretiyle kredi alınması sürecine denilmektedir (Alp, Yılmaz 2004: 33).

ABD'de konut balonunun bu denli şişmesinde kredi kullanan bireylerin çoğalmasının akabinde, kredi kullanılmak için kullanılan uygulamalarda yapılan değişikliklerin de ciddi etkileri vardır.

Krugman'a göre; aslında yapılan uygulama geleneksel ilkelerin bütünüyle terk edilmesidir. Bunu bir ölçüye kadar konut fiyatlarının daha önceden hiç olmadığı kadar yükseldiğini anlayan ve kredi ödemelerinin nasıl karşılanacağını düşünmeksizin piyasaya atlamaya karar kılan, ailelerin birer birer akıl almaz taşkınlıkları ve çok daha büyük ölçüde etkinin ise kredi kullandırma uygulamalarındaki değişikliklerin teşvik ettiğini söylemektedir. Alıcılara ve satıcılara çok küçük bir peşinatla ve ya tamamen peşinatsız şekilde kredilerle, ödeme kabiliyetlerini fazlasıyla aşağı ya da başlangıç aşamasında daha düşük, cazip faiz oranları yeniden ayarlandığı vakit ödenemez hale gelerek, aylık geri ödeme tutarları ile kullandırılmıştır. Bu kuşkuyla oluşturulan kredilerin tamamı değilse bile birçoğu "alt gelir grubu" başlığı altında kullandırılmış, ancak sanılan durum bundan daha çok kapsam içermektedir. Ayrıca ödeyebilme kabiliyetlerinden daha fazla kredi alanlar yalnızca düşük gelirliler grubu ile sınırlı kalmamıştır (Krugman 2010).

ABD'de başlayan ve ivedilikle tüm küresel ekonomiyi etkisi altına alan finansal krizin başlıca nedenlerini maddeler halinde sıralayacak olursak (Kaykusuz 2014: 310-314);

- Konut balonu ve kredi bulma kolaylığı
- Menkul kıymetleştirme
- Finansal kurumlarda çalışan borsa simsarlarının ve bankacıların sorumsuz davranmaları
- Bankaların ve diğer halka açık finansal kurumların zararlarını çeşitli muhasebe hileleri ile iştiraklerine aktarmaları, kısaca usulsüzlükler
- Gölge bankacılık işlemleri
- Ahlaki risk sorunu

ABD'de iflas eden firmaların yükümlülüklerini yerine getirmedi zorluklardan dolayı, bu kurumlardan alacaklı olan diğer şirketlerde zor duruma düşmüşler. Bu iflaslar zincirleme olarak giderek artıyordu. Art arda yaşanan iflaslara karşın, ABD hazinesi yetkilileri ve FED yetkilileri bu durum karşısında herhangi bir önlem

alamıyor; yaklaşan krizi görmemezlikten geliyorlardı. 2007 yılında Mart ayına geldiğinde, o dönemin FED başkanı olarak görev yapan Ben Bernanke, kongrede yapmış olduğu konuşmasında, bu durumun ABD ekonomisini ve hatta finansal piyasaların hiçbirini etkilemeyeceğini açıklıyordu (Roubini, Mihm 2012).

2007 Ağustos ayının yarısından itibaren, başlangıçta ABD'de mortgage kredisi sağlayan finansal kurum ve kuruluşlarda likidite sorunu baş göstermişti. ABD'nin mortgage kredisi sağlayıcılarından en büyük paya sahip kurumu olan Countrywide Financial, iflas etme durumuyla ciddi anlamda karşı karşıya kalmıştı. Bu oluşan tehlikenin nedeni ise; birincisi, kredi faiz oranlarının yükselmesi ve işsizlik oranlarının artışı neticesinde, başta subprime mortgage kredisi kullanan bireyler borçlarını ifa edemediler ve bu suretle, mortgage kredisi veren firmalarda likidite sorunu açığa çıkmış oldu. İkinci husus ise, konut balonunun gereğinden büyük olması ve daha fazla dayanamayarak patlaması sonucunda konutların fiyatlarında ciddi düşüşler yaşanması ve mortgage kredilerinin geri ödenmemesi nedenleriyle, mortgage kredisi olanağı sağlan kuruluşlar, hiçbir finansal kurumdan kredi alamaz duruma düştüler. Hem ABD'den, hem de uluslararası piyasalardaki banka ya da finansal şirketler, söz konusu bu sıkıntıda olan firmalara kredi vermemek için çeşitli bahaneler üretiyorlardı (Kaykusuz 2014: 317).

FED tarafından belli aralıklarla yapılan faiz oranlarındaki indirimler etkisiz kalıyor, finansal piyasaların istikrarını tekrar kazanmasında yetersiz kalıyordu. Bir taraftan Amerika'da, diğer taraftan uluslararası piyasalarda "likidite tuzağı" oluşuyordu. Neredeyse tüm dünya ülkelerinin merkez banka yetkilileri faiz oranlarını oldukça azaltıyor; buna rağmen bile yine de finansal kurumların başında yer alan bankalar olmak üzere ve diğer finansal kuruluşlar kredi verme konusunda ikna olmalarını etkilemiyordu. Yükümlülüklerini yerine getiremeyen ve sonunda iflas eden firmalar, kendi büyüklükleri ve finansal piyasalardaki etkinlikleri oranında, finansal sektörlere ciddi zararlar vermeye başlamıştı.

2007 ABD Subprime Mortgage Krizi, İngiltere ekonomisini yaz aylarının sonlarında vurmaya başladı. Mevduat sahipleri İngiltere'nin mortgage kredisi sağlayan en büyük bankalarından biri olan Northern Rock'a hücum ettiler. BOE'nin yapmış olduğu açıklamanın ardından; bütün mevduatların devlet garantisine

alındığını, ifade etmesiyle panikleme durumu son buldu. Ancak Northern Rock bankasından sadece üç günlük kısa sürede çekilen toplam mevduatlar 2 milyar sterlini neredeyse aşacak duruma gelmiştir (BBC News 2007).

Dalgalar halinde yayılan Mortgage Krizi 2007 Ekim ayından itibaren diğer Avrupa ülkelerini de etkisi altına almaya başladı. 2008 yılının başlarından itibaren finans piyasalarında peş peşe gelen firma iflasları oluşmaya başladı. 2009 yılında bu durum yani krizin olumsuz etkileri daha fazla ağırlaşmıştır. Merkez bankalarının almış olduğu tedbirler ve kurtarma uygulamaları finans sektöründe yıkılan güvenin tekrardan oluşması kısa sürede etkili olmamıştır.

2010 yılında ABD ekonomisi göreceli olarak toparlanmaya başlamıştı. Batma tehlikesiyle karşı karşıya olan bazı bankalar ve diğer finansal firmalar portföylerinde yer alan ve krizle birlikte değersizleşen menkul kıymetler (bu menkul kıymetlerin çoğunluğu subprime mortgage ve ipoteğe dayalı olarak çıkarılmıştı. Roubine ve Mihm (2012), söz konusu menkul kıymetlerin ekonomiye zehir kattıklarından bunları “toksik atıklar” olarak adlandırmışlardır) ABD Merkez Bankası (FED) tarafından alınmaya başlanmıştı. Diğer bir söyleyişle FED yetkilileri, bankaların ve diğer finansal şirketlerin portföylerinde yer alan ve değer kaybına uğramış her türlü varlığı (mortgage kredisi ipoteğe dayalı menkul kıymetler, otomobil kredilerine dayalı menkul kıymetler, kredi kartı kredilerine dayalı menkul kıymetler, vb.) olarak sıkıntılar içerisinde boğuşan finans firmalarına likidite sağlamaya çalışmıştır. Ancak FED'in yapmış olduğu bu durum ABD kamuoyunda ciddi spekülasyonlara zemin hazırladı. FED'in yasal yetkileri dışında hareket ettiği tartışmaları gündeme geldi. Ancak FED bunlara kulak asmayarak bu varlıkların alımı sürmüştür. Bu yöntem ile bir taraftan finansal kuruluşların likidite durumlarını rahatlatmaya çalışıyor, diğer taraftan da parasal genişleme ile ekonomik durgunluğun önüne geçmeye uğraşıyordu. Ancak, finansal piyasalardaki göreceli iyileşme nedeniyle ABD Merkez Bankası, 29 Ocak 2014 tarihinde varlık alımlarını 10 milyar dolar daha azaltarak 65 milyar dolara kadar düşürme kararını uygulamaya koydu. 2014 Mart ayı içerisinde aylık varlık alımları 55 milyar dolara düşerken, Nisan ayında ise 45 milyar dolara kadar gerilemiştir (Milliyet gazetesi 2014).

2008 Küresel Krizi'n Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri diğer Avrupa ülkeleri üzerindeki tahribatlardan kıyasla daha az olmuştur. Bu durumun en önemli nedenleri sıralanırsa;

- Türkiye'de sermaye piyasalarında mortgage sistemi ve mortgage kredileri dayanak gösterilerek çıkarılan menkul kıymetlerin henüz tam anlamıyla uygulanmaması
- Türk Bankacılık Sistemi'nin yapısal bakımdan alınan son tedbirlerle daha güçlü hale gelmesi
- Mali disipline uyulması istikrarın sürdürülmesi

şeklinde sıralayabiliriz.

Yaşanan kriz tüm dünyayı ve bunun akabinde Türkiye'de etkilemiştir. Dünya piyasaları karışınca ve başta Avrupa borsaları olmak üzere dünyanın birçok yerindeki borsalarda da ciddi kayıplar yaşanmıştır. ABD'de kriz nedeniyle batan bankaların dünyadaki birçok finans kuruluşlarıyla ilişkisi olduğu için kredi veren bankalar da olumsuz etkilenmiştir. Yani sonuç olarak bu finansal kriz, reel sektör üzerinde hiç de güzel bir etki bırakmamıştır (Balaban, Okutan 2009: 382).

Başka bir ifadeyle, 2008 Küresel Krizi'nden sonra gelişmiş ülkelerdeki birçok büyük ve küçük bankaların milyarlarca dolar zararı ve iflasları Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Fakat bu krizden Türk bankacılık sektörü minimum düzeyde etkilenmiştir demek daha anlamlı olacaktır. Bunun en önemli sebebi ise, Türk bankacılık sektörü 2000-2001 krizinde çok büyük olumsuzluklar yaşamış, buradan almış oldukları dersler nedeniyle yapısal reformlarını tamamlamıştır. Bu sebeple de güçlü alt yapıya sahip olan bankalar küresel finans krizine karşı ayakta durmayı başarmışlardır (Afşar 2011: 143-171).

Yukarıdaki açıklamalarda da değinildiği üzere, her ne kadar ülkemiz küresel krizden etkilenmemiş olsa da Türk bankacılık sektörü, 2008 yılının son çeyreği ile birlikte ekonomik faaliyetlerde daralma yaşanmasına, Türk lirasının değer kaybetmesine, kaynak maliyetlerinin artmasına, kısmi olarak mevduat kaybına, dış finans imkânlarının sınırlanmasına ve beklentilerin kötüleşmesine neden olmuştur. Bu da sektörü kredi hacmini daraltma eylemine sürüklemiştir (Arıcan, Tanınmış, Işıl 2009: 33).

2008 Küresel Krizi'n başlıca nedenleri şöyle sıralanabilir;

- Krizin başlıca sorumluları bankalar ve diğer finansal kurumlardır.
- Banka dışındaki diğer finansal kurumlarda, özellikle Hedge fonlar, uzun vadeli yatırım araçları arasında yer alan mortgage kredisine dayalı menkul kıymetlere yönelik yatırım yapılmış; üstelik bu türev ürünlerin kaldıraç etkisinden faydalanmak için kısa vadeli borçlanılmıştır.
- Kapitalizm etkisi altında olan gelişmiş ülkelerin hükümetleri gerekli tedbirleri almayıp görmezden gelerek krizin oluşmasında ve büyümesinde pay sahibi olmuşlardır.
- 2007 ABD Subprime Mortgage Krizi sırasında FED başta olmak üzere hemen hemen tüm merkez bankaları son kredi mercii görevini üstlenerek batmakta olan banka ve diğer finans şirketlerine yardımlarda bulunmuşlardır.
- Bu krizde birlikte hemen hemen bütün ülkelerde batmakta olan finansal kurumların devletleştirilmesi ve ekonomideki durgunluğun aşılması için kamu harcamalarının artırılması nedeniyle, devletin ekonomideki ağırlığı artmıştır.

Sonuç olarak, 2008 Küresel Finans Krizi, yirmi birinci yüzyılın ilk başlarından itibaren bütün kapitalist sistemi olumsuz yönde etkileyerek, daha sonrasında Avrupa'da yeni bir Borç Krizi gibi başka krizlere yol açmıştır. Bu krizin etkilerinin tamamen sona ermesinin ve bırakmış olduğu izlerin silinmesi için daha uzun vakit gerektiği öngörülmektedir.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BANKACILIK VE BANKALARIN FON KAYNAKLARI

2.1. Bankanın Tanımı

Ekonominin en temel kurumlarından birisi bankalardır. “Banka” kelimesi İtalyanca kökenli ”banca” kelimesinden Türkçe’ ye girmiştir. Para bozma gişesi, para bozma yeri anlamına gelmektedir.

Bankacılığın ilk olarak başlangıç tarihi konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Bunlardan birincisi, insanların bir yerden daha uzak yerlere seyahat ederlerken para ve değerli eşyalarını o zamanlar güvenli olarak kabul edilen kilise papazına emanet bırakmalarıyla başlamış olmasıdır. Papazlar tarafından bu durumda biriken paralardan bazen ihtiyaç sahibi olan insanlara ödünç verilmesi husumetiyle geliştiği rivayet edilmiştir. İkinci rivayet ise, yine uzak bir kente veya kasabaya ticari iş yapmak adına yolculuk yapan tacirin ulaştığı yerde kendini tanıtmak için kendi şehrinde yaşayan tanınmış, güvenilir ve önemli olan kişiden mektup alması yoluyla da bankacılık hizmetleri arasında yer alan "teminat mektubu"nun ortaya çıkışının başlangıcı olduğu söylenmektedir (<https://tr.wikipedia.org> 2016).

Modern bankacılık sektörünün ise tarihte ilk kez Mezopotamya’da başladığı kayıtlarda geçmektedir. Dünyada ikinci yüzyıl yaşanırken kefalet karşılığı kredi ya da borç işlemleri oluşmuş, bununla birlikte sermaye ve bankalardan alınan borç paralar için tahviller, çek ve kambiolar gibi likit araçlar oluşturularak kullanılmıştır.

Avrupa’da ilk olarak dünya çapında etkin olan banka on üçüncü yüzyılda faaliyet göstererek, Floransa’da ticaret yapma makamına yükselmiş ve bankacılık işlemleri artık kullanılmaya başlanmıştır. Eskiden mal alım ve satımı yapan tüccarlar, araçlar ya da nakliyeciler olarak var olan ilk bankalar, mali işler üzerine kredi ve mevduatlarını tahsis eden bankacılık hizmeti sunan kurumlar haline dönüşüm yaşamıştır.

Dünyada yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda Türk bankacılık sistemi ise Osmanlı döneminde gelişmeye başlamıştır. Özellikle Osmanlı döneminin son dönemlerinde bankerler ve ecnebi tüccarlar o zamanlar da yasak olan faiz uygulamasıyla para alım satımını yürütüyorlardı. Osmanlı döneminde ilk banka, hükümetin gözetiminde 1847 yılında Jacques Alléon, Manolaki Baltazzi adlı iki Galata bankeri tarafından Bank-ı Dersaadet-İstanbul Bankası, adıyla kurulmuştur. Daha sonra 1856 yılında Ottoman Bankası kuruldu ve 7 yıl faaliyette bulunan bu banka 1863 yılında tasfiye edilerek Osmanlı hükümetinin de katılımı ile Bank-ı Şahane-i Osmani (Osmanlı Bankası) olarak yeni bir banka haline getirilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi ve istenilen makroekonomik hedeflere ulaşılması için bankacılık sektörüne büyük önem vermiştir. Bankacılık sektörünün kurulmasındaki temel gaye uzun vadede fon oluşturmak ve oluşan fonları tekrar yatırıma dönüştürerek ülke kalkınmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Türkiye'de cumhuriyet öncesi dönem, yabancı bankaların egemen olduğu bir dönemdi. Bu dönemde ise yerli sermaye ile kurulan bankaların sayısı ise önemsiz seviyede idi (Gündüz 2003: 3-4).

Bankalar, tasarruf sahiplerinin birikimlerini mevduat olarak kabul eden, bunları koruyan, değerlendiren, gerektiğinde bu mevduatları hesap sahiplerinin istekleri ile başka bir hesaba aktaran, yatırım yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere kredi veren yani finansal sistem içerisinde kısa vadeli fon arz edenlerle fon talep edenlerin karşılaşmasına aracılık eden kurumlar olarak adlandırılır (Aydın 2006: 117).

T.C. Resmi Gazete'deki banka tanımı ise; finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlayan 19.10.2015 tarih ve 5411 sayılı bankalar kanununa tabi olan kurumlardır. Bu kanuna göre bankaların faaliyet konuları:

- a) Mevduat kabulü
- b) Katılım fonu kabulü
- c) Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri

- d)** Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dâhil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri
- e)** Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri
- f)** Saklama hizmetleri
- g)** Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri
- h)** Efektif dâhil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri
- i)** Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri
- j)** Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri
- k)** Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri
- l)** Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri
- m)** Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri
- n)** Yatırım danışmanlığı işlemleri
- o)** Portföy işletmeciliği ve yönetimi
- p)** Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı
- q)** Faktöring ve forfaiting işlemleri
- r)** Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık

- s) Finansal kiralama işlemleri
- t) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri
- u) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler

(Mevduat bankaları birinci fıkranın (b) ve (t), katılım bankaları (a), kalkınma ve yatırım bankaları (a) ve (b) bentlerinde belirtilen faaliyetleri gerçekleştiremezler.) şeklinde sıralanmıştır.

Bu kanunda da görüldüğü üzere Türkiye'de ticari bankalar son transferlerine, yatırım danışmanlığına, mevduat kabulü, kredilendirme, garanti işlemleri, saklama hizmetleri, para politikaları uygulanması gibi daha birçok faaliyeti gerçekleştirmekle yetkilidir. Bankaların yaptığı bu işlemlere baktığımızda sadece parasal kontrol için aracı olmayıp, ekonominin oluşumunda ve uzun vadede makroekonomik istikrar ortamının oluşmasında da etkilidir. Bu da bu kurumların önem kazanmasını ve finansal sistemin her alanında belirleyici kurumlardan birisi olmasını sağlar.

2.2. Banka Türleri

Bireylerin ve kurumların finansal sistemden beklentileri değiştikçe ve arttıkça, bankalarda bu doğrultuda değişerek gelişmektedir. Bireysel bankacılık, kurumsal bankacılık, yatırım bankacılığı, internet bankacılığı gibi farklı türlerde bankalarla müşterilerinin ihtiyaçlarına en hızlı ve iyi şekilde karşılamayı hedeflemektedirler.

Türkiye'de bankalar; sermaye kaynaklarına göre, yaptıkları işlere göre ve kapsamlarına göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma Tablo 2.1'deki gibidir;

Tablo 2.1. Banka Türleri

Banka Türleri	
1. Sermaye Kaynaklarına Göre	a. Milli Sermayeli Bankalar <ul style="list-style-type: none"> • Devlet Bankaları • Özel Sermayeli Bankalar • Karma Sermayeli Bankalar b. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar Yabancı ve Türk Ortaklı Bankalar
2. Yaptıkları İşlere Göre (Faaliyet Alanları ve Amaçlarına Göre)	a. Emisyon Bankaları (Merkez Bankaları) b. İş ve Ticaret Bankaları c. Mevduat (Tasarruf) Bankaları d. Ziraat ve Sanayi Bankaları e. Yatırım ve Kalkınma Bankaları
3. Kapsamlarına Göre	a. Özel Bankacılık b. Toptancı Bankacılık c. Perakendeci Bankacılık d. Evrensel Bankacılık e. Uluslararası Bankacılık f. Holding Bankacılığı g. Kıyı Bankacılığı

2.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

Türkiye’ de sermaye kaynaklarına göre bankalar ikiye ayrılır; milli sermayeli bankalar ve yabancı sermayeli veya yabancı sermaye ile kurulan bankalardır.

2.2.1.1. Milli Sermayeli Bankalar

Ülkemizde bankacılık kanunlarına göre kurulmuş, sermayesi Türk parası olan, sermayenin çoğunluğunun ve denetimi yönetimi Türklere ait bankalar bu gruptadır. Bu gruptaki bankaları kısaca tanımlayacak olursak;

Devlet Bankaları

Sermayenin tamamı kamuya yani hazineye ya da kamu tüzel kişilere ait olan bankalardır.

Özel Sermayeli Bankalar

Sermayesinin özel kuruluşlara veya kişilere ait olduğu bankalardır. Bu tür bankalar anonim şirket (A.Ş.) olarak kayıt altındadır. Genellikle ticaret, mevduat ve ya yatırım bankası olarak kurulur.

Karma Sermayeli Bankalar

Hem kamu hem de özel sektörün belirlenmiş oranlardaki paylar ile sermaye koymalarıyla kurulan bankalardır.

2.2.1.2. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar

Sermayesinin tamamının yabancı uyruklu kişi veya şirketlere ait olan bankalardır. Bu bankaların yönetim, denetim ve kuruluş merkezleri genellikle Türkiye dışında kendi ülke sınırları içerisinde yer alır.

Yabancı ve Türk Ortaklı Bankalar

Türkiye’ de ekonomik ve politik gelişmeler doğrultusunda kurulmuş, sermayesinin birden fazla ülkeye ait olduğu bankalardır.

2.2.2. Yaptıkları İşlere Göre (Faaliyet Alanları ve Amaçlarına Göre) Bankalar

Bu gruptaki bankalar beşe ayrılmaktadır.

2.2.2.1. Emisyon Bankaları (Merkez Bankaları)

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizin de TC Merkez Bankası’nın temel görevi para ve kur politikalarını düzenlemek ve banknot dolaşım düzenini sağlamaktır. 11 Haziran 1930 tarihinde öncelikle anonim şirket olarak var olan Merkez Bankasının temel amacı, fiyat istikrarını oluşturmaktır. Merkez bankaları ayrıca, tüm finansal sistemlerde istikrarın sürekliliğini ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almakla da görevlendirilmiştir. Merkez Bankası, özellikle global ortamda oluşan dengesizliklerden kaynaklı makro finansal risklerin kontrol altında tutmasını amaç edinmiştir. Bu doğrultular eşliğinde, finansal sistemdeki istikrar ortamı Merkez Bankası için destekleyici ve geliştirici amaç özelliğindedir (<http://www.tcmb.gov.tr> 2016).

2.2.2.2. İş ve Ticaret Bankaları

Bu tarz bankaların ortakları ve endüstri firmalarının kuruluşlarıyla birlikte özellikle uzun vadeli kredi işlemleriyle uğraşarak, çalışmalarını bu alanlarda geliştirmeye yönelik olan bankalar oluşturur. Tradisyonel faaliyetler olarak

mevduatın her türlüünü toplayarak fon oluşturur ve bu fonlar çeşitli vadelerle (kısa, orta ve uzun vadeli şeklinde) krediye dönüştürülerek kullanılmaktadır. Kamusal sermayeli bankalar ise, ticaret bankalarının yapabildikleri tüm işlemleri yapmakla birlikte, özel sermayeli bankalarda (hem millî hem de yabancı sermayeli özel bankalar) aynı faaliyetleri sürdürebilmektedir.

Tüm ticari alanlarda yapılan faaliyetlere katılan bankalar, ticari bankacılığın tanımını içerisinde yer alır. Birçok dünya ülkesinde, ekonomik yaşam içerisinde çok önemli yerlere sahip olan ve genel olarak çok yönlü bankacılık hizmet ve faaliyetleri sunan bu tür bankalar, topladıkları vadesiz veya daha çok kısa vadeli fon kaynaklarını kredi vermekle kullanan bankalar olarak tanımlanabilmektedir. Türk bankacılık sektöründe de çok şubeli bankacılık anlayışını benimseyerek kurulmuş ve faaliyetlerini ticari ve iş bankacılığı alanında yoğunlaştırmışlardır (Ergin, Aypek 1997: 314-330).

Ticari bankacılığın farklı bir ifadesi ise, genel olarak tüm mevduatları toplayan ve oluşan fonları kredi veren kuruluşlar olarak da tanımlanmaktadır. İş bankaları özellikle sanayi ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren işletmelere kısa vadeli işletme kredileri vererek para piyasalarında aktifleşir. Ticari bankaların vermiş olduğu bu kısa vadeli işletme kredilerini işletmeler genellikle değişken maliyetlerini karşılamakta kullanırlar. Bundan ötürü, kredi veren kurum yani ticaret bankaları risklerini azaltarak, kar oranları yükselten bir şekilde faaliyet göstermesi beklenmektedir.

Ticaret bankalarının, mevduat bankalarına benzer nitelikte kaynak oluşturup borç vermeleri açısından mevduat bankaları adını da taşırken, bir yandan da borç verme işlemlerinde kullandıkları yöntemler bakımından iskonto bankaları olarak da adlandırılmaktadır. Bu adlandırmalar ticaret bankalarının ve genel olarak bankacılığın tarihi gelişim sürecinde yaşanan değişimleri görme açısından önem arz ettiği gibi, ticaret bankalarının çalışma düzenlerini ve çeşitliliklerini göstermesi açısından da önemlidir (Öcal, Diğerleri 1997: 37).

2.2.2.3. Tasarruf (Mevduat) Bankaları

Bu tarz bankalar özellikle gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren, bireylerin küçük çaplıda olsa tasarruflarını kabul ederek işleten kurumlardır. Kısa ve uzun

vadeli mevduatlar toplayarak mevduat sahiplerine karşılık olarak faiz verirler. Her ülkede belli kurum ya da kuruluşlar tarafından düzenlenen yasalarla ve aynı kurumlar tarafından denetlenen mevduat bankalarının yatırım alanları; genellikle ipoteye dayalı gayrimenkul kredisi, tahvil piyasaları ve devlet tahvilleri ile güvenilir şirketlerin hisse senedi alım satım işlemleridir.

2.2.2.4. Ziraat ve Sanayi Bankaları

Ziraat bankaları isminden de anlaşılacağı üzere özellikle tarım işleriyle uğraşanların gereksinim duyduğu kredi ihtiyaçlarını karşılama işlemlerini yapan bankalardır. En bilindik örnek olarak ülkemizde T.C. Ziraat Bankası bu türden bir bankadır. Sanayi bankaları ise bir çeşit spekülasyon ve finansman bankalarıdır. Yalnız daha çok endüstri alanında çalışan ortaklıkların oluşmasını destekleyen bankalardır.

2.2.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Kamu ve ya özel işletmelerin genellikle uzun dönemli finansal gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan bankalardan oluşur. Yatırım bankaları, bu tarz firmaların çıkardığı hisse senedi ve tahvil gibi finansal araçların tasarruf sahiplerine ulaştırmaktadır. Kâr elde etmek amacıyla firmaların bu finansal araçların (hisse senedi ve tahvil) piyasaya arz edilmesi işlemlerini yaparlar.

Kalkınma bankalarının faaliyetleri, yatırım bankalarının faaliyetlerinden farklılık gösterir. Özellikle az gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerde yatırım amaçlı projelerin hazırlanması ve değerlendirilmesindeki teknik bilgi ve deneyim ihtiyacında duyulan eksikliği gidermek ve bu yatırımların yapılabilmesi için gerekli, genelde uzun vadeli, fon kaynaklarının bulunabilmesi için kalkınma bankalarına ihtiyaç duyulmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı 2011).

2016 yılı itibarıyla Türkiye’ de faaliyet gösteren bankaların; gruplar bazında, banka ve bankaların şube sayıları Tablo 2.2’de yer almaktadır.

Tablo 2.2. 2016 Yılı İtibariyle Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankalar

Banka / Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Türkiye Bankacılık Sistemi	47	10902	80
Mevduat Bankaları	34	10860	80
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3665	35
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1785	27
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	957	5
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-	923	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	4191	29
Adabank A.Ş.	-	1	0
Akbank T.A.Ş.	-	877	1
Anadolubank A.Ş.	-	106	0
Fibabanka A.Ş.	-	72	0
Şekerbank T.A.Ş.	-	273	0
Turkish Bank A.Ş.	-	13	0
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	535	4
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	1352	23
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-	962	1
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1	1	0
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	-	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	3003	16
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	15	2995	16
Alternatifbank A.Ş.	-	53	0
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7	0
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	-	1	0
Burgan Bank A.Ş.	-	51	0
Citibank A.Ş.	-	8	0
Denizbank A.Ş.	-	688	1
Deutsche Bank A.Ş.	-	1	0
Finans Bank A.Ş.	-	629	1
HSBC Bank A.Ş.	-	187	4
ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44	0
ING Bank A.Ş.	-	270	1
Odea Bank A.Ş.	-	50	0
Rabobank A.Ş.	-	1	0
Turkland Bank A.Ş.	-	34	0
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	971	9
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	6	8	0
Bank Mellat	-	3	0
Habib Bank Limited	-	1	0
Intesa Sanpaolo S.p.A.	-	1	0
JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1	0
Société Générale (SA)	-	1	0
The Royal Bank of Scotland Plc.	-	1	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	42	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	23	0
İller Bankası A.Ş.	-	19	0
Türk Eximbank	-	3	0
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	15	0
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	8	0

Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	0
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	0
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	0
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1	0
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	0
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	-	1	0

(Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği 2016)

2.3. Mevduat (Ticari) Bankaların Fon Kaynakları

Dilimize Fransızcadan geçen fon, bir faaliyette bulunmak veya bir gelişimi desteklemek üzere bir hesapta toplanan yahut ayrılan para olarak tanımlayabiliriz.

Fon terimi, uygulamada genellikle üç farklı anlamda kullanılmaktadır. Buna göre fon kavramı;

- Para ve para benzerlerini
- Net işletme sermayesini
- En geniş olarak bir işletmenin üçüncü kişilerle olan ilişkilerinden doğan tüm mali olanakları ifade etmekte, başka bir deyişle tüm finansal araçlar

şeklinde ifade edilmektedir (Akgüç 1995: 295).

Bunlardan birincisine göre, fon işletmedeki nakit ile vadesiz mevduattır. Bu kavrama göre hazırlanan tabloya nakit akım tablosu denilmektedir. İkinci fon kavramına göre yapılan tanımda döner sermaye veya net döner değerler fon olarak kabul edilmektedir. Bu kavrama göre hazırlanan fon tablosu, ilgili dönemde döner sermayede meydana gelen değişiklikleri gösterir. Üçüncü olarak yapılan tanımda ise bütün finansman vasıtaları fon kabul edilir. Bu tanıma göre bütün aktifler, iktisadi değerler olarak ve fon şeklinde kabul edilmektedirler. Fon akımı da değer hareketlerinden oluşmaktadır (Koç 1973: 90-91).

Fon, Sermaye Piyasası Kurulu'nca yetkilendirilmiş kurumların yatırımcılardan topladığı birikimlerle riski dağıtmak amacıyla içerisinde birden çok hisse senedi, devlet tahvili, döviz, değerli maden ya da faiz getirili değerli kâğıt olacak şekilde çeşitlendirerek oluşturduğu portföydür. Yatırımcılar fondaki

birikimlerine karşılık bir katılım belgesi alırlar. Faiz fonları, hisse senedi fonları, karşılık fonlar ve nesil fonları olarak çeşitlenir. Sermaye piyasalarında büyük işlem hacmine sahip olan bir yatırım enstrümanıdır (<https://tr.m.wikipedia.org> 2017).

Bir bankanın varlıkları ile yükümlülüklerini özetleyen bilançosunu inceleyerek, nasıl çalıştığını ve ne tür işlemler yaptığını anlamak çok daha kolaylaşır ve anlaşılır. Muhasebe kaydın da kullanılan çift taraflı kayıt sistemi, bilançolarda aşağıdaki temel özdeşliğe dayanmaktadır:

$$\begin{array}{l} \text{Varlıklar} = \text{Borçlar} + \text{Sermaye} \\ \text{Aktifler} \qquad \qquad \text{Pasifler} \end{array}$$

Bu temel özdeşlik başka bir şekilde değerlendirildiğinde, bilançoğu oluşturan pasif tarafı işletmelerin fon kaynaklarını (kısaca kuruluşların hangi kaynaklardan fon oluşturduğunu veya topladığını) ifade ederken, bilançonun aktif tarafı ise farklı kaynaklardan toplanan fonların nasıl kullanıldığını (fon kullanımını) ifade etmektedir (<http://www.ekodialog.com> 2017).

2.3.1. Banka Bilançosu

Bankalar, bankacılık işlemlerini yürütebilmek için ihtiyaç duydukları fonları özsermaye ve yabancı sermaye olmak üzere farklı kaynaklardan elde etmektedirler. Bankalar genelde kaynaklarını üç yerden sağlarlar. Bunlar mevduat, merkez bankası kredileri, diğer borçlar ve özkaynaklardır. Toplam kaynaklar içinde özkaynaklar haricinde kalan kısma yabancı kaynaklar denilir. Faaliyetleri gereği bankacılık kesiminde yabancı kaynaklar toplam içinde önemli bir paya sahiptir.

Bankaların kendi özkaynakları haricinde, borçlanma yoluyla fon oluşturulması ve bu amaçla girişmiş oldukları işlemlerin tümüne ‘angajman işlemleri’ adı verilmiş olup, borçlanmak yoluyla fon sağlama şu dört madde halinde yapılmaktadır:

- Tahvil ihracı yoluyla borçlanma
- Merkez Bankasından borçlanma
- Mevduat kabulü suretiyle borçlanma
- Yurtdışı ya da yurtiçindeki bankalardan kredi sağlama yoluyla borçlanma

Özkaynaklarına oranla büyük ölçüde yabancı kaynak kullanan bankaların toplam kaynakları içerisinde özkaynakları küçük bir paya sahip olmakla birlikte, özkaynakların dolayısıyla banka sermayesinin bankalar açısından önemi büyüktür. Bu önem, banka sermayesinin yerine getirmesi beklenen fonksiyonlarından kaynaklanmakta olup, bankanın sahip olduğu sermaye yapısının büyüklüğü, genellikle finansal güç ölçüsü olarak değerlendirilebilmektedir. Bu sebeple, bankaların sermaye işlevleriyle sermaye yapısı ve yeterliliği arasında direk bir bağlantı mevcuttur.

Bir banka bilançosu, bir ticari işletme bilançosu ile yapı olarak aynı olsa dahi, aktif ve pasiflerin alt kalemleri farklılıklar gösterir (Takan 2001: 177).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 37 ve 93 üncü maddeleri ile 1.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe dayanılarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından hazırlanan Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26.1.2007 tarih ve 26415 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 1.1.2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir.

Bankaların geniş anlamda fon yönetimi adına yürüttükleri hemen tüm işlemlerin yansımaları ve nihai durumu banka bilançolarında izlenmektedir. Tablo 2 ve 3'de Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankanın bilançosunu örnek alarak, aktif ve pasif kalemleri görülebilmektedir.

Tablo 2.3. X Mevduat Bankasının Aralık 2015 Bilançosu - Aktifler

X BANKASININ ARALIK 2015 BİLANÇOSU - AKTİFLER	(1 Milyon TL)		
	TP	YP	Toplam
1. AKTİF	125.451,40	109.357,59	234.808,99
NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI	2.165,78	23.307,64	25.473,42
NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI (31.12.2006 itibariyle)	2.165,78	23.307,64	25.473,42
Kasa	-	-	-
Efektif Deposu	-	-	-
T.C. Merkez Bankası	-	-	-
Diğer	-	-	-
GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI K/Z'A YANSITILAN FİNANSAL VARLIKLAR(Net)	818,29	1.909,62	2.727,91
Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar	818,29	1.909,62	2.727,91
Devlet Borçlanma Senetleri	1,55	0,11	1,66

Devlet Borçlanma Senetleri (31.12.2006 itibariyle)	1,55	0,11	1,66
Devlet Tahvili	-	-	-
Hazine Bonosu	-	-	-
Diğer Kamu Borçlanma Senetleri	-	-	-
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler	0	0	0
Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	806,78	1.909,52	2.716,30
Diğer Menkul Değerler	9,96	0	9,96
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'ye Yansıtılan Olarak Sınıflandırılan FV	0	0	0
Devlet Borçlanma Senetleri	0	0	0
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler	0	0	0
Krediler	0	0	0
Diğer Menkul Değerler	0	0	0
BANKALAR	1.556,56	6.301,74	7.858,30
Bankalar	1.556,56	6.301,74	7.858,30
Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar (31.12.2006 itibari.)	1.556,56	6.301,74	7.858,30
Yurtiçi Bankalar	-	-	-
Yurtdışı Bankalar	-	-	-
Yurt Dışı Merkez Şubeler	-	-	-
Diğer Mali Kuruluşlar	-	-	-
PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR	0	0	0
Bankalararası Para Piyasasından Alacaklar	0	0	0
İMKB Takasbank Piyasasından Alacaklar	0	0	0
Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar	0	0	0
SATILMAYA HAZIR FİNANSAL VARLIKLAR (Net)	19.586,58	21.873,13	41.459,71
Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler	12,67	115,96	128,63
Devlet Borçlanma Senetleri	19.376,72	15.929,48	35.306,20
Diğer Menkul Değerler	197,18	5.827,69	6.024,88
KREDİLER VE ALACAKLAR	92.888,96	48.874,53	141.763,48
Krediler ve Alacaklar (31.12.2006'dan itibaren)	92.741,64	48.874,53	141.616,17
Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubuna Kullanılan Krediler	2.603,90	1.383,31	3.987,21
Devlet Borçlanma Senetleri	0	0	0
Diğer	90.137,74	47.491,22	137.628,96
Takipteki Krediler	3.373,32	0	3.373,32
Özel Karşılıklar(-)	-3.226,01	0	-3.226,01
İPTAL-Kısa Vadeli	-	-	-
İPTAL-Orta ve Uzun Vadeli	-	-	-
FAKTÖRİNG ALACAKLARI	0	0	0
VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK YATIRIMLAR (Net)	5.184,56	5.503,68	10.688,24
Devlet Borçlanma Senetleri	5.184,56	5.503,68	10.688,24
Devlet Borçlanma Senetleri (31.12.2006 itibariyle)	5.184,56	5.503,68	10.688,24
Devlet Tahvili	-	-	-
Hazine Bonosu	-	-	-
Diğer Kamu Borçlanma Senetleri	-	-	-
Diğer Menkul Değerler	0	0	0
İŞTİRAKLER (Net)	3,92	0	3,92
Özkaynak Yönetimine Göre Muhasebeleştirilenler	0	0	0
Konsolide Edilmeyenler	3,92	0	3,92
Mali İştirakler	0	0	0
Mali Olmayan İştirakler	3,92	0	3,92
BAĞLI ORTAKLIKLAR (Net)	347,32	1.003,43	1.350,74
Konsolide Edilmeyen Mali Ortaklıklar	347,32	1.003,43	1.350,74
Konsolide Edilmeyen Mali Olmayan Ortaklıklar	0	0	0
BİRLİKTE KONTROL EDİLEN ORTAKLIKLAR (İŞ ORTAKLIKLARI) (Net)	0	0	0

Özkaynak Yönetimine Göre Muhasebeleştirilenler	0	0	0
Konsolide Edilmeyenler	0	0	0
Mali Ortaklıklar	0	0	0
Mali Olmayan Ortaklıklar	0	0	0
KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR	0	0	0
Finansal Kiralama Alacakları	0	0	0
Faaliyet Kiralaması Alacakları	0	0	0
Diğer	0	0	0
Kazanılmamış Gelirler (-)	0	0	0
RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSA			
L VARLIKLAR	648,86	0	648,86
Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlılar	648,86	0	648,86
Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlılar	0	0	0
Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlılar	0	0	0
MADDİ DURAN VARLIKLAR(Net)	788,66	1,75	790,4
MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net) (31.12.2006 itibar			
iyle)	788,66	1,75	790,4
İPTAL Defter Değeri	-	-	-
İPTAL Birikmiş Amortismanlar(-)	-	-	-
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR(Net)	220,66	0	220,66
Şerefiye	0	0	0
Diğer	220,66	0	220,66
İPTAL-Birikmiş Amortismanlar(-)	-	-	-
YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (NET)	0	0	0
VERGİ VARLIĞI	132,51	13,68	146,18
Cari Vergi Varlığı	0	0	0
Ertelenmiş Vergi Varlığı	132,51	13,68	146,18
SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURUL			
AN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR			
(Net)	179,54	0	179,54
Satış Amaçlı	179,54	0	179,54
Durdurulan Faaliyetlere İlişkin	0	0	0
DİĞER AKTİFLER	929,21	568,4	1.497,62
İPTAL-ZORUNLU KARŞILIKLAR	-	-	-
İPTAL-MUHTELİF ALACAKLAR	-	-	-
İPTAL-			
FAİZ VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI	-	-	-
Kredilerin	-	-	-
Menkul Değerlerin	-	-	-
Diğer	-	-	-

(Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2016)

Tablo 2.4. X Mevduat Bankasının Aralık 2015 Bilançosu - Pasifler

X BANKASININ ARALIK 2015 BİLANÇOSU - PASİFLER	(1 Milyon TL)		
2. PASİF	113.907,40	120.901,59	234.808,99
MEVDUAT	68.696,39	70.246,11	138.942,50
MEVDUAT (31.12.2006`den itibaren)	68.696,39	70.246,11	138.942,50
Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubunun Mevduatı	2.552,67	2.182,63	4.735,30
Diğer	66.143,72	68.063,48	134.207,20
İPTAL-Bankalararası Mevduat	-	-	-
İPTAL-Tasarruf Mevduatı	-	-	-
İPTAL-Resmi Kuruluşlar Mevduatı	-	-	-

İPTAL-Ticari Kuruluşlar Mevduatı	-	-	-
İPTAL-Diğer Kuruluşlar Mevduatı	-	-	-
İPTAL-Döviz Tevdiat Hesabı	-	-	-
İPTAL-Kıymetli Madenler Depo Hesapları	-	-	-
ALIM SATIM AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR			
R	479,35	967,53	1.446,87
ALINAN KREDİLER	193,13	23.520,21	23.713,34
ALINAN KREDİLER (31.12.2006 itibariyle)	193,13	23.520,21	23.713,34
T.C. Merkez Bankası Kredileri	-	-	-
Alınan Diğer Krediler	-	-	-
Yurt İçi Banka ve Kuruluşlardan	-	-	-
Yurt Dışı Banka, Kuruluş ve Fonlardan	-	-	-
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	6.169,19	16.659,92	22.829,11
Bankalararası Para Piyasalarına Borçlar	0	0	0
İMKB Takasbank Piyasasından Borçlar	0	0	0
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	6.169,19	16.659,92	22.829,11
İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)	3.182,04	8.084,03	11.266,07
Bonolar	1.545,85	892,93	2.438,78
Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler	0	0	0
Tahviller	1.636,19	7.191,10	8.827,29
FONLAR	0	0	0
Müstakriz Fonları	0	0	0
Diğer	0	0	0
MUHTELİF BORÇLAR	3.508,89	952,86	4.461,75
DİĞER YABANCI KAYNAKLAR	1.350,11	118,77	1.468,88
FAKTORİNG BORÇLARI	0	0	0
KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR	63,97	0	63,97
Finansal Kiralama Borçları	82,12	0	82,12
Faaliyet Kiralaması Borçları	0	0	0
Diğer	0	0	0
Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri (-)	-18,15	0	-18,15
RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR	0	157,53	157,53
Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlılar	0	157,53	157,53
Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlılar	0	0	0
Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlılar	0	0	0
KARŞILIKLAR	2.471,64	694,09	3.165,73
Genel Karşılıklar	1.856,32	688,38	2.544,70
Yeniden Yapılanma Karşılığı	0	0	0
Çalışan Hakları Karşılığı	187,18	0	187,18
Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)	0	0	0
Diğer Karşılıklar	428,14	5,71	433,85
İPTAL-Vergi Karşılığı	-	-	-
VERGİ BORCU	593,18	10,9	604,08

Cari Vergi Borcu	593,18	10,9	604,08
Ertelenmiş Vergi Borcu	0	0	0
SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIK BORÇLARI (Net)	0	0	0
Satış Amaçlı	0	0	0
Durdurulan Faaliyetlere İlişkin	0	0	0
SERMAYE BENZERİ KREDİLER	0	0	0
ÖZKAYNAKLAR	27.199,52	-510,34	26.689,18
Ödenmiş Sermaye	4.000,00	0	4.000,00
Sermaye Yedekleri	2.438,17	-510,34	1.927,83
Hisse Senedi İhraç Primleri	1.700,00	0	1.700,00
Hisse Senedi İptal Karları	0	0	0
Menkul Değerler Değerleme Farkları	-627,54	-485,22	-1.112,76
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları	47,11	0	47,11
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Farkları	0	0	0
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Yeniden Değerleme Farkları	0	0	0
İştirakler, Bağlı Ort. ve Birlikte Kontrol Edilen Ort.(iş ort.) Bedelsiz Hisse Senetleri	4,9	0	4,9
Riskten Korunma Fonları (Etkin Kısım)	-35,26	-25,12	-60,38
Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıkların Birikmiş Değerleme Farkları	0	0	0
Diğer Sermaye Yedekleri	1.348,96	0	1.348,96
İPTAL-Yeniden Değerleme Fonu	-	-	-
İPTAL-Ödenmiş Sermaye Enf. Düzeltme Farkı	-	-	-
Kar Yedekleri	17.766,50	0	17.766,50
Yasal Yedekler	1.282,03	0	1.282,03
Statü Yedekleri	0	0	0
Olağanüstü Yedekler	16.372,10	0	16.372,10
Diğer Kar Yedekleri	112,38	0	112,38
Kar veya Zarar	2.994,85	0	2.994,85
Geçmiş Yıllar Kar ve Zararları	0	0	0
Dönem Net Kar ve Zararı	2.994,85	0	2.994,85
İPTAL-ÖDENECEK VERGİ, RESİM HARÇ VE PRİMLER	-	-	-
İPTAL-FAİZ VE GİDER REESKONTLARI	-	-	-
Mevduatın	-	-	-
Alınan Kredilerin	-	-	-
Repo İşlemlerinin	-	-	-
Diğer	-	-	-

(Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2016)

2.3.2. Bankaların Fon Kaynakları

Banka bilançolarında da yer aldığı kadarıyla Türkiye'deki ticari bankaların fon kaynakları ana başlıklarıyla kısaca tanımlanmıştır. Tüm bu kalemler Türk parası olduğu gibi yabancı para olarak ta kategorize etmek mümkündür.

2.3.2.1. Mevduat

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda mevduata ilişkin hükümler 60. maddede düzenlenmiştir. Mevduatın niteliği, tasnifi, mevduat sahiplerinin hakları ve mevduatın zaman aşımına uğraması gibi hususları düzenleyen "Mevduat ve katılım fonu kabulü" başlıklı bu madde hükmü aşağıda verilmiştir.

"Kredi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi, aslen veya fer'an meslek edinerek mevduat veya katılım fonu kabul edemez, ticaret unvanları ve kamuya yapacakları açıklamalar ile ilân ve reklamlarında bu izlenimi yaratacak ifade ve deyimleri kullanamaz.

Karşılığında hesap cüzdanı yerine makbuz, katılma belgesi, senet ve benzeri belgelerin verilmesi, alınan paraların mevduat veya katılım fonu kabulü sayılmasına engel değildir.

Resmî ve özel kuruluşlar ile ortaklıklarda, yalnız çalışanlarına ait olmak üzere sağlık ve sosyal yardım, emeklilik, ihtiyat ve tasarruf sağlama amaçlarıyla kurulan sandık ve vakıfların münhasıran kendi üyelerinden bu amaçlar için topladıkları paralar ile sigorta şirketlerinin işlemleri bu Kanun uygulamasında mevduat ve katılım fonu kabulü sayılmaz.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kendi müstakrizlerinden, ortak ve ortaklıklarından genel esaslar dâhilinde sağladıkları fonlar ile bankalardan, para piyasaları, sermaye piyasaları ve organize piyasalardan sağlayacakları fonlar bu Kanun uygulamasında mevduat sayılmaz.

Türkiye'de kurulan kredi kuruluşlarının yurt dışındaki şubeleri ve ortaklıkları, mevduat cüzdanı ve fon toplamaya ilişkin evrakın düzenlenmesi işlemlerini faaliyette buldukları ülkede yapmak zorundadır. Bu şube veya ortaklıklar adına hiçbir şekil ve surette yurt içinde mevduat cüzdanı ve fon toplamaya ilişkin evrak düzenlenemez veya verilemez.

Türkiye’de Kurulu kredi kuruluşları, yurt dışında kurulu ortaklıkları veya başka banka veya finansal kuruluşlar adına yurt içinde yerleşik kişilerden mevduat veya katılım fonu kabul etmek amacıyla; evrak ya da cüzdan bulundurmaları, personel istihdam etmeleri, bu ortaklıklar veya başka kredi kuruluşu veya finansal kuruluşlar adına toplanacak mevduat ve katılım fonu üzerinden personele ücret, komisyon, prim ve benzeri adlar altında para ödemek veya personele bu kuruluşların reklamını yaptırmak suretiyle müşterilerini anılan kuruluşlara yönlendirmeleri, bu ve benzeri yöntemler kullanarak yurt dışında kurulu kuruluşlar adına mevduat ve katılım fonu kabul etmeleri, bu madde kapsamında izinsiz mevduat ve katılım fonu kabulü sayılır.

Kredi kuruluşları, mevduat hesapları ile katılım fonu hesaplarını Kurulun görüşü alınmak suretiyle Merkez Bankasınca tespit edilecek vade ve türlerine göre tasnif etmek, tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonunu diğer hesaplardan ayırmak zorundadırlar.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre ihraç edilen sermaye piyasası araçları hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz.”

Mevduat kaleminin alt başlıkları ise şunlardır:

- Tasarruf mevduatı
- Döviz tevdiat hesabı
- Resmi kuruluşlar mevduatı
- Ticari kuruluşlar mevduatı
- Diğer kuruluşlar mevduatı
- Bankalar mevduatı
- Kıymetli maden depo hesapları

2.3.2.2. Özkaynaklar

Ticari faaliyetlerin finansmanında kullanılabilen en sorunsuz kalem niteliğindeki özkaynakların Bankalar Kanunu uygulaması bakımından tanımı, kanunun 44’üncü maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan, **“Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik”** te yapılmıştır. Söz konusu madde ve ilgili yönetmelik hükümleri uyarınca özkaynaklar, ana sermaye ve katkı sermaye toplamı

ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin çıkarılması neticesinde bulunan tutarı göstermektedir.

zkaynaklar kalemi bankalar için, Bankalar Kanunu'nda yer alan plasman tutarlarının tespitinde, diğer bir ifadeyle, alınabilecek risk sınırlarının belirlenmesinde temel kıstas olarak kabul edilmesinden dolayı, diğer ticari firmalar için ifade ettiğinden daha farklı ve kapsamlı bir kavram niteliği taşımaktadır. (Yıldırım 2008: 241)

zkaynakların başlıca alt kalemleri ise şunlardır:

- Ödenmiş sermaye
- Yedek akçeler
- Sermaye yedekleri
- Kâr yedekleri

2.3.2.3. Diğer Yabancı Kaynaklar

Mevduat ve zkaynaklar kalemleri dışındaki pasif hesapların kaydedildiği bu grupta yer alan hesaplar ise aşağıda olduğu gibi sıralanmıştır:

- Para piyasalarına borçlar
- Repo işlemlerinden sağlanan fonlar
- Menkul kıymet ödünç piyasasına borçlar
- Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklara ilişkin borçlar
- Türkiye cumhuriyet merkez bankası kredileri
- Yurteri bankalardan kullanılan krediler
- Yurteri diğer kuruluşlardan kullanılan krediler
- Sermaye benzeri borçlar
- Yurtdışından kullanılan krediler
- Karşılıklar
- Kredi ve diğer alacaklar değerleme fonu
- Bankamıza tahsis edilen fonlar

2.3.3. Bankaların Fon Kullanımı

Bankalar, fon kaynaklarını oluşturduktan sonra, bu fonları kullanmadaki en temel şekli kredi vermektir. Bununla beraber günümüzde yatırım fonları, devlet iç borçlanma senetleri alımı ve iştirakler de bankaların fon kullanım alanları arasında yer alır (Bakkal ve Tombuloğlu 2011: 17). Bunları kısaca değinilecek olunursa:

2.3.3.1. Krediler

İtibar ve güven anlamına gelen kredi kavramı bankacılık açısından, bir aktifin (nakdi krediler) veya banka itibarının (gayrinakdi krediler) belirli bir vade için, geri alınmak kaydıyla ve bir bedel karşılığında ödünç olarak verilmesi anlamında kullanılmaktadır.

Bankacılık Kanunu'nun krediler ile ilgili 48 inci maddesinde; “ *Bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kotrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.*” hükmü yer almaktadır.

Krediler kalemi altında izlenen diğer alt kalemler:

- İskonto ve iştirak senetleri
- Faktöring işlemlerinden alacaklar
- Kısa vadeli krediler
- Döviz endeksli krediler
- Orta ve uzun vadeli krediler
- Yeniden yapılandırılan ve itfa planına bağlanan krediler
- Özel karşılıklar

2.3.3.2. Yatırım Amaçlı Değerler Ve Diğer Aktifler

Bu grupta yer alan hesapların temel özellikleri; kısa vade içinde likide çevrilebilme kabiliyeti taşımamaları veya kısa vade içerisinde tahsilat yapma ya da başka hesaplara aktarılma suretiyle tasfiye edilecek özellikte olmalarıdır. Bu grupta yer alan kalemler ise şunlardır:

- Finansal kiralama işlemleri
- İştirakler
- Bağlı Ortaklıklar
- Vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler
- Maddi duran varlıklar
- Menkuller
- Gayrimenkuller
- Maddi olmayan duran varlıklar

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SİGORTACILIK VE SİGORTACILIK SEKTÖRÜ FON KAYNAKLARI

3.1. Sigorta Kavramı ve Tanımı

Sigorta Latince kökenli bir kelime olup, tam Türkçe karşılığı “*emniyet ve güven*” anlamına gelmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, ileride meydana gelebilecek risk ve tehlikelerin bireyin kendi canına, malına, çıkarlarına veya sorumlu olduğu hallerde üçüncü kişilere zarar verilebilecek olaylar esnasında önceden güven sağlayabilmesi için böyle bir koruma sistemine ihtiyaç gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu gerek duyulan sistemin adı sigorta veya sigortacılık olarak adlandırılır. Bu sistemin kurulmasıyla, aynı tehlikelere maruz kalan bireylerin, tehlikelere de birlikte karşı koymalarına olanak sağlanmıştır (Baran 1982: 11).

Sigorta, belirli bir prim karşılığında bir kişinin parayla ölçülebilir, yasa ile korumaya değer bir sigortalanabilir menfaatine zarar veren bir rizikonun gerçekleşmesi halinde bu oluşan zarar veya zararları karşılayacak miktarda sigortalının tazminata hak kazanmasını sağlayan iki taraflı bir akittir. Sigorta sözleşmesinin hukuki geçerlilik kazanabilmesi için tarafların, teminat altına alınmak istenen riziko, sigorta bedeli, sigorta konusu, sigorta şartları, sigorta süresi ve prim gibi esaslı unsurları üzerinde anlaşma sağlanması icap etmektedir. Sigorta, hiçbir zaman bir kazanç kaynağı olmayıp, sigortalının rahatını hasar oluşmadan önceki seviyeye getirme özelliği ile hem ülke ekonomisinde hem de bireyler açısından büyük önem oluşturmaktadır. Sigorta her türlü teminat için uyulması ve uygulanması zorunlu ilkelerin olduğu bir tür sözleşmedir (Yaslıdağ 2013: 21).

Türk Ticaret Kanunu 1401. maddesine göre; sigorta akdi, sigortacı bir prim karşılığında, bir kimsenin parayla ölçülebilir bir çıkarını zarara uğratan tehlikenin (rizikonun) oluşması durumunda bu zararı karşılamayı ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlenir.

Sigortanın daha kapsamlı bir tanımlaması yapılacak olunursa;

- Belirli bir prim karşılığında,
- Birey hayatının ya da organlarının veya birey ve kurumların para ile ölçülebilir değerlerinin,
- Sigorta kanun, kural ve yönetmeliklerince belirlenmiş tesadüfi rizikoların gerçekleşmesinden oluşacak maddi hasarlarını,
- Aynı rizikonun tehdidi altında bulunan bireyleri ya da kurumları bir araya getirerek,
- Ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak,
- Sosyoekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen,
- Yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemlerin bütünü,

şeklinde ifade edilir (Güvel ve Güvel 2012: 32).

Sigorta şirketleri belli bir prim karşılığında riskleri dağıtarak, etkileri azaltmaya çalışan kuruluşlar şeklinde ifade edilebilir (Duygulu 2006:188). Daha açık bir ifade ile sigorta şirketleri riski sigorta eden kuruluşlar olarak, sigortalı ve/veya sigorta ettirenlerden ileride gerçekleşme ihtimali olan riskleri ve diğer giderleri karşılamak amacıyla sigorta primi adı verilen bir tutarı tahsil etmekte, riskin gerçekleşmesi halinde ise sigortalı ve/veya sigorta ettirene sigorta sözleşmesinde belirtilen sigorta tazminatını veren kurumlardır (Sağlam 1996: 9).

Türkiye’de sigorta sektörünün tarihsel gelişimine kısaca değinecek olunursa şunlar söylenebilir:

Türkiye’de sigortacılık faaliyetleri ve hizmetleri, 1870’lerden itibaren ve daha çok yabancılar aracılığıyla ve onların kurmuş olduğu sigorta firmaları ilk olarak görülmüştür. Ülkemizde ilk olarak 1872 yılında üç İngiliz sigorta şirketi, (Imperial Sun, Northern ve North British) acente açarak faaliyete geçmiş, bunu 1878 yılında bir Fransız sigorta şirketi (La Fonciere) izlemiştir. 1884 tarihinde Alman, İtalyan, Avusturya, Bulgar, Romen, Rus sigorta şirketleri de memleketimizde çalışmaya başlamışlar, 1890’larda acentecilik şeklinde faal halde bulunan şirket sayısı yirmili rakamlara ulaşmış, 1900’lü yıllara gelindiğinde bu rakam giderek artarak kırk dörde ulaşmıştır (<https://www.tsb.org.tr> 2016).

Ülkemizde sigortacılık, 1914 yılına kadar genellikle yabancı tacirler, azınlıklar arasında ve yabancı sigorta şirketlerinin kurallarını belirlediği ortamlarda, devlet yönetiminden uzak olarak uygulanmıştır. 12 Aralık 1914 tarihinde kabul edilen, 30 Kasım tarihli 49 sayılı “ Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasim Şirketlerle Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Kanun-u Mukavvat” ile yabancı şirketler teminat göstermeye ve vergi vermeye zorunlu hale getirildi. Böylelikle sigorta şirketleri kayıt altına alınmaya çalışılmıştır (Çoşkun 2014).

Ülke sigortacılığını ulusallaştırmak, yurtdışına yabancı para akışını azaltmak ve hazineye belirli bir gelir temin etmek üzere 1927 yılında yayınlanan 1160 sayılı Mükerrer Sigorta İnhisarı Hakkında Kanun ile Türkiye'de sigorta şirketlerinin reasürans devri yapmaları zorunlu hale getirilmiştir. Hükümetin Türkiye İş Bankası'nı öyle bir şirket kurmakla görevlendirmesi sonucunda, dünyada ilk ve tek özel şirket olarak 19 Temmuz 1926 tarihinde 1 milyon TL sermaye ile kurulan milli Reasürans T.A.Ş. 1929 yılında faaliyete başlamıştır (Şenel 2007: 18).

1942 yılında ilk olarak özel sermaye ile kurulan Türk sigorta şirketi Doğan sigorta olmuştur. Daha sonraki yıllarda sayı giderek artmış ve 1944 yılında Halk Sigorta, 1945 yılında Destek Reasürans, 1948 yılında Türkiye Genel Sigorta, 1950 yılında İnan Sigorta, 1955 yılında Şeker Sigorta, 1957 yılında Güneş Sigorta, 1978 yılında ilk ve tek karşılıklı (mütüel) sigorta şirketi olan Birlik Sigorta ve Ray Sigorta, 1959 yılında Başak Sigorta ve Cihan Sigorta hizmete girmiş ve bu süreç artarak devam etmiştir (Güvel ve Güvel 2012: 42).

3.2. Sigortacılığın İşlevleri

Sigortacılık, sadece rizikoları teminat altına alan ve söz konusu rizikolar oluştuğu durumlarda hasarların bedelini tazmin etmeyi amaçlayan bir sistem dışında sahip olduğu özellikler çerçevesinde ekonomide de birçok görev üstlenerek, bunları ifa etmektedir. Bu işlevler ekonomik işlevler ve girişimciler açısından (sosyal) işlevler olarak iki bölüme ayrılmıştır. Sigortanın ekonomik işlevleri makro düzeyde etkinlik göstererek; büyüme, gelişme ve kalkınmaya yöneliktir. Girişimciler açısından işlevler ise bireyleri, küçük topluluk ve kuruluşları (firma karlılığı, üretimi, ticaretini vb.) ilgilendirmektedir.

3.2.1. Ekonomik İşlevler

3.2.1.1. Önemli Bir Tasarruf Kaynağı Olma

Sigortacılık, prim gelirlerinin oluşturduğu fon gücünü yatırım alanlarına iletmek suretiyle ekonomik kalkınmaya önemli bir finansman kaynağı da olmaktadır. Başka bir deyişle sigorta, küçük tasarrufların bir araya gelmesiyle fon oluşumu sağlayan bir sistemdir. Bu özelliğin en çok hayat sigortalarında görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü hayat sigortalarının oluşturduğu fon, diğer sigorta dallarından farklı şekilde uzun vadeli oluşudur. Bu fonlar ekonomide kullanılarak özellikle de sanayi alanındaki yatırımlara kolaylıkla devredilebilir.

Diğer yönden sigortanın fon oluşturma gücü ekonominin emrine verilerek kullanılması özellikle sanayileşmiş ülkelerde vazgeçilmez bir kaynak sağlamaktadır. Sigortanın tasarrufları, teşviki ve biriken fonların verimli alanlara kaydırılması, birçok ülkenin ekonomik kalkınmasında ciddi rol üstlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik olarak ayrılmış ve tüm sigorta portföyünü kaybetmiş olan Batı Almanya mucizesinin temellerinden biri de, sigorta sektörünün oluşturduğu fonlar etkili olmuştur (Genç 2002: 8).

3.2.1.2. Sermaye Faktörünün Mobilizasyonunda Etken Olma

Sigortacılık, işletmelerin gelecekte oluşabilecek belirsizliklere karşı (yangın, makine kırılması, su basması vb.) tahsis etmiş olduğu yedek akçeleri ekonominin emrine sunulmasıyla, ekonomik süreç içerisinde bir sızıntı meydana getiren bu tasarruf kaynaklarını kullanabilmektedir.

3.2.1.3. Sermaye Piyasasının Gelişmesini Sağlayıcı Etken Olma

Mali piyasalar içinde, para yatırmayan mali kurumlar içerisinde yer alan ve çeşitli riskleri dağıtmak veya azaltmak amacıyla sigortacılık hizmetleri yerine getiren sigorta şirketleri, sundukları hizmetin karşılığı olarak sigortalıların ödedikleri primlerden oluşan fonları, riskin neden olacağı hasarlar meydana gelinceye kadar çeşitli piyasalara, başta sermaye piyasasına, aktardıklarından, bir finansal aracı niteliği barındırmaktadır. Başka bir ifadeyle, sigorta firmaları, sigorta poliçeleri gibi araçlarla yatırımlara yönetilebilen onların oluşturulmasına katkı sağlamakta ve bu

fonların finansal araçlar aracılığıyla çeşitli alanlara yatırılarak sermaye piyasalarının evolüsyonunda oldukça etkilidir (Genç 2002: 9).

3.2.1.4. Sosyo-Ekonomik Kayıpların Önleyicisi Olma

Ekonomide durgunluk dönemine girilmişse fiyatlar genel seviyesinde, üretimde ve gelirden düşme gözlenir. Yatırımların azalması ve var olan firmaların talep azlığı nedeniyle kapanması işsizliği arttırmaktadır. İşte böyle bir durumda işsizlik sigortaları hem işini kaybeden iş gören için hem de piyasada talebin devamlılığı için önemli olmaktadır. Bu kişiler, eline geçen işsizlik sigortası ile piyasada mal ve hizmetleri talepte bulunacak, talebin belli seviyede devam etmesi, üretimin ve istihdamın daha fazla düşmesine engel olacaktır. Bu nedenle makro ekonomik dengenin sağlanmasında işsizlik sigortalarının denge sağlayıcı bir özelliği mevcuttur (Orhaner 2013: 42).

İşsizlik sigortasının verilmesi durumunda işini kaybeden iş görenlerin ekonomik yönden sıkıntıya düşmesi de engelleneceği için işsiz kalanlar, ekonomik ve sosyal yönden çöküntüyü daha az hissedecektir. Böylelikle sigorta karşılaşılan ekonomik krizlerin daha hafif geçirilmesini sağlayacaktır.

Sigorta kendi alanı içine giren risklerin yönetimini yüklenen kuruluşlardır. Bu riskler meydana geldiğinde iş yerleri kapatılması, girişimcilerin batması, ailelerin dağılarak yok olması, yoksulluk gibi ekonomik çöküşler baş göstermektedir. Özellikle endüstriyel alandaki riskler gerçekleştiğinde, telafi olanağı yok ise bu durumda ekonomik faaliyetler bıçak gibi kesilir. İstihdam, üretim, tasarruf vb. açılardan dar boğazlara yol açmaktadır. Bireyler açısından ise bu durum; ölümler, iflaslar, sakatlanmalar, doğal afetler ve hırsızlık gibi risklerin neden olduğu değer kayıpları ekonomik anlamda çöküntüler oluşur. Hasarın çoğunluğa dağılması ise batakları, iş kayıplarını engeller.

Sigorta şirketleri, hasar ödemelerinin kârlarını azalttığı düşüncesiyle sigortalıyı sigorta konusunda tedbir almaya zorlayarak hatta kendileri de tedbir olarak olası riskleri gerçekleşmesine engel olmaktadır. Sigorta şirketlerinin doğrudan ya da dolaylı çabaları ekonomik ve sosyal çöküntülerin şiddetini azaltacaktır. Yangın sigortası ile ilgili olarak binanın, fabrikanın denetimi, makinenin bozulmaması için önlemlerin alınması, hayat sigortası ile ilgili sağlık hizmetlerinin

sağlanması, kazaların azaltılması için iş güvenliğinin tedbirlerinin alınması ve buna benzer konular örnek olarak verilebilir.

3.2.1.5. Uluslararası Ekonomik İlişkileri ve Ticareti Geliştirmede Etken Olma

Hem ülke içi ticarete hem de uluslararası ticarete, talep edilen malların istenilen yere taşınmasında birçok riski mevcuttur; taşıma sırasında bozulmalar, kaybolmalar, hasar görmesi, vaktinde teslim edilememesi gibi. Bu taşıma sırasında mal sahibini, taşıyıcı firmayı, taşıt Sahibini gibi kişileri ilgilendiren çeşitli riskleri sigorta ile güvence altına alarak mal dolaşımını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede malın rahatlıkla ve güven içerisinde taşınmasını sağlayan hem iç ticareti hem dış ticareti genişletici etki sağlamaktadır.

Ayrıca ihracat kredisi sigortası ile ihracatçının aşırı riskleri için sorumluluk yüklemek suretiyle finansal dengelerini tehlikelere sokmaksızın, yurtdışına kredili ürün ve hizmet pazarlaması imkânını oluşturur. İhracat kredi sigortası, temel olarak dışsatımın artırılmasına imkân sağlayan bir sistem olarak ta kullanılmaktadır. Bu işler iki açıdan yerine getirebilmektedir: ilk olarak; ihracatçıyı ithalatçı firmaya karşı sigortalama yaparak alacağını ticari ve politik risklere karşı belirli limitler içinde garantiye almak, ikinci olarak; dış satımın finansmanında bankaya garanti vererek ihracatçının gereksinim duyacağı kredilerin oluşmasına büyük katkı sağlamaktadır.

Sigortacılık faaliyetleri, gerek yatırıma kaynak olan fonları aktarma, gerek girişimcinin rizikolarını yüklenme nedeniyle hem üretim güçlerini arttırma, hem de ticari uluslararası taşıma işlevlerini yüklenmektedir. Özellikle, taşıma sigortaları, ihracat kredi sigortası olmak üzere çeşitli kredi ve sorumluluk sigortaları, uluslararası ilişkileri ve ticareti genişletici işlevler açısından başta gelen sigorta türleridir (Genç 2002: 11).

3.2.1.6. Vergi Kaynağı Olma

Sigorta işlemlerinin ülke ekonomisi boyutundan bir başka önemi, tasarruflara kaynak teşkil eden vergileri de büyük oranlarda katkı sağlamasıdır. Sigorta firmaları yılsonundaki bilançolarına göre hesaplanarak belirlenen kendi vergi tutarlarını ödemektedirler. Bunların dışındaysa, ellerinde var olan finansal araçlar hisse senedi,

tahvil, gayrimenkul gibi yatırım amaçlı bu unsurların gelir vergisini ve de bina vergilerini de ödemektedirler. Bunun dışında, her sigorta sözleşmesi için alınan prime oranla gider vergisi, garanti fonu, yangın söndürme vergisi, vefata bağlı hayat sigortalarında veraset ve intikal vergisi gibi benzer vergilerde gerçekleşmektedir.

3.2.1.7. İstihdam Sağlayıcı Olma

Sigorta, istihdamı dolaylı ve dolaysız olarak iki şekilde arttırmaktadır. Sigorta nedeniyle biriken fonların finansal piyasalarda değerlendirilmesi yatırımları arttırmaktadır. Yatırımların artışı ise beraberinde istihdam artışı demektir. Üretim faktörlerinin istihdamının artması gelirin, ekonomik refahın artması demektir. İşsizliğin önlenmesinde en önemli yol yatırımların artmasıdır. Sigorta sektöründe oluşturulan fonların finansal piyasalarda kaynak oluşturması ve dolayısıyla işgücünün istihdamını yükseltmektedir.

Sigorta dolaysız olarak da istihdam artışına neden olmaktadır. Sigorta sektöründe yer alan sigorta ve reasürans şirketleri ile sigorta şirketleri ve sigortalılar arasında yer alan acenteler, brokerler ve sigorta ile ilgili diğer kuruluşlarda küçümsenmeyecek bir işgücü istihdamı söz konusudur. Finansal aracı kuruluşlar arasında yer alan sigorta şirketleri, bankalardan sonra en önemli bir istihdam oluşturan kuruluşlardır (Orhaner 2013: 44).

3.2.2. Sosyal İşlevler

3.2.2.1. Girişimcinin Kararını Olumlu Etkiler

Sigorta küçük meblağlar ve belli aralıklarla yapılan ödemelerin sonucunda daha büyük ve bilinmeyen oluşabilecek hasarlara istinaden güvence oluşturan bir sistem olarak girişimcilerin karar vermesinde cesur davranmasını ve yatırımlara daha kolay yapmasına zemin hazırlar. Diğer bir ifadeyle rizikonun ve en önemlisi bilinmezliğin girişimcinin faydasına ortadan kalkması iş verimliliğini artırır. Zarar rizikosunun azaldığını gören müteşebbis rekabet ortamına girmekten çekinmeyerek yeni müteşebbislere sermaye oluşturur. Bu şekilde iş hayatında, garanti altında olmanın vermiş olduğu rahatlıkla büyük sanayi ve ticari kuruluş ve kurumların oluşumu ve gelişimi sağlanır (Duman 1990: 25).

Sigorta ile girişimcinin sağladığı faydalar şunlardır:

- Sigorta ile girişimci, risk karşılığı elinde tuttuğu sermaye miktarını en aza indirir.
- Sigorta, girişimcinin daha ucuz ve istediği miktarda kredi bulmasını kolaylaştırır.
- Sigorta, girişimcinin yerinde ve çabuk karar almasını kolaylaştırır.
- Sigorta ile girişimcinin ileriye yönelik yatırımları artış gösterir.
- Sigorta ile girişimcinin iflas etmesi, ekonomik yönden zora düşmesi engellenecek için girişimci iş verimliliğini arttıran her tür yeniliği olumlu karşılar.
- Sigorta ile girişimcinin rekabeti girmesi kolaylaşır (Orhaner 2013: 45).

3.2.2.2. Fiyatların Düşmesine Yardımcı Olma

Girişimciler riski karşılamak isteğiyle satış fiyatlarını yüksek tutmaya çabalarlar. Böylelikle satış maliyetlerine, riskin gerçekleşme olasılığına karşı tahmin edilen bir miktar eklenmiş olur. Genelde örtük maliyetler içinde yer alan bu miktarın yüksekliği ekonomik maliyetin yükselmesine dolayısıyla ekonomik Karın azalmasına neden olur. Diğer taraftan tüketiciler, malı, yüksek fiyatlar nedeniyle daha az alacaklardır. Üretilen ve satılan bu mal, ara mal durumunda ise piyasada diğer malların fiyatını da yükseltip enflasyonuna neden olabilir. Fakat sigorta ile belirsizlik durumu teminat altına alındığı için girişimci fiyatları daha gerçekçi ve düzgün tespitler yapabilir. Sigorta yapılmadan önceki fiyatları göre sigortası sonrası fiyatlar daha düşük olacaktır. Böylece hem tüketiciler malı daha ucuz fiyattan alacak hem de fiyatlar genel düzeyinde artış olmayacaktır (Orhaner 2013: 46).

3.3. Sigorta Türleri

Sigorta türlerini, çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılarak daha iyi tanımlamalar yapılabilir. Başlangıçta iki ana kola ayırıldığında Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta olarak ele alınabilir. Ancak sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetlerle birlikte sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer aldığı için öncelikle sosyal güvenlik sistemi hakkında bilgi vermek daha uygun olacaktır.

Sosyal sigortalar, primli sosyal güvenlik araçları olup sigortalı ya da sigorta ettirenlerin ödedikleri prime dayalı olarak sosyal güvenlik hizmeti vermektedirler. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler ise, primsiz sosyal güvenlik rejimi içerisinde geçmektedir. (Çelikoğlu 1994: 18).

Sosyal Güvenlik 1944 yılından beri hemen her uygar ülkede yaygın bir şekilde kullanılan bir terim ve günümüz anayasalarında yer alan önemli bir sosyal devlet ilkesi olarak yerini almıştır (Dilik 1992: 3).

Sosyal güvenlik, mesleksel, fizyolojik ya da sosyo-ekonomik riskten ötürü geliri ya da Kazancı sürekli ya da geçici olarak kesilmiş kimselerin geçinme ve yaşama gereksinimlerini karşılayan bir sistemdir (Talas 1979: 320). Başka bir tanımda sosyal güvenlik sebebi ne olursa olsun tehlikeye maruz kalarak muhtaç duruma düşen kişilerin ve ailelerin uğradıkları tehlikelerin zararından kurtarılarak yaşadıkları toplum içinde diğer insanların yardımına ihtiyaç duymadan, insan hassasiyetine yakışır bir hayat standardına ulaştırılmasıdır (Alper 2000: 5).

Sosyal güvenlik amaçlarına ulaşmada iki ana araç vardır: sosyal yardımlar ve hizmetler, sosyal sigortalar. Sosyal yardımlar ve hizmetler, yardımı görececek kişinin herhangi bir katkısı olmaksızın kısmen ya da tamamen devlet bütçesinden sağlanır. İnsanların sefalet düşmesini önlemeye çalışır. Parasal ödeme şeklinde gerçekleştirilen sosyal yardımlar, başlangıçta sadece fakirlere uygulanırken daha sonra maddi ve moral gereksinim içinde bulunanları da kapsamıştır. Sosyal hizmetler ise kişileri insan yakışır bir şekilde yaşamalarını sağlamak için gıda, konut, sağlık, eğitim, çocuk bakımı, hasta ve yaşlı bakımı gibi konularda hizmetleri içermektedir. Sosyal yardımlar ve hizmetler nüfusun tümünü kapsamaktadır.

Sosyal sigortalar, uygulamada sosyal yardımlara göre daha ağır basmakta ve sosyal güvenliğin ana kolunu oluşturmaktadır. Ve de sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı nitelikte olan özel sigortaların faaliyetleri de giderek artış göstermektedir. Sosyal sigortalılarla özel sigortaların ortak özelliği finansman kaynağının kısmen ya da tamamen sigortalılardan alınan primlerden oluşmasıdır. Ancak gerek finansman gerek sigortalılık süresi gerekse sigortalıların hak ve ödevleri sosyal sigorta ile özel sigortalarda farklılık arz etmektedir (Orhaner 2013: 77).

3.3.1. Sosyal Sigortalar

Sosyal sigorta, ekonomik bakımdan zayıf ve çalışan insanları iş gücünü korumak ve geleceğini güvence altına almak ve böylece toplum hayatında sosyal güvenliği sağlamak amacıyla kurulan teşkilatlı bir zorunlu sigortadır (Çubuk 1986: 186).

Sosyal sigortalar esas itibarıyla kamu hukuku zorunlu sigortasıdır. Kişiler, sosyal sigortaları tabi olup olmama serbestisine sahip olmayıp kanuna göre işe alınmaları ile kendiliklerinden sigortalı olmaktadır (Tunçomağ 1997: 7).

Sosyal sigortaların belirgin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Sosyal sigortaların kaynağını, kapsamını, kanun belirler.
- Sosyal sigortadan yararlanabilmek için sigortalının belli bir statüyü kazanmış olması gerekir. Örnek kamu çalışanı olmak, işçi niteliği kazanmış olmak.
- Sosyal sigortalar zorunlu bir nitelik taşır. Sigortalı, iradesi dışında sigortaya tabi olmakta dolayısıyla sigortacıyı seçme, sigorta sözleşmesinin içeriğini tespit etme serbestisi bulunmamaktadır.
- Sosyal sigortalarda, sigortalının veya işverenin ödeyeceği prim ile sigortalıya sağlanacak menfaatler, kişilerin özel durumlarına ve iradelerine göre şekillenmez. Önceden belirli esaslara göre primler toplanır, aynı şartlarda aynı ödemeler gerçekleştirilir.
- Sosyal sigortalarda güvence altına alınan risklerin gerçekleşme olasılığını aktüeryal hesaplara göre tayin etmek zordur. Sosyal sigorta riskleri, sınırlı ekonomik varlığa sahip olan sosyal sınıfları tehdit eden; hastalık, işsizlik, meslek hastalığı, iş kazası, ölüm, yaşlılık, analık ve sakatlık gibi risklerdir.
- Sosyal sigortalar, devletçe örgütlenmekte, devlet, sigortacı konumunda bulunmaktadır.
- Sosyal sigorta, sigortalılar arasında yeniden gelir dağılımını sağlayarak sosyal dengenin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Gelire göre prim alınması nedeniyle az geliri olanlar az prim verse de karşılaşacağı risklere karşı aynı güvenceyi almış olmaktadır.

- Sosyal sigortalarda, sigorta süresi devamlıdır. Sigortalının sigortadan vazgeçmesi sigortalı olduğu sürece mümkün değildir (Bozer 1986: 2-3).

Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi yaşlılık, malullük, ölüm, iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, işsizlik maaşları ve sosyal yardımlar gibi güvenceler sağlanmaktadır. Bu tarz güvenceleri uzun yıllardan beri Sosyal Sigortalar Kurumu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR (Esnaflar ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu) gibi kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanmasıyla beraber gün geçtikçe finansal ve yönetsel sıkıntıların artması sonucu 20.05.2006 tarihli ve 26173 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile sosyal güvenlik kurumları bir araya getirilerek Sosyal Güvenlik Kurumu - SGK çatısı altında toplanmıştır.

3.3.2. Özel Sigortalar

Sosyal güvenlikle ilgili bir yöntem olarak ortaya çıkmamış olmakla beraber, zaman içerisinde bu maksatla kullanılmaya başlanan özel sigortalar, temelde sosyal sigortaları ikame edici olarak değil, tamamlayıcı olarak faaliyete devam etmektedirler (Arıcı 1999: 76).

Özel sigortacılık, prim ödeyenlerden birinin tehlikeye maruz kalması sonucu oluşan zararın, belli oranlarda sigortacı tarafından tazmin edilmesine dayanan bir oluşumdur (Tuncay 1996: 13). Başka bir ifade ile özel sigortalar; ayrı bireylerin özel çıkarları doğrultusunda çeşitli oluşabilecek risklere karşı garantiye alınması için kendi özgür iradesiyle sigorta sözleşmelerinde oluşturulan gelirler bir riziko güvencesidir (İzveren 1968: 170).

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere özel sigortalar sosyal sigortaları tamamlayıcı bir faaliyet içerisindedir. Sosyal güvenliğin sağlanmasında yardımcı olan özel sigortalar kendi kendine yardım fikrine dayanmaktadır. Özel sigortalarda sigorta konusu ekonomik nitelikte ve para ile ölçülebilen çıkarlardır.

Özel sigortaların özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz:

- Özel sigortalar sözleşme esasına dayanır. Taraflar sözleşmenin içeriğini istedikleri gibi tespit ederler. Sigorta kapsamını, sigorta sözleşmesi belirler. Özel sigorta için kişinin iradesini kullanması yeterlidir. Özel

sigortaya tabi olmak için sigortalının belli bir statüyü kazanmasına gerek yoktur. Özel sigorta herkese açıktır.

- Özel sigortalarda, sigorta ettiren, istediği sigortacıyı seçerek sigorta sözleşmesini yapar, sigortacı ile birlikte sigorta sözleşmesinin içeriğini belirler. Dolayısıyla özel sigorta İsteğe bağlıdır.
- Özel sigortalarda prim oranı tehlike derecesine göre belirlenir. Özel sigorta dolayısıyla ödenecek prim miktarı ve güvence kapsamı sigorta ettirenin isteğine göre tespit edilir.
- Özel sigortalara konu olan riskler, kişinin mal varlığına, canına ilişkin risklerdir. Özellikle mal varlığına yönelik sigortalarda, riskin gerçekleşme olasılığı kolay hesaplanmaktadır.
- Özel sigortalar, ilgili kanunlara göre kurulmuş olan özel sigorta şirketlerince yapılır. Özel sigorta şirketleri, sigorta hizmetini verirken amacını da göz önünde tutmaktadır. Toplam prim ile toplam tazminat arasındaki pozitif fark, şirket karını oluşturmaktadır.
- Özel sigortalarda, sigortalının çıkarları gözetilir. Ülke geneli açısından sosyal fayda ya da kamu çıkarları öncelik taşımaz.
- Özel sigortalarda, sigorta süresi belirlidir. Hayat sigortaları haricinde pek çok sigorta için süre genellikle bir yıl ya da bir yıldan az süredir. Örneğin, yangın, hırsızlık sigortalarında bir yıl iken, seyahat sigortalarında üç gün, bir ay gibi süreler de mümkündür (Bozer 1986:3-4, Güvel 2004: 26-27).

Sosyal sigorta ve özel sigortanın özelliklerini kısaca bir tablo şeklinde karşılaştıracak olunursa aşağıdaki tablo elde edilir.

Tablo 3.1. Sosyal Sigorta ve Özel Sigortanın Bazı Kriterlere Göre Karşılaştırılması

Kriterler	Sosyal Sigorta	Özel Sigorta
Sigorta ilişkisinin kaynağı	Kanun	Sigorta sözleşmesi
Sigortadan yararlanma nedeni	Belli bir statü kazanılması (memur, işçi, esnaf vb.)	Hiçbir statü gerekmez
Sigortanın zorunlu olup olmaması	Zorunlu	İsteğe bağlı
Prim tespiti	Kişilerin özel durumları ve isteklerine bağlı değil	Sigorta ettirenin isteğine bağlı
Risklerin gerçekleşme olasılığı	Tayin etmek zordur	Özellikle mal varlığına bağlı sigortalarda kolay
Sigorta hizmeti veren	Devlet	Özel sigorta şirketleri
Sigortada gözetilen çıkar	Kamu çıkarı	Bireysel çıkar
Sigorta süresi	Devamlı	Belirli (genellikle bir yıl)
Sigortanın düzenlendiği hukuk dalı	Kamu hukuku	Özel hukuk
Sigortacının amacı	Kamu hizmeti	Karlılık

Dünyada ve Türkiye'de uygulanan çok çeşitli özel sigorta branşları bulunmaktadır. Genel itibariyle özel sigortaları; hayat sigortaları, sorumluluk sigortaları ve mal (elementer) sigortalar olarak üç başlıkta incelenebilir.

3.3.2.1. Hayat Sigortaları

Hayat sigortası, insan hayatına yönelik rizikoları güvence altına alan sigorta türüdür. Kişilerin yaşamları ile ilgili finansal anlamda oluşan risklerin, bu kişilerin toplanmasıyla oluşturulan gruba aktarılması amacıyla, yaşamla ilgili önceden tahmin edilemeyen finansal zararların karşılanabilmesi gayesiyle fon toplayan sosyal bir araçtan faydalanma olarak ta tanımlama yapıla bilinir. Hayat sigortaları insanların başına gelebilecek ölüm, sakatlık, hastalanma, yaşlanma, kaza geçirme gibi benzer olumsuz durumlara karşı bir güvence oluşturur.

Hayat sigortası çeşitleri;

1. Ferdi kaza sigortası
2. Sağlık sigortası

3. Hayat sigortası
  - a. Teminat işlevlerine göre hayat sigortaları
    - i. Birikimli sigortalar
    - ii. Birikimsiz sigortalar
  - b. Uygulama biçimlerine göre hayat sigortaları
    - i. Ferdi sigortalar
    - ii. Grup sigortaları
  - c. Risk sınıflarına göre hayat sigortaları
    - i. Vefata bağlı hayat sigortaları
    - ii. Yaşama bağlı hayat sigortaları
    - iii. Karma hayat sigortaları

Sigortalı vasıtasıyla, hayatında oluşabilecek riskleri, sigorta şirketlerine belirlenen bir prim ödeyerek, karşılığında hayatta kalması halinde, önceden belirlenen bir tarihte ya da vefatı halinde, sigorta şirketinin belirli bir birikimi ve/veya tazminatı ödemesi üzerine anlaştıkları sözleşmeleri sigorta sözleşmeleri içinde hayat sigortası sözleşmeleri adını almaktadır (<https://www.tsb.org.tr> 2016).

3.3.2.2. Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortası kavramı, Avrupa Birliği'ne uyum süreci içerisinde getirilen yeni düzenleme ile Haziran 2008'de yasallaşmıştır. Sigortalının üçüncü kişilere verebileceği zararlar sonucu karşılanacağı tazminat taleplerini sigorta firmalarının ödediği poliçeler olarak tanımlanabilir. Sigorta ettirenin sorumluluğu kapsamındaki fiiller ve eylemlerden ya da oluşan kazalardan kaynaklı üçüncü kişilerin canları ve malında doğabilecek zararlarını karşılayan sigorta türüdür. Sorumluluk sigortaları ile sigortalı sorumluluğunu kabul etmekte, ancak sorumluluğun sonucu olan zararı karşılama veya tazminat ödeme borcundan muaf olmaktadır.

Sorumluluk sigortası çeşitleri;

1. Karayolları motorlu araçlar mali sorumluluk sigortası
  - a. Karayolları motorlu araçlar mali sorumluluk sigortası
  - b. Motorlu kara taşıt araçları ihtiyarı mali sorumluluk sigortası
  - c. Zorunlu karayolu taşımacılık mali sorumluluk sigortası

2. Tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortası
  - a. Tüp-Gaz zorunlu sorumluluk sigortası
3. Özel güvenlik mali sorumluluk sigortası
4. Kıyı tesisleri deniz kirliliği zorunlu mali sorumluluk sigortası
5. Zorunlu sertifika mali sorumluluk sigortası
6. Yapı denetimi zorunlu mali sorumluluk sigortası
7. Asansör kazalarında üçüncü bireylere karşı sorumluluk sigortası
8. İşletme ve ürün sorumluluk sigortası
9. İşveren sorumluluk sigortası
10. Mesleki sorumluluk sigortası
11. Üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk sigortası
12. Hukuksal koruma sigortası
  - a. Motorlu araca bağlı ve sürücü hukuksal koruma sigortası
  - b. Taşınmaz mallara bağlı hukuksal koruma sigortası
  - c. Kişi/aile hukuksal koruma sigortası

şeklindedir (<https://www.tsb.org.tr> 2016).

3.3.2.3. Mal (Elementer) Sigortaları

Mal varlığı değerlerinin oluşturduğu, sigortalının uğradığı zararları tazmin etmek üzere yapılan sigortadır. Tazminat sigortası olarak da adlandırılan bu sigortanın konusu, parayla ölçülen değerleri ve ya daha önceden belirlenen her türlü mal, hak ve alacakları kapsamaktadır. Bu sigortalarda temel kural, sigortaya konu olan malın değerinin sigorta değeriyle denk oluşudur. Eşitliğin olmadığı durumlarda aşkın ve eksik sigorta hükümleri uygulanmaktadır. Mal sigortalarında sigortacı tazminatı karşıladıktan sonra sigorta ettirenin üçüncü şahıslara karşı sahip olduğu dava hakkına sahip olur yani sigortacı, sigorta ettirenin halefi olur.

Mal sigortası çeşitleri;

1. Yangın sigortaları
  - a. Yangın sigortaları
  - b. Yangına bağlı kar kaybı sigortaları
  - c. Zorunlu deprem sigortaları (DASK)
2. Kaza sigortaları

- a. Oto sigortaları
    - i. Trafik sigortası
    - ii. Yeşil kart sigortası
    - iii. Kasko sigortası
    - iv. İhtiyari mali sorumluluk sigortası
    - v. Zorunlu karayolu taşımacılık mali sorumluluk sigortası
  - b. Oto dışı sigortalar
    - i. Hırsızlık sigortası
    - ii. Cam kırılması sigortası
  - c. Nakliyat sigortaları
  - d. Emtia nakliyatı sigortası
  - e. Kıymet nakliyatı sigortası
  - f. Tekne sigortası
3. Mühendislik sigortaları
    - a. İnşaat bütün riskler sigortası
    - b. Montaj bütün riskler sigortası
    - c. Makine kırılması sigortası
    - d. Elektronik cihaz sigortası
  4. Tarım sigortaları
    - a. Dolu sigortası
    - b. Sera sigortası
    - c. Hayvan hayat sigortası

şeklinde sıralanmaktadır (<https://www.tsb.org.tr> 2016).

3.3.3. Türkiye’de Uygulanan Sigorta Branşları

Türkiye’de uygulanan sigorta branşları 11.07.2007 tarihli ve 26579 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2007/1 sayılı Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ ile belirtilmiştir. Bu tebliğe göre, sigorta branşları aşağıda yer aldığı şekilde Hayat Dışı Grubu ve Hayat Grubu olmak üzere alt ayrımları yapılmıştır. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu gereği, sigorta firmaları hayat ve hayat dışı sigorta gruplarından sadece birinde faaliyet yapabilmekle beraber, hastalık/sağlık ve kaza branşları her iki grup

altında yer aldığından, söz konusu branşta gerek hayat gerekse hayat dışı grubunda faaliyette bulunan sigorta firmaları güvence sağlayabilirler.

I - Hayat Dışı Grubu

A. Sigorta Branşları ve Bu Branşlar Altında Yapılabilecek Tazminat Ödemeleri

1. Kaza (meslek hastalıkları dâhil)

- a) Ölme veya yaralanma sonucu toplu veya irat (gelir) şeklinde tazminat ödemesi
- b) Zararın tazmini
- c) (a) ve (b)'nin kombinasyonuna bağlı ödemeler

2. Hastalık/ Sağlık

- a) Hastalık sonucu toplu veya irat şeklinde tazminat ödemesi (hastalık)
- b) Tedavi masraflarının tazmini (sağlık)
- c) (a) ve (b)'nin kombinasyonu (hastalık ve sağlık)

3. Kara Araçları

- a) Motorlu kara araçlarına gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi
- b) Motorlu araçlar dışındaki kara araçlarına gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi

4. Raylı Araçlar

Raylı araçlara gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi

5. Hava Araçları

Hava araçlarına gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi

6. Su Araçları (deniz, göl ve nehir araçları)

- a) Nehir araçlarına gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi
- b) Göl araçlarına gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi

c) Deniz araçlarına gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi

7. Nakliyat (ticari mal, bagaj ve tüm diğer mallar)

Ulaşımın şekline bağlı olmaksızın nakliyat konusu mal ve bagaja gelen zararlar nedeniyle tazminat ödemesi.

8. Yangın ve Doğal Afetler

- a) Yangın
- b) Patlama
- c) Deprem
- ç) Sel
- d) Deprem ve sel dışındaki doğal afetler
- e) Nükleer enerji
- f) Toprak kayması

nedeniyle doğan tazminat ödemeleri (3, 4, 5, 6 ve 7 kapsamındaki mallar için uygulanmaz).

9. Genel Zararlar

a) Dolu veya dondan kaynaklanan zararlar nedeniyle tazminat ödemeleri (3, 4, 5, 6 ve 7 kapsamındaki mallar için uygulanmaz)

b) 8’de sayılan haller dışında hırsızlık ve diğer tüm olaylardan kaynaklanan zararlar nedeniyle tazminat ödemeleri

10. Kara Araçları Sorumluluk

Kara araçlarından kaynaklanan sorumluluklar (taşıyıcı sorumluluğu dahil) nedeniyle tazminat ödemeleri.

11. Hava Araçları Sorumluluk

Hava araçlarından kaynaklanan sorumluluklar (taşıyıcı sorumluluğu dahil) nedeniyle tazminat ödemeleri.

12. Su Araçları Sorumluluk (deniz, göl ve nehir araçları)

Su araçlarından kaynaklanan sorumluluklar (taşıyıcı sorumluluğu dahil) nedeniyle tazminat ödemeleri.

13. Genel Sorumluluk

10, 11 ve 12 kapsamında sayılanlar dışındaki tüm sorumluluklar nedeniyle tazminat ödemeleri.

14. Kredi

a) Borcun ödenmemesine veya borçlunun aczine bağlı tazminat ödemeleri

b) İhracat kredisine bağlı tazminat ödemeleri

c) Taksitle verilen kredilere bağlı tazminat ödemeleri

ç) Uzun vadeli konut kredisine bağlı tazminat ödemeleri

d) Tarım kredisine bağlı tazminat ödemeleri

15. Emniyeti Suiistimal

16. Finansal Kayıplar

a) İstihdam risklerinden kaynaklanan tazminat ödemeleri,

b) Gelir yetersizliğinden kaynaklanan tazminat ödemeleri,

c) Hava şartlarının neden olduğu zararlardan kaynaklanan tazminat ödemeleri,

ç) Gelir kaybı nedeniyle tazminat ödemeleri,

d) Genel giderlerin devam ettirilebilmesine yönelik tazminat ödemeleri,

e) Beklenmeyen ticari giderler nedeniyle yapılan tazminat ödemeleri,

f) Piyasa değerindeki kayıp nedeniyle yapılan tazminat ödemeleri,

g) Kira veya gelir kaybına bağlı tazminat ödemeleri,

h) Ticari olan ya da olmayan diğer finansal kayıplardan kaynaklanan tazminat ödemeleri.

17. Hukuksal Koruma

Hukuksal çıkarların korunması için yapılması gereken giderlere bağlı ödemeler.

18. Destek

Seyahat ederken ya da evinden uzaktayken zarurete düşen sigortalıya yapılan ödemeler (<https://www.tsb.org.tr> 2016).

B. Birden Fazla Branş İçin Verilen Ruhsat Tanımları

I. Kaza ve Hastalık/Sağlık Sigortası

1. Kaza (meslek hastalıkları dâhil)
2. Hastalık/Sağlık

II. Kara Taşımacılığı Sigortası

3. Kara Araçları
7. Nakliyat (ticari mal, bagaj ve tüm diğer mallar)
10. Kara Araçları Sorumluluk

III. Nakliyat ve Ulaşım Sigortası

4. Raylı Araçlar
6. Su Araçları (deniz, göl ve nehir araçları)
7. Nakliyat (ticari mal, bagaj ve tüm diğer mallar)
12. Su Araçları Sorumluluk (deniz, göl ve nehir araçları)

IV. Havacılık Sigortası

5. Hava Araçları
7. Nakliyat (ticari mal, bagaj ve tüm diğer mallar)
11. Hava Araçları Sorumluluk

V. Yangın Sigortası ve Diğer Zararlar

8. Yangın ve Doğal Afetler
9. Genel Zararlar

VI. Sorumluluk Sigortaları

10. Kara Araçları Sorumluluk

11. Hava Araçları Sorumluluk

12. Su Araçları Sorumluluk (deniz, göl ve nehir araçları)

13. Genel Sorumluluk

VII. Kredi ve Emniyeti Suiistimal Sigortaları

14. Kredi

15. Emniyeti Suiistimal

II - Hayat Grubu

A. Sigorta Branşları ve Bu Branşlar Altında Yapılabilecek Ödemeler

1. Hayat

a) Süre sonunda hayatta kalma halinde yapılacak ödeme (yaşama),

b) Ölüm halinde yapılacak ödeme (ölüm),

c) (a) ve (b)'nin kombinasyonuna bağlı ödeme (karma),

ç) Geri prim iadesi,

d) İrat ödemesi,

e) Hayat sigortasına tamamlayıcı olarak akdedilen (a,b,c,d) profesyonel çalışma yoksunluğu dâhil cismani zararlar nedeniyle yapılan ödeme.

2. Evlilik Sigortası, Doğum Sigortası

3. Yatırım Fonlu Sigortalar

Yatırım fonları ile bağlantılı olarak verilen yaşama, ölüm, karma veya geri prim iadesi ile irat ödemeli hayat sigortalarına bağlı ödeme.

4. Sermaye İtfa Sigortası

Peşin ya da taksitli prim ödemeleri karşılığında, süresi ve miktarı açısından belirli olan taahhütleri kapsayan aktüeryal tekniğe dayanan birikim işlemlerine bağlı ödeme.

5. Fonların Yönetimi İşlemi

- Emeklilik fonlarının yönetim işlemleri; ilgili müessese açısından yatırımların (plasmanların) yönetimine ve özellikle ölüm, hayatta kalma ya da faaliyetlerin durması ya da azalması hallerinde tazminat ödemeyi üstlenen kurumların rezervlerini temsil edici aktiflerin yönetimine dayanan işlemler,

- Sermayenin korunması ya da asgari faiz ödemesine ilişkin sigorta ile birlikte yapılan yukarıdaki işlemler,

6. Kaza (meslek hastalıkları dâhil)

a) Ölme veya yaralanma sonucu toplu veya irat şeklinde tazminat ödemesi

b) Zararın tazmini

c) (a) ve (b)'nin kombinasyonuna bağlı ödemeler

7. Hastalık/Sağlık

a) Hastalık sonucu toplu veya irat şeklinde tazminat ödemesi (hastalık)

b) Tedavi masraflarının tazmini (sağlık)

c) (a) ve (b)'nin kombinasyonu (hastalık ve sağlık)

Tüm bunların yanı sıra bireylerin emekliliğine yönelik tasarruflarının yatırıma aktarılmasıyla emeklilik zamanı geldiğinde ek gelir sağlayarak hayat refah düzeylerinin artırılması, ülke ekonomisine uzun vadeli olarak kaynak imkânı sağlayarak, istihdam sayılarını artması ve devamlılık oluşması ve ekonominin kalkınmasına büyük destek sağlamasını teminen, 1 Ocak 2017 tarihi itibarıyla otomatik katılıma dayanan, isteyeninin cayma hakkının olduğu ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi olarak Bireysel Emeklilik Sigortaları (BES) adındaki yeni bir sistem ülkemizde uygulanmaktadır (<https://www.tsb.org.tr> 2017).

3.4. Sigorta Sektörünün Fon Kaynakları ve Kullanımı

Sigortacılığın en etkin fonksiyonu, fon oluşturma ve oluşturulan fonların çeşitli yatırım araçlarıyla ekonomiye kazandırmaktır. Sigorta sektörünün yönettiği fonlar, sigortalının gönüllü tasarrufları ile yaratılmakta, toplanan primler mali kesime aktararak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin en büyük kurumsal yatırımcıları arasında yer alan sigorta şirketlerinin fonları, teminat hesaplarında ve hayat fonlarında toplanmaktadır (Ergenekon 1995: 3).

Sigorta kesiminin fon oluşturma işlevi dar olarak tanımlandığında, sermaye piyasasına tahsis edilen tutarlar olarak yorumlanmaktadır. Fon oluşturma işlevi, en geniş anlamda yani tasarruflara katkı olarak tanımlandığında primler, kurumsal tasarruf niteliğinde sayılmaktadır. Sigorta kesimi, gönüllü tasarruflar yoluyla fon oluşturmaktadır. Fon oluşturma ile ekonomik işlev tam anlamıyla gerçekleşmiş sayılmaz. Oluşturulan fonların yatırıma dönüşmesi sağlanmalıdır (Ünal 1995: 104).

Bilançoların pasif tarafı şirketin finansal yapısını yani sahip olduğu fonları, aktif tarafı ise ekonomik yapısı yani fonların kullanım yerlerini gösterir.

Örnek olarak; bilançonun aktif ve pasif kalemlerini görmek için Türkiye'deki sigorta şirketlerinin 2015 yılındaki konsolide bilanço tablosu gösterilebilir:

Tablo 3.2. Türkiye'deki Sigorta Şirketlerinin Konsolide Bilançosu - Aktif

BİLANÇO - AKTİF			
01.01.2015-31.12.2015			
	Elementer (Hayat Dışı) Şirketler	Hayat ve Emeklilik Şirketleri	Toplam
I. CARİ VARLIKLAR	30.217.522.420	29.911.860.147	60.129.382.566
A. Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar	13.404.790.079	5.627.318.728	19.032.108.807
1- Kasa	171.626	15.155	186.781
2- Alınan Çekler	205.012	0	205.012
3- Bankalar	10.305.634.604	4.843.299.930	15.148.934.534
4- Verilen Çekler Ve Ödeme Emirleri (-)	-2.671.210	-192.019	-2.863.229
5- Banka Garantili ve 3 Aydan Kısa Vadeli Kredi Kartı Alacakları	3.079.832.096	559.152.861	3.638.984.958
6- Diğer Nakit Ve Nakit Benzeri Varlıklar	21.617.950	225.042.800	246.660.751
B. Finansal Varlıklar ile Riski Sigortalılara Ait Finansal Yatırımlar	8.217.409.893	5.704.276.914	13.921.686.807
1- Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	7.850.367.486	1.869.817.983	9.720.185.469
2- Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar	148.228.535	45.963.874	194.192.409

3- Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar	211.156.534	145.099.490	356.256.023
4- Krediler	0	10.866.879	10.866.879
5- Krediler Karşılığı (-)	0	0	0
6- Riski Hayat Poliçesi Sahiplerine Ait Finansal Yatırımlar	7.753.279	3.637.289.879	3.645.043.158
7- Şirket Hissesi	0	0	0
8- Finansal Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	-95.942	-4.761.190	-4.857.132
C. Esas Faaliyetlerden Alacaklar	6.191.526.573	18.215.796.354	24.407.322.927
1- Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar	6.129.972.439	544.160.808	6.674.133.247
2- Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-179.701.043	-5.507.746	-185.208.789
3- Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar	165.817.059	17.435.208	183.252.267
4- Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-8.625.508	0	-8.625.508
5- Sigorta Ve Reasürans Şirketleri Nezdindeki Depolar	49.051.138	0	49.051.138
6- Sigortalılara Krediler (İkrazlar)	0	49.504.216	49.504.216
7- Sigortalılara Krediler (İkrazlar) Karşılığı (-)	0	0	0
8- Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar	0	17.609.417.654	17.609.417.654
9- Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüpheli Alacaklar	1.587.399.309	19.440.392	1.606.839.702
10- Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	-1.552.386.822	-18.654.177	-1.571.040.999
D. İlişkili Taraflardan Alacaklar	25.609.020	15.428.760	41.037.780
1- Ortaklardan Alacaklar	4.107.957	8.221	4.116.178
2- İştiraklerden Alacaklar	1.562	0	1.562
3- Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	408.453	34.328	442.781
4- Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslerden Alacaklar	0	7.676.983	7.676.983
5- Personelden Alacaklar	98.857	293.738	392.595
6- Diğer İlişkili Taraflardan Alacaklar	22.760.692	7.415.490	30.176.182
7- İlişkili Taraflardan Alacaklar Reeskontu (-)	-15	0	-15
8- İlişkili Taraflardan Şüpheli Alacaklar	0	0	0
9- İlişkili Taraflardan Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	-1.768.486	0	-1.768.486
E. Diğer Alacaklar	64.978.529	20.314.470	85.292.998
1- Finansal Kiralama Alacakları	0	0	0
2- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)	0	0	0
3- Verilen Depozito ve Teminatlar	3.403.490	1.794.664	5.198.154
4- Diğer Çeşitli Alacaklar	62.101.878	18.426.582	80.528.460
5- Diğer Çeşitli Alacaklar Reeskontu(-)	-569.172	-1.964	-571.136
6- Şüpheli Diğer Alacaklar	2.639.250	251.479	2.890.729
7- Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	-2.596.917	-156.291	-2.753.208
F. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	2.199.969.210	313.120.072	2.513.089.281
1- Ertelenmiş Üretim Giderleri	2.125.334.203	279.199.859	2.404.534.063
2- Tahakkuk Etmiş Faiz ve Kira Gelirleri	71.594	209.246	280.840
3- Gelir Tahakkukları	10.969.022	6.125.704	17.094.726
4- Gelecek Aylara Ait Diğer Giderler ve Gelir Tahakkukları	63.594.390	27.585.262	91.179.653
G- Diğer Cari Varlıklar	113.239.117	15.604.849	128.843.966

1- Gelecek Aylar İhtiyacı Stoklar	1.753.807	416.848	2.170.655
2- Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	101.347.522	11.264.517	112.612.039
3- Ertelenmiş Vergi Varlıkları	2.267.963	1.461.452	3.729.414
4- İş Avansları	2.795.970	1.031.567	3.827.537
5- Personele Verilen Avanslar	2.145.429	1.947.305	4.092.734
6- Sayım ve Tesellüm Noksanları	0	0	0
7- Diğer Çeşitli Cari Varlıklar	2.822.384	82.393	2.904.777
8- Diğer Cari Varlıklar Karşılığı (-)	106.043	-599.233	-493.190
II. CARİ OLMAYAN VARLIKLAR	3.510.526.623	31.934.449.755	35.444.976.378
A- Esas Faaliyetlerden Alacaklar	32.221.529	30.635.506.876	30.667.728.405
1- Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar	30.820.659	0	30.820.659
2- Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-1.394	0	-1.394
3- Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar	0	0	0
4- Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	0	0	0
5- Sigorta ve Reasürans Şirketleri Nezdindeki Depolar	0	0	0
6- Sigortalılara Krediler (İkrazlar)	0	125.128.266	125.128.266
7- Sigortalılara Krediler (İkrazlar) Karşılığı (-)	0	0	0
8- Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar	0	30.510.378.610	30.510.378.610
9- Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüpheli Alacaklar	90.141.762	1.370.368	91.512.130
10- Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	-88.739.498	-1.370.368	-90.109.866
B- İlişkili Taraplardan Alacaklar	0	0	0
1- Ortaklardan Alacaklar	0	0	0
2- İştiraklerden Alacaklar	0	0	0
3- Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0	0
4- Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslerden Alacaklar	0	0	0
5- Personelden Alacaklar	0	0	0
6- Diğer İlişkili Taraplardan Alacaklar	0	0	0
7- İlişkili Taraplardan Alacaklar Reeskontu (-)	0	0	0
8- İlişkili Taraplardan Şüpheli Alacaklar	0	0	0
9- İlişkili Taraplardan Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0	0
C- Diğer Alacaklar	6.581.999	1.392.460	7.974.459
1- Finansal Kiralama Alacakları	0	0	0
2- Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)	0	0	0
3- Verilen Depozito ve Teminatlar	4.374.019	320.027	4.694.045
4- Diğer Çeşitli Alacaklar	2.839.780	1.419.888	4.259.668
5- Diğer Çeşitli Alacaklar Reeskontu (-)	-631.799	-347.455	-979.254
6- Şüpheli Diğer Alacaklar	0	2.028.248	2.028.248
7- Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	0	-2.028.248	-2.028.248
D- Finansal Varlıklar	1.516.895.230	70.686.845	1.587.582.075
1- Bağlı Menkul Kıymetler	78.198.048	51.165.219	129.363.267
2- İştirakler	909.742.219	16.081.471	925.823.690
3- İştirakler Sermaye Taahhütleri (-)	0	0	0
4- Bağlı Ortaklıklar	575.190.690	1.000.000	576.190.690
5- Bağlı Ortaklıklar Sermaye Taahhütleri (-)	0	0	0
6- Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler	0	900.001	900.001

7- Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler Sermaye Taahhütleri (-)	0	0	0
8- Finansal Varlıklar ve Riski Sigortalılara Ait Finansal Yatırımlar	0	0	0
9- Diğer Finansal Varlıklar	2.485.348	2.508.299	4.993.647
10- Finansal Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	-48.721.075	-968.145	-49.689.220
E- Maddi Varlıklar	864.084.936	356.280.990	1.220.365.926
1- Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	148.280.172	129.300.259	277.580.431
2- Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	-67.353	0	-67.353
3- Kullanım Amaçlı Gayrimenkuller	359.177.064	137.338.640	496.515.704
4- Makine ve Teçhizatlar	77.388.263	36.297.985	113.686.248
5- Demirbaş ve Tesisatlar	269.902.734	133.009.770	402.912.504
6- Motorlu Taşıtlar	19.457.552	2.465.142	21.922.694
7- Diğer Maddi Varlıklar (Özel Maliyet Bedelleri Dâhil)	149.904.847	69.095.598	219.000.444
8- Kiralama Yoluyla Edinilmiş Maddi Varlıklar	20.994.486	3.432.105	24.426.591
9- Birikmiş Amortismanlar (-)	-334.050.389	-154.658.510	-488.708.898
10- Maddi Varlıklara İlişkin Avanslar (Yapılmakta Olan Yatırımlar Dâhil)	153.097.560	0	153.097.560
F- Maddi Olmayan Varlıklar	633.204.264	801.692.917	1.434.897.181
1- Haklar	514.546.448	518.582.990	1.033.129.438
2- Şerefiye	270.283.249	36.749.088	307.032.337
3- Faaliyet Öncesi Döneme Ait Giderler	16	0	16
4- Araştırma ve Geliştirme Giderleri	2.666.428	0	2.666.428
5- Diğer Maddi Olmayan Varlıklar	260.854.037	569.001.751	829.855.788
6- Birikmiş İtfalar (-)	-438.573.278	-351.578.392	-790.151.670
7- Maddi Olmayan Varlıklara İlişkin Avanslar	23.427.365	28.937.480	52.364.844
G-Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	25.956.051	16.329.867	42.285.918
1- Ertelenmiş Üretim Giderleri	24.102.015	0	24.102.015
2- Gelir Tahakkukları	0	0	0
3- Gelecek Yıllara Ait Diğer Giderler ve Gelir Tahakkukları	1.854.035	16.329.867	18.183.902
H-Diğer Cari Olmayan Varlıklar	431.582.614	52.559.800	484.142.414
1- Efektif Yabancı Para Hesapları	0	0	0
2- Döviz Hesapları	0	0	0
3- Gelecek Yıllar İhtiyacı Stoklar	2.570	0	2.570
4- Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	0	0	0
5- Ertelenmiş Vergi Varlıkları	431.530.701	52.559.800	484.090.501
6- Diğer Çeşitli Cari Olmayan Varlıklar	49.343	0	49.343
7- Diğer Cari Olmayan Varlıklar Amortismanı (-)	0	0	0
8- Diğer Cari Olmayan Varlıklar Karşılığı (-)	0	0	0
VARLIKLAR TOPLAMI	33.728.049.043	61.846.309.902	95.574.358.945
* Ege Sigorta AŞ 'den veri temin edilememesi nedeniyle bu ve/veya diğer sayfalarda söz konusu şirket hariç sonuçlar gösterilmektedir.			

(Kaynak: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği 2017)

Tablo 3.3. Türkiye’deki Sigorta Şirketlerinin Konsolide Bilançosu - Pasif

BİLANÇO - PASİF			
01.01.2015-31.12.2015			
	Elementer (Hayat Dışı) Şirketler	Hayat ve Emeklilik Şirketleri	Toplam
III- KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	25.349.262.302	22.726.985.144	48.076.247.446
A- Finansal Borçlar	693.085.761	212.857.274	905.943.035
1- Kredi Kuruluşlarına Borçlar	92.777	812.903	905.680
2- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	2.051.270	46.429	2.097.699
3- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)	-157.860	-18.063	-175.923
4- Uzun Vadeli Kredilerin Ana Para Taksitleri Ve Faizleri	0	0	0
5- Çıkarılmış Tahviller(Bonolar) Anapara, Taksit ve Faizleri	0	0	0
6- Çıkarılmış Diğer Finansal Varlıklar	0	0	0
7- Çıkarılmış Diğer Finansal Varlıklar İhraç Farkı (-)	0	0	0
8- Diğer Finansal Borçlar (Yükümlülükler)	691.099.575	212.016.005	903.115.580
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar	2.151.774.489	18.538.295.675	20.690.070.164
1- Sigortacılık Faaliyetlerinden Borçlar	1.739.810.884	186.777.624	1.926.588.508
2- Reasürans Faaliyetlerinden Borçlar	110.687.198	15.057.075	125.744.273
3- Sigorta Ve Reasürans Şirketlerinden Alınan Depolar	82.650.388	2.650.778	85.301.166
4- Emeklilik Faaliyetlerinden Borçlar	0	18.247.119.532	18.247.119.532
5- Diğer Esas Faaliyetlerden Borçlar	219.304.390	87.575.429	306.879.819
6- Diğer Esas Faaliyetlerden Borçlar Borç Senetleri Reeskontu (-)	-678.371	-884.763	-1.563.134
C-İlişkili Tarafra Borçlar	38.011.612	31.698.051	69.709.663
1- Ortaklara Borçlar	10.079.216	768.180	10.847.396
2- İştiraklere Borçlar	171	0	171
3- Bağlı Ortaklıklara Borçlar	15.066	45.557	60.623
4- Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslere Borçlar	6.180	0	6.180
5- Personele Borçlar	800.853	2.916.501	3.717.354
6- Diğer İlişkili Tarafra Borçlar	27.110.126	27.967.813	55.077.939
D- Diğer Borçlar	671.289.156	107.092.729	778.381.885
1- Alınan Depozito ve Teminatlar	30.864.382	34.676.967	65.541.349
2- SGK' ya Borçlar	258.392.205	0	258.392.205
3- Diğer Çeşitli Borçlar	384.712.414	72.425.468	457.137.882
4- Diğer Çeşitli Borçlar Reeskontu (-)	-2.679.845	-9.706	-2.689.550
E-Sigortacılık Teknik Karşılıkları	20.541.407.053	3.522.102.171	24.063.509.225
1- Kazanılmamış Primler Karşılığı - Net	10.088.042.117	948.266.698	11.036.308.815
2- Devam Eden Riskler Karşılığı - Net	483.068.289	35.334	483.103.622
3- Hayat Matematik Karşılığı - Net	13.339.752	1.920.313.471	1.933.653.223
4- Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı - Net	9.907.440.938	636.689.271	10.544.130.209
5- İkramiye ve İndirimler Karşılığı - Net	12.913.883	3.994.414	16.908.296
6- Diğer Teknik Karşılıklar - Net	36.602.075	12.802.985	49.405.059
F- Ödenecek Vergi ve Benzeri Diğer Yükümlülükler İle Karşılıkları	339.209.446	92.223.385	431.432.831

1- Ödenecek Vergi ve Fonlar	286.283.949	43.252.457	329.536.406
2- Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	19.236.696	13.096.491	32.333.188
3- Vadesi Geçmiş, Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	2.523	0	2.523
4- Ödenecek Diğer Vergi ve Benzeri Yükümlülükler	34.720.849	0	34.720.849
5- Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	96.239.327	236.212.900	332.452.227
6- Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri	-98.333.327	-200.934.610	-299.267.937
7- Diğer Vergi ve Benzeri Yükümlülük Karşılıkları	1.059.428	596.148	1.655.576
G- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar	243.720.405	150.647.496	394.367.901
1- Kıdem Tazminatı Karşılığı	3.742.668	0	3.742.668
2- Sosyal Yardım Sandığı Varlık Açıkları Karşılığı	0	0	0
3- Maliyet Giderleri Karşılığı	239.977.736	150.647.496	390.625.233
H- Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	662.109.979	61.713.944	723.823.923
1- Ertelenmiş Komisyon Gelirleri	589.240.809	10.854.033	600.094.842
2- Gider Tahakkukları	69.308.767	48.214.184	117.522.951
3- Gelecek Aylara Ait Diğer Gelirler ve Gider Tahakkukları	3.560.403	2.645.727	6.206.130
I- Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	8.654.401	10.354.418	19.008.820
1- Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	76.636	0	76.636
2- Sayım ve Tesellüm Fazlalıkları	305	0	305
3- Diğer Çeşitli Kısa Vadeli Yükümlülükler	8.577.461	10.354.418	18.931.879
IV- UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	845.667.632	34.255.944.540	35.101.612.172
A- Finansal Borçlar	476.348	0	476.348
1- Kredi Kuruluşlarına Borçlar	198.153	0	198.153
2- Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar	287.370	0	287.370
3- Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)	-9.175	0	-9.175
4- Çıkarılmış Tahviller	0	0	0
5- Çıkarılmış Diğer Finansal Varlıklar	0	0	0
6- Çıkarılmış Diğer Finansal Varlıklar İhraç Farkı (-)	0	0	0
7- Diğer Finansal Borçlar (Yükümlülükler)	0	0	0
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar	22.600.180	30.568.580.326	30.591.180.505
1- Sigortacılık Faaliyetlerinden Borçlar	22.600.180	0	22.600.180
2- Reasürans Faaliyetlerinden Borçlar	0	0	0
3- Sigorta ve Reasürans Şirketlerinden Alınan Depolar	0	0	0
4- Emeklilik Faaliyetlerinden Borçlar	0	30.568.580.326	30.568.580.326
5- Diğer Esas Faaliyetlerden Borçlar	0	0	0
6- Diğer Esas Faaliyetlerden Borçlar Borç Senetleri Reeskontu (-)	0	0	0
C- İlişkili Taraplara Borçlar	6.074.062	39.256	6.113.318
1- Ortaklara Borçlar	4.536.468	0	4.536.468
2- İştiraklere Borçlar	0	0	0
3- Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0	0
4- Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslere Borçlar	0	0	0
5- Personele Borçlar	0	0	0
6- Diğer İlişkili Taraplara Borçlar	1.537.594	39.256	1.576.850

D- Diğer Borçlar	7.589.907	647.314	8.237.221
1- Alınan Depozito ve Teminatlar	7.443.062	647.314	8.090.377
2- SGK' ya Borçlar	146.844	0	146.844
3- Diğer Çeşitli Borçlar	0	0	0
4- Diğer Çeşitli Borçlar Reeskontu (-)	0	0	0
E- Sigortacılık Teknik Karşılıkları	672.312.692	3.538.086.327	4.210.399.020
1- Kazanılmamış Primler Karşılığı - Net	84.360.563	0	84.360.563
2- Devam Eden Riskler Karşılığı - Net	0	0	0
3- Hayat Matematik Karşılığı - Net	27.066.223	3.375.558.652	3.402.624.875
4- Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı - Net	0	0	0
5- İkramiye ve İndirimler Karşılığı - Net	0	0	0
6- Diğer Teknik Karşılıklar - Net	560.885.907	162.527.676	723.413.582
F- Diğer Yükümlülükler ve Karşılıkları	3.534.777	8.171.639	11.706.416
1- Ödenecek Diğer Yükümlülükler	0	0	0
2- Vadesi Geçmiş, Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	0	0	0
3- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	3.534.777	8.171.639	11.706.416
G- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar	118.630.435	52.863.449	171.493.884
1- Kıdem Tazminatı Karşılığı	99.836.074	52.863.449	152.699.523
2- Sosyal Yardım Sandığı Varlık Açıkları Karşılığı	18.794.362	0	18.794.362
H-Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	5.023.385	240.740	5.264.125
1- Ertelenmiş Komisyon Gelirleri	4.540.854	240.740	4.781.594
2- Gider Tahakkukları	115.865	0	115.865
3- Gelecek Yıllara Ait Diğer Gelirler ve Gider Tahakkukları	366.667	0	366.667
I- Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	9.425.846	87.315.489	96.741.336
1- Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	4.148.561	74.712.367	78.860.928
2- Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	5.277.285	12.603.122	17.880.408
V- ÖZSERMAYE	7.533.119.111	4.863.380.218	12.396.499.328
A- Ödenmiş Sermaye	6.115.855.020	2.611.584.891	8.727.439.911
1- (Nominal) Sermaye	5.837.696.741	2.524.029.841	8.361.726.582
2- Ödenmemiş Sermaye	-241.045	0	-241.045
3- Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları	132.563.504	30.125.846	162.689.350
4- Sermaye Düzeltmesi Olumsuz Farkları (-)	0	0	0
5- Tescilli Beklenen Sermaye	145.835.820	57.429.204	203.265.024
B- Sermaye Yedekleri	503.068.939	106.489.427	609.558.366
1- Hisse Senedi İhraç Primleri	2.165.305	0	2.165.305
2- Hisse Senedi İptal Karları	0	0	0
3- Sermayeye Eklenecek Satış Karları	4.221.995	0	4.221.995
4- Yabancı Para Çevirim Farkları	0	0	0
5- Diğer Sermaye Yedekleri	496.681.639	106.489.427	603.171.066
C- Kar Yedekleri	2.704.535.082	1.503.164.615	4.207.699.697
1- Yasal Yedekler	595.954.547	540.424.684	1.136.379.231
2- Statü Yedekleri	11.727.055	1.039.673	12.766.728
3- Olağanüstü Yedekler	1.068.574.467	965.720.837	2.034.295.304
4- Özel Fonlar (Yedekler)	51.996.789	-247.219	51.749.570
5- Finansal Varlıkların Değerlemesi	666.132.840	3.692.954	669.825.794
6- Diğer Kar Yedekleri	310.149.384	-7.466.313	302.683.071
D- Geçmiş Yıllar Karları	-32.308.683	174.553.515	142.244.831
1- Geçmiş Yıllar Karları	-32.308.683	174.553.515	142.244.831
E-Geçmiş Yıllar Zararları	-1.181.071.687	-358.967.434	-1.540.039.121

1- Geçmiş Yıllar Zararları (-)	-1.181.071.687	-358.967.434	-1.540.039.121
F-Dönem Net Karı-Zararı	-576.959.559	826.555.204	249.595.644
1- Dönem Net Karı	354.661.560	978.326.168	1.332.987.727
2- Dönem Net Zararı (-)	-997.230.191	-151.770.964	-1.149.001.155
3- Dağıtıma Konu Olmayan Dönem Net Karı	65.609.072	0	65.609.072
YÜKÜMLÜLÜKLER TOPLAMI	33.728.049.045	61.846.309.902	95.574.358.947

(Kaynak: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği 2017)

Şirketlerin belirli bir dönem içinde sağladıkları finansal kaynakları ve bunların kullanım yerlerini göstermek suretiyle bilanço ve gelir tablosunda görünmeyen fon akımları fon akım tablosu ile ortaya konulabilmektedir. Fon akım tablosunun hazırlanmasında ilk yapılması gereken birbirini takip eden yıllara ait bilanço kalemlerinde oluşan farkların belirlenmesidir. Aktif kalemindeki azalışlar ile pasif kalemindeki artışlar fon kaynaklarını, aktif kalemindeki artışlar ile pasif kalemindeki azalışlar ise fon kullanımlarını göstermektedir. (Akdoğan ve Tenker 1992: 169, Akgüç 1992: 150, Savcı 2006: 115).

Bundan sonraki bölümde Türk bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası şeklinde, tablo analizlerini ve karşılaştırmaları yapılarak değerlendirilecektir.

4. BÖLÜM

2008 FİNANSAL KRİZ'DE TÜRK BANKACILIK VE SİGORTACILIK SEKTÖRLERİ

Mali tablolardaki veriler, analiz tekniklerinin kullanılmasıyla anlaşılabilirliği artırılarak yorumlanabilir bir duruma getirilir. Başka bir deyişle analiz teknikleriyle, finansal tablolar özetlenir, tablolar içerisinde yer alan kalemler arasında ilişkiler kurulur, dönemler içerisinde meydana gelen değişimler gözlemlenir ve yorumlanabilir hale getirilir.

Finansal analiz; işletmelerin mali yapılarının gelişmesinin ve büyümesinin yeterliliğini öğrenmek, finansal tablo kalemlerindeki değişiklikleri ile diğer kalemler arasındaki ilişkilerin zaman içinde göstermiş oldukları eğimlerin değerlendirilmesi ve çeşitli ölçütlerle karşılaştırarak yorumlanması şeklinde tanımlanmaktadır (Akdoğan ve Teker 2005: 515).

Bu bölümde finansal tabloların analizinde ve yorumlanmasında kullanılan teknikler aşağıda açıklanmıştır.

4.1. Kullanılan Finansal Analiz Teknikler Ve İstatistiksel Yöntem

Finansal analiz teknikleri oldukça kapsamlı bir konu olup bu bölümde karşılaştırmalı tablolar analizi, dikey yüzde analizi ve finansal oran analizlerine yer verilmiştir. Bu yöntemlerin kullanılmasında ilgili kurumlardan alınan veriler doğrultusunda tablolar derlenmiş ve zaman zaman grafikler oluşturulmuştur. Son olarak ise Türk bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde kullanılan bazı ortak rasyolar SPSS programından yararlanılarak T Testi'ne tabi tutulmuştur.

4.1.1. Oran Analizi Yöntemi (Finansal Rasyolar)

Rasyo analizi olarak da adlandırılan bu yöntem, işletmelerin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını kendi içerisinde veya sektör içerisindeki diğer rakip işletmelerin ve tüm sektörün sonuçlarıyla kıyaslanması, incelenmesi ve

değerlendirilmesi amacıyla kullanılır. Mali tablolarda yer alan kalemler arasında kurulan ilişkiler doğrultusunda hesaplanan rasyoların incelenmesi ve bir sonuca ulaşılarak yorumlanması sürecine oran veya rasyo analizi denmektedir (Karapınar ve Zaif 2012: 165).

Finansal rasyolar yönteminin en önemli özelliklerinden birisi de incelenmek istenen tek bir mali konuda uygulanabilmesi ile yorum yapıp değerlendirilmesi ve bir sonuca varılmasına imkân tanımaktadır. Oran analizi ile tüm ekonomik ve finansal sektörlerin ve sektör içerisinde yer alan işletmelerin mali ve iktisadi yapıları, sermaye yeterliliği, karlılığı, aktif kalitesi, verimliliği, likiditesi ve buna benzer birçok konuda rasyolar oluşturularak önemli ve ilişkisel bilgiler oluşturulur. Oran içerisinde geçen kalemlerin ilişkilendirilmesi ve bu ilişkinin neyi ifade ettiğinin yorumlanması esas amacı oluşturur.

Ayrıca her oranının hesaplanması farklı sektörlerde değişiklik göstermekte ve her oran her sektörde kullanılamamaktadır. Örneğin imalat yapan bir işletmenin mali yapısı ile hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmenin mali yapısı farklı olabilmektedir. Otomotiv sektöründe kullanılan finansal oranlarla, sigorta sektöründe veya bankacılık sektöründe kullanılan finansal oranlar aynı değildir.

$$\textit{“Finansal Rasyo = İlişkili Hesap Kalem(i)leri / Diğer İlişkili Hesap Kalem(i)leri”}$$

Değerlendirmelerde kullanılan finansal rasyoları kısaca açıklaması:

Aktif Karlılığı; tüm sektörlerin genel anlamda kullandığı ve her zaman yüksek olmasını istediği bu rasyo, mevcut aktiflerin ne ölçüde verimli ve sağlıklı kullanıldığının göstergesi olan en önemli rasyolardan biridir.

Özsermaye Karlılığı; bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde de kullanılan bu oran, işletmelerin özkaynaklarını ne kadar verimli kullandığını ölçmektedir. Bu oranın çok yüksek olması risklerin artmasına sebep olmaktadır (Demir ve Alpan 2012; 94).

Hisse Başı Kar Payı; işletmelerin piyasa değerini belirleyen en önemli oranlar arasında yer alır. Hisse sahiplerinin karlılığı ölçülmektedir.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu (Finansal Bağımsızlık Oranı); hem bankacılık hemde sigortacılık sektörlerinde yeterli sermaye ile çalışılıp çalışılmadığını ifade etmektedir. Başka bir deyişle, işletmelerin yükümlülüklerini yerine getirme gücünü göstermektedir.

Likidite Rasyosu; hem aktif kalitesi ilgilendiren hem de likidite yapısını gösteren bu oran oldukça önemlidir. Yüksek olması işletmelerin likidite yapısının güçlü olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu oranın çok yüksek olması özellikle bankacılıkta; kredi verilmeyerek veya yatırımlara destek olmayarak sağlıklı olmayan fon kullanımından kaynaklı olarak banka karlılığı olumsuz etkilenmektedir.

Net Faiz Marjı Rasyosu; bankacılık sektöründe kullanılan bu rasyo yüksek olması karlılığı etkilerken aşırı yüksek olması bu seferde etkinliği olumsuz etkilemektedir.

Teknik Kar Oranı; özellikle sigorta firmalarının kullandığı bu oranın yüksek olması istenen durum olup, mali karlılığı ve daha etkin portföy yönetimini ifade etmektedir.

Mali Kar Oranı; yine sigortacılık sektöründe kullanılan bu oran ise, işletmenin esas faaliyetlerinden oluşan karlılığını ifade etmektedir.

4.1.2. Dikey Yüzde Analizi

Statik analiz yapısına sahip olan yani tek bir dönemle ilgili olarak yapılan ve geniş kapsamlı analizin önemli bir bölümünü oluşturan dikey yüzde analizi, finansal tabloları oluşturan kalemlerin bulunduğu toplam içerisindeki yüzde payları ile istenen veya yeterli düzeyde olup olmadıklarının belirlenmesinde kullanılır. Bu yöntem ile finansal tablolar içerisinde yer alan kalemlerin mutlak değerlerinin karşılaştırılması ve okunmasını kolaylaştırarak, anlaşılabilirliğini artırır. Firmaların bir veya daha fazla dönemlerine ait mali tablolarının tüm rakamlarının indirgenerek paylara bölünmüş olmasıyla gözden kaçan ayrıntıları daha net görülmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte aynı sektörlerde yer alan işletmelerin oluşturmuş olduğu ortak mali tablolarda, örneğin konsolide bilançolar gibi, yapılan karşılaştırmalar daha anlamlı hale gelmektedir (Akdoğan ve Tenker 2006: 556).

Bir sektörün veya işletmenin bu analizle bilançolarının aktif ve pasif toplamı 100 kabul edilerek bilanço içerisinde yer alan her bir kalem bulunduğu yerin toplamına oranlanarak hesaplanır.

Dikey Yüzde Analizi

$$\text{“Bilanço Toplamına Göre Yüzde Analiz} = \frac{\text{Bilanço Kaleminin Mutlak Değeri}}{\text{Aktif (Pasif) Toplamı} \times 100\text{”}$$

4.1.3. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi

Karşılaştırmalı tablolar analizi, bir işletme veya sektörün en az iki yıllık ya da daha fazla hesap dönemlerine ait finansal tabloların özellikle birbirini takip eden dönemlerdeki hesap kalemlerinin değişimleri bulunarak, çıkan farkın sebepleri ve sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılan analiz yöntemidir (Yaslıdağ 2012; 161).

Yapılan karşılaştırma analizi ile artış veya azalış hesaplandıktan sonra değerlendirme ve yorumlar yapılır. Bir hesap kaleminde meydana gelen değişikliğin nedeni, diğer kalemlerle ilişkili olacağı gibi farklı mali tablolardaki verilerle de ilişkili olabilmektedir.

Karşılaştırmalı Tablo Analizi

$$\text{“Artış(Azalış) Yüzdellik Fark} = [(\frac{\text{Karşılaştırılan Yıl Verisi}}{\text{Temel Yıl Verisi}} \times 100) - 100]\text{”}$$

4.1.4. İstatiksel Veri Analizi T Testi

İstatiksel veri analizleri kısaca parametrik analizler ve parametrik olmayan (Nonparametric) analizler ikiye ayrılmıştır. Oluşturulan nicel veri setlerinin normallik testi ile normal dağılım durumlarına göre bu analizler uygulanmaktadır. Yani normal dağılım varsa parametrik analizler, normal dağılım yoksa parametrik olmayan analizler kullanılmaktadır (Özdamar 2011: 302). Normallik testi yapıldıktan sonra çıkan sonuca göre uygun olan veri analizi seçilir.

Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin bazı ortak rasyolarından oluşturulan veri seti ile bu bölümün son kısmında istatiksel veri analizi T Testi kullanılarak bir karşılaştırma yapılmıştır.

Parametrik testler içerisinde yer alan T Testi; Tek Örnek T Testi, Bağımsız İki Örnek T Testi ve Bağımlı İki Örnek T Testi olarak üçe ayrılmıştır. Burada kullanılacak olan T Testi Bağımsız İki Örnek T Testi'dir.

Bağımsız İki Örnek T Testi; iki grubun oluşturmuş olduğu verilerin birbirinden farklılık gösterip göstermediğini anlamak için kullanılan veri analiz yöntemidir (Özdamar 2011; 301).

“ $H_0 : \mu_1 = \mu_2$ hipotezini, $H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$ (Not equal, NE), $H_1 : \mu_1 > \mu_2$ (Less than, LT) ve $H_1 : \mu_1 < \mu_2$ (Greater than, GT) karşıt hipotezlerine karşı test etmeyi amaçlar.”

4.2. 2008 Finansal Kriz Öncesi Ve Sonrası Türk Bankacılık Sektörü

Türk bankacılık sektörünü, öncelikle 2007 yılında Amerika'da patlak veren Mortgage Krizi daha sonra 2008 yılında dünya genelinde Küresel Kriz halini alan 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası incelemelerinde Türk Bankalar Birliği, Borsa İstanbul, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı gibi resmi kurumların yayınlamış olduğu mali tablolardan yararlanılmıştır.

Bu süreçte Türk bankacılık sektörünün, 2005-2011 yılları arasında faaliyet gösteren tüm bankaların, özellikle Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan mali tablolarından (konsolide bilançoları, gelir-gider tabloları vb.) yararlanılarak, tüm incelenen yıllar ayrı ayrı karşılaştırmalı tablolar analizi ve dikey yüzdeler analizi hesaplanmıştır. Ayrıca bankacılık sisteminde kullanılan önemli bazı finansal oranlar hesaplanarak kullanılmıştır.

Tablo 4.1 ve 4.3'te Türk bankacılık sisteminin 2005-2011 yılları arası konsolide bilançolarının aktif kısmının ana kalemleri ele alınmıştır. Aynı şekilde Tablo 4.2. ve 4.4'de de pasif kısmının ana kalemleri ele alınmıştır. Türk bankacılık sistemi içerisinde Mevduat Bankaları ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları yer almaktadır. Mevduat bankalarının alt başlıkları ise; Kamusal Sermayeli Mevduat

Bankaları, Özel Sermayeli Mevduat Bankaları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar ve Yabancı Sermayeli Bankalar'dan oluşmaktadır.

Bilançoların aktif yapısını incelerken Likit Aktifler ve Duran Aktifler kalemleri üzerinde karşılaştırmalar yapılmıştır. Likit aktifleri ve duran aktifleri oluşturan ana kalemler aşağıdaki eşitliklerde verilmiştir (<https://www.tbb.org.tr>, 2016):

“Likit Aktifler = Nakit Değerler ve Merkez Bankası + Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'a Yansıtılan Finansal Varlıklar + Bankalar + Para Piyasalarından Alacaklar + Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar”

“Duran Aktifler = İştirakler + Bağlı Ortaklıklar + Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar + Maddi Duran Varlıklar + Maddi Olmayan Duran Varlıklar + Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar + Takipteki Krediler – Özel Karşılıklar”

Bilançoların pasif alanı daha önce de belirttiğimiz gibi fon oluşumunu yahut birikimini göstermektedir. Bu alanın yapısında; Mevduat, Özkaynaklar ve Mevduat Dışı Kaynaklar ele alınmıştır. Mevduat dışı kaynakları oluşturan bilanço kalemleri eşitliği ise aşağıdaki gibidir:

“Mevduat Dışı Kaynaklar = Alınan Krediler + Para Piyasalarına Borçlar + İhraç Edilen Menkul Kıymetler + Fonlar”

4.2.1. 2008 Finansal Kriz'in Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Haziran 1999 yılında 4389 sayılı Bankalar Kurulu Kanunu ile BDDK kuruldu. Ağustos ayında faaliyete geçen BDDK ile bankacılık sektörünün işleyişinin ve denetiminin tek bir kurum tarafından gerçekleştirilmesi sağlamış oldu. Daha önce bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesinden Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı sorumluydu (<https://www.bddk.org.tr> 2016).

Birinci bölümde de belirtildiği gibi 200'de Amerika'da başlayan Mortgage Krizi global anlamda tüm iktisadi parametreleri yoğun olarak etkilemiş ve dalga dalga yayılarak 2008 yılında küresel ekonomiye sıçramıştır. Kasım 2000 ve Şubat

2001 krizleri Türkiye ekonomisi üzerinde ağır tahrip ve yıkımlara sebep olmuş olsa da 2008 Finansal Krizi nitekim daha az yıpratıcı olmuştur.

2001 Türkiye Bankacılık Krizi'nin ardından, Türkiye ekonomisi 2002 yılı itibariyle yavaş yavaş düzelmeye eğilimine başlamıştır. Özellikle konu itibariyle bankacılığa ilişkin mevzuatlar ve yeni düzenlemelerle birlikte, 2005 yılına kadar geçen bu sürede bankacılık sektörü istikrarlı büyüme seyrini sürdürerek, bankacılık sektörü bilançosunda ciddi artışlar gözlenmiştir. Sektördeki bu büyüme; ekonominin hızlı büyümesi, piyasa beklentilerinin olumlu yönde sürmesi, uluslararası piyasalardan borçlanma olanaklarının artması, TL ye olan güven ve talebin artışı, özsermayelerin güçlendirilmesi gibi nedenleri sayılabilir.

Bankacılık faaliyetleri düzenleyen ve etkileyen bankacılık kanunu uluslararası Avrupa Birliği düzenlemeleri ve uygulamaları önemli ölçüde yapılmıştır. Bankacılık kanununa ilişkin düzenlemelerin tamamına yakını 2006 yılında tamamlanarak uygulamaya başlanmıştır. Bankaların destek hizmeti almaları, kurumsal yönetim ilkelerinin belirlenmesi ve likidite yeterliliğinin ölçülmesi gibi alanlarda yeni düzenlemeler getirilmiştir. Alt düzenlemeler ile risk yönetiminin ve kurumsal yapının geliştirilmesine, aktif kalitesinin iyileştirilmesine, likidite ve sermaye yeterliliğinin güçlenmesine özel çaba harcanmıştır (Türkiye Bankalar Birliği 2016).

2007 yılında hem yurtiçinde hem yurtdışında, siyasi ve ekonomik alanlarda hareketli bir dönem yaşanmıştır. Türkiye'de genel seçim ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri hemen hemen aynı zaman yapılmış, yeni hükümet kurulmuş ve ardından anayasa değişikliğine ilişkin referandum yapılmıştır. Ekonomi açısından ise Amerika Birleşik Devletleri'nde konut finansmanı alanında yaşanan sıkıntılar boy göstermiş, küresel ekonomi ve finans sektörü üzerine olumsuz etkileri yansımıştır.

2007 yılında bankacılık sektörünü etkileyen en önemli düzenlemeler, Haziran 2007'den itibaren operasyonel riskin, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına dâhil edilmesi ve Mart 2007'de yürürlüğe giren 5582 sayılı "Konut Finansmanı Sistemine ilişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" olmuştur. Bu Kanuna ilişkin ikincil düzenlemelerin de önemli bölümü yine 2007 yılında tamamlanmıştır (<https://www.tbb.org.tr> 2016).

2007 yılında bankacılık sektörü temkinli bir tutum sergileyerek, likit kalmaya itina etmiştir. Yabancı para mevduat talebi nedeniyle yurtdışı borçlanmada sınırlı kalmıştır.

4.2.1.1. Kriz Öncesi Bilanço Yapısı

Tablo 4.1 ve Tablo 4.3’de aktif yapısına bakıldığında, 2005 yılında toplam aktifler 342.462 milyar TL iken 2006 yılında yüzde 24,34 oranında artışla 425.811 milyar TL olmuş ve 2007’de yüzde 17,27 oranında büyüme ile 499.364 milyar TL ye çıkmıştır. Ekonomik istikrarın yanında bankacılık sektörü de büyüme devam etmiştir. Ayrıca 2007 yılında toplam aktifler de Türk parası bazından yüzde 26,30 oranında yüksek artışla 326.356 milyar TL ile toplam aktiflerin yüzde 65,35’ini oluşturmuştur.

Bu artışlara paralel olarak aktif içerisinde yer alan Krediler ve Alacaklar kaleminde de ciddi artışlar gözlenmiştir. 2005 yılında 140.337 milyar TL olan krediler yüzde 43,63 oranında artışla 2006 yılında 201.570 milyar TL olmuştur. 2007 yılında ise yüzde 29,61 artmış ve 261.251 milyar TL ye ulaşmıştır. Tablo 4.3’de krediler kalemin toplam aktif içerisindeki payı 2005 yılında yüzde 40,98’iken 7 puan artışla 2006 yılında 47,34’e ve 2007 yılında 5 puan artışla yüzde 52,32 oranı ile en büyük paya sahip olmuştur.

Duran aktifler ise 2005 yılında 15.625 milyar TL ile 2007 yılına kadar aynı seviyelerde kalmıştır. Toplam aktifler içerisindeki payı 2005 yılında yüzde 4,56 oranından 1 puan kayıpla 2006 yılında yüzde 3,6 ve 2007’de yüzde 3,07 paya gerilemiştir.

2005 yılında likit aktifler 125.065 milyar TL iken yüzde 27,16 oranında artış ile 2016 yılında 159.037 milyar TL’ye çıkmış, 2007 yılında ise yüzde 6,85 oranında daha az bir artış ile 169.927 milyar TL ye ulaşmıştır. Toplam aktifler içerisindeki payı ise yüzde 19 seviyelerinde kalmıştır.

Pasif yapısına Tablo 4.2 ve 4.4’ten bakıldığında, birinci sırada yer alan mevduatlar 2005 yılında 209.763 milyar TL’den yüzde 22,67 oranında artış yaparak 2006 yılında 257.326 milyar TL’ye ve 2007 yılında yüzde 15,87 oranında artışı devam etmiş, 298.163 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2005 yılında toplam mevduatların yüzde 56’sını Türk parası oluştururken bu oran 2006 yılında 2 puan düşüşle yüzde

54,77'ye ve 2007 yılında tekrar 4 puan artış ile yüzde 58,27'ye çıkmıştır. Toplam pasifler içerisindeki payını ise 2005, 2006 ve 2007 yıllarında yüzde 60 seviyelerinde sabitlemiştir. Toplanan bu fonlar ile bankaların sağlamış olduğu krediler oranı da doğru orantılı olarak giderek artmıştır.

Bankacılık kanunundaki düzenleme ve mevzuatlardaki değişiklikler ile özkaynaklara verilen önem doğrultusunda, 2005 yılında 41.211 milyar TL olan özkaynaklar, 2006 yılında yüzde 12,31 oranında büyümeye devam etmiş 46.285 milyar TL, 2007 yılında yüzde 26,75 daha yüksek bir artış ile 58.668 milyar TL olmuştur. Toplam pasifler içerisindeki payını yüzde 11-12 seviyelerinde sürdürmüştür.

Mevduat dışı kaynaklarda özellikle 2006 yılında yüzde 38,21 oranında ciddi bir artış ile 92.795 milyar TL, nitekim 2007 yılında ise yüzde 9,7 daha az bir artış ile 101.794 milyar TL olmuştur. Toplam aktifler içerisindeki payının ise yüzde 20-21 seviyelerinde seyretmiş. Mevduat dışı kaynakların yüzde 60'dan fazlasını yabancı para oluşturmaktadır.

Genel olarak 2005'ten 2007 yılına kadar bakıldığında bankacılık sektörü bilançolarında aktif ve pasif kalemlerinde, Türkiye ekonomisindeki büyümeye paralel olarak istikrar gözlenmiştir. Nitekim 2007 yılında daha iyi bir performansın gerçekleşmesi yaşanan siyasi ve ekonomik hareketlilikten dolayı kısıtlı kalmıştır. Ancak tüm olumsuz etkenlere rağmen bankacılık sektöründe büyüme, aşağıdaki tablolarda da görüldüğü üzere, sürmüştür.

Tablo 4.1. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Karşılaştırmalı Tablolar Analizi - Aktif

Türkiye Bankacılık Sektörü	2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilanço Kalemleri - AKTİF												
	Karşılaştırmalı Tablolar Analizi												
	(1 Milyon TL)												
	2011/12	↔	2010/12	↔	2009/12	↔	2008/12	↔	2007/12	↔	2006/12	↔	2005/12
% Değişim		%		%		%		%		%		%	
Nakit Değerler ve Merkez Bankası	93.539,12	58,38	59.059,36	20,02	49.209,85	-11,16	55.389,21	57,85	35.089,50	9,68	31.992,41	161,41	12.238,30
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z' A Yansıtılan Finansal Varlıklar(net)	13.109,63	19,21	10.997,41	13,91	9.654,28	26,51	7.631,03	-40,12	12.744,43	-5,19	13.442,27	-20,44	16.896,08
Bankalar	40.594,87	15,21	35.234,95	-17,90	42.916,15	8,67	39.491,91	50,14	26.303,42	-13,54	30.424,38	33,89	22.723,41
Para Piyasalarından Alacaklar	10.462,16	40,97	7.421,66	-13,96	8.625,59	38,11	6.245,43	225,20	1.920,47	10,01	1.745,71	-74,05	6.726,27
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (net)	200.857,77	-2,81	206.662,01	30,47	158.395,21	84,00	86.083,33	-8,29	93.869,50	15,27	81.433,05	22,49	66.481,63
Krediler ve Alacaklar	671.710,08	30,52	514.649,75	33,44	385.686,11	3,42	372.931,15	42,75	261.251,69	29,61	201.570,50	43,63	140.337,73
<i>Krediler ve Alacaklar (31.12.2006 itibarıyla)</i>	<i>668.077,31</i>	<i>30,58</i>	<i>511.623,54</i>	<i>33,78</i>	<i>382.423,41</i>	<i>3,23</i>	<i>370.448,58</i>	<i>42,38</i>	<i>260.183,27</i>	<i>29,53</i>	<i>200.874,13</i>	<i>43,87</i>	<i>139.622,20</i>
<i>Takipteki Krediler</i>	<i>17.991,76</i>	<i>-5,03</i>	<i>18.944,62</i>	<i>-7,54</i>	<i>20.490,31</i>	<i>55,88</i>	<i>13.144,91</i>	<i>40,63</i>	<i>9.347,38</i>	<i>18,80</i>	<i>7.868,35</i>	<i>7,91</i>	<i>7.291,33</i>
<i>Özel Karşılıklar(-)</i>	<i>-14.358,99</i>	<i>-9,80</i>	<i>-15.918,41</i>	<i>-7,60</i>	<i>-17.227,61</i>	<i>61,57</i>	<i>-10.662,34</i>	<i>28,79</i>	<i>-8.278,96</i>	<i>15,43</i>	<i>-7.171,97</i>	<i>9,07</i>	<i>-6.575,80</i>
<i>İptal-Kısa Vadeli</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>-100,00</i>	<i>72.322,31</i>
<i>İptal-Orta ve Uzun Vadeli</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>0</i>	<i>-100,00</i>	<i>67.299,89</i>
Factoring Alacakları	7.096,92	8,89	6.517,45	59,78	4.078,89	40,76	2.897,73	-0,36	2.908,11	7,47	2.706,04	111,70	1.278,25
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (net)	92.374,49	-5,85	98.112,62	-19,06	121.212,99	-0,37	121.665,80	301,12	30.331,83	-13,45	35.044,92	25,84	27.849,20
İştirakler (net)	1.591,14	2,84	1.547,16	1,66	1.521,94	10,01	1.383,50	22,04	1.133,66	0,27	1.130,59	-2,40	1.158,34
Bağlı Ortaklıklar (net)	3.516,75	18,53	2.966,85	-3,88	3.086,69	31,68	2.344,08	-8,42	2.559,72	-0,35	2.568,79	-1,04	2.595,91
Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (net)	64,64	19,99	53,87	95,39	27,57	10,37	24,98	0,00	0	0,00	0	-100,00	97,36
Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	13.147,35	52,16	8.640,69	-1,35	8.759,09	-20,24	10.981,81	22,05	8.997,70	38,93	6.476,42	87,66	3.451,11
Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	2.052,33	642,17	276,53	-20,08	345,99	-58,88	841,49	2305,63	34,98	121,39	15,8	0,00	0
Maddi Duran Varlıklar(net)	10.903,80	3,21	10.564,66	2,59	10.298,07	3,66	9.934,07	21,77	8.157,85	-5,80	8.660,46	-10,25	9.649,47
Maddi Olmayan Duran Varlıklar(net)	2.726,58	35,26	2.015,77	9,40	1.842,55	-2,70	1.893,68	-2,97	1.951,56	14,81	1.699,80	20,65	1.408,92
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	1.424,84	-5,74	1.511,59	41,01	1.072,01	25,03	857,41	-0,88	865,02	0,00	0	0,00	0
Vergi Varlığı	2.217,01	-12,46	2.532,59	4,47	2.424,23	65,14	1.468,00	13,00	1.299,16	37,70	943,47	10,94	850,47
Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar (net)	532,74	25,57	424,27	16,36	364,63	-10,11	405,62	-7,61	439,04	-25,62	590,27	0,00	0
Diğer Aktifler	21.851,95	19,67	18.259,49	35,51	13.474,54	19,30	11.295,02	18,81	9.507,00	77,15	5.366,77	87,41	2.863,64
İptal-Zorunlu Karşılıklar	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	-100,00	13.494,75
İptal-Muhtelif Alacaklar	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	-100,00	3.176,69
İptal-Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	-100,00	9.184,57
Duran Aktifler	22.968,42	11,50	20.598,79	0,95	20.404,15	10,48	18.468,50	20,63	15.310,25	-0,23	15.346,29	-1,79	15.625,53
<i>TP</i>	<i>21.698,12</i>	<i>9,18</i>	<i>19.874,11</i>	<i>3,16</i>	<i>19.264,49</i>	<i>10,27</i>	<i>17.469,86</i>	<i>17,61</i>	<i>14.854,66</i>	<i>-0,83</i>	<i>14.979,68</i>	<i>-1,34</i>	<i>15.182,73</i>
<i>YP</i>	<i>1.270,29</i>	<i>75,29</i>	<i>724,68</i>	<i>-36,41</i>	<i>1.139,68</i>	<i>14,12</i>	<i>998,65</i>	<i>119,19</i>	<i>455,60</i>	<i>24,27</i>	<i>366,61</i>	<i>-17,21</i>	<i>442,80</i>
Likit Aktifler	358.563,55	12,27	319.375,39	18,81	268.801,08	37,96	194.840,91	14,66	169.927,32	6,85	159.037,82	27,16	125.065,69
<i>TP</i>	<i>223.514,88</i>	<i>-3,23</i>	<i>230.976,88</i>	<i>27,70</i>	<i>180.880,96</i>	<i>73,00</i>	<i>104.554,89</i>	<i>9,05</i>	<i>95.879,41</i>	<i>24,41</i>	<i>77.065,67</i>	<i>14,89</i>	<i>67.076,17</i>
<i>YP</i>	<i>135.048,70</i>	<i>52,77</i>	<i>88.398,51</i>	<i>0,54</i>	<i>87.920,12</i>	<i>-2,62</i>	<i>90.286,03</i>	<i>21,93</i>	<i>74.047,91</i>	<i>-9,67</i>	<i>81.972,14</i>	<i>41,36</i>	<i>57.989,52</i>
<i>TP Aktif</i>	<i>793.595,61</i>	<i>12,37</i>	<i>706.237,20</i>	<i>22,19</i>	<i>577.980,13</i>	<i>19,97</i>	<i>481.788,81</i>	<i>47,63</i>	<i>326.356,03</i>	<i>26,30</i>	<i>258.388,04</i>	<i>22,35</i>	<i>211.192,58</i>
<i>YP Aktif</i>	<i>396.178,56</i>	<i>40,88</i>	<i>281.211,46</i>	<i>14,77</i>	<i>245.016,26</i>	<i>-2,76</i>	<i>251.976,45</i>	<i>45,64</i>	<i>173.008,61</i>	<i>3,34</i>	<i>167.423,60</i>	<i>27,54</i>	<i>131.269,52</i>
TOPLAM AKTİF	1.189.774,17	20,49	987.448,67	19,98	822.996,39	12,16	733.765,25	46,94	499.364,63	17,27	425.811,64	24,34	342.462,10

(Kaynak: <https://www.tbb.org.tr> 2016)

Tablo 4.2. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Karşılaştırmalı Tablolar Analizi - Pasif

Türkiye Bankacılık Sektörü	2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilanço Kalemleri - PASİF												
	Karşılaştırmalı Tablolar Analizi											(1 Milyon TL)	
	2011/12	↔	2010/12	↔	2009/12	↔	2008/12	↔	2007/12	↔	2006/12	↔	2005/12
% Değişim	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Mevduat	709.871,78	13,62	624.772,08	20,34	519.163,91	11,18	466.940,68	56,61	298.163,20	15,87	257.326,73	22,67	209.763,32
TP	443.579,73	5,47	420.555,04	28,08	328.341,94	13,90	288.279,97	65,94	173.726,38	23,26	140.941,79	20,01	117.438,76
YP	266.292,06	30,40	204.217,04	7,02	190.821,97	6,81	178.660,71	43,58	124.436,82	6,92	116.384,94	26,06	92.324,56
Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	6.000,74	65,59	3.623,79	38,33	2.619,60	-9,16	2.883,82	-16,90	3.470,31	271,34	934,53	0,00	0
Alınan Krediler	139.301,51	33,11	104.650,55	32,25	79.129,54	-11,41	89.318,21	32,95	67.184,02	7,71	62.374,11	31,21	47.536,36
Para Piyasalarına Borçlar	102.090,63	61,95	63.039,95	-3,49	65.320,69	45,37	44.934,46	44,02	31.199,33	16,67	26.740,52	48,91	17.957,46
İhraç Edilen Menkul Kıymetler(net)	19.147,42	314,77	4.616,43	115,11	2.146,04	-15,20	2.530,74	25,83	2.011,18	-15,58	2.382,23	627,53	327,44
Fonlar	5.353,06	5,75	5.062,20	4,63	4.838,01	7,41	4.504,26	221,84	1.399,52	7,79	1.298,39	-1,67	1.320,48
Muhtelif Borçlar	29.955,54	25,90	23.792,42	31,07	18.152,21	25,40	14.475,22	22,76	11.791,41	21,93	9.670,40	61,27	5.996,57
Diğer Yabancı Kaynaklar	12.931,67	51,21	8.551,88	40,35	6.093,25	-15,07	7.174,66	-0,37	7.201,41	143,65	2.955,66	4,89	2.817,77
Faktoring Borçları	7,29	266,33	1,99	48,51	1,34	-99,07	143,68	-70,88	493,38	-26,20	668,54	135,12	284,34
Kiralama İşlemlerinden Borçlar	0,79	-80,15	3,98	-49,68	7,91	-61,56	20,58	-39,77	34,17	23,36	27,7	65,57	16,73
Risken Korunma Amaçlı Türev Finansal Borçlar	1.122,05	-26,55	1.527,72	14,05	1.339,55	11,69	1.199,32	2756,20	41,99	1031,81	3,71	0,00	0
Karşılıklar	25.246,98	22,48	20.613,43	10,72	18.617,72	15,81	16.075,85	33,98	11.999,01	16,52	10.297,62	-1,52	10.457,06
Vergi Borcu	2.567,98	-13,83	2.980,25	18,16	2.522,11	6,12	2.376,62	14,57	2.074,35	16,51	1.780,40	0,00	0
Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlık Borçları (net)	7,42	29,95	5,71	246,06	1,65	-36,05	2,58	-74,28	10,03	-91,45	117,37	-65,65	341,67
Sermaye Benzeri Krediler	8.058,84	37,14	5.876,15	-6,71	6.299,03	4,99	5.999,72	65,60	3.623,04	22,89	2.948,27	376,91	618,2
Özkaynaklar	128.110,47	8,27	118.330,14	22,31	96.743,84	28,67	75.184,83	28,15	58.668,29	26,75	46.285,48	12,31	41.211,09
TP	128.228,91	9,28	117.340,11	22,30	95.944,69	27,29	75.377,66	29,48	58.213,84	26,87	45.883,90	12,85	40.659,51
YP	-118,44	-111,96	990,03	23,88	799,16	-514,44	-192,83	-142,43	454,46	13,17	401,58	-27,19	551,58
İptal-Ödenecek Vergi, Resim Harç ve Primler	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	-100,00	580,83
İptal-Faiz ve Gider Reeskontları	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	-100,00	3.232,78
Mevduat Dışı Kaynaklar	265.892,62	49,91	177.369,13	17,13	151.434,28	7,18	141.287,67	38,80	101.794,05	9,70	92.795,25	38,21	67.141,74
TP	104.836,29	40,88	74.416,00	0,66	73.930,64	32,90	55.627,79	49,14	37.298,58	26,07	29.585,96	46,81	20.152,21
YP	161.056,35	56,44	102.953,15	32,84	77.503,64	-9,52	85.659,88	32,82	64.495,47	2,03	63.209,30	34,52	46.989,54
TP Pasif	739.189,65	11,13	665.176,18	22,75	541.906,81	18,73	456.433,43	51,43	301.413,83	26,29	238.663,74	21,10	197.077,89
YP Pasif	450.584,52	39,81	322.272,49	14,65	281.089,58	1,35	277.331,83	40,10	197.950,81	5,77	187.147,90	28,73	145.384,22
TOPLAM PASİF	1.189.774,17	20,49	987.448,67	19,98	822.996,39	12,16	733.765,25	46,94	499.364,63	17,27	425.811,64	24,34	342.462,10

(Kaynak: <https://www.tbb.org.tr> 2016)

Tablo 4.3. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Dikey Yüzde Analizi - Aktif

Türkiye Bankacılık Sektörü	2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilanço Kalemleri - AKTİF													
	Dikey Yüzde Analizi													
	(1 Milyon TL)													
	2011/12		2010/12		2009/12		2008/12		2007/12		2006/12		2005/12	
% Oransal Pay	%		%		%		%		%		%		%	
Nakit Değerler ve Merkez Bankası	93.539,12	7,86	59.059,36	5,98	49.209,85	5,98	55.389,21	7,55	35.089,50	7,03	31.992,41	7,51	12.238,30	3,57
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'A Yansıtılan Finansal Varlıklar(net)	13.109,63	1,10	10.997,41	1,11	9.654,28	1,17	7.631,03	1,04	12.744,43	2,55	13.442,27	3,16	16.896,08	4,93
Bankalar	40.594,87	3,41	35.234,95	3,57	42.916,15	5,21	39.491,91	5,38	26.303,42	5,27	30.424,38	7,15	22.723,41	6,64
Para Piyasalarından Alacaklar	10.462,16	0,88	7.421,66	0,75	8.625,59	1,05	6.245,43	0,85	1.920,47	0,38	1.745,71	0,41	6.726,27	1,96
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (net)	200.857,77	16,88	206.662,01	20,93	158.395,21	19,25	86.083,33	11,73	93.869,50	18,80	81.433,05	19,12	66.481,63	19,41
Krediler ve Alacaklar	671.710,08	56,46	514.649,75	52,12	385.686,11	46,86	372.931,15	50,82	261.251,69	52,32	201.570,50	47,34	140.337,73	40,98
<i>Krediler ve Alacaklar (31.12.2006 itibarıyla)</i>	<i>668.077,31</i>		<i>511.623,54</i>		<i>382.423,41</i>		<i>370.448,58</i>		<i>260.183,27</i>		<i>200.874,13</i>		<i>139.622,20</i>	
<i>Takipteki Krediler</i>	<i>17.991,76</i>		<i>18.944,62</i>		<i>20.490,31</i>		<i>13.144,91</i>		<i>9.347,38</i>		<i>7.868,35</i>		<i>7.291,33</i>	
<i>Özel Karşılıklar(-)</i>	<i>-14.358,99</i>		<i>-15.918,41</i>		<i>-17.227,61</i>		<i>-10.662,34</i>		<i>-8.278,96</i>		<i>-7.171,97</i>		<i>-6.575,80</i>	
<i>İptal-Kısa Vadeli</i>	<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>72.322,31</i>	
<i>İptal-Orta ve Uzun Vadeli</i>	<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>0</i>		<i>67.299,89</i>	
Factoring Alacakları	7.096,92	0,60	6.517,45	0,66	4.078,89	0,50	2.897,73	0,39	2.908,11	0,58	2.706,04	0,64	1.278,25	0,37
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (net)	92.374,49	7,76	98.112,62	9,94	121.212,99	14,73	121.665,80	16,58	30.331,83	6,07	35.044,92	8,23	27.849,20	8,13
İştirakler (net)	1.591,14	0,13	1.547,16	0,16	1.521,94	0,18	1.383,50	0,19	1.133,66	0,23	1.130,59	0,27	1.158,34	0,34
Bağlı Ortaklıklar (net)	3.516,75	0,30	2.966,85	0,30	3.086,69	0,38	2.344,08	0,32	2.559,72	0,51	2.568,79	0,60	2.595,91	0,76
Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (net)	64,64	0,01	53,87	0,01	27,57	0,00	24,98	0,00	0	0,00	0	0,00	97,36	0,03
Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	13.147,35	1,11	8.640,69	0,88	8.759,09	1,06	10.981,81	1,50	8.997,70	1,80	6.476,42	1,52	3.451,11	1,01
Risken Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	2.052,33	0,17	276,53	0,03	345,99	0,04	841,49	0,11	34,98	0,01	15,8	0,00	0	0,00
Maddi Duran Varlıklar(net)	10.903,80	0,92	10.564,66	1,07	10.298,07	1,25	9.934,07	1,35	8.157,85	1,63	8.660,46	2,03	9.649,47	2,82
Maddi Olmayan Duran Varlıklar(net)	2.726,58	0,23	2.015,77	0,20	1.842,55	0,22	1.893,68	0,26	1.951,56	0,39	1.699,80	0,40	1.408,92	0,41
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	1.424,84	0,12	1.511,59	0,15	1.072,01	0,13	857,41	0,12	865,02	0,17	0	0,00	0	0,00
Vergi Varlığı	2.217,01	0,19	2.532,59	0,26	2.424,23	0,29	1.468,00	0,20	1.299,16	0,26	943,47	0,22	850,47	0,25
Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar (net)	532,74	0,04	424,27	0,04	364,63	0,04	405,62	0,06	439,04	0,09	590,27	0,14	0	0,00
Diğer Aktifler	21.851,95	1,84	18.259,49	1,85	13.474,54	1,64	11.295,02	1,54	9.507,00	1,90	5.366,77	1,26	2.863,64	0,84
İptal-Zorunlu Karşılıklar	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	13.494,75	3,94
İptal-Muhtelif Alacaklar	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3.176,69	0,93
İptal-Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	9.184,57	2,68
Duran Aktifler	22.968,42	1,93	20.598,79	2,09	20.404,15	2,48	18.468,50	2,52	15.310,25	3,07	15.346,29	3,60	15.625,53	4,56
TP	21.698,12	94,47	19.874,11	96,48	19.264,49	94,41	17.469,86	94,59	14.854,66	97,02	14.979,68	97,61	15.182,73	97,17
YP	1.270,29	5,53	724,68	3,52	1.139,68	5,59	998,65	5,41	455,60	2,98	366,61	2,39	442,80	2,83
Likit Aktifler	358.563,55	30,14	319.375,39	32,34	268.801,08	32,66	194.840,91	26,55	169.927,32	34,03	159.037,82	37,35	125.065,69	36,52
TP	223.514,88	62,34	230.976,88	72,32	180.880,96	67,29	104.554,89	53,66	95.879,41	56,42	77.065,67	48,46	67.076,17	53,63
YP	135.048,70	37,66	88.398,51	27,68	87.920,12	32,71	90.286,03	46,34	74.047,91	43,58	81.972,14	51,54	57.989,52	46,37
TP Aktif	793.595,61	66,70	706.237,20	71,52	577.980,13	70,23	481.788,81	65,66	326.356,03	65,35	258.388,04	60,68	211.192,58	61,67
YP Aktif	396.178,56	33,30	281.211,46	28,48	245.016,26	29,77	251.976,45	34,34	173.008,61	34,65	167.423,60	39,32	131.269,52	38,33
TOPLAM AKTİF	1.189.774,17	100,00	987.448,67	100,00	822.996,39	100,00	733.765,25	100,00	499.364,63	100,00	425.811,64	100,00	342.462,10	100,00

(Kaynak: <https://www.tbb.org.tr> 2016)

Tablo 4.4. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançoların Dikey Yüzde Analizi - Pasif

Türkiye Bankacılık Sektörü	2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilanço Kalemleri - PASİF													
	Dikey Yüzde Analizi													
	(1 Milyon TL)													
% Oransal Pay	2011/12		2010/12		2009/12		2008/12		2007/12		2006/12		2005/12	
	%		%		%		%		%		%		%	
Mevduat	709.871,78	59,66	624.772,08	63,27	519.163,91	63,08	466.940,68	63,64	298.163,20	59,71	257.326,73	60,43	209.763,32	61,25
TP	443.579,73	62,49	420.555,04	67,31	328.341,94	63,24	288.279,97	61,74	173.726,38	58,27	140.941,79	54,77	117.438,76	55,99
YP	266.292,06	37,51	204.217,04	32,69	190.821,97	36,76	178.660,71	38,26	124.436,82	41,73	116.384,94	45,23	92.324,56	44,01
Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	6.000,74	0,50	3.623,79	0,37	2.619,60	0,32	2.883,82	0,39	3.470,31	0,69	934,53	0,22	0	0,00
Alınan Krediler	139.301,51	11,71	104.650,55	10,60	79.129,54	9,61	89.318,21	12,17	67.184,02	13,45	62.374,11	14,65	47.536,36	13,88
Para Piyasalarına Borçlar	102.090,63	8,58	63.039,95	6,38	65.320,69	7,94	44.934,46	6,12	31.199,33	6,25	26.740,52	6,28	17.957,46	5,24
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (net)	19.147,42	1,61	4.616,43	0,47	2.146,04	0,26	2.530,74	0,34	2.011,18	0,40	2.382,23	0,56	327,44	0,10
Fonlar	5.353,06	0,45	5.062,20	0,51	4.838,01	0,59	4.504,26	0,61	1.399,52	0,28	1.298,39	0,30	1.320,48	0,39
Muhtelif Borçlar	29.955,54	2,52	23.792,42	2,41	18.152,21	2,21	14.475,22	1,97	11.791,41	2,36	9.670,40	2,27	5.996,57	1,75
Diğer Yabancı Kaynaklar	12.931,67	1,09	8.551,88	0,87	6.093,25	0,74	7.174,66	0,98	7.201,41	1,44	2.955,66	0,69	2.817,77	0,82
Faktoring Borçları	7,29	0,00	1,99	0,00	1,34	0,00	143,68	0,02	493,38	0,10	668,54	0,16	284,34	0,08
Kiralama İşlemlerinden Borçlar	0,79	0,00	3,98	0,00	7,91	0,00	20,58	0,00	34,17	0,01	27,7	0,01	16,73	0,00
Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Borçlar	1.122,05	0,09	1.527,72	0,15	1.339,55	0,16	1.199,32	0,16	41,99	0,01	3,71	0,00	0	0,00
Karşılıklar	25.246,98	2,12	20.613,43	2,09	18.617,72	2,26	16.075,85	2,19	11.999,01	2,40	10.297,62	2,42	10.457,06	3,05
Vergi Borcu	2.567,98	0,22	2.980,25	0,30	2.522,11	0,31	2.376,62	0,32	2.074,35	0,42	1.780,40	0,42	0	0,00
Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlık Borçları (net)	7,42	0,00	5,71	0,00	1,65	0,00	2,58	0,00	10,03	0,00	117,37	0,03	341,67	0,10
Sermaye Benzeri Krediler	8.058,84	0,68	5.876,15	0,60	6.299,03	0,77	5.999,72	0,82	3.623,04	0,73	2.948,27	0,69	618,2	0,18
Özkaynaklar	128.110,47	10,77	118.330,14	11,98	96.743,84	11,76	75.184,83	10,25	58.668,29	11,75	46.285,48	10,87	41.211,09	12,03
TP	128.228,91	100,09	117.340,11	99,16	95.944,69	99,17	75.377,66	100,26	58.213,84	99,23	45.883,90	99,13	40.659,51	98,66
YP	-118,44	-0,09	990,03	0,84	799,16	0,83	-192,83	-0,26	454,46	0,77	401,58	0,87	551,58	1,34
İptal-Ödenecek Vergi, Resim Harç ve Primler	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	580,83	0,17
İptal-Faiz ve Gider Reeskontları	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3.232,78	0,94
Mevduat Dışı Kaynaklar	265.892,62	22,35	177.369,13	17,96	151.434,28	18,40	141.287,67	19,26	101.794,05	20,38	92.795,25	21,79	67.141,74	19,61
TP	104.836,29	39,43	74.416,00	41,96	73.930,64	48,82	55.627,79	39,37	37.298,58	36,64	29.585,96	31,88	20.152,21	30,01
YP	161.056,35	60,57	102.953,15	58,04	77.503,64	51,18	85.659,88	60,63	64.495,47	63,36	63.209,30	68,12	46.989,54	69,99
TP Pasif	739.189,65	62,13	665.176,18	67,36	541.906,81	65,85	456.433,43	62,20	301.413,83	60,36	238.663,74	56,05	197.077,89	57,55
YP Pasif	450.584,52	37,87	322.272,49	32,64	281.089,58	34,15	277.331,83	37,80	197.950,81	39,64	187.147,90	43,95	145.384,22	42,45
TOPLAM PASİF	1.189.774,17	100,00	987.448,67	100,00	822.996,39	100,00	733.765,25	100,00	499.364,63	100,00	425.811,64	100,00	342.462,10	100,00

(Kaynak: <https://www.tbb.org.tr> 2016)

Toplam aktiflerin banka grup bazındaki payları Tablo 4.5'te görüldüğü üzere 2005 yılında neredeyse tamamını mevduat bankaları oluşturmaktadır. İncelenen diğer yıllarda da bu oran yüzde 98,5'in altına düşmemiştir. Mevduat bankaları içerisindeki dağılıma bakıldığında kamusal sermayeli mevduat bankaları 2005'den 2007'ye kadar yüzde 17 seviyelerinde paya sahip olmuştur. Özel sermayeli mevduat bankaları 2005 yılında yüzde 77, 2006 yılında 8 puan düşüşle yüzde 69'2 ve 2007 yılında yine 3 puan düşüşle yüzde 66 paya sahip olmuştur. Yabancı bankalar ise 2005 yılında yüzde 4,7 den 9 puan artışla 2006 yılında yüzde 13,1'e ve 2007 yılında yaklaşık 4 puan artışla 16,8 oranında paya ulaşmıştır. Kalkınma ve yatırım bankaları yüzde 1-1,5 oranlarında kalmıştır.

Tablo 4.5. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam Aktiflerin Banka Grup Payları

Türk Bankacılık Sektöründe Toplam Aktifler Oranı							
	Toplam Aktifler						
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Türk Bankacılık Sektörü	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mevduat Bankaları	98,7	98,8	98,7	98,7	98,5	98,6	99,7
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	29,7	31,0	31,1	29,0	17,1	17,5	17,8
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	57,7	56,0	56,3	56,7	66,0	69,2	77,0
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. Bankalar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
Yabancı Bankalar	12,6	13,0	12,6	14,3	16,8	13,1	4,7
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1,3	1,2	1,3	1,3	1,5	1,4	0,3

Tablo 4.6'da banka gruplarının toplam krediler payları yer almaktadır. Toplam kredilerinin en büyük paya sahip olan mevduat bankaları içerisinde yer alan özel sermayeli mevduat bankaları 2005 yılında yüzde 80 oranında paya sahipken 2006 yılında 12 puan azalışla yüzde 68'e ve 2007 yılında yine 5 puan azalışla yüzde 63 oranına düşmüştür. Burada da en büyük artışı yabancı bankalar gerçekleştirmiştir. 2005 yılında 6,5 den 2007 yılında 20,8'e çıkarmıştır. Kamu sermayeli mevduat bankaları ise daha temkinli bir artış yapmış 2005 yılında yüzde 13,1'iken 2007 yılında yüzde 16,3 oranına ulaşmıştır.

Tablo 4.6. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam Kredilerin Banka Grup Payları

Türk Bankacılık Sektöründe Toplam Krediler Oranı							
	Toplam Krediler						
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Türk Bankacılık Sektörü	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mevduat Bankaları	98,6	98,6	98,5	98,5	98,6	98,6	99,7
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	28,3	29,0	27,3	23,8	16,3	15,1	13,1
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	57,6	55,3	55,9	58,1	63,0	68,0	80,3
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. Bankalar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yabancı Bankalar	14,1	15,7	16,8	18,1	20,8	16,9	6,5
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	0,3

Toplam mevduatların banka grup dağılımında Tablo 4.7’de 2007 yılına kadar yine en büyük artışı mevduat bankaları içerisinde yabancı bankalar yapmıştır. 2005 yılında yüzde 4,2 olan payını 2007 yılında 13 puan artış ile 17,1 oranında mevduat toplamayı başarmıştır. Kamu sermayeli mevduat bankaları ise 2005, 2006 ve 2007 yıllarında yüzde 20 seviyelerinde toplam mevduatların payına sahip olmuştur. Özel sermayeli mevduat bankaları ise 2005 yılında yüzde 74 olan mevduat payını 2006’da yüzde 66’ya ve 2007’de yüzde 62,8’e düşürmüştür.

Tablo 4.7. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam Mevduatın Banka Grup Payları

Türk Bankacılık Sektöründe Toplam Mevduat Oranı							
	Toplam Mevduat						
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Türk Bankacılık Sektörü	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mevduat Bankaları	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	34,1	36,6	36,1	34,7	20,1	20,3	21,0
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	54,0	51,8	52,0	52,7	62,8	66,5	74,8
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. Bankalar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yabancı Bankalar	11,9	11,6	11,9	12,6	17,1	13,1	4,2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Bu tablolar doğrultusunda 2005’den 2007 yılına kadar mevduat bankaları içerisindeki yabancı bankalar sektörde etkinliğini artırmayı başarmıştır. Hem toplanan mevduatlar bakımından hem de kullanılan fon bakımından etkin bir süreç izlediği gözlenmektedir. Nitekim özel sermayeli mevduat bankaları ise her iki durumda da 2005 yılından 2007 yılına kadar aşağı doğru bir eğim oluşturmuştur. Kamusal sermayeli mevduat bankaları ise daha ihtiyatlı davranış sergilemiştir.

4.2.1.2. Türk Bankacılık Sektörünün 2008 Finansal Kriz ve Kriz Sonrası Bilanço Yapısı

Genel anlamda Türkiye ekonomisinde 2008 yılında özellikle faaliyetler anlamında bir yavaşlama oluşmuştur. Ekonomik performansın etkilenmesinde, küresel ekonomi alanında yaşanan istikrarsızlıklar, finansal sektörde küçülme, ticaret hacmi ve büyümenin yavaşlaması gibi etkenler sebep olmuştur. Türk parası bu dönemde yabancı paralar karşısında değer kaybetmiştir.

2008 yılında yaşanan küresel krizin etkilerini azaltmak için ülkemizde bir takım önlemler alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın almış olduğu önlemler:

- Uluslararası piyasalardaki belirsizlikler ortadan kalkıncaya kadar döviz ve efektif piyasaları döviz depo piyasalarındaki aracılık faaliyetlerine 9 Ekim 2008 tarihinden itibaren yeniden başlanmıştır.
- Döviz depo piyasasında işlem limitlerini 23 Ekim 2008 tarihinden itibaren iki kat artırarak 10,8 milyar dolara yükseltmiştir.
- 21 Kasım 2008 tarihinden geçerli olmak üzere, döviz depo piyasasında Merkez Bankası'ndan yapılacak borçlanmaların vadesini bir haftadan bir aya çıkarmıştır.
- Bankaların zorunlu karşılık oranları düşürülmüştür. Buna göre bankaların zorunlu karşılık oranları Türk parası yükümlülüklerde değiştirilmeyerek yüzde 6'da bırakılırken, yabancı para yükümlülüklerde yüzde 11'den yüzde 9'a çekilmiştir.
- Yaşanan küresel krizin sonucunda reel sektör üzerindeki olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla ihracat reeskont kredisi limitini 500 milyon dolar artırarak 1 milyar dolara seviyesine ulaşmıştır (<https://www.tcmb.gov.tr> 2016).

Bankacılık düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun almış olduğu önlemler ise;

- Bankaların 2008 karları dağıtmayarak bünyelerinde tutması istenmiştir.
- Bankaların ellerindeki menkul değerlerin bir defaya mahsus olmak üzere, yeniden sınıflandırılmasına izin verilmiştir.

- Bankalar ile finansal olmayan kuruluşlar arasındaki kredi ilişkisinin sağlıklı olarak sürdürülebilmesini teminen sorunsuz görünen kredilerin yeniden yapılandırılabilmesine imkân tanımıştır (<https://www.bddk.org.tr> 2017).

Bunlara istinaden birçok kurum ve kuruluşlar tarafından da benzer ek tedbirler alınmıştır.

Dünya piyasalarındaki olumsuz gelişmelerin ışığında, Türkiye ekonomisi de olumsuz etkilerden nasibini almıştır. Bu doğrultuda bankacılık sektörünün aktif yapısında değişimler yaşanmıştır. Tablo 4.1’de toplam aktifler 2008 yılında yüzde 46,94 oranında artış yaparak 733.765 milyar TL olmuştur. Geçtiğimiz yıllara kıyasla yabancı para yüzde 45,64 oranında ciddi bir artış yaparak 251.976 milyar TL’ye ulaşmıştır. Yabancı para artışı özellikle likit aktifler de gözlenmiştir. Ancak Toplam aktifler içerisindeki payını yüzde 34,03 oranından yüzde 26,55 oranına düşürmüştür (Tablo 4.3). Ayrıca duran aktiflerde de yüzde 20,63 oranında ciddi bir artış gözlenmiş ve buna istinaden özellikle iştirakler kalemi içerisinde yer alan menkul değerler cüzdanı yüksek bir artış yapmıştır. Bu durum BDDK’nın yapmış olduğu düzenleme ile menkul değerler cüzdanının yeniden sınıflandırılmasına istinaden, alım satım amaçlı portföyden vadeye kadar elde tutulacak portföye aktarma yapılmıştır (Bankalarımız 2008).

Toplam aktifler içerisindeki kredi ve alacaklar, 2008 yılında da yüzde 42,75 oranında artırarak 372.931 milyar TL ile toplam aktifler içerisindeki payının yüzde 51 seviyelerinde tutmayı sürdürmüştür. Tablo 4.6’da toplam kredilerin banka grup paylarına bakıldığında, özellikle kamu sermayeli mevduat bankaları 2008 yılında 7 puan artış yaparak yüzde 23,8 paya sahip olurken, özel sermayeli mevduat bankaları 5 puan azalış yapmış ve yüzde 58,1 orana inmiştir. Yabancı bankalarda 2 puan azalış gözlenmiş ve toplam krediler içerisindeki payını yüzde 18’e düşürmüştür.

Tablo 4.5’te toplam aktiflerin banka grup bazında ki dağılımında 2008 yılında yeni kamu sermayeli mevduat bankaları 12 puanlık ciddi bir artış yaparak payını yüzde 29’a taşımıştır. Özel sermayeli mevduat bankaları ise yaklaşık 10 puan kayıp ile toplam aktifler içerisindeki payı yüzde 56,7 oranına gerilemiştir. Yabancı bankalarda da 2 puanlık bir gerileme yaşanmış ve payını yüzde 14,3 indirmiştir.

2008 yılında pasif yapısında Tablo 4.2’de mevduatlar yüzde 56,61 oranında büyüme yapmış ve toplam pasifler içerisindeki payını 4 puan arttırarak yüzde 63,64 çıkarmıştır. Mevduatlar içerisinde Türk parası yüzde 65,94 oranında artış sağlarken, yabancı para yüzde 43,58 oranında artış sağlamıştır. Bununla birlikte Tablo 4.7’de toplam mevduatların banka grup paylarına bakıldığında, kamusal sermayeli mevduat bankaları yaklaşık 15 puan kadar büyük bir artış yaparak yüzde 34,7 oranında paya sahip olurken, özel sermayeli mevduat bankaları 10 puan kayıp ile yüzde 52,7’ye gerilemiş ve yabancı bankalar ise 5 puana yakın düşüş ile yüzde 12,6 oranında toplam mevduat payına sahip olmuştur.

2007’ye göre toplam pasifler içerisinde mevduat dışı kaynakların payı 1 puan düşüş yaparak 141.284 milyar TL ile yüzde 19,26 oranında paya gerilemiştir. Mevduat dışı kaynakların 89.318 milyar TL’sini alınan krediler kalemi oluşturmaktadır. 2008 yılında özkaynaklar yüzde 28,15 oranında artışını sürdürerek 78.184 milyar TL ile toplam pasifler içerisindeki payının 1 puan düşürerek yüzde 10,25 paya sahip olmuştur.

2008 yılında Türk lirasının değer kaybetmesinin de etkisiyle banka grup bazında; toplam aktifler, toplam krediler ve toplam mevduatların paylarında kamusal sermayeli mevduat bankalarında ciddi artışlar gözlenmiştir.

2008 Finansal Krizi’n ertesini 2009 yılı global ekonomi için oldukça sıkıntılı geçtiği söylenebilir. Birçok iktisatçı bu krizi küresel anlamda yaygın ve yüksek hasarlı bir süreç olarak değerlendirmiştir. Küresel krizin en derin izlerini finansal sektör alanında oluşmasıyla birlikte diğer tüm sektörler de olumsuz etkilenmişlerdir. Bu doğrultular çerçevesinde ülkemizde önemli ölçüde etkilenmiştir. Ülkemizde ekonomik faaliyetler daralmış, enflasyon ve faiz oranları düşmüştür (Bankalarımız 2009).

Küresel krizin olumsuz etkilerini minimuma indirmek amacıyla 2008 yılında hükümet ve ilgili kurumlar tarafından alınan önlemler 2009 yılında ve sonrasında da devam etmiştir.

Nitekim bu kadar olumsuzluklara rağmen Türkiye’de bankacılık sektörü kriz ertesinde de güzel bir performans sergilemeyi başarmıştır. Ekonomik faaliyetlerin finansmanına büyük katkılar sağlamıştır. Bu durumun, sağlam ve düzenli bilanço

yapısı, güçlü özsermaye ve TL ye duyulan güvenden kaynaklandığı söylenebilir. 2010 yılında Türkiye ekonomisi hızla toparlandı, finansal sektörler büyümede önemli katkı sağlamaya devam etmiştir. 2011 yılına gelindiğinde küresel kriz artık borç krizine dönüşmüş ve özellikle gelişmiş ülkelerde başta Avrupa Birliği olmak üzere finansal kurumların mali bünye sorunları devam etmiş, belirsizlik artmış ve riskler yükselmiştir (Bankalarımız 2011).

Tüm bu yaşananlara rağmen Türkiye ekonomisi hızlı büyüme trendine devam etmiştir. Temel bankacılık göstergeleri esas alındığında küresel krizde başarılı bir performans gösteren Türkiye bankacılık sektörü reel olarak büyümesini 2011 yılında da sürdürmüş ve ekonomik faaliyetin finansmanına destek olmaya devam etmiştir.

Tablo 4.1’de aktiflere baktığımızda 2008 Küresel Krizi’nin ardından toplam aktifler, büyüme eğilimini sürdürmüş, 2009 yılında yüzde 12,16 artış ile 822.996 milyar TL ve bu meblağın yüzde 70,23’ünü Türk parası oluşturmuştur. 2010 yılında yüzde 19,98 oranında artış ile 987 448 milyar TL’ye çıkmış ve yine Türk parası 1 puan artış yaparak yüzde 71,52’sini oluşturmuştur. 2011 yılına gelindiğinde yüzde 20,49 daha yüksek bir artış ile 1.189.774 Milyar TL’ye ulaşmıştır.

Toplam aktiflerin banka grup paylarına Tablo 4.5’de bakıldığında; kamusal sermayeli mevduat bankaları 2009 yılında payını 2 puan artırarak yüzde 31,1’e getirirken 2010 ve 2011 yıllarında bu seviyelerde devam etmiştir. Özel sermayeli mevduat bankaları ise 2008 yılındaki payını koruyarak 2009 ve 2010 yıllarında yüzde 56 oranına ve 2011 yılında ise yüzde 57,7 oranında paya sahip olmuştur. Yabancı bankalar ise 2009 yılında 2 puan düşüşle yüzde 12,6 oranda paya sahip olurken, 2010 yılında yüzde 13 orana ve tekrardan 2011 yılında yüzde 12,6 pay oranına ulaşmıştır.

Ekonomideki küçülme nedeniyle krediler ve alacaklar kaleminde 2009 yılında diğer yıllara nitekim yüzde 3,42 oranında daha az bir artış oluşmuştur. Bu yıl da toplam aktif içerisindeki payını ise 46,86’ya düşürmüştür. 2010 yılında krediler ve alacaklar yüzde 33,44 oranında tekrar ciddi bir artış yaparak 514.649 milyar TL ile toplam aktifler içerisindeki payını 6 puan artırarak tekrar yüzde 52,12 seviyelerine taşımıştır. Bu eğim 2011 yılında da devam ederek yüzde 30,52 oranında büyüme

gerçekleşmiş ve 671.710 milyar TL ile toplam aktifler içerisindeki payını 56,46 ya çıkarmıştır.

Tablo 4.6’da toplam kredilerin banka grup paylarına 2009 yılında bakıldığında kamusal sermayeli mevduat bankaları 4 puan artış yapmış ve yüzde 27,3 oranına çıkmıştır. 2010 yılında yine yaklaşık 2 puan artış yaparak yüzde 29 oranına çıkarken, 2011 yılında hemen hemen aynı seviyede kalmıştır. Özel sermayeli mevduat bankaları ise 2009 ve 2010 yıllarında yüzde 55-56 arasında oranlarda seyrederken 2011 yılında tekrardan artış göstererek yüzde 57,6 paya sahip olmuştur. Yabancı bankalar ise 2008 yılında 2 puan düşüşle yüzde 16,8’e, 2010 yılında tekrar 1 puan düşüşle yüzde 15,7’ye ve 2011 yılında da 1 puan düşüşle 14,1 pay oranına gerilemiştir.

2009 yılından likit aktifler de Tablo 4.1’de görüldüğü gibi yüzde 37,96 oranında ciddi bir büyüme gerçekleştirerek toplam aktifler içerisindeki payını 8 puan artırıp yüzde 32,66 oranına taşımıştır. Yabancı para yüzde -2,76 negatif yönde bir büyüme eğilimi yapmıştır. Likit aktifler içerisinde Türk parası ise yüzde 73 oranında bir artış yaparak payını 14 puan artırarak yüzde 67,29’a çıkarmıştır. Kriz sonrasında bankalar likit kalmayı tercih etmişlerdir. 2010 yılında yüzde 18,81 artış ile 319.375 milyar TL ile toplam aktif içerisindeki payını yüzde 32 seviyelerinde sabit tutmuştur. Yine burada da Türk parasında ciddi artış gözlenmiştir. 2011 yılında ise yüzde 12,27 oranında artış ile 358.563 milyar TL seviyelerine gelmiştir.

Toplam aktifler içerisinde yer alan duran aktifler Tablo 4.1 ve Tablo 4.3’de 2009 yılında yüzde 10,48 oranında artış sağlayarak 20.404 milyar TL ile toplam aktifler içerisindeki payını yüzde 2,5 seviyesinde sabitlenmiştir. 2010 yılında da hemen hemen 2009’daki seviyesini korumuş, 2011 yılında yüzde 11,50 oranında artış yaparak 22.968 milyar TL’yle payını yaklaşık yüzde 2 oranında tutmuştur.

Türk bankacılık sektörünün kriz sonrası pasif yapısı Tablo 4.2 ve 4.4 incelendiğinde, 2009 yılında mevduatlar yüzde 11,18 oranında diğer yıllara nazaran daha az bir artış gerçekleştirerek 519.163 milyar TL ile toplam pasifler içerisindeki payı yine yüzde 63 oranlarında devam etmiştir. Toplam mevduatların yüzde 63’ünü ise Türk parası oluşturmaktadır. 2010 yılında mevduatlar yüzde 20,34 oranında artış gerçekleştirmiş ve 624.772 milyar TL ye ulaşmıştır. 2010 yılında da toplam

pasiflerdeki payı sabit kalmıştır. 2011 yılında ise yüzde 13,62 oranında artışını sürdürmeye devam ederek 709.871 milyar TL olmuştur. Bu yılda mevduatlarda yabancı para artışı yüzde 30 oranında gerçekleşmiş, toplam mevduatlar içerisindeki yabancı para 5 puan artarak yüzde 37,51 paya sahip olmuştur.

Tablo 4.7’de toplam mevduatların banka grup payları 2009 ve 2010 yılında kamusal sermayeli mevduat bankaları yüzde 36 seviyelerine ulaşırken 2011 yılında 2 puan kaybederek yüzde 34 seviyesine düşmüştür. Özel sermayeli mevduat bankaları ise 2009 ve 2010 yıllarında yüzde 52 seviyelerinde paya sahip olurken, 2011 yılında 2 puan artışla yüzde 52 paya ulaşmıştır. Yabancı bankalar krizden sonraki son 3 yılda toplam mevduat payını yüzde 11-12 arasında sabitlemiştir.

Mevduat dışı kaynaklar 2009 yılında yüzde 7,18 oranında büyüme ile 151.434 milyar TL olmuş ve toplam pasifler içerisindeki payı yüzde 18,40 yapmıştır. Burada Türk parasında yüzde 32,90 artış gözlenirken yabancı para yüzde -9,52 oranında negatif yönlü bir artış oluşmuştur. Mevduat dışı kaynakların yabancı para payı yüzde 51,18 seviyesine inmiştir. 2010 yılında, yüzde 17,13 oranında artışla 177.369 milyar TL olmuştur. Bu yıl da ise Türk parası yüzde 0,7 gibi çok az artmış ancak yabancı para yüzde 32,84 oranında artış sağlamıştır. 2011 yılında ise yüzde 50 oranında büyük bir artışı ile 265.892 milyar TL ye ulaşmıştır. Bu tutar ile toplam pasifler içerisindeki payını yüzde 22,35 çıkarmıştır.

Pasif içerisinde yer alan özkaynaklar’daki 2009 yılındaki duruma bakıldığında, yüzde 27,29 oranında büyüme yaparak 96.743 milyar TL’ye ile toplam pasifler içerisindeki payını 1,5 puan artırmış, yüzde 11,76 oranına çıkarmıştır. 2010 yılında yüzde 22,31 oranında artış ile 118.330 milyar TL yaparak pasifler içerisindeki payı hemen hemen sabit kalmıştır. 2011 yılında ise bankacılık sektöründe alınan tedbirler devam ederken, bununla birlikte gelen yükler ve düşen kar hacmi nedeniyle özkaynakların büyümesi sınırlı kalmıştır. Yüzde 8,27 oranında daha az büyüme ile 2011 yılında 128.110 milyar TL’ye ulaşmıştır. Toplam pasifler içerisindeki payı 1 puan düşürerek yüzde 10,77 seviyesine gelmiştir.

4.2.2. Bazı Finansal Oranlar İle 2005-2011 Yılları Arası Türk Bankacılık Sistemi

Bankaların bilanço yapılarının güçlülüğünü sorgulamada birçok finansal oranlar kullanılmaktadır. Bir bankanın ya da bankacılık sektörünün tamamının güçlü ve sağlam bir yapıya sahip olup olmadığını belirlemede kullanılan rasyolar:

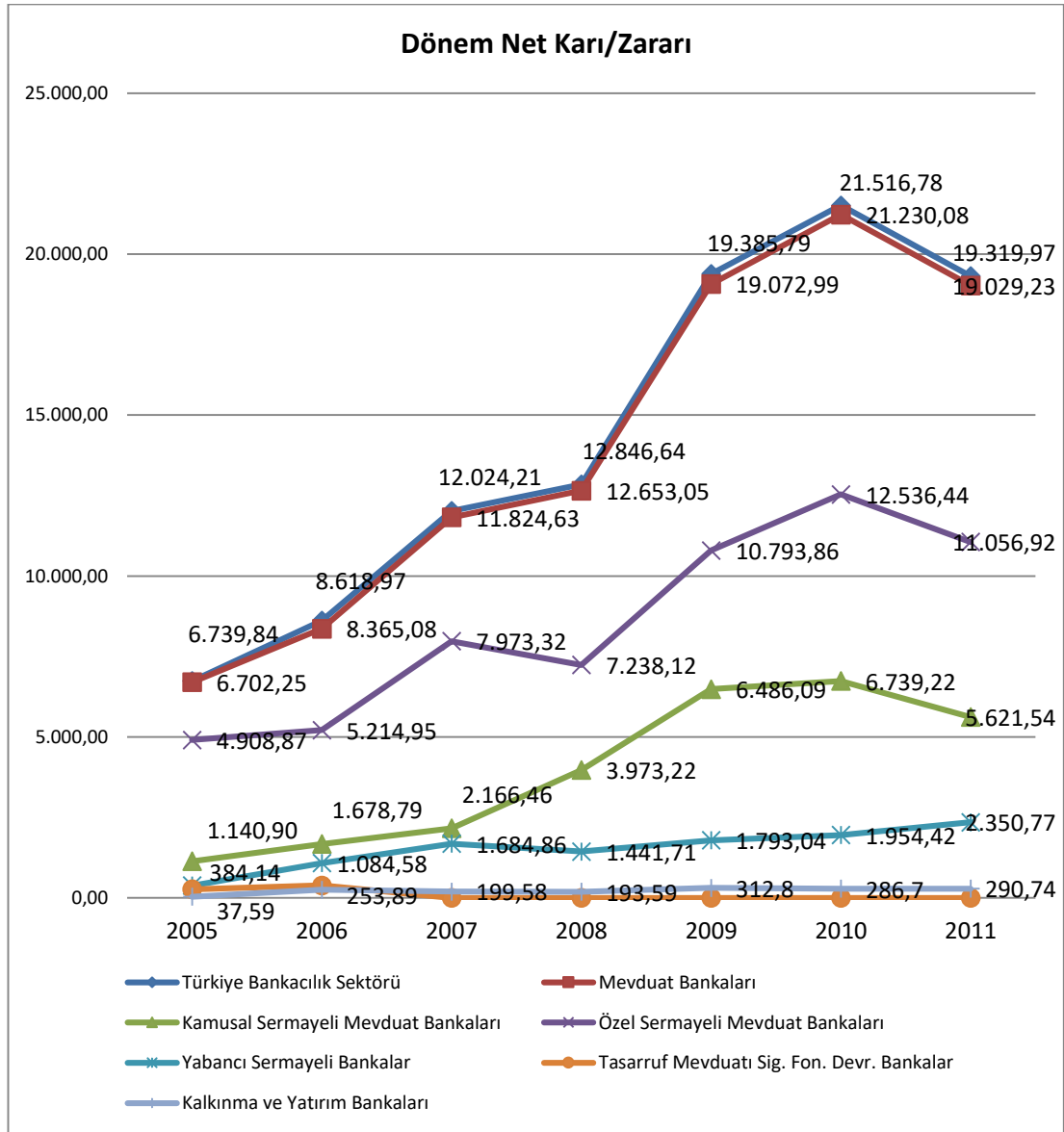
- Dönem Net Karı / Toplam Aktifler (Aktif Karlılığı)
- Dönem Net Karı / Özsermaye (Özsermaye Karlılığı)
- Net Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler (Net Faiz Marjı)
- Toplam Mevduat / Toplam Aktifler
- Toplam Krediler / Toplam Aktifler
- Özsermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar
- Ayrılan Karşılıklar / Ortalama Takipteki Krediler
- Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler
- Pazar Payı (Mevduatlar) ve Pazar Payı (Krediler)
- Ücret ve Komisyonlar (Net) / Toplam Gelirler
- Ücret ve Komisyonlar(Net) / İşletme Giderleri

şeklinde sıralanmaktadır.

Bankacılık sektörünün karlılık analizinde en yaygın olarak kullanılan performans ölçütleri, Aktif Karlılığı, Özsermaye Karlılığı ve Net Faiz Marjı rasyolarıdır. Bankaların en önemli konuları başında karlılık kriteri bulunmaktadır. Genellikle BİST’da, yüksek kar açıklayan bankaların hisseleri ilgi odağı haline gelmektedir. Aktif karlılığın bankanın karlılık göstergeleri içinde önemli bir yeri olmasına rağmen, bankanın ortakları daha çok özsermaye karlılığı ile ilgilenirler. Özsermaye karlılığı, bankaya konulan sermayenin hangi karlılıkla çalıştığını göstermesi nedeniyle temel bir performans kriteri durumundadır. Net faiz marjı ise, bir birim varlık için elde edilen faiz gelirini ifade etmektedir. Hesaplanan ve yüksek çıkan net faiz marjı, bankanın karlılığını olumlu yönde etkilerken diğer yandan banka yönetiminin aktif ve pasif yönetiminde uyguladığı ilkelerinin de başarısını göstermektedir. Sonuç olarak net faiz marjı, hem karlılığa hem de yönetim etkinliğine ilişkin bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir (Törüner 2012).

Bu konu da yapılan araştırmalarda, “likidite riski” hem net faiz marjı hem de özsermaye karlılığı üzerinde etkili olurken, “kur riski” net faiz marjı ve aktif karlılığı üzerlerinde etkili olmuş ve ayrıca “faaliyet riski” ise karlılık oranları üzerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Bu rasyoların hesaplamasında kullanılan Dönem Net Karı/Zararı 2005-2011 yılları arası banka grup bazında, çizmiş oldukları eğimler aşağdaki Şekil 4.1’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1. 2005-2011 Yılları Arası Banka Grupları Dönem Net Karı/Zararı

Aşağıdaki Tablo 4.8 Türk bankacılık sektöründe gruplar bazında 2005-2011 yılları arasındaki aktif karlılık oranları göstermektedir. Aynı şekilde Tablo 4.9 özsermaye karlılığı oranlarını Tablo 4.10 ise net faiz marjı oranlarını göstermektedir.

Tablo 4.8. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Aktif Karlılığı Oranları

Türk Bankacılık Sektörünün 2005-2011 Yılları Arası Aktif Karlılığı Oranları							
	Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler						
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Türk Bankacılık Sektörü	1,6	2,2	2,4	1,8	2,4	2,0	2,0
Mevduat Bankaları	1,6	2,2	2,3	1,7	2,4	2,0	2,0
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	1,6	2,2	2,6	1,9	2,6	2,3	1,9
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	1,6	2,3	2,4	1,8	2,5	1,8	1,9
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. Bankalar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	31,4	14,3
Yabancı Bankalar	1,6	1,5	1,7	1,4	2,0	2,0	2,4
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1,8	2,4	3,0	2,1	2,7	4,4	3,6

Tablo 4.9. 2005-2011 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Özsermaye Karlılığı Oranları

Türk Bankacılık Sektörünün 2005-2011 Yılları Arası Özsermaye Karlılığı Oranları							
	Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar						
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Türk Bankacılık Sektörü	15,1	18,2	20,0	17,1	20,5	18,6	16,4
Mevduat Bankaları	15,2	18,3	20,2	17,3	20,7	18,7	16,5
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	17,7	22,8	27,3	22,7	22,6	19,7	15,4
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	14,4	18,0	19,0	16,5	21,2	17,8	16,7
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. Bankalar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	44,0	17,3
Yabancı Bankalar	14,0	11,8	12,7	12,2	17,1	17,7	16,7
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	11,1	11,7	14,6	10,3	12,1	17,7	6,3

Tablo 4.10. 1996-2006 Yılları Arası Türkiye Bankacılık Sektörü Net Faiz Marjı Oranları

Türk Bankacılık Sektörünün 2005-2011 Yılları Arası Net Faiz Marjı Oranları							
	Net Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler						
	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Türk Bankacılık Sektörü	3,4	4,0	5,2	4,3	4,5	4,2	4,3
Mevduat Bankaları	3,4	4,0	5,2	4,3	4,5	4,2	4,3
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3,4	3,8	4,9	4,0	4,2	4,1	3,8
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	3,1	3,8	4,8	4,0	4,4	3,9	4,3
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. Bankalar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	16,8	8,4
Yabancı Bankalar	4,4	5,6	7,4	5,8	5,5	5,4	6,5
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,3	3,7	4,1	5,0	4,0	4,1	6,0

2006 yılında kar hacminin artışı, ayrılan özel karşılıklarının azalması, ücret ve komisyon gelirlerindeki artış, faiz dışı diğer gelirlerdeki yükseliş ve faiz dışı diğer giderlerdeki azalış gibi etkenler olumlu yönde etkilemiştir. Nitekim dönem net karındaki artış hem aktif karlılığını hem de özsermaye karlılığını artırmıştır. Banka grup bazında yukarıdaki karlılık oran tablolarına baktığımızda 2006 yılında kamusal sermayeli mevduat bankalarında aktif karlılığında artış gözlenmiştir. Özsermaye karlılığında ise tüm banka gruplarında artış olmuştur. Net faiz marjı ise kısmen aynı kalmıştır.

2007 yılında Şekil 4.1’de dönem net karı/zararı daha fazla artmıştır. Bu artışı etkileyen durumlar; iştirak satışları, ücret ve komisyon ile hizmet gelirlerindeki artışın devam etmesi, net ticari zararın pozitif bakiye dönmesi ve kredi hacmindeki artışın sürmesi ile net faiz gelirlerinin artması sayılabilir (Bankalarımız 2007). Yukarıdaki tablolarda 2007 yılında aktif ve özsermaye karlılığı oranları tüm banka grupları bazında yükselmiştir. Ayrıca Tablo 4.10’da net faiz marjı Türk bankacılık sektöründe 4,5 oranlarına çıkmıştır. Aynı şekilde bankacılık sektörü banka gruplarında da artış gözlenmiştir.

2008 Finansal Krizi’nin yaşandığı bu yılda, Şekil 4.1’de dönem net karı/zararı trendlerine bakıldığında özel sermayeli mevduat bankaları ve yabancı sermayeli bankalar aşağı doğru bir eğim izlemiştir. Kamusal sermayeli mevduat bankaları ise karlılığını artırmaya devam etmiştir. Bu doğrultuda Tablo 4.8 ve Tablo 4.9’deki aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı Türk bankacılık sektörü bazında gerilemiştir. Aynı şekilde Tablo 4.10 net faiz marjında az da olsa azalma eğilimi oluşmuştur. Bu dönemde kar hacminde yaşanan azalışı, tahsili gecikmiş alacaklar için ayrılan karşılıklardaki artış, karşılık sonrası net faiz gelirlerinin azalışı ve en büyük etken olan TL’nin değer kaybı etkilemiştir. Ayrıca operasyonel giderlerdeki artışta eklenebilir (Bankalarımız 2008). Yaşanan krize rağmen durumun iyi tarafından bakılacak olunursa, net dönem karının negatife düşmemesi ile karlılığın devam etmesi söylenebilir.

Net faiz marjının daralmasının her zaman bir etkinlik göstergesi olarak değerlendirilmemesi doğru olacaktır. Net faiz marjındaki daralmanın nedeni vergi

oranlarındaki azalma ya da faiz dışı gelirlerin artması da olabilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği 2017).

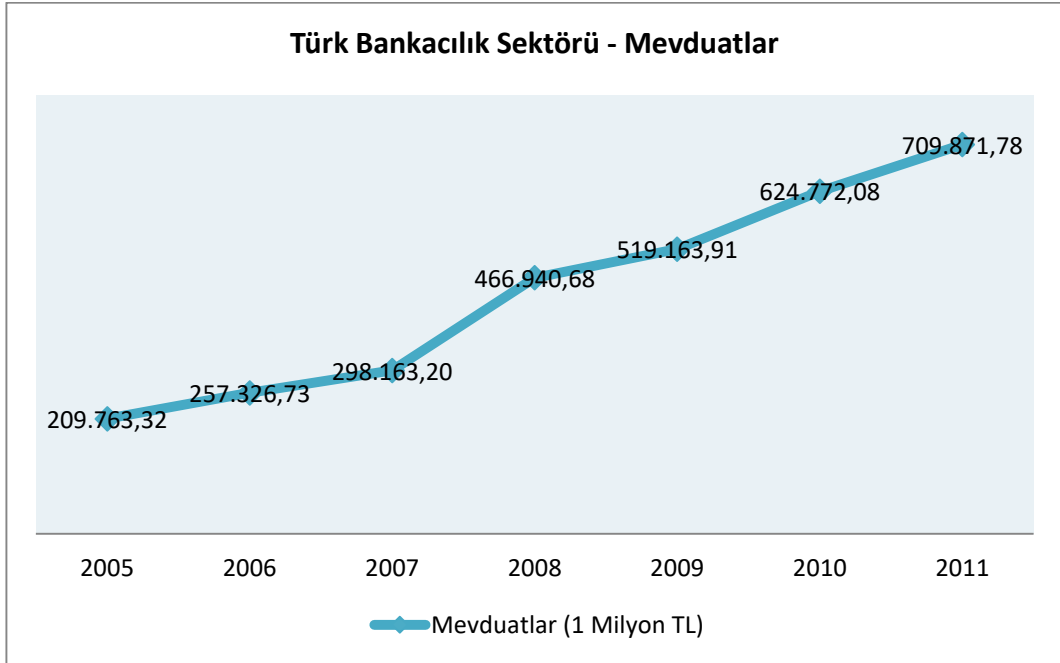
2009 yılında Şekil 4.1'de dönem net karının ciddi bir sıçrama yaptığı görülmekte. Bu durumun nedenleri; aktiflerin daha uzun vadeli bununla birlikte kaynakların daha kısa vadeli oluşu sebebiyle faiz oranlarının hızlı gerilemesi, ücret ve komisyon gelirlerindeki artış ve faaliyet giderlerinin kısıtlanması. Yine aynı şekilde yukarıdaki aktif ve özsermaye karlılık oranları 2009 yılında tüm banka gruplarında artmıştır. Net faiz marjı oranı yüzde 5'e çıkmıştır.

2010 yılında dönem net karı Şekil 4.1'de görüldüğü üzere daha sınırlı kalmıştır. Nedenlerine değinilecek olunursa; aktif kalitesinin artmasıyla takipteki krediler azalmıştır, kredi hacmi büyümesini sürdürmüş, yurtdışından borçlanma olanakları her anlamda kolaylaşmış, TL'nin değer kazanmaya başlamış olması, bankacılık hizmet ve ürün talepleri artmış ve operasyonel giderlerinde tasarruf sağlanması kar hacminde artışı desteklemiştir. Ancak, faiz marjında daralmanın devam etmesi, özellikle faiz oranlarındaki düşüşün durması, faaliyet ağının büyütülmesi, hizmet ve ürün yelpazesinin arttırılmasına istinaden yatırım harcamalarını da doğru orantılı arttırmış ve faiz dışı marjın negatif oluşu gibi durumlar sayılabilir (Bankalarımız 2010). Tüm bu olanların eşliğinde yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere aktif karlılığı, özsermaye karlılığı ve net faiz marjı oranları tüm grup bankalarında düşmüştür.

2011 yılına gelindiğinde Şekil 4.1'de dönem net karı tüm banka grupları bazında aşağı doğru bir eğim çizmiştir. Bu durumun nedenleri arasında, kredilerin toplam aktifler içerisinde payını giderek artırmayı sürdürmesi, bununla birlikte özkaynak büyümesinin sınırlı kalması, bu dönemde Türk parasının değer kaybına uğraması ve bazı kredi türlerinin risklerinin artması şeklinde sıralanabilir (Bankalarımız 2011). Dönem net karının azalması ile beraber özsermaye karlılığı oranlar 3-4 puan azalış göstermiş, aktif karlılığı ise bankacılık sektöründe tüm gruplarda düşmüştür. Aynı şekilde net faiz marjı oranları da azalmıştır.

4.2.3. Genel Olarak Banka Sektörünün Fon Durumu

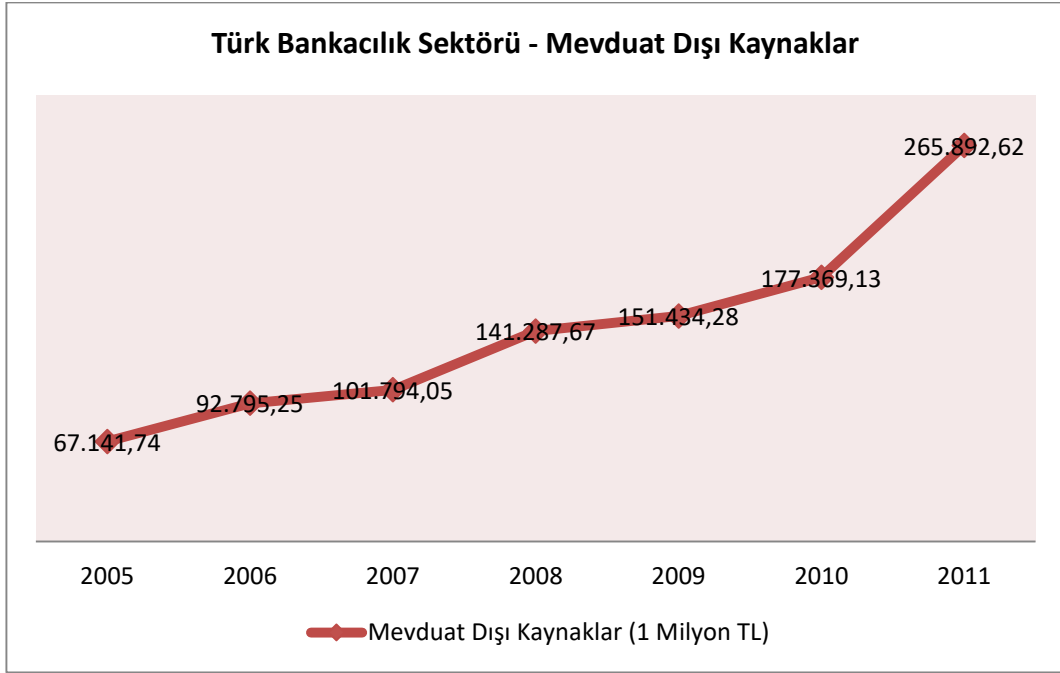
Bilindiği üzere bankaların en büyük fon kaynağı mevduatlardır. Bunun yanında özsermaye ve mevduat dışı kaynaklar içerisinde yer alan kalemler gelmektedir. Oluşturulan bu kaynaklar ile bankacılık sektörü tüm ekonomiye katkı sağlayarak ülkemizin gelişiminde ve kalkınmasında büyük güç sağlamaktadır. Tüm finansal sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de en büyük riskleri ve yıkımları ekonomik krizler oluşturmaktadır. Bu yüzden ülkemizde oluşan ve global alanda yaşanan finansal krizler en pahalı tecrübeler halini almıştır. Mali yapıların güçlenmesi ve sağlamlaşması için yapılan yeni düzenlemeler, alınan tedbirler ve erken uyarı sistemleri ile bu yaşanan krizlerin etkilerini en aza indirgeyerek ekonomik faaliyetlerin durmaksızın devam etmesi ve ekonominin büyümesi istenen durumdur. Bu doğrultularda aşağıdaki tablolarda bankaların oluşturdukları fon kaynaklarının 2008 Küresel Krize göre durumları yer almaktadır.

Şekil 4.2. 2005-2011 Yılları Arası Mevduatlar

Pasif içerisinde yer alan mevduat kalemi konsolide bilançolar doğrultusunda oluşturulan yukarıdaki Şekil 4.2'de eğim 2005 yılından 2011 yılına kadar yukarı doğru bir çizgi oluşturmuştur. 2005,2006 ve 2007 yıllarında daha sınırlı bir artış yaşanırken 2008 yılında ciddi sıçrama yapmış ve 2009 yılında yani krizinden sonraki yılda da kısmen daha az artış ile 2010 ve 2011 yıllarında hız kazanmıştır. Nitekim

fon kaynaklarının başında gelen mevduatlar her yıl kapasitesini artırmaya devam etmiştir.

Şekil 4.3. 2005-2011 Yılları Arası Mevduat Dışı Kaynaklar

Mevduat dışı kaynaklar ise 2008 Küresel Kriz öncesi ve sonrası Şekil 4.3’de daha anlaşılır biçimde krizden sonra özellikle 2011 yılında yukarı doğru daha hızlı bir ivmelenme oluşmuştur. Öncesinde ise daha yavaş artışlar ile yine yukarı doğru ivmeler yapmıştır.

Şekil 4.4. 2005-2011 Yılları Arası Özkaynaklar

Şekil 4.4 ise özkaynaklar; 2008, 2009 ve 2010 yıllarında hızlı bir artış yapmıştır. 2008 yılı öncesi daha durağan bir eğilim çizmiştir. Toplam pasiflerin ana kalemlerini oluşturan bu üç grafiğin eğimleri görüldüğü üzere yukarı doğru artarak devam etmiştir. Bu da her yıl giderek artan bankacılık faaliyetlerini göstermektedir. 2008 Küresel Krizi'n etkilerini minimum seviyede tutmayı başaran Türk bankacılık sektörü, bu dönemde kârlılık negatife düşmeden azalmış olsa da fon kaynakları ve fon kullanımları artmaya devam etmiştir.

4.3. Türk Sigortacılık Sektörünün 2008 Finansal Kriz Öncesi ve Sonrası

Türk sigortacılık sektörünü, global olarak yaşanmış olan 2008 Küresel Kriz öncesi ve sonrası şeklinde değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Mali tablo ve finansal oranların hesaplamalarında kullanılan veriler; Türkiye Sigortacılık Birliği, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Borsa İstanbul, Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi, Türkiye İstatistik Kurumu ve Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı gibi resmi kurumların yayınlamış olduğu verilerden elde edilmiştir.

Değerlendirmelerde 2005-2011 yılları arası sigorta sektörünün konsolide bilanço ve diğer mali tablolar derlenmiştir. Konsolide bilançoların karşılaştırmalı tablo analizleri ve dikey yüzde analizleri bilgi amaçlı yapılmış olup bankacılık sektöründe olduğu gibi tüm kalemler değerlendirilmemiştir. Yalnızca önemli bazı kalemler ve finansal oranlar ele alınmıştır. Hayat dışı ve hayat grubu verileri üzerinde çalışılmış olup bireysel emeklilik verileri dâhil edilmemiştir.

4.3.1. Türk Sigortacılık Sektörü Üzerinde 2008 Finansal Kriz'in Etkileri

Türk finans sektöründe bankacılık ağırlıklı bir yapıya sahiptir. Bankacılık sektörünü sırasıyla sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörleri ile menkul kıymetler yatırım fonları izlemektedir.

Sigorta, en genel ifadeyle, bireyler ve işletmeler tarafından, gelecekte karşılaşılması muhtemel risklerin olumsuz sonuçlarını bertaraf etmek ya da en azından azaltmak amacıyla ortaya çıkan bir risk yönetim sistemidir. Sigortacılık sektöründeki işletmeler, bir taraftan risk transferleri yoluyla sigortalıların maruz kalacakları zararları göz etmekte, diğer yandan Küçük tasarrufları bir araya getirerek fon birikimi oluşturup, ekonominin gelişmesine ve istikrarına katkılar sağlamaktadır. Aynı zamanda sigortacılık, uzun vadeli fon oluşturması nedeniyle ekonomide sermaye birikimine ve kredi kapasitesinin genişlemesine katkıda sağlamakta, ekonomik faaliyette rol alan diğer kurumlara teminat vererek faaliyetlerin kesintisiz sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.

Öncelikle belirtilmesi gereken durum, yeni hesap kayıt düzeni hakkındaki gelişme; UFRS (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları) ile uyumlu ve yüksek

kalitede mali tabloların hazırlanması amacıyla, Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 30.12.2004 tarih ve 25686 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 1.1.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğ, 17.9.2005 tarih ve 25939 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile değişikliğe uğramıştır. Ayrıca, sigorta branşlarına ilişkin 2007/1 nolu Tebliğin yayınlanmasının ardından, Sigortacılık İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesinde Kullanılacak Branş Kodlarına İlişkin Genelge (2007/19) ile sigorta şirketlerinin faaliyetlerinin hangi branş kodları altında muhasebeleştirileceği açıklanmıştır (Türkiye Sigorta Birliği 2016).

2007 yılında ekonomide yaşanan olumlu gelişmelerin birlikteliğinde sigortacılık sektöründe de önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Türkiye'de sigorta potansiyelinin yüksek olması ve sigortacılık ve bireysel emeklilik sektöründe son yıllardaki gelişmeler beraberinde yabancı yatırımcıların ilgisini çekmeyi başarmıştır. 2006 yılında sigortacılık sektöründe başlayan hareketlenme ile yabancı yatırımların sayısı da artmıştır. Gelişmiş sektörlerde sigortacılık sektörü doymuş bir durumda iken gelişmekte olan ülkelerde bu durum yeni pazarlar ve yeni yatırımlar olarak görüldüğü için yabancı yatırımcılara cazip gelmektedir. Ülkemiz sigortacılık sektörü çoğunlukla gelişmekte olan piyasalara paralel olarak hareket etmektedir.

4.3.1.1. Sigorta Sektörünün 2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilançoların Durumu ve Analizi

T.C. Hazine Müsteşarlığı resmi internet sayfasında yayımlanan veriler doğrultusunda, ülkemizde 2001 yılında yaşanan krizden sonra sigortacılık sektöründe büyüme, yükselen bir grafik çizmiştir. Ancak bu durum 2008 Finansal Kriz'de özellikle son aylarında küçülme oluşmuş ve 2008 yılında bir önceki yıllara göre daha az bir büyüme ile tamamlamıştır. Bu durumu aşağıdaki tablolarda rakamlarla incelenecektir.

Tablo 4.11. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Karşılaştırmalı Tablo Analizi – Toplam Aktifler

Sigorta Şirketlerinin 2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilançosu Karşılaştırmalı Tablo Analizi - AKTİF													(1 Milyon TL)	
% Artış-Azalış	2005/12	↔	2006/12	↔	2007/12	↔	2008/12	↔	2009/12	↔	2010/12	↔	2011/12	
I. Cari Varlıklar	10.856,65	20,74	13.108,73	20,86	15.843,14	29,56	20.526,39	20,92	24.821,07	8,83	27.013,74	15,86	31.299,19	
A- Nakit Ve Nakit Benzeri Varlıklar	1.438,41	55,97	2.243,55	20,17	2.696,08	68,41	4.540,52	1,68	4.616,65	47,31	6.800,95	23,13	8.373,77	
Kasa	4,31	-6,33	4,04	-27,42	2,93	-49,08	1,49	91,51	2,86	-85,40	0,42	-27,34	0,30	
Bankalar	1.283,24	57,22	2.017,55	33,49	2.693,15	51,11	4.069,51	-4,73	3.877,01	47,50	5.718,57	27,92	7.315,14	
Diğer	150,86	47,13	221,97	47,71	327,87	43,20	469,52	56,92	736,78	46,85	1.081,97	-56,58	469,74	
B-Finansal Varlıklar İle Riski Sig. Ait Finansal Yat.	6.376,87	-1,76	6.264,33	17,08	7.334,37	13,18	8.300,69	31,99	10.956,43	-18,87	8.888,92	1,22	8.996,95	
C- Esas Faaliyetlerden Alacaklar	2.875,24	55,36	4.467,04	23,76	5.528,31	18,84	6.569,73	22,97	8.079,08	23,72	9.995,04	24,43	12.436,35	
Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar	2.255,44	22,92	2.772,36	9,23	3.028,28	3,05	3.120,68	3,44	3.228,03	7,99	3.485,88	25,71	4.382,00	
Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-83,98	27,51	-107,08	-44,89	-59,01	53,31	-90,47	-43,94	-50,72	229,72	-167,23	1,10	-169,06	
Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar	40,46	41,96	57,44	27,08	72,99	8,85	79,45	7,60	85,49	9,83	93,89	38,52	130,07	
Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-0,01	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,15	1.263,21	-2,01	
Sigorta Ve Reasürans Şirketleri Nezdindeki Depolar	3,83	41,22	5,41	38,07	7,46	54,21	11,51	33,05	15,32	-16,46	12,79	-15,82	10,77	
Sigortalılara Krediler (İkrazlar)	66,73	129,08	152,87	10,49	168,91	30,98	221,24	-75,76	53,62	44,23	77,34	5,81	81,83	
Sigortalılara Krediler (İkrazlar) Karşılığı (-)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar	574,11	171,89	1.560,96	45,92	2.277,84	40,72	3.205,43	46,94	4.710,18	36,97	6.451,62	23,21	7.949,30	
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüp. Alacaklar	177,35	43,39	254,30	36,86	348,04	26,45	440,09	30,76	575,45	14,30	657,75	23,33	811,17	
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüp. Alac. Krş (-)	-158,69	44,45	-229,22	37,94	-316,19	32,26	-418,20	28,71	-538,29	14,60	-616,86	22,83	-757,71	
D- İlişkili Taraplardan Alacaklar	5,35	53,80	8,23	1.163,63	104,05	-2,32	101,63	-37,81	63,20	-82,81	10,87	9,51	11,90	
E- Diğer Alacaklar	57,56	-29,30	40,70	-4,25	38,97	13,58	44,26	3,30	45,71	7,00	48,91	36,62	66,83	
F- Gelecek Aylara Ait Giderler Ve Gelir Tahakkukları	15,89	28,95	20,50	51,79	31,11	2.501,69	809,42	15,92	938,25	18,43	1.111,12	18,81	1.320,12	
G- Diğer Cari Varlıklar	87,32	-26,28	64,37	71,26	110,25	45,26	160,15	-23,97	121,75	29,71	157,92	-40,93	93,28	
II. Cari Olmayan Varlıklar	3.573,57	21,22	4.332,00	36,25	5.902,22	0,84	5.951,63	17,38	6.986,14	16,03	8.105,87	18,22	9.582,75	
A- Esas Faaliyetlerden Alacaklar	648,77	98,00	1.284,58	82,27	2.341,38	36,97	3.206,96	42,26	4.562,14	26,80	5.784,71	14,48	6.622,50	
B-İlişkili Taraplardan Alacaklar	5,18	-100,00	0,00	0,00	0,00	-100,00	0,00	0,00	1,14	-78,41	0,25	-24,98	0,18	
C- Diğer Alacaklar	1,62	-77,46	0,37	14,78	0,42	19,63	0,50	92,83	0,97	12,83	1,09	101,90	2,21	
D-Finansal Varlıklar	2.336,90	6,61	2.491,29	20,80	3.009,43	-35,43	1.943,08	-34,87	1.265,59	-33,31	844,04	39,28	1.175,60	
E-Maddi Varlıklar	541,97	-5,99	509,52	-2,40	497,29	32,46	658,69	3,85	684,07	0,67	688,68	4,84	721,99	
F-Maddi Olmayan Varlıklar	27,99	18,32	33,12	24,03	41,08	69,81	69,75	445,13	380,23	6,04	403,18	119,70	885,79	
G-Gelecek Yıllara Ait Giderler Ve Gelir Tahakkukları	1,24	338,77	5,46	7,33	5,86	79,48	10,52	71,15	18,00	1.298,48	251,75	-90,60	23,67	
H- Diğer Cari Olmayan Varlıklar	9,89	-22,55	7,66	-11,89	6,75	820,46	62,13	19,11	74,00	78,62	132,18	14,09	150,81	
AKTİF TOPLAMI	14.430,22	20,86	17.440,72	24,68	21.745,36	21,76	26.478,02	20,13	31.807,22	10,41	35.119,61	16,41	40.881,94	

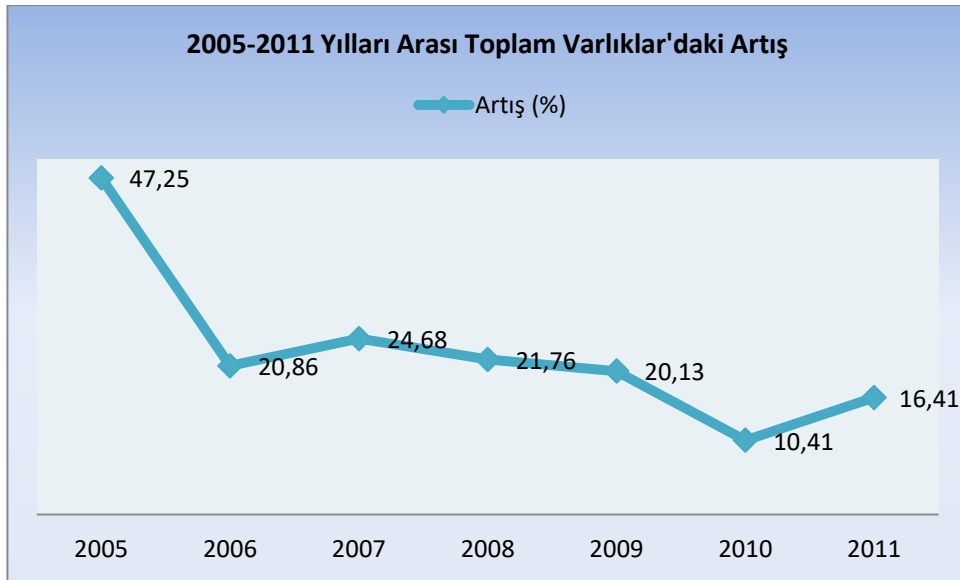
(Kaynak: <https://www.hazine.gov.tr> 2016)

Tablo 4.12. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Dikey Yüzde Analizi – Toplam Aktifler

Sigorta Şirketlerinin 2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilançosu Dikey Yüzde Analizi - AKTİF												(1 Milyon TL)		
% Oransal Pay	2005/12	%	2006/12	%	2007/12	%	2008/12	%	2009/12	%	2010/12	%	2011/12	%
I. Cari Varlıklar	10.856,65	75,24	13.108,73	75,16	15.843,14	72,86	20.526,39	77,52	24.821,07	78,04	27.013,74	76,92	31.299,19	76,56
A- Nakit Ve Nakit Benzeri Varlıklar	1.438,41	9,97	2.243,55	12,86	2.696,08	12,40	4.540,52	17,15	4.616,65	14,51	6.800,95	19,37	8.373,77	20,48
Kasa	4,31	0,03	4,04	0,02	2,93	0,01	1,49	0,01	2,86	0,01	0,42	0,00	0,30	0,00
Bankalar	1.283,24	8,89	2.017,55	11,57	2.693,15	12,38	4.069,51	15,37	3.877,01	12,19	5.718,57	16,28	7.315,14	17,89
Diğer	150,86	1,05	221,97	1,27	327,87	1,51	469,52	1,77	736,78	2,32	1.081,97	3,08	469,74	1,15
B-Finansal Varlıklar İle Riski Sig. Ait Finansal Yat.	6.376,87	44,19	6.264,33	35,92	7.334,37	33,73	8.300,69	31,35	10.956,43	34,45	8.888,92	25,31	8.996,95	22,01
C- Esas Faaliyetlerden Alacaklar	2.875,24	19,93	4.467,04	25,61	5.528,31	25,42	6.569,73	24,81	8.079,08	25,40	9.995,04	28,46	12.436,35	30,42
Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar	2.255,44	15,63	2.772,36	15,90	3.028,28	13,93	3.120,68	11,79	3.228,03	10,15	3.485,88	9,93	4.382,00	10,72
Sigortacılık Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-83,98	-0,58	-107,08	-0,61	-59,01	-0,27	-90,47	-0,34	-50,72	-0,16	-167,23	-0,48	-169,06	-0,41
Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar	40,46	0,28	57,44	0,33	72,99	0,34	79,45	0,30	85,49	0,27	93,89	0,27	130,07	0,32
Reasürans Faaliyetlerinden Alacaklar Karşılığı (-)	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,15	0,00	-2,01	0,00
Sigorta Ve Reasürans Şirketleri Nezdindeki Depolar	3,83	0,03	5,41	0,03	7,46	0,03	11,51	0,04	15,32	0,05	12,79	0,04	10,77	0,03
Sigortalılara Krediler (İkrazlar)	66,73	0,46	152,87	0,88	168,91	0,78	221,24	0,84	53,62	0,17	77,34	0,22	81,83	0,20
Sigortalılara Krediler (İkrazlar) Karşılığı (-)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Emeklilik Faaliyetlerinden Alacaklar	574,11	3,98	1.560,96	8,95	2.277,84	10,48	3.205,43	12,11	4.710,18	14,81	6.451,62	18,37	7.949,30	19,44
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüp. Alacaklar	177,35	1,23	254,30	1,46	348,04	1,60	440,09	1,66	575,45	1,81	657,75	1,87	811,17	1,98
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Şüp. Alac. Krş (-)	-158,69	-1,10	-229,22	-1,31	-316,19	-1,45	-418,20	-1,58	-538,29	-1,69	-616,86	-1,76	-757,71	-1,85
D- İlişkili Taraflardan Alacaklar	5,35	0,04	8,23	0,05	104,05	0,48	101,63	0,38	63,20	0,20	10,87	0,03	11,90	0,03
E- Diğer Alacaklar	57,56	0,40	40,70	0,23	38,97	0,18	44,26	0,17	45,71	0,14	48,91	0,14	66,83	0,16
F- Gelecek Aylara Ait Giderler Ve Gelir Tahakkukları	15,89	0,11	20,50	0,12	31,11	0,14	809,42	3,06	938,25	2,95	1.111,12	3,16	1.320,12	3,23
G- Diğer Cari Varlıklar	87,32	0,61	64,37	0,37	110,25	0,51	160,15	0,60	121,75	0,38	157,92	0,45	93,28	0,23
II. Cari Olmayan Varlıklar	3.573,57	24,76	4.332,00	24,84	5.902,22	27,14	5.951,63	22,48	6.986,14	21,96	8.105,87	23,08	9.582,75	23,44
A- Esas Faaliyetlerden Alacaklar	648,77	4,50	1.284,58	7,37	2.341,38	10,77	3.206,96	12,11	4.562,14	14,34	5.784,71	16,47	6.622,50	16,20
B-İlişkili Taraflardan Alacaklar	5,18	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,14	0,00	0,25	0,00	0,18	0,00
C-Diğer Alacaklar	1,62	0,01	0,37	0,00	0,42	0,00	0,50	0,00	0,97	0,00	1,09	0,00	2,21	0,01
D-Finansal Varlıklar	2.336,90	16,19	2.491,29	14,28	3.009,43	13,84	1.943,08	7,34	1.265,59	3,98	844,04	2,40	1.175,60	2,88
E-Maddi Varlıklar	541,97	3,76	509,52	2,92	497,29	2,29	658,69	2,49	684,07	2,15	688,68	1,96	721,99	1,77
F-Maddi Olmayan Varlıklar	27,99	0,19	33,12	0,19	41,08	0,19	69,75	0,26	380,23	1,20	403,18	1,15	885,79	2,17
G-Gelecek Yıllara Ait Giderler Ve Gelir Tahakkukları	1,24	0,01	5,46	0,03	5,86	0,03	10,52	0,04	18,00	0,06	251,75	0,72	23,67	0,06
H. Diğer Cari Olmayan Varlıklar	9,89	0,07	7,66	0,04	6,75	0,03	62,13	0,23	74,00	0,23	132,18	0,38	150,81	0,37
AKTİF TOPLAMI	14.430,22	100,00	17.440,72	100,00	21.745,36	100,00	26.478,02	100,00	31.807,22	100,00	35.119,61	100,00	40.881,94	100,00

(Kaynak: <https://www.hazine.gov.tr> 2016)

Tablo 4.11’de sigortacılık sektörünün konsolide bilançosunu yıllar itibariyle toplam aktifleri, cari olan ve cari olmayan ayrımı yapılarak, içerisinde yer alan ana kalemlerini göstermektedir. Genel olarak baktığımızda toplam varlıklar artış sürekliliğini sağlamıştır. Bu artışlar Şekil 4.5’te artış oranlarına bakarak daha rahat değerlendirilebilir. 2005 yılında reel anlamda ciddi bir artış gösterdiği görülen toplam varlıklar, 2006 yılında yüzde 20,86 artış, 2007 yılında yüzde 24,68 artış, 2008 yılında yine artışı sürdürmüş ve yüzde 21,76 oranında artış yapmıştır. Toplam varlıklar 2009 ve 2010 yıllarında artış anlamında aşağı bir grafik izlemiş olsa da 2011 yılında tekrardan yukarı doğru çizmiştir.

Şekil 4.5. 2005-2011 Yılları Türk Sigorta Sektörünün Toplam Varlıklardaki Artışı

2011 yılı sigortacılık sektörü açısından yüksek reel büyümenin yaşandığı bir yıl olmuştur. Sigortacılık sektörü, hızlı büyüme ile birlikte mali sağlığını korumaya devam etmektedir.

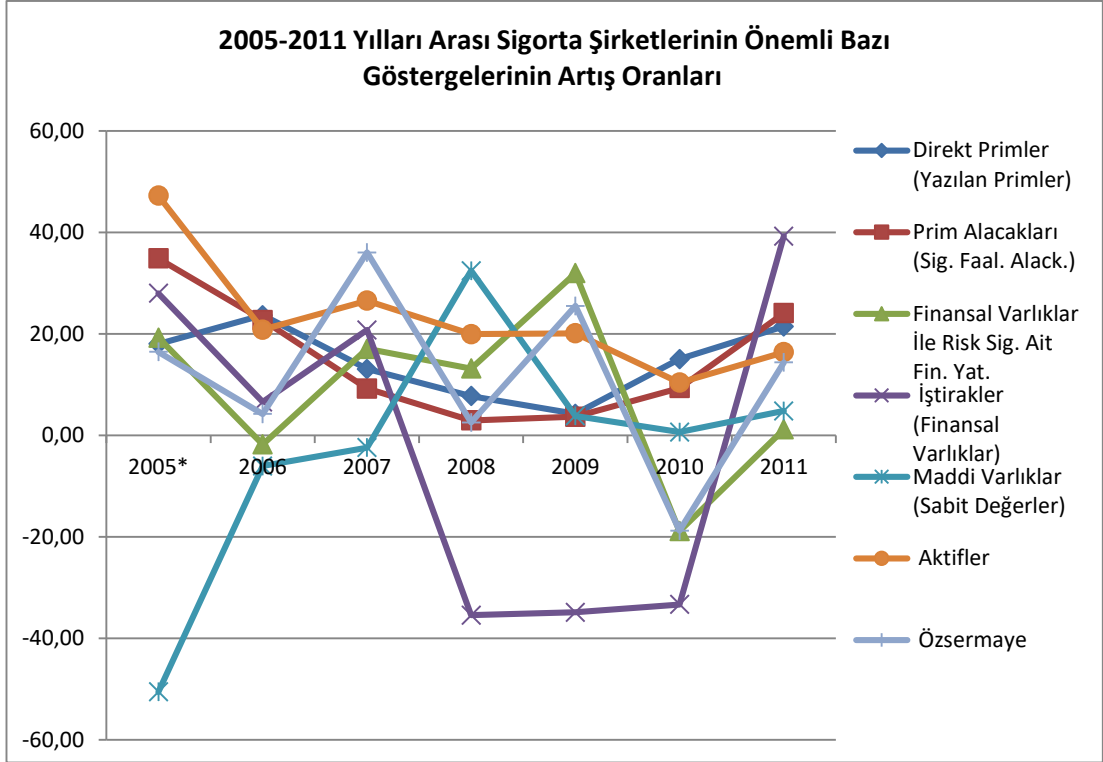
Tablo 4.13. 2005-2011 Yılları Arası Sigortacılık Sektörünün Önemli Bazı Göstergeleri ve Artış oranları

2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Önemli Bazı Göstergeleri ve Artış Oranları													(1 Milyon TL)	
YILLAR	Direkt Primler (Yazılan Primler)	Artış (%)	Prim Alacakları (Sig. Faal. Alack.)	Artış (%)	Finansal Varlıklar İle Risk Sig. Ait Fin. Yat.	Artış (%)	İştirakler (Finansal Varlıklar)	Artış (%)	Maddi Varlıklar (Sabit Değerler)	Artış (%)	Aktifler	Artış (%)	Öz-sermaye	Artış (%)
2005*	7.815,73	18,04	2.255,44	34,89	6.376,87	19,27	2.336,90	28,02	541,97	-50,53	14.430,22	47,25	4.847,17	16,46
2006	9.666,02	23,69	2.768,66	22,75	6.264,33	-1,78	2.491,29	6,61	509,52	-6,02	17.440,72	20,85	5.052,79	4,24
2007	10.931,47	13,09	3.024,32	9,23	7.334,37	17,08	3.009,43	20,80	497,29	-2,40	22.073,23	26,56	6.874,92	36,06
2008	11.779,48	7,76	3.114,12	2,97	8.300,69	13,18	1.943,08	-35,43	658,69	32,46	26.478,02	19,96	7.051,67	2,57
2009	12.281,12	4,26	3.229,49	3,70	10.956,43	31,99	1.265,59	-34,87	684,07	3,85	31.807,22	20,13	8.850,68	25,51
2010	14.129,90	15,05	3.530,92	9,33	8.888,92	-18,87	844,04	-33,31	688,68	0,67	35.119,61	10,41	7.190,16	-18,76
2011	17.163,58	21,47	4.382,00	24,10	8.996,95	1,22	1.175,60	39,28	721,99	4,84	40.881,94	16,41	8.223,47	14,37

* 2005 Yılındaki İştirakler ve Özsermaye artış oranları 10 kat düşürülmüştür.

Tablo 4.13'te sigorta şirketlerinin bilanço içerisinde yer alan bazı önemli kalemlere ve artış oranlarına yer verilmiştir. Sigortacılık sektöründe toplam prim üretimi 2006 yılında yüzde 23,69 oranında artışla 9.666 milyar TL'ye, 2007 yılında yüzde 13,09 oranında artışla 10.931 milyar TL ye ve küresel finansal krizin yaşandığı 2008 yılında ise yüzde 7,76 oranında büyüme gerçekleştirerek 11.779 milyar TL oluşturmuştur. Kriz sonrasında da büyümeye devam ederek yüzde 4,26 oranında daha az bir artışla 12.281 milyar TL'ye, 2010 yılında tekrardan yüzde 15,05 oranında yüksek artışla 14129 milyar TL'ye ve 2011 yılında yüzde 21,47 ciddi bir büyüme yaparak toplam primi 17.163 milyar TL'ye taşımıştır. Sektör, prim üretimindeki artışa ilaveten düzenlenen poliçe ve sözleşme sayısı itibariyle de büyümeye ve tabana yayılmaya devam etmektedir.

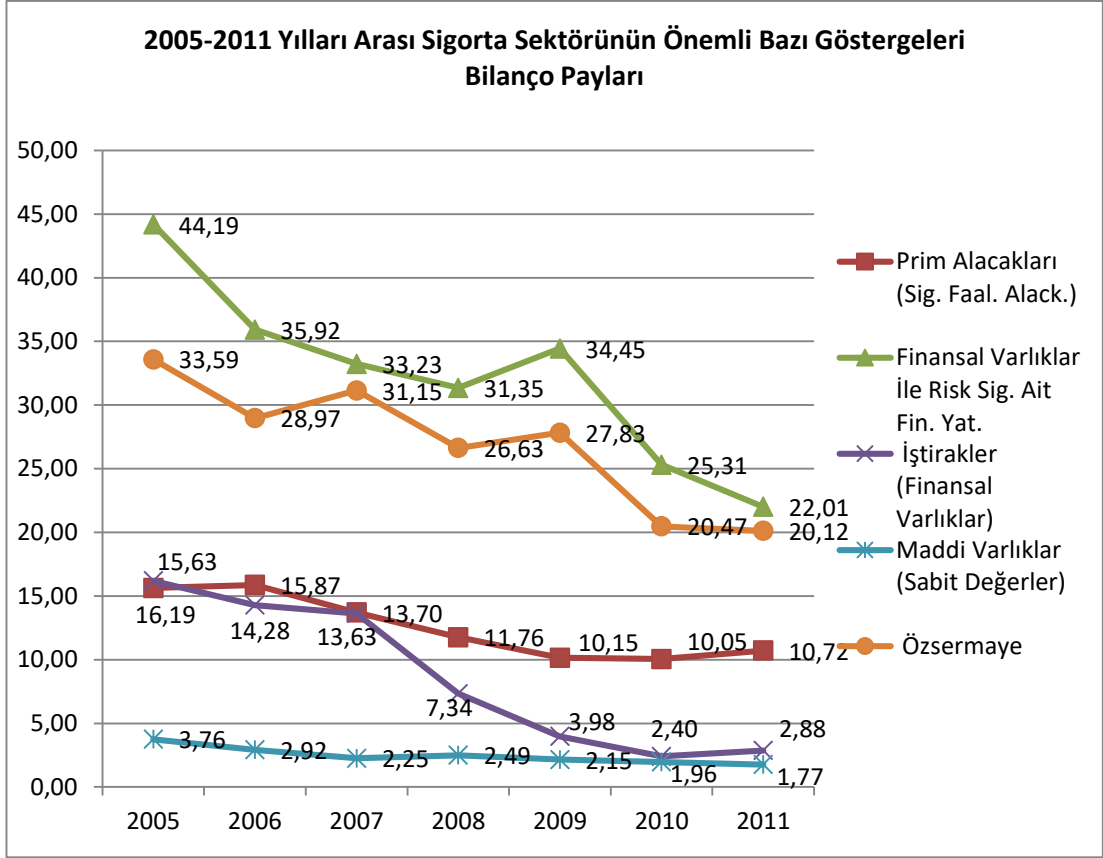
2008 yılında gelişmiş ülkelerde başlayan ve daha sonra tüm dünyaya yayılan bu kriz, açıklanan ilişkiler nedeniyle sigortacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiş ve küresel prim üretimi 2008 ve 2009 yıllarında düşüş yaşamıştır (T.C. Hazine Müsteşarlığı 2016).

Şekil 4.6. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Şirketlerinin Önemli Bazı Göstergelerinin Artış Oranları

Tablo 4.13'ü tamamlayıcı nitelikte olan yukarıdaki şekilde artış oranlarının çizmiş olduğu grafikler yer almaktadır. Özellikle Tablo 4.11'de 2009 yılında meydana gelen maddi olmayan varlıklardaki artış, iştirak niteliğindeki finansal varlıkların elden çıkarılmasından kaynaklanmıştır. Bu sebeple 2008 yılı öncesinde finansal varlıklarda artış gözlenirken, 2008 yılı ve sonrasında ciddi oranlarda bir azalış oluşmuştur. Yukarıdaki şekilde iştiraklerin çizmiş olduğu grafik tam olarak bunu anlatmaktadır. 2008 yılında ayrıca maddi varlıklar artış dikkat çekmektedir. Bu dönemde sabit değerlere yoğunlaşmanın olduğu söylenebilir.

Şekil 4.7. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Önemli Bazı Göstergelerinin Bilanço Payları

Toplam varlıklar içerisindeki paylara Şekil 4.7’de bakıldığında, 2005 yılında en yüksek paya sahip olan finansal varlıklar ile riskli sigortalılara ait finansal yatırımlar kalemi yüzde 44,14 oranından 2006 yılında yüzde 35,92 oranında düşmüş ve bu düşüş 2007 ve 2008 yıllarında da devam etmiştir. 2009 yılında tekrar pay oranını 34,45’e çıkarmış ancak 2010 ve 2011’de tekrar düşüş yaparak yüzde 22,01 paya sahip olmuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi iştiraklerin elden çıkarılması ile toplam varlıklar içerisindeki finansal varlıklar oranı 2010 yılında yüzde 2,4 ile en az paya sahip olmuştur. Maddi varlıkların payı ise bu 7 yıllık süreçte çok değişmemiştir. Prim alacakları kaleminin payı, 2008 yılına kadar hemen hemen aynı kalırken 2008 ve sonrasında 4 puan düşüş yaparak yüzde 10 seviyelerinde kalmıştır.

Tablo 4.14. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Karşılaştırmalı Tablo Analizi – Toplam Pasifler

Sigorta Şirketlerinin 2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilançosu Karşılaştırmalı Tablo Analizi - PASİF													(1 Milyon TL)	
% Artış-Azalış	2005/12	↔	2006/12	↔	2007/12	↔	2008/12	↔	2009/12	↔	2010/12	↔	2011/12	
I- Kısa Vadeli Yükümlülükler	6.609,41	26,56	8.364,65	22,25	10.225,84	27,86	13.075,13	19,70	15.650,53	20,74	18.897,18	16,67	22.047,38	
A- Finansal Borçlar	4,92	-21,32	3,87	80,82	7,00	2,84	7,19	-3,01	6,98	153,18	17,67	-78,22	3,85	
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar	1.161,84	99,29	2.315,42	33,56	3.092,44	32,97	4.112,10	36,57	5.615,86	33,57	7.500,83	25,11	9.384,23	
C- İlişkili Tarafalara Borçlar	21,35	163,22	56,21	-52,52	26,69	58,05	42,18	-20,36	33,59	163,17	88,41	-46,35	47,43	
D- Diğer Borçlar	97,77	25,13	122,33	15,78	141,64	1,48	143,74	22,40	175,93	2,20	179,81	104,61	367,91	
E- Sigortacılık Teknik Karşılıkları	5.096,18	10,85	5.648,99	17,50	6.637,79	21,96	8.095,64	13,40	9.180,75	13,20	10.392,68	10,22	11.454,38	
F-Ödenecek Vergi Ve Benzeri Diğer Yüküml. İle Karş.	171,99	-16,27	144,02	55,13	223,41	24,00	277,02	-29,54	195,19	21,72	237,59	1,96	242,24	
G- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar	33,88	-4,41	32,38	76,93	57,30	-14,53	48,97	30,36	63,84	58,76	101,35	33,42	135,22	
H-Gelecek Aylara Ait Gelirler Ve Gider Tahakkukları	7,34	132,42	17,05	9,38	18,65	1.549,00	307,61	6,35	327,16	1,33	331,51	15,59	383,20	
J- Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	14,14	72,42	24,38	-14,16	20,93	94,39	40,68	25,91	51,22	-7,58	47,34	-38,90	28,93	
II.Uzun Vadeli Yükümlülükler	2.973,64	35,30	4.023,28	23,59	4.972,46	27,73	6.351,21	15,03	7.306,01	23,63	9.032,26	17,48	10.611,10	
A- Finansal Borçlar	0,56	148,90	1,38	-33,76	0,92	-13,99	0,79	-54,88	0,36	-74,99	0,09	965,11	0,95	
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar	643,86	98,33	1.276,98	81,95	2.323,43	38,17	3.210,36	38,04	4.431,67	27,22	5.637,91	14,55	6.458,04	
C-İlişkili Tarafalara Borçlar	8,72	-42,73	5,00	1.531,05	81,49	-100,00	0,00	1.097,80	0,00	0,00	5,93	37,89	8,17	
D-Sigortacılık Teknik Karşılıkları	2.242,08	17,57	2.636,00	-7,70	2.433,14	22,76	2.986,85	-6,81	2.783,41	18,09	3.286,79	16,25	3.820,84	
E- Diğer Yükümlülükler ve Karşılıklar	1,02	1,09	1,03	186,86	2,96	23,38	3,66	37,96	5,05	-3,81	4,85	52,63	7,41	
F- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar	66,87	38,83	92,84	28,78	119,56	-56,81	51,64	0,94	52,13	29,14	67,32	12,25	75,57	
G-Gelecek Yıllara Ait Gelirler Ve Gider Tahakkukları	3,27	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,17	137,25	2,77	-18,33	2,27	128,52	5,18	
H- Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	7,25	34,36	9,75	12,51	10,96	755,94	93,84	-70,46	27,72	-14,38	23,74	-28,93	16,87	
III-Özsermaye	4.847,17	4,24	5.052,79	36,06	6.874,92	2,57	7.051,67	25,51	8.850,68	-18,76	7.190,16	14,37	8.223,47	
A-Ödenmiş Sermaye	3.155,74	-0,90	3.127,19	7,07	3.348,27	24,40	4.165,13	8,42	4.516,04	14,67	5.178,57	22,81	6.359,75	
B-Sermaye Yedekleri	116,91	-88,70	13,21	1.531,47	215,54	22,56	264,16	157,51	680,25	-10,22	610,76	27,52	778,86	
C-Kar Yedekleri	2.083,36	-2,50	2.031,17	59,32	3.236,12	-31,55	2.215,05	70,88	3.785,05	-46,31	2.032,21	-4,58	1.939,12	
D-Geçmiş Yıllar Karlar	83,84	-17,77	68,94	-52,28	32,90	299,98	131,60	-4,10	126,20	-19,71	101,33	-17,44	83,66	
E-Geçmiş Yıllar Zararları	-937,58	-55,09	-421,03	40,03	-589,57	-3,63	-568,16	25,35	-712,17	19,02	-847,65	49,46	-1.266,87	
F-Dönem Net Karı	344,90	-32,36	233,30	170,75	631,65	33,60	843,89	-46,05	455,31	-74,75	114,95	186,16	328,94	
Dönem Net Karı	410,68	17,33	481,84	49,73	721,47	33,18	960,85	-26,54	705,88	-3,89	678,44	9,67	744,03	
Dönem Net Zararı (-)	-65,78	277,83	-248,55	-63,86	-89,82	68,09	-150,97	66,50	-251,36	139,62	-602,32	-27,47	-436,87	
PASİF TOPLAMI	14.430,22	20,86	17.440,72	26,56	22.073,23	19,96	26.478,02	20,13	31.807,22	10,41	35.119,61	16,41	40.881,94	

(Kaynak: <https://www.hazine.gov.tr> 2016)

Tablo 4.15. 2005-2011 Yılları Arası Türk Sigortacılık Sektörü Konsolide Bilanço Dikey Yüzde Analizi – Toplam Pasifler

Sigorta Şirketlerinin 2005-2011 Yılları Arası Konsolide Bilançosu Dikey Yüzde Analizi - PASİF												(1 Milyon TL)		
% Oransal Pay	2005/12	%	2006/12	%	2007/12	%	2008/12	%	2009/12	%	2010/12	%	2011/12	%
I- Kısa Vadeli Yükümlülükler	6.609,41	45,80	8.364,65	47,96	10.225,84	46,33	13.075,13	49,38	15.650,53	49,20	18.897,18	53,81	22.047,38	53,93
A- Finansal Borçlar	4,92	0,03	3,87	0,02	7,00	0,03	7,19	0,03	6,98	0,02	17,67	0,05	3,85	0,01
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar	1.161,84	8,05	2.315,42	13,28	3.092,44	14,01	4.112,10	15,53	5.615,86	17,66	7.500,83	21,36	9.384,23	22,95
C- İlişkili Taraplara Borçlar	21,35	0,15	56,21	0,32	26,69	0,12	42,18	0,16	33,59	0,11	88,41	0,25	47,43	0,12
D- Diğer Borçlar	97,77	0,68	122,33	0,70	141,64	0,64	143,74	0,54	175,93	0,55	179,81	0,51	367,91	0,90
E- Sigortacılık Teknik Karşılıkları	5.096,18	35,32	5.648,99	32,39	6.637,79	30,07	8.095,64	30,57	9.180,75	28,86	10.392,68	29,59	11.454,38	28,02
F-Ödenecek Vergi Ve Benzeri Diğer Yükml. İle Karş.	171,99	1,19	144,02	0,83	223,41	1,01	277,02	1,05	195,19	0,61	237,59	0,68	242,24	0,59
G- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar	33,88	0,23	32,38	0,19	57,30	0,26	48,97	0,18	63,84	0,20	101,35	0,29	135,22	0,33
H-Gelecek Aylara Ait Gelirler Ve Gider Tahakkukları	7,34	0,05	17,05	0,10	18,65	0,08	307,61	1,16	327,16	1,03	331,51	0,94	383,20	0,94
J- Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	14,14	0,10	24,38	0,14	20,93	0,09	40,68	0,15	51,22	0,16	47,34	0,13	28,93	0,07
II.Uzun Vadeli Yükümlülükler	2.973,64	20,61	4.023,28	23,07	4.972,46	22,53	6.351,21	23,99	7.306,01	22,97	9.032,26	25,72	10.611,10	25,96
A- Finansal Borçlar	0,56	0,00	1,38	0,01	0,92	0,00	0,79	0,00	0,36	0,00	0,09	0,00	0,95	0,00
B- Esas Faaliyetlerden Borçlar	643,86	4,46	1.276,98	7,32	2.323,43	10,53	3.210,36	12,12	4.431,67	13,93	5.637,91	16,05	6.458,04	15,80
C-İlişkili Taraplara Borçlar	8,72	0,06	5,00	0,03	81,49	0,37	0,00	0,00	0,00	0,00	5,93	0,02	8,17	0,02
D-Sigortacılık Teknik Karşılıkları	2.242,08	15,54	2.636,00	15,11	2.433,14	11,02	2.986,85	11,28	2.783,41	8,75	3.286,79	9,36	3.820,84	9,35
E- Diğer Yükümlülükler ve Karşılıklar	1,02	0,01	1,03	0,01	2,96	0,01	3,66	0,01	5,05	0,02	4,85	0,01	7,41	0,02
F- Diğer Risklere İlişkin Karşılıklar	66,87	0,46	92,84	0,53	119,56	0,54	51,64	0,20	52,13	0,16	67,32	0,19	75,57	0,18
G-Gelecek Yıllara Ait Gelirler Ve Gider Tahakkukları	3,27	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	1,17	0,00	2,77	0,01	2,27	0,01	5,18	0,01
H- Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	7,25	0,05	9,75	0,06	10,96	0,05	93,84	0,35	27,72	0,09	23,74	0,07	16,87	0,04
III-Özsermaye	4.847,17	33,59	5.052,79	28,97	6.874,92	31,15	7.051,67	26,63	8.850,68	27,83	7.190,16	20,47	8.223,47	20,12
A-Ödenmiş Sermaye	3.155,74	21,87	3.127,19	17,93	3.348,27	15,17	4.165,13	15,73	4.516,04	14,20	5.178,57	14,75	6.359,75	15,56
B-Sermaye Yedekleri	116,91	0,81	13,21	0,08	215,54	0,98	264,16	1,00	680,25	2,14	610,76	1,74	778,86	1,91
C-Kar Yedekleri	2.083,36	14,44	2.031,17	11,65	3.236,12	14,66	2.215,05	8,37	3.785,05	11,90	2.032,21	5,79	1.939,12	4,74
D-Geçmiş Yıllar Karlar	83,84	0,58	68,94	0,40	32,90	0,15	131,60	0,50	126,20	0,40	101,33	0,29	83,66	0,20
E-Geçmiş Yıllar Zararları	-937,58	-6,50	-421,03	-2,41	-589,57	-2,67	-568,16	-2,15	-712,17	-2,24	-847,65	-2,41	-1.266,87	-3,10
F-Dönem Net Karı	344,90	2,39	233,30	1,34	631,65	2,86	843,89	3,19	455,31	1,43	114,95	0,33	328,94	0,80
Dönem Net Karı	410,68	2,85	481,84	2,76	721,47	3,27	960,85	3,63	705,88	2,22	678,44	1,93	744,03	1,82
Dönem Net Zararı (-)	-65,78	-0,46	-248,55	-1,43	-89,82	-0,41	-150,97	-0,57	-251,36	-0,79	-602,32	-1,72	-436,87	-1,07
PASİF TOPLAMI	14.430,22	100,00	17.440,72	100,00	22.073,23	100,00	26.478,02	100,00	31.807,22	100,00	35.119,61	100,00	40.881,94	100,00

(Kaynak: <https://www.hazine.gov.tr> 2016)

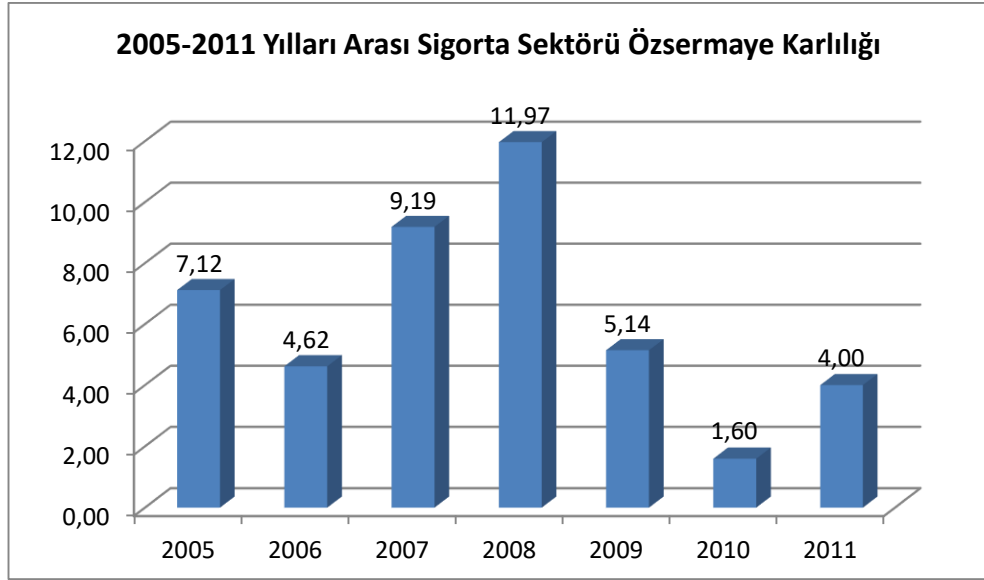
Türk sigorta sektörünün toplam pasif yapısı Tablo 4.14 ve Tablo 4.15’de incelendiğinde kısa vadeli yükümlülükler, uzun vadeli yükümlülükler ve özsermaye bölümleri olarak üçe ayrılmıştır. Yükümlülük bölümlerinde en büyük paya sahip olan sigortacılık teknik karşılıkları, yıllar itibariyle artan bir grafik çizmiştir. Özellikle 2009 yılında sigorta ve reasürans şirketlerinin sigorta sözleşmelerinden doğan yükümlülükleri için ayırmak zorunda oldukları teknik karşılıklar, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında yapılan mevzuat değişikliği sonucu önemli miktarda artmıştır. Mevzuat değişikliği, sigortacılık teknik karşılıkları içerisinde yer alan özellikle kazanılmamış primler karşılığı ile muallak tazminat karşılıklarında etkili olmuştur.

Sigortacılık sektörü, hızlı büyüme ile birlikte mali sağlamlığını korumaya devam etmektedir. Bu yüzden özkaynak yapısının daha sağlam olması gerekmektedir. Tablo 4.14’de özsermaye 2006 yılında yüzde 4,24 oranında büyüme yaparak 5.052 milyar TL, 2007 yılında yüzde 36,06 oranında daha ciddi bir artış ile 6.874 milyar TL olmuştur. 2008 Kriz döneminde yüzde 2,57 oranında düşük bir artış yapmış olsa da 7.051 milyar TL’ye çıkmış ve 2009 yılında yüzde 25,51 oranında yine ciddi bir artış yaparak 8.850 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2010 yılında ise negatif oranlı artış sergileyen özsermaye 7.190 milyar TL’ye düşmüştür. Bunun sebebi olarak; 2006-2009 yılları arasında pasif toplamı içinde yükümlülük/özkaynak dengesi düzenli bir seyir yaparken, 2010 yılında kar ve sermaye yedeklerindeki azalışa karşın bireysel emeklilik faaliyetlerinden borçlar hesabında meydana gelen artış nedeniyle yükümlülüklerin payı yüzde 79,53’e çıkmış, özkaynakların payı ise yüzde 20,47’ye düşmüştür (Şekil 4.7). Kar ve sermaye yedekleri kalemindeki yüksek oranlı azalış esas itibariyle bir şirketin yıl içinde yüksek miktarda finansal varlık satışından kaynaklanmıştır (Sigortacılık Faaliyetleri 2010). Nitekim bu durum özsermaye karlılığını ve aktif karlılığını da etkilemektedir.

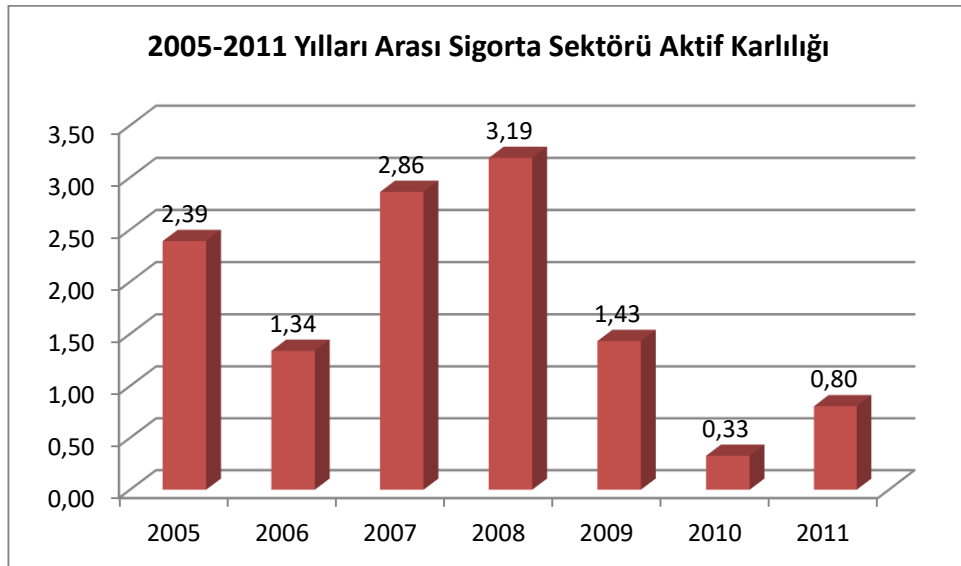
4.3.1.2. Sigorta Sektörünün Karlılık Göstergeleri

Aşağıda oluşturulan Şekil 4.8 ve Şekil 4.9’da Türk sigortacılık sektörünün özsermaye karlılığı ve aktif karlıkları hesaplanarak grafik haline getirilmiştir. Sektörde varlık toplamı yıllar itibariyle artmakla birlikte, vergi öncesi karın varlık toplamına oranı olarak hesaplanan aktif kârlılığı, bilanço kârlarındaki azalış

nedeniyle 2006 yılında düşüş görülmüş, 2007 ve 2008 yıllarında ise artış eğilimi yaşanmıştır. 2006 yılında yaşanan durum ve krizinde olumsuz etkileri 2009 ve 2010 yılında da azalış yaşanmasına sebep olmuştur. 2011 yılında nitelik sektörün ve ekonomik gelişmelerin olumlu yönde seyretmesi, eğimi tekrar yukarı doğru çıkarmıştır.

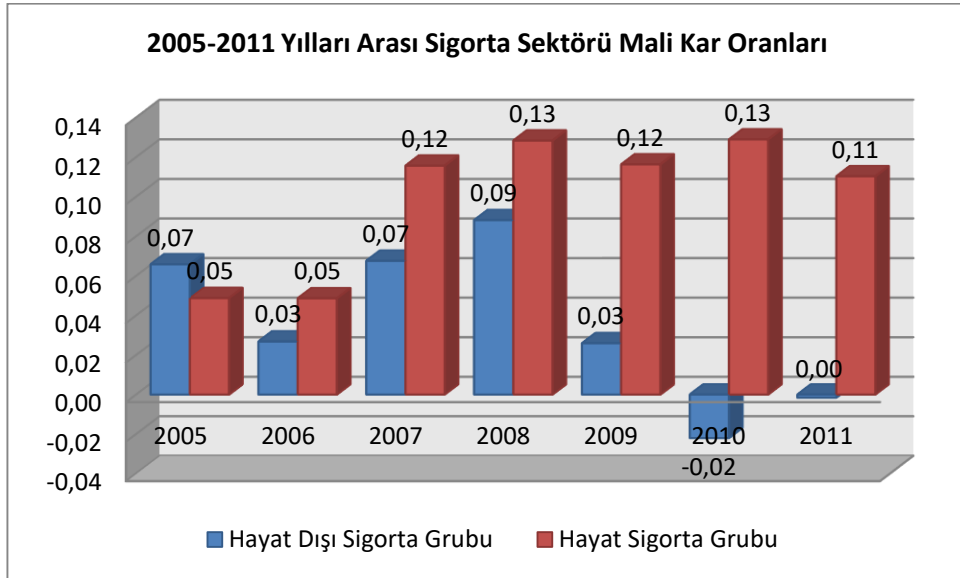

Şekil 4.8. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Özsermaye Karlılığı Oranları

Şekil 4.9. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Aktif Karlılığı Oranları

Yukarıdaki her iki grafiğinde hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Bunun sebebi tabii ki iki oranında başkarakterini dönem net karı oluşturmaktadır. 2006 yıllarında, dönem kârlarında yaşanan düşmenin yanı sıra enflasyon düzeltmesi nedeniyle özsermayede ortaya çıkan yüksek oranlı artış özsermaye kârlılığının daha hızlı düşmesine neden olmuştur. Yine aktif karlılığında olduğu gibi 2007 ve 2008 yıllarında dönem karının önemli ölçüde artması özsermaye karlılığını da yukarı taşımıştır. 2008 Finansal Kriz sonrasında tekrardan düşüş eğilimine geçmiştir. Burada şu konuyu da göz ardı etmemek gerek, sektörde likidite ve tahsilat oranlarında son yıllarda bir iyileşme görülmektedir (Sigortacılık Faaliyetleri 2008). Buna karşılık, hayat dışı şirketlerin karlılığı, hayat grubunda yer alan bireysel emeklilik şirketlerindeki artışının etkilerinin olduğu söylemiyle de, yıllar itibariyle sürekli azalan bir eğilim oluşmuştur.

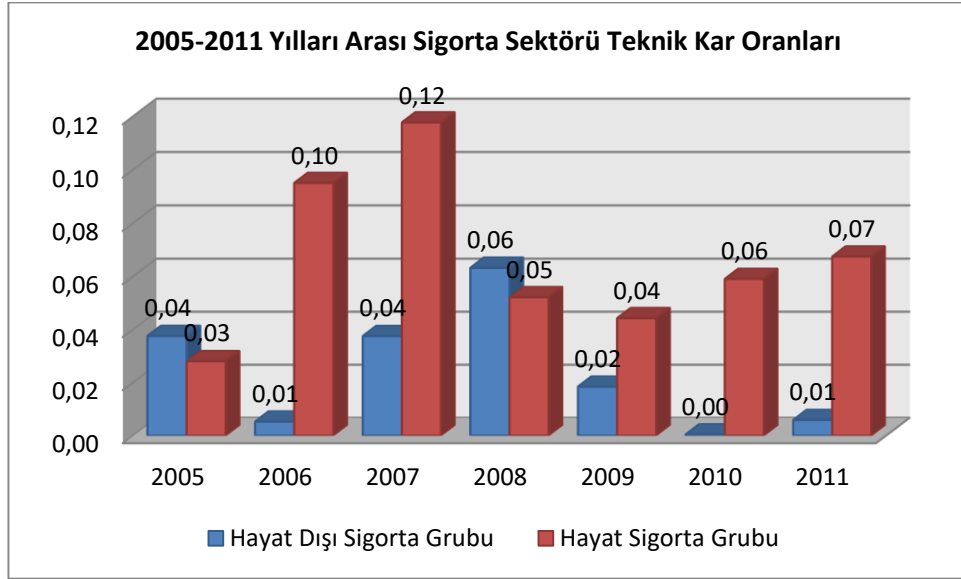
Şekil 4.10. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Mali Kar Oranları

Yukarıdaki şekilde görülen mali kar oranının hesaplanması:

$$“Mali Kar = Dönem Net Karı(Zararı) / Yazılan Primler”$$

şeklinde yapılmaktadır. Bu oranın yüksek olması sigorta firmalarının mali karlılığının artması ve etkin bir portföy yönetimi olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda hayat sigorta grubu hayat dışı sigorta grubuna nispeten başarılı olmuştur. Özellikle 2008 kriz döneminden sonra daha öncede değinildiği gibi bilanço

karlarındaki azalmanın devam etmesi hayat dışı sigorta grubunda 2010 yılında oranın negatife inmesini sağlamıştır.

Şekil 4.11. 2005-2011 Yılları Arası Sigorta Sektörünün Teknik Kar Oranları

Şekil 4.11'deki teknik kar ise; sigorta sektörünün esas faaliyetlerinden sağlanan karlılığı ifade etmektedir.

$$\text{“Teknik Kar Oranı} = (\text{Teknik Gelirler} - \text{Teknik Giderler}) / \text{Yazılan Primler}”$$

Teknik kar oranı yukarıda görüldüğü gibi 2005 yılından sonra özellikle hayat sigorta grubu atağa geçmiş ancak 2008 yılında ve sonrası düşüş yaşamıştır. Hayat dışı sigorta grubu 2008 Küresel Krizi'nden sonra daha kötü bir grafik çizmiştir.

İlk olarak Amerika'da 2007 yılında başlayan ve 2008 yılında küresel kriz haline dönüşen bu kriz, bütün finans sektörlerini etkilemiştir. Nitekim krizin ülkemiz sigortacılık sektöründeki etkisi sınırlı kalmıştır. Üretim sektörleri üzerinde daha fazla etkili olan 2008 Finansal Kriz nedeniyle, sigortacılık sektörün burada incelenen veriler doğrultusunda 2005 yılından 2008 yılına kadar devam eden büyüme eğilimi aksamış ve enflasyon oranının da altında prim üretim artışı gerçekleşmiştir. Sigorta sektörü, ekonomideki gelişmelerden hızlı ve yüksek oranda etkilenen finansal sektörlerin ilk sıralarında yer aldığını söyleyebiliriz. Yine bu nedenle de oluşan 2008 Finansal Kriz'e paralel olarak sigortacılık sektörü 2008 yılını negatif büyüme yapmıştır. Akabinde, sigortacılık sektörü krizi ve krizin etkilerini kısa süre içerisinde

atlatarak 2009 yılından itibaren yeniden reel büyüme sürecine girmiş, 2011 yılında ise GSYH'nin üzerinde bir büyüme yapmış ve direkt prim üretimi nominal olarak yüzde 21,47 oranında artmıştır (T.C. Hazine Müsteşarlığı).

Sigortalılık oranı ülkemizde halen düşük olmakla birlikte son yıllarda yaşanan olumlu ekonomik ve sosyal gelişmeler doğrultusunda, sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinin ciddi bir gelişim sürecinde olduğunu ve hızla büyüdüğünü yukarıdaki veriler ve analizlerden de çıkarılabilir. Ekonomik koşullardaki gelişmeler ve yabancı yatırımcıların artan talepleri göz önünde bulundurularak, sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörleri ilerleyen zamanlarda ülkemizdeki tüm ekonomik sektörler açısından daha önemli konumlara varacaktır.

4.4. Türk Bankacılık ve Sigortacılık Sektörlerinin Karşılaştırılmasında T Testi Analizi Uygulaması

Bankacılık ve sigortacılık sektörleri finans sektörünün yapısında büyük paylara sahiptir. Türk ekonomisinin kalkınması, büyümesi ve güçlenmesine büyük katkılar sağlarken, ekonomik faaliyetler içinde olan diğer kurumlara verilen desteklerle de önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu iki sektör finans sektörü içerisinde yer alsalar da oluşturulan fon kaynakları ve kullanımları farklılık göstermektedir. Bankaların en büyük fon kaynakları mevduatlar iken sigortalıların ise fon kaynaklarındaki en büyük payı toplanan primler oluşturmaktadır.

Bu iki sektörün yukarıda incelenen tablolarında da görüldüğü üzere mali tabloları aynı olmayıp farklılıklar göstermektedir. Bu doğrultuda kullanılan finansal analiz rasyolarında da değişiklikler oluşmaktadır. Bu yüzden bu iki sektörün karşılaştırılması kısıtlı olmakla beraber yine 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası dönemlerini kapsayan ve her iki sektörde de kullanılan bazı ortak rasyolar yardımıyla karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır.

4.4.1. Uygulamanın Amacı ve Önemi

Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde kullanılan ve her iki sektör içinde finansal tablolardaki hesap kalemlerinin aynı ilişkiler doğrultusunda hesaplanan ortak rasyoları karşılaştırılarak birbirlerinden farklı olup olmadığını tespit etmek

amacı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda elde edilen istatistikî veriler ile bağımsız olan bu sektörlerin 2008 Finansal Krizi öncesi ve sonrası kıyaslanabilmesi sağlanarak anlamlı biçime getirilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak hangi sektörün bu krizden daha çok etkilendiğini söylemek daha anlaşılır ve kolay olacaktır.

4.4.2. Veri Setinin Oluşturulması

Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin 2005-2011 yılları arası konsolide bilançolarından ve diğer mali tablolarından elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki tabloda yer alan oranlar 2008 Küresel Kriz öncesi ve sonrası dönemleri kapsayacak şekilde hesaplanmıştır. Oranlarda kullanılan formüller:

$$\text{“Aktif Karlılığı} = \text{Dönem Net Karı} / \text{Toplam Aktifler} \times 100\text{”}$$

$$\text{“Özsermaye Karlılığı} = \text{Dönem Net Karı} / \text{Özsermaye} \times 100\text{”}$$

$$\text{“Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \text{Özsermaye} / \text{Toplam Aktifler} \times 100\text{”}$$

$$\text{“Likidite Rasyosu} = \text{Likit Aktifler} / \text{Toplam Aktifler} \times 100\text{”}$$

$$\text{“Hisse Başı Kar Oranı} = \text{Dönem Net Karı} / \text{Ödenmiş Sermaye} \times 100\text{”}$$

Tablo 4.16. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörlerinin Kullandığı Bazı Ortak Oranlar

2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörlerinin Bazı Ortak Rasyoları										
Yıllar	Aktif Karlılığı		Özsermaye Karlılığı		Sermaye Yeterlilik Rasyosu		Likidite Rasyosu		Hisse Başı Kar Oranı	
	Bankacılık	Sigortacılık	Bankacılık	Sigortacılık	Bankacılık	Sigortacılık	Bankacılık	Sigortacılık	Bankacılık	Sigortacılık
2005	1,97	2,39	16,35	7,12	12,03	33,59	36,52	53,11	47,06	10,93
2006	2,02	1,34	18,62	4,62	10,87	28,97	37,35	47,51	44,83	7,46
2007	2,41	2,86	20,50	9,19	11,75	31,62	34,03	46,13	53,03	18,87
2008	1,75	3,19	17,09	11,97	10,25	26,63	26,55	46,72	42,69	20,26
2009	2,36	1,43	20,04	5,14	11,76	27,83	32,66	46,64	62,11	10,08
2010	2,18	0,33	18,18	1,60	11,98	20,47	32,34	41,59	61,54	2,22
2011	1,62	0,80	15,08	4,00	10,77	20,12	30,14	39,90	53,58	5,17

Bankacılık sektörünün likit aktiflerini oluşturan kalemler daha önce de belirtildiği gibi;

“Likit Aktifler = Nakit Değerler ve Merkez Bankası + Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'a Yansıtılan Finansal Varlıklar + Bankalar + Para Piyasalarından Alacaklar + Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar”

Sigortacılık sektöründe likit aktifleri oluşturan kalemler ise;

“Likit Aktifler = (Kasa + Banka + Finansal Varlıklar ile Riski Sigortalılara Ait Finansal Yatırımlar)”

şeklinde ifade edilmiştir.

4.4.3. Analiz ve Bulgular Doğrultusunda Uygulamanın Değerlendirilmesi

Veri setini oluşturan tüm rasyo değerleri T Testi yapılmadan, normallik testi yapılarak normal dağılıma sahip olup olmadıklarına bakılmıştır. Tüm rasyoların istatistiksel veri analizinde güven aralığı %95 seçilmiştir. Güven aralığı, istatistik biliminde bir anakütle parametresi için bir çeşit aralık kestirimi olup bir çıkarımsal istatistik çözüm aracıdır. Veri setinde bankacılık ve sigortacılık sektörleri farklı iki sektör olarak normallik testi hipotezleri şöyledir;

Bankacılık için;

H₀: % 95 güvenle veriler normal dağılımlıdır.

H₁: %95 güvenle veriler normal dağılımlı değildir.

Sigortacılık için;

H₀: % 95 güvenle veriler normal dağılımlıdır.

H₁: %95 güvenle veriler normal dağılımlı değildir.

Tablo 4.17. Rasyoların Normallik Testi

Tests of Normality							
	Sektörler	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Aktif Karlılığı	Bankacılık	,143	7	,200*	,952	7	,749
	Sigortacılık	,193	7	,200*	,945	7	,686
Özsermaye Karlılığı	Bankacılık	,140	7	,200*	,969	7	,892
	Sigortacılık	,195	7	,200*	,968	7	,881
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	Bankacılık	,290	7	,078	,865	7	,168
	Sigortacılık	,184	7	,200*	,919	7	,458
Likidite Rasyosu	Bankacılık	,165	7	,200*	,961	7	,830
	Sigortacılık	,232	7	,200*	,925	7	,513
Hisse Başı Kar Oranı	Bankacılık	,174	7	,200*	,911	7	,400
	Sigortacılık	,201	7	,200*	,929	7	,541

*. This is a lower bound of the true significance.
a. Lilliefors Significance Correction

Yukarıdaki normallik testinin sonuç tablosu görüldüğü gibi iki test kullanılmıştır. Burada bizim için önemli olan ve genellikle tercih edilen Shapiro-Wilk testidir. Bu testin Sig. değerleri 0,05'den büyük olduğu için her iki sektörde H_0 hipotezleri kabul edilir. Yani tüm değerler normal dağılıma sahiptir. Bu sonuçlar ile rasyoların T Testi yapılabilmesinde bir sıkıntı olmadığı görülmekte.

Aktif Karlılığı

Tablonun (Tablo 4.18) üst kısmı betimsel istatistik verileri yer almakta. Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin 2005-2011 yılları arası aktif karlılığı oranlarının ortalaması ile standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 4.18. Aktif Karlılığı T Testi Sonucu

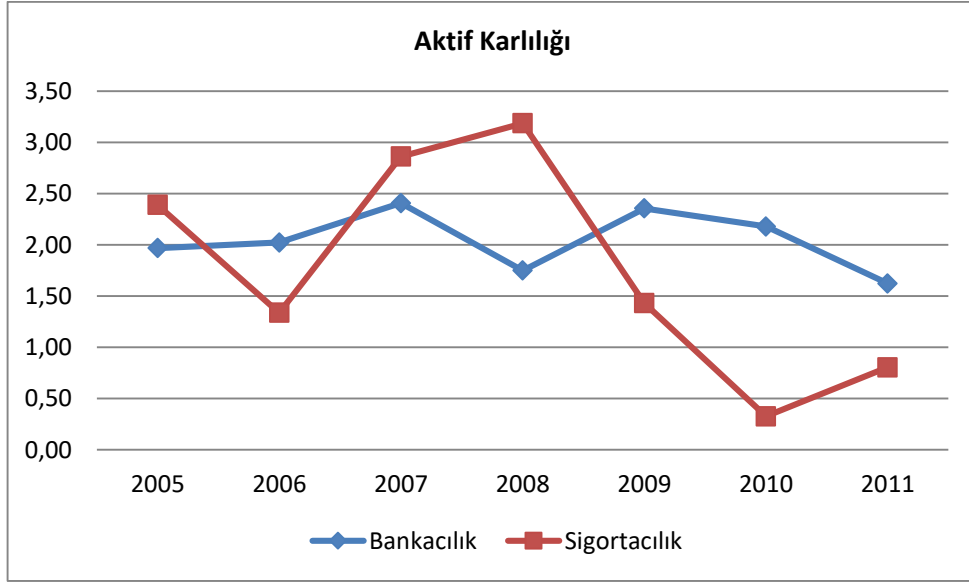
Group Statistics									
	Sektörler	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean				
Aktif Karlılığı	Bankacılık	7	2,0443	,29568	,11176				
	Sigortacılık	7	1,7629	1,07266	,40543				

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Aktif Karlılığı	Equal variances assumed	13,622	,003	,669	12	,516	,28143	,42055	-,63486	1,19772
	Equal variances not assumed			,669	6,907	,525	,28143	,42055	-,71574	1,27860

Yine Tablo 4.18'in ikinci kısmında F değeri varyansın homojenliğini test etmekte ve yanındaki Sig. değeri 0,05'den büyükse homojendir. Aksi takdirde homojen değildir ve en alttaki satır "Equal variances not assumed" yazan kısım değerlendirmeye alınır, üst satırdaki değerler dikkate alınmaz. Aritmetik ortalama ile standart sapmanın arası küçülürse homojen yapı oluşurken, büyümesi heterojen yapıyı oluşturur. Yine tablonun Sig. (2-tailed) değeri gruplar arasında fark olup olmadığını; 0,05'ten küçükse gruplar arasında fark olduğuna, değer 0,05'ten büyükse karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı fark olmadığına karar verilir. Eğer fark olduğu kararı verilirse hangi grubun ortalaması büyükse o grubun diğer gruptan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenir. Fark çıkmazsa grupların ortalamaları birbirinden farklı bile olsa anlamlı bir farkın olmadığı, hemen hemen denk olduğu söylenebilir (Özdamar 2011, Akyıldız 2009).

Bu açıklamalar eşliğinde Aktif Karlılık oranları bankacılık ve sigortacılık sektörleri grupları için homojen bir dağılıma sahip değildir. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Grup ortalamaları farklılık gösterse de yine anlamlı bir fark yoktur.

Şekil 4.12. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Aktif Karlılık Oranları

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere her iki sektöründe 2008 Küresel Kriz'den sonra aktif karlılık oranları düşme eğilimine geçmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında özellikle sigortacılık sektörünün aktif karlılık oranları yüzde 3 seviyelerine tırmanmıştır. Bankacılık sektörünün aktif karlılık oranları incelenen tüm yıllarda homojen bir yapı oluşturmuştur.

Özsermaye Karlılığı

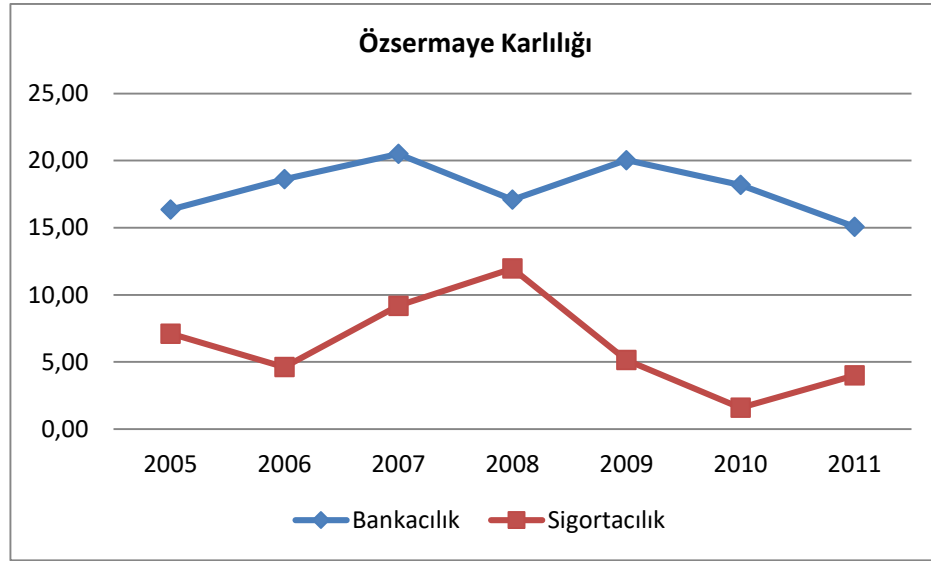
Sektörlerin özsermaye karlılığı analiz sonuçlarına Tablo 4.19'dan bakılacak olursa, gruplar homojen bir dağılıma sahiptir. Ancak gruplar arasında fark mevcuttur. Bankacılık sektörünün ortalaması yüzde 17,98 oranla sigortacılık sektörü ortalamasından çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu iki grup arasında özsermaye karlılığı oranları büyük farklılıklar mevcuttur.

Tablo 4.19. Özsermaye Karlılığı T Testi Sonucu

Group Statistics										
		Sektörler	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean				
Özsermaye Karlılığı	Bankacılık		7	17,9800	1,95374	,73844				
	Sigortacılık		7	6,2343	3,48069	1,31558				

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Özsermaye Karlılığı	Equal variances assumed	2,245	,160	7,786	12	,000	11,74571	1,50866	8,45864	15,03279
	Equal variances not assumed			7,786	9,439	,000	11,74571	1,50866	8,35696	15,13447

Şekil 4.13. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Özsermaye Karlılık Oranları

Şekil 4.13’de de görüldüğü üzere bankacılık sektörü özsermaye karlılık oranı kriz öncesi ve sonrası dönemlerde yüzde 15 değerinin altına düşmemiştir. Sigortacılık sektörü ise özellikle krizin yaşandığı 2008 yılında özsermaye karlılık oranına yüzde 10’un üzerine çıkarmış ancak krizden sonraki dönemde ciddi anlamda düşüş yaşamıştır. 2011 yılında tekrardan yukarı çıkmaya başlamıştır.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin sermaye yeterlilik rasyoları heterojen bir yapı içerisindedir. Aritmetik ortalamalar ile standart sapmalar birbirlerinden uzaklaşmıştır. Gruplar arasında anlamlı fark vardır. Sigortacılık sektörünün ortalaması yüzde 27,03 değerine ulaşırken bankacılık sektörünün ortalaması yüzde 11,34 oranında kalarak anlamlı bir fark oluşturmuştur.

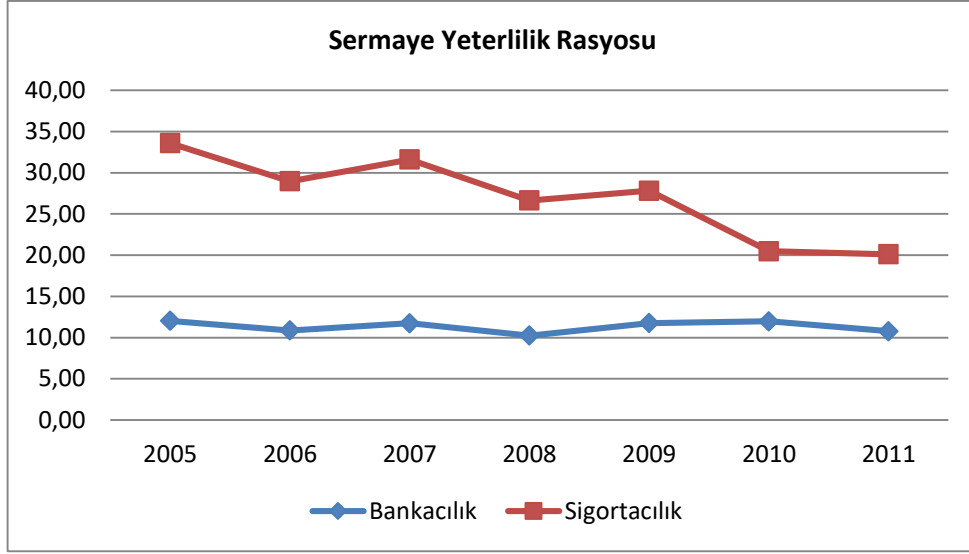
Tablo 4.20. Sermaye Yeterlilik Rasyosu T Testi Sonucu

Group Statistics										
	Sektörler	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean					
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	Bankacılık	7	11,3443	,70285	,26565					
	Sigortacılık	7	27,0329	5,15505	1,94842					

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	Equal variances assumed	9,497	,010	-7,978	12	,000	-15,68857	1,96645	19,97310	11,40404
	Equal variances not assumed			-7,978	6,223	,000	-15,68857	1,96645	20,45881	10,91833

Şekil 4.14’de bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu 2005-2011 yılları arasında homojen bir yapı oluşturmuştur. Kriz öncesi ve sonrası dönemlerde bu oranı yüzde 10 ile 15 arasında tutmayı başarmıştır. Sigortacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu bankacılık sektörüne göre oldukça yüksektir. 2005 yılında yüzde 35 seviyelerine gelirken 2008 kriz yılında yüzde 25 seviyelerini düşmüş ve krizden sonraki dönemde düşüşünü devam ettirerek yüzde 20 seviyelerine kadar geriletmiştir.

Şekil 4.14. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Sermaye Yeterlilik Rasyoları

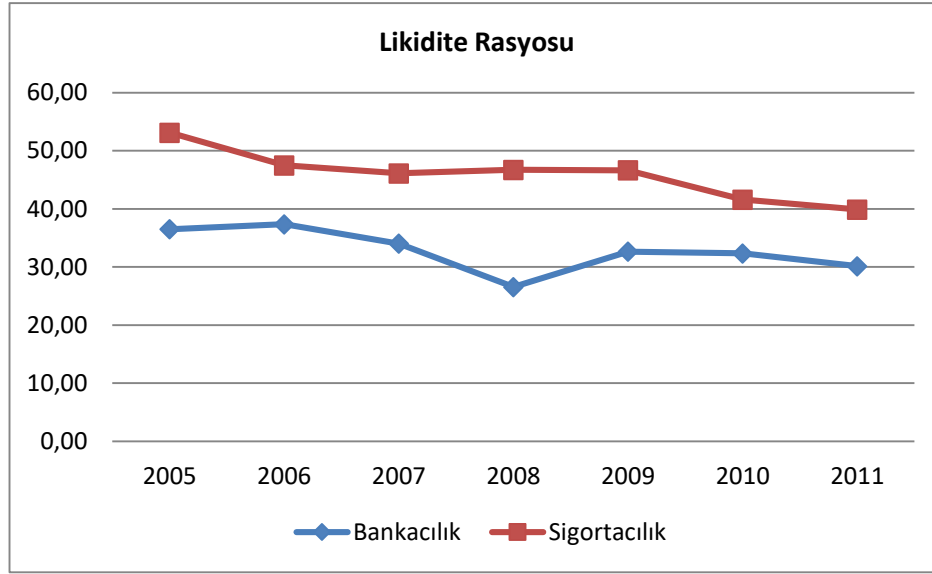
Likidite Rasyosu

Likidite rasyoları bu iki grup için de homojen bir yapıya sahiptir. Ancak bankacılık ve sigortacılık sektörleri arasında likidite rasyolarında anlamlı bir fark olduğu aşağıdaki T Testi sonuç tablosunda görülmektedir. Burada da sigortacılık sektörünün likidite oranları ortalaması yüzde 45,94 ile bankacılık sektörünün ortalamasından oldukça yüksek değer oluşturmuştur. Bankacılık sektörünün likidite rasyoları ortalaması yüzde 32,8 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.21. Likidite Rasyosu T Testi Sonucu

Group Statistics												
		Sektörler	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean						
Likidite Rasyosu		Bankacılık	7	32,7986	3,70637	1,40088						
		Sigortacılık	7	45,9429	4,28976	1,62138						
Independent Samples Test												
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper		
Likidite Rasyosu	Equal variances assumed	,034	,856	-6,134	12	,000	-13,14429	2,14274	-17,81291	-8,47566		
	Equal variances not assumed			-6,134	11,752	,000	-13,14429	2,14274	-17,82384	-8,46473		

Şekil 4.15. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Likidite Rasyoları

Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin likidite rasyoları Şekil 4.15’de grafik halinde verilmiştir. Bankacılık sektörü 2008 Finansal Krizi öncesinde yüzde 37 seviyelerinden yüzde 28 seviyeleri ne kadar gerileme gözlenmiş ve kriz sonrasında tekrar bu oranı yukarı taşıyarak yüzde 30 oranı üzerinde kısmen sabitlenmiştir. Yine sigortacılık sektörünün likidite rasyosu bankacılık sektörüne oranla daha yüksek seviyelerde seyretmiştir. 2005 yılında yüzde 50 üzerinde olan bu oran kriz döneminden sonra düşme eğilimi yaparak 2011 yılında yüzde 40 seviyelerine gerilemiştir.

Hisse Başı Kar Oranı

Son olarak bu iki sektörün hisse başı kar oranlarınının T Testi sonucuna Tablo 4.22’den bakıldığında, bankacılık ve sigortacılık sektörleri hisse başı kar oranları homojen bir yapı oluşturmuştur. Gruplar arasında yine anlamlı bir fark mevcuttur. Bu oranda bankacılık sektörünün ortalaması yüzde 52,12 ile sigortacılık sektörü ortalamasından oldukça yüksek çıkmıştır. Sigortacılık sektörünün ortalaması yüzde 10,71 olarak hesaplanmıştır.

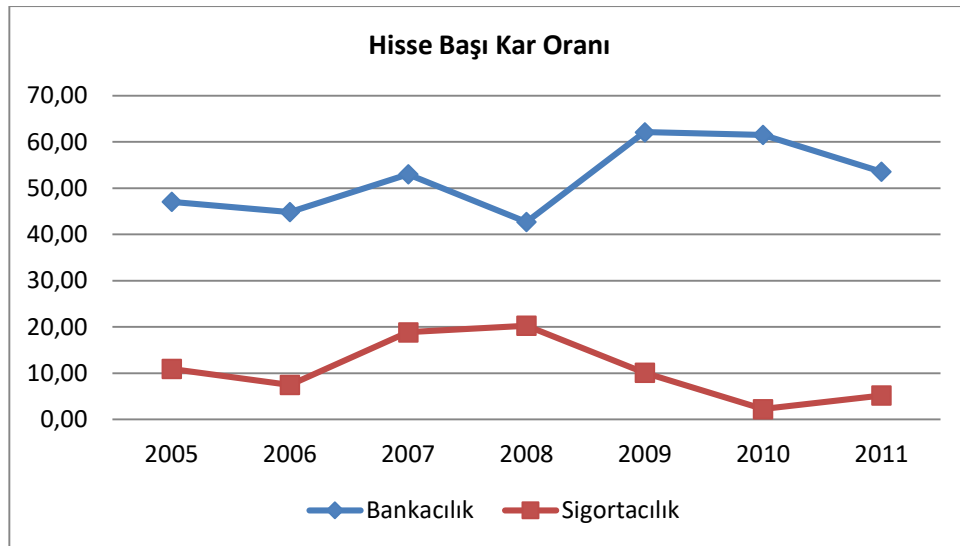
Tablo 4.22. Hisse Başı Kar Oranı T Testi Sonucu

Group Statistics										
	Sektörler	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean					
Hisse Başı Kar Oranı	Bankacılık	7	52,1200	7,73702	2,92432					
	Sigortacılık	7	10,7129	6,72765	2,54281					

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
Hisse Başı Kar Oranı	Equal variances assumed	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
	Equal variances assumed	,290	,600	10,685	12	,000	41,40714	3,87525	32,96371	49,85058
	Equal variances not assumed			10,685	11,773	,000	41,40714	3,87525	32,94561	49,86868

Aşağıda verilen grafikte de görüldüğü üzere, bankacılık sektörü hisse başı kar oranları 2005-2011 yılları arasında homojen olmayıp inişli çıkışlı bir grafik çizmiştir. 2005 yılında yüzde 48 oranından, 2007 yılında yüzde 53 oranla çıkmış fakat 2008 yanında krizin de etkisiyle bu oran yüzde 41-42 seviyelerine düşmüştür. Ancak krizden sonra özellikle 2009 ve 2010 yıllarında ciddi artış yaparak yüzde 61 seviyelerine yükselmiştir.

Şekil 4.16. 2005-2011 Yılları Arası Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri Hisse Başı Kar Oranları

Sigortacılık sektöründe hisse başı kar oranlarının durumu; 2005 yılında yüzde 11 iken, 2007 ve 2008 yılında yüzde 20'lere kadar artış yaparken krizden sonra 2009 yılında yüzde 10 seviyesine düşmüş ve 2010 yılında da bu düşüşü devam ettirerek yüzde 3 seviyelerine kadar gerilemiştir. 2011 yılında az da olsa bir artış yapmıştır.

Uygulamanın Sonuç Değerlendirmesi

Bankacılık ve Sigortacılık sektörlerinin uygulamaya tabi tutulan, iki sektörde de kullanılan ortak rasyolar, istatistiksel veri analizlerinden T Testi analizi uygulanarak sonuç tabloları ve bu oranların 2005-2011 yılları arası değerlerinin çizmiş olduğu grafikler eşliğinde karşılaştırılması yapılarak değerlendirilmiştir. Sadece aktif karlılık rasyosunda bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde anlamlı bir fark çıkmamıştır. Diğer tüm rasyolarda anlamlı farklar çıkmıştır. Fark çıkan özsermaye karlılık oranı ve hisse başı kar oranı ortalamalarında bankacılık sektörü en yüksek ortalamaya sahip olurken, sermaye yeterlilik oranı ve likidite oranı ortalamalarında sigortacılık sektörü en yüksek ortalamaya ulaşmıştır.

Bu rasyoların bankacılık ve sigortacılık sektöründeki değerleri 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası çizmiş oldukları grafiklerde oldukça farklılıklar gözlenmiştir. 2008 Küresel Krizi'nin hem bankacılık hem de sigortacılık sektörleri üzerinde olumsuz etkilerin yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

SONUÇ

Oluşan ve yaşanan tüm ekonomik ve finansal krizler ülke ekonomilerini derinden sarsmakta ve büyük yıkımlar yaşatmaktadır. Hatta daha ileri gidip ekonomiyi çökertmeye kadar etkisini artırabilmektedir. Özellikle Türkiye’de yaşanan 2001 Bankacılık Krizi neredeyse bu deyimleri yerini getirerek, tarihin kara sayfalarında yerini almıştır. Sektör olarak en ciddi yıkımlar finansal anlamda büyük kayıplar ile bankaların iflas etmesi, devredilmesi veya birleştirilmesi gibi durumların yaşandığı bankacılık sektöründe olmuştur. Tabi bununla beraber mağdur olan binlerce insan. Kısacası Türkiye ekonomisi içinde yer alan tüm tüzel ve özel kişiler bu yaşanan krizin olumsuz etkilerinden nasibini almıştır. Krizin oluşturmuş olduğu etkiler sadece ekonomik alanda yaşanmayarak sosyal yaşantıyı da birçok yönden etkilemiştir.

Nitekim 2001 Bankacılık Krizi izlerinin kalıntılarıyla birlikte zamanla etkinliği azaltarak, Türkiye ekonomisi toparlanma ve düzeltmeler sürecine girmiştir. Ekonominin kalkınması için atılan adımlar ve yapılan yatırımlar artmıştır. Bu kriz Türkiye için ağır bir tecrübe olmuştur.

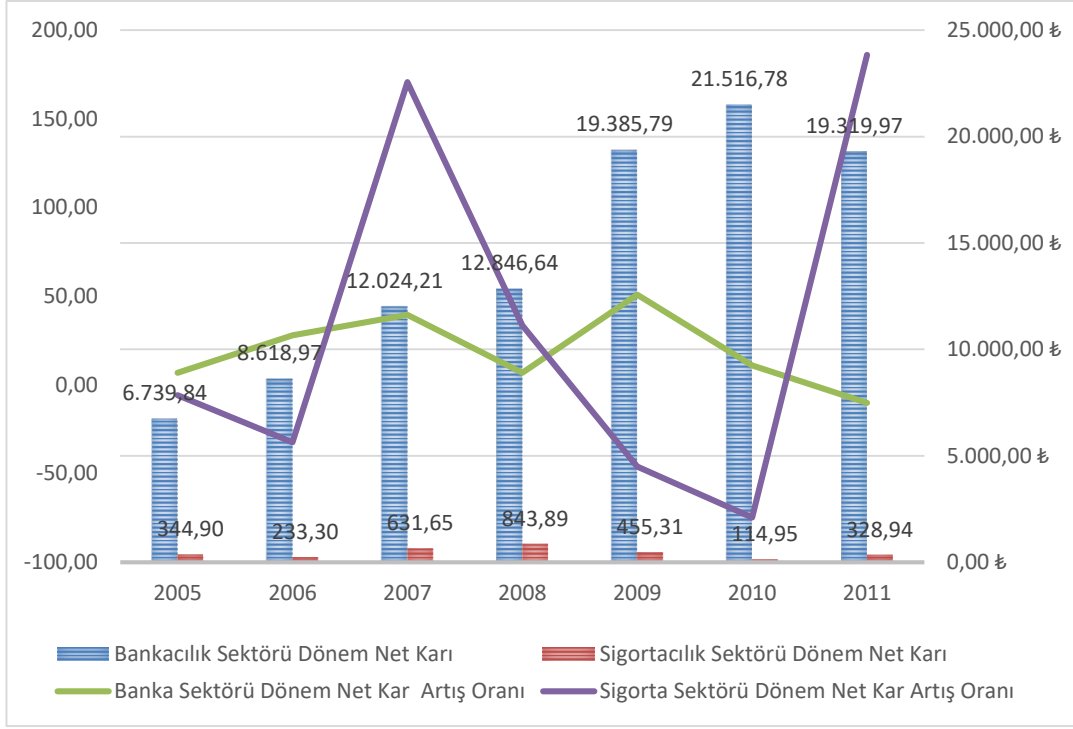
2007 yılına gelindiğinde, Türkiye ekonomisi büyümüş istikrarlı bir hale gelerek güçlenmiştir. Ekonominin tüm alanlarında yeni düzenlemeler yapılmış, tedbirler alınmış ve desteklemeler yapılmıştır. Finansal sektörün ana taşı bankacılık sektörü ve sigortacılık sektörlerinde de aynı durumlar söz konusu olmuştur. Birçok yeniliklerle beraber yapılan düzenlemeler ve tedbirler artmış, her iki sektörün oluşturdukları fonlar ve bunların kullanım alanları büyümüştür.

Yine 2007 yılında ABD’de patlak veren Subprime Mortgage Krizi ile tüm dünya etkilenerek 2008 Küresel Kriz halini almıştır. Başta Amerika’da olmak üzere birçok gelişmiş ve Avrupa ülkelerinde ciddi ekonomik sıkıntılar yaşanmasına sebep olmuştur. Dünya piyasaları karışmış, başta Avrupa olmak üzere tüm borsalarda büyük kayıplar yaşanmıştır. Ve bu süreç Türkiye’yi de etkisi altına almıştır. Fakat bu krizden Türkiye ekonomisi ve finansal sektörün baş elemanı Türk bankacılığı ayrıca Türk sigortacılığı fazla etkilenmemiştir. Bunun nedeni; 2001 Bankacılık Krizi’nin yaşanması sonrasında yapılan alınan tedbirler ve yapısal reformların etkinliği söylemek doğru olacaktır. İncelemelerinde bulunulan Türk bankacılık ve sigortacılık

sektörlerinin finansal tabloları da bunu göstermektedir. Türkiye ekonomisi istikrarlı bir şekilde güçlenerek ve büyüyerek ilerlemesine devam etmiştir.

Türk bankacılık ve sigortacılık sektörleri 2008 Küresel Kriz'den, 2001 Bankacılık Krizi'nde olduğu gibi ciddi sıkıntılar yaşanmamış ve daha hafif atlatılmış bir kriz olmuştur. Bu sektörlerin fon kaynakları artmaya devam ederken, bu fonların ekonomiye büyük katkılar sağlaması ve yatırımların arttırılması sağlanmıştır. İnceleme ve değerlendirmelerin doğrultusunda Türk bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde 2008 Finansal Krizi'n etkisiyle özellikle karlılık oranlarında düşüşler yaşanmıştır. Bunu daha iyi görmek için Şekil 4.17'de her iki sektörün 2005-2011 yılları arası konsolide bilançolarından alınan dönem net karları ve artış oranları verilmiştir.

Şekil 4.17'de görüldüğü gibi Türk bankacılık sektörü 2008 Küresel Kriz'den karlılık anlamında, Türk sigortacılık sektörünün etkilenmesinden daha az etkilenmiştir. Bankacılık sektörü krizden önceki dönemlerde de dönem net karının arttırmaya devam etmiş ve artış oranları negatif yönlü olmamıştır. Sadece 2011 yılında daha önce de değinildiği gibi TL'nin değer kaybetmesinin etkisiyle negatif yönlü bir eğim çizmiştir. Özellikle kriz dönemi ve sonrası bankacılık sektörünün karlılık oran artışları başarılı bir şekilde devam ettiğini söyleyebiliriz. Türk sigortacılık sektörü ise 2008 Finansal Krizi'n yaşandığı dönem ve öncesinde dönem net karını ciddi anlamda artırırken, kriz döneminin sonunda büyük oranda negatif yönlü artışlar yaşanmıştır. 2009 ve 2010 yıllarında sigortacılık sektörünün değerlendirilmesinde de değinildiği gibi yapılan açıklamalarda iştiraklerin elden çıkarılması hem maddi duran varlıkların artışına hem de karlılığın düşmesine sebep olmuştur.

(Not: TL birimi 1 Milyon' dur)

Şekil 4.17. Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri 2005-2011 Yılları Arası Dönem Net Karları ve Artış Oranları

2005 yılından 2011 yılına kadar, 2008 Finansal Kriz öncesi ve sonrası ayrımı ile Türk Bankacılık ve Sigortacılık Sektörleri'nin konsolide bilançoların, aktif ve pasif kalemlerini ayrı ayrı ele alınarak analiz ve yorumlarda bulunulmuştur. Bununla birlikte 2005-2011 yılları arası bazı finansal rasyoların hesaplanmasıyla değerlendirmelere katkı sağlanmıştır. Ayrıca her iki sektörde de kullanılan karlılık, likidite ve sermaye yeterlilik gibi bazı finansal oranlar ile bankacılık ve sigortacılık sektörleri T Testi analizi yöntemi de dâhil edilerek karşılaştırma yapılmıştır.

Sonuç olarak Türk bankacılık sektörünün oluşturmuş olduğu stratejiler ve doğru hedeflere yönelmesiyle 2008 Finansal Krizi'ni en az etki ve zararla atlattığı başarılmıştır. Türk sigortacılık sektörü nispeten biraz daha fazla, özellikle karlılık anlamında, bu krizden etkilenmiştir. Ancak her iki sektörde yaşanan bu krizin olumsuzluklarından kısa sürede kurtulmayı başararak, gelişmeye devam etmekte, özellikle sigorta sektörü son yıllarda hayat grubu branşı bazında ciddi ilerleme kaydetmektedir. Bankacılık ve sigortacılık sektörleri Türkiye ekonomisine büyük katkılar sağlamayı sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

- AFŞAR, Aslı (2007). “Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 36.
- AFŞAR, Muharrem (2006). *Finansal Sistem ve İşleyişi*. Eskişehir.
- AFŞAR, Muharrem (2011). “Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. Sayı 2.
- AKDOĞAN, Nalan ve TEKER, Nejat (2005). *Finansal Tablolar Ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- AKDOĞAN, Nalan ve TENKER, Nejat (1992). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın.
- AKDOĞAN, Nalan ve TENKER, Nejat (2006). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- AKGÜÇ, Öztin (1982). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Formül Matbaası.
- AKGÜÇ, Öztin (1995). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Avcıol Basın Yayın.
- AKYILDIZ, Murat (2009). “T Testi'nin SPSS ile Uygulanması ve Yorumlanması”. Erişim Tarihi: 05 Ağustos 2017 <http://www.istatistik.gen.tr/?p=54#comment-1231>
- AKYÜZ, Yılmaz ve BORATAV, Korkut (2002). “Türkiye’de Finansal Krizin Oluşumu”. *İktisat İşletme ve Finansal Dergisi*. Sayı 197:16-17.
- ALKAN, Selma (2000). “Sigorta Sektörü”. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. Sektör Araştırmaları Serisi.
- ALP, Ali ve YILMAZ, M. Ufuk (2004). *Gayrimenkul Finansmanı ve Değerlemesi*. İstanbul: İMKB Yayınları.
- ALPER, Yusuf (2000). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*. Bursa: Alfa Kitabevi.
- AMİN, Samir (2003). *Modern Kapitalist Dünya – Sistemi Kavramına Eski Dünya – Sistemleri Kavramı*. (Çev: Esin Soğancılar). Ankara: İmge Kitabevi.

- AMİN, Samir (2004). *Kapitalizmin Yeni Aşaması (ya da bunak kapitalizmi gençleştirme çabası)*.
- ARICAN, Erişah, TANINMIŞ, Başak ve IŞIL, Gökhan (2009). “Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Analizi (2001-2008)”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*.
- ARICI, Kadir (1999). *Sosyal Güvenlik*. Ankara: TES-İŞ Eğitim Yayınları.
- ATEŞ, Koray (2004). “Finansal Krizlerden Bankacılık Krizlerine Bir Değerlendirme”. *Piyasa Dergisi*. Sayı 11:195-215.
- AYDIN, Çiğdem (2016). “Paranın İcadi ve Tarihsel Gelişimi”. Son Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2017. <https://www.bilgiustam.com/paranin-icadi-tarihsel-gelisimi/>
- AYDIN, Nurhan (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Eskişehir: Açık Öğretim Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- BAHAR, Ozan ve ERDOĞAN, Ebru (2011). “1994 ve 2000 Krizleri Sonrasında Türkiye’de Uygulanan Finansal Regülasyon Politikaları”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 27.
- BAKKAL, Muharrem ve TOMBULOĞLU, Feridun (2011). *2008 Global Ekonomik Kriz Öncesi ve Sonrası Türk Bankacılık Sisteminde Fon Yönetimi*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- BALABAN, Özlem ve YILDIRIM OKUTAN, Elvan (2009). “Banka ve Finans Kurumlarının Ekonomik Krizden Etkilenme Düzeyleri ve Kriz Döneminde Uyguladıkları Yönetimsel ve Örgütsel Politikalara İlişkin Yönetici Algıları”. *Central Bank Review*.
- BALMUMCU, Özgür (2006). *Küreselleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Kamu Borç Stoku İlişkisi: Türkiye Örneği*.
- BANKALARIMIZ, (2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011). İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği
- BARAN, T. Fikret (1982). *Sigorta ve Reasüransa Bir Yaklaşım*. Ankara: Milli Rea. T.A.Ş. Yayıncılık.

- BAŞPINAR, Ahmet (2005). “Finansal Analiz Tekniklerinin Sigorta Şirketi Mali Tablolarına Uygulanması”. *Maliye Dergisi*. Sayı 149:5-21.
- BBC News. <http://news.bbc.co.uk>
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. <https://www.bddk.org.tr>
- BERK, Niyazi (2001). *Sigortacılıkta Fon Yönetimi*. İstanbul: Tasarım Matbaacılık.
- BİST, Borsa İstanbul. <https://www.borsaistanbul.com>
- BORATAV, Korkut (2001). “2000-2001 Krizinde Sermaye Hareketleri”. *Mülkiye Dergisi*. Sayı 230:213-215.
- BOZER, Ali (1986). *Sigorta Hukuku*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- ÇELEBİ, Esat (2001). “Türkiye’de Devalüasyon Uygulamaları (1923-2000)”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. Sayı 4:72-77.
- ÇELİKOĞLU, İlyas (1994). “*Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Finansman Yöntemleri ve Türkiye Uygulaması*”. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- ÇOŞKUN, Metin (2014). “*Sigortacılığın Tarihi*”. Erişim Tarihi: 14 Mart 2017. <https://www.slideshare.net/efinans/3sigortaciln-tarihi-32574907>
- ÇUBUK, Ali (1986). *Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- DEMİR, Mehmet ve ALPAN, Nesrin (2012). *Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri*. Sivas: Basılmamış Ders Notları.
- DEMİRCAN, Esra Siverekli ve ENER, Meliha (2003). “IMF’nin Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye’de Uygulanan İstikrar Programları Üzerine Etkileri”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. Sayı 1-2:83-102.
- DİLİK, Said (1992). *Sosyal Güvenlik*. Ankara.
- DUMAN, G. Şebnem (1990). *Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar*. İstanbul: Bilaraş.
- DUYGULU, Ercan (2006). “Sigorta İşletmeleri ve Sigorta İşletmelerinin Mali Durumlarına Genel Bir Bakış”. *Sigorta Araştırmaları Dergisi*. Sayı 2:90-150.

- EKODİYALOG, (2017). “Banka Bilançosunun Özellikleri”. Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2017.
http://www.ekodialog.com/finansal_eko/fin_eko_konulari6.html
- EKZEN, Nazif (2012). “Devalüasyonların Tunç Yasası”. Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2016. <https://www.aydinlik.com.tr/arsiv/nazf-ekzen-devalueasyonlarn-tunc-yasas>
- ERGENEKON, Çağatay (1995). “Sigorta Sektörü”. İstanbul: İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No.5
- ERGİN A. ve Aypek, N., (1997), “Ticari Bankalarda Etkinlik ve Verimlilik”, 3. Verimlilik Kongresi Bildiri Kitabı
- ERTEKİN, Meriç ve BAŞTÜRK, Feride (2005). “Türkiye’de 1990 Sonrasında Yaşanan Ekonomik Krizlerin Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Fonksiyonu Üzerine Etkileri”. *Mevzuat Dergisi*. Sayı 85:1-11.
- FIRAT, Emine (2013). “Türkiye’deki 2001 Krizi Sonrası Bankacılık Sektöründeki Yapısal Değişim: 2001 Öncesi ve 2001 Sonrası Bir Karşılaştırma”. *International Conference On Eurasian Economies*.
- GENÇ, Ömür (2002). “Sigortacılık Sektörü ve Türkiye’de Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi”. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
- GEP - Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü. <http://www.gep.gov.tr>
- GÖKÇE, Deniz (1994). “Kriz Gerekli miydi?”. *TÜSİAD Görüş Dergisi*. Sayı 14.
- GÜNDÜZ, A. Yılmaz (2003). “Türkiye’de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Önerileri”. *İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Sayı 17.
- GÜVEL, Enver Alper ve GÜVEL Afitap (2012). *Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İŞİK Sayım, DUMAN Koray ve KORKMAZ Adil (2004). “Türkiye Ekonomisinde Finansal Krizler: Bir Faktör Analizi Uygulaması”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. Sayı 1.
- İŞERİ, Müge (2004). *Son Finansal Krizler Ertesinde Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- İZVEREN, Adil (1968). *Sosyal Politika ve Sosyal Sigortalar*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- KAMİLÇELEBİ, Hatime (2012). “Türkiye’de Sigorta Sektörünün Swot Analizi ve Bir Araştırma”. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. Sayı 4:45-54.
- KARA, Yunus (2006). “Mortgage ve Kira Toplumu”. *Spk’da Geçen Ay Dergisi*.
- KARAPINAR, Aydın ve ZAFİF, Figen Ayıkoğlu (2012). *Finansal Analiz*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- KAYA, Dilek Göze ve DURGUN, Ayşe (2009). “1923-1938 Dönemi Atatürk’ün Maliye Politikaları: Bütçe ve Vergi Uygulamaları”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 19.
- KAYA, Feridun (Ed.) (2011). *Sigortacılık*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- KAYKUSUZ, Murat (2012). *Yöneticiler İçin Finansal Yönetim ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- KAYKUSUZ, Murat (2014). *Geçmişten Günümüze Finansal Krizler (1619-2014)*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- KAZGAN, Gülten (2005). *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001) Ekonomik Politik Açısından Bir İrdeleme*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- KAZGAN, Gülten (2012). *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2009)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KINDLEBERGER, Charles. P. ve ALIBER, Robert Z. (2005). “Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises”. Hoboken, N.J.: Wiley.
- KİBRİTCİ, Okşan Artar (2012). “Küresel Finansal Krizin Türkiye’de Bankacılık Sektörü Mali Yapısına Etkileri”. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Sayı 2.
- KOÇ, Yüksel (1973). *İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri*. İstanbul: İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları.
- KRUGMAN, Paul (2010). *Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü ve Küresel Kriz*. (Çev: Neşenur Domaniç). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- KÜÇÜK, Yalçın (2003). *Tekeliyet 1*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- MEB (2011). “*Banka Kuruluş İşlemleri*”. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MİLLİYET Gazetesi (2014). “*Fed tahvil alımını 10 milyar dolar azalttı*” Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2017. <http://www.milliyet.com.tr/fed-tahvil-alimini-10-milyar-dolar/ekonomi/detay/1875583/default.htm>
- ORHANER, Emine (2013). *Sigortacılık*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ÖCAL T., Çolak, Ö., F., Togay, S., Eser, K. (1997). *Para, Banka Teori ve Politika*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- ÖZBOLAT, Murat (2011). *Temel Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ÖZÇELİK, Özer ve TUNCER, Güner (2007). “Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 1.
- ÖZDAMAR, Kazım (2011). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- ÖZER, Rıdvan (2001). “2000-2001 Türkiye Ekonomik Krizi Analizi” Erişim Tarihi: 14 Haziran 2017. <https://www.paranomist.com/2000-2001-turkiye-ekonomik-krizi-analizi.html>
- PION-BERLIN, David ve TRINKULAS, H. (2005). “Democratization, Social Crisis and The Impact of Military Domestic Rules in Latin America”. *Political and Military Sociology*.
- ROUBINI, Nouriel ve MIHM, Stephen (2012). *Kriz Ekonomisi: Dünya Ekonomisinin Çöküşü ve Geleceği*. (Çev: Işıl Tezcan). İstanbul: Pegasus Yayıncılık.
- SAĞLAM, Necdet (1996). *Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği'ne Uyum*. Eskişehir: Etam A.Ş.
- SAVCI, Mustafa (2006). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- SBM, Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi. <https://www.sbm.org.tr>
- SEYİDOĞLU, Halil (1999). *Ekonomik Terimler*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

- SEYİDOĞLU, Halil ve YILDIZ, Rıfat (2006). *Ekonomik Kriz Öncesi Erken Uyarı Sistemleri*. İstanbul: Arıkan Kitabevi.
- SİGORTACILIK ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor (2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011). Ankara: T.C. Hazine Müsteşarlığı
- SOMÇAĞ, Selim (2007). *Türkiye'nin Ekonomik Krizi*. İstanbul: 2006 Yayınevi.
- STUBBS, Richard (2005). *Rethinking Asia's Economic Miracle*. New York.
- ŞATIROĞLU, Hürrem (2001). "Faiz Tarihi Rekora Uçtu: Yüzde 7500". *Hürriyet Gazetesi*. Erişim Tarihi: 09 Aralık 2017. <http://www.hurriyet.com.tr/faizde-tarihi-rekora-uctu-yuzde-7500-39228074>
- ŞENEL, Said Alpagut (2007). "*Sigorta Sektörü, Fon Yaratma Kapasitesi ve Sermaye Piyasasına Etkisi: Türkiye'deki Durum*". Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Sivas.
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı. <https://www.hazine.gov.tr>
- T.C. Merkez Bankası. Erişim Tarihi: 5 Kasım 2016
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/bottom+menu/banka-hakkinda>
- TAKAN, M (2001). *Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yönetim*. İstanbul: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- TALAS, Cahit (1979). *Sosyal Ekonomi*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- TBB, Türkiye Bankalar Birliği. <https://www.tbb.org.tr>
- TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. <https://www.tcmb.gov.tr>
- TMSF, Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu. <https://www.tmsf.org.tr>
- TÖRÜNER, Yaman (2012). "Bankaların Sıhhati". Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2017
<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/yaman-toruner/bankalarin-sihhati-1604871/>
- TSB, Türkiye Sigorta Birliği. <https://www.tsb.org.tr>
- TSB. "*Türkiye'de Sigortacılık*". Erişim Tarihi: 14 Mart 2017.
<https://www.tsb.org.tr/turkiyede-sigortacilik.aspx?pageID=439>

- TUNA, Serkan (2007). “Cumhuriyet Ekonomisinin İlk Devalüasyonu: 7 Eylül 1946”. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*. Sayı 13.
- TUNAY, Necla ve TUNAY, K. Batu (2013). “Finansal Krizler ve Sigortacılık: Deneysel Bulguların Işığında Türk Sigorta Sektörüne Dair Değerlendirmeler”. İstanbul: *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*. Sayı 2:81-104.
- TUNCAY, A. Can (1996). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş.
- TUNÇOMAĞ, Kenan (1997). “Sosyal Sigortalar Kavramı ve Özellikleri”. İstanbul: *Reasürer Dergisi*.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. <https://www.tuik.gov.tr>
- UYGUR, Ercan (2001). “Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri”. Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu.
- ÜNAL, Targan (1995). “*Gelişen Borsalarda Kurumsal Yatırımcılar Türkiye Örneği Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”. İstanbul: İMKB Araştırma Yayınları No.7
- Wikipedia. Erişim Tarihi: 30 Ekim 2016
https://tr.wikipedia.org/wiki/Banka#T.C3.BCrkiye.27de_Bankac.C4.B11.C4.B1k [https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Fon_\(ekonomi\)](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Fon_(ekonomi))
- YASLIDAĞ, Beyhan (2012). *Finansal Yönetim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YASLIDAĞ, Beyhan (2013). *Sigortacılık, Sigorta Aracıları ve Sigorta İşlemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- YELDAN, Erinç (2009). “Kapitalizmin Yeniden Finansallaşması ve 2007-2008 Krizi: Türkiye Krizin Neresinde?”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. Sayı 20.
- YILDIRIM, Mesut (2008). *Banka Muhasebesi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hüseyin AKBULUT
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 14.04.1984 - SİVAS
e-posta : akbulut.h@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Anadolu Üniversitesi	2009
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2005	Çözüm Bilgisayar (SİSOFT)	Ar-Ge Uzmanı
2005-2006	AGS Enerji ve İletişim Sis.	Proje Müdür Asistanı - QA/QC Uzmanı
2011- Devam	SANOVEL İlaç San. Tic. A. Ş.	İlaç Mümessili

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce KPDS ( ) ÜDS ( ) TOEFL ( ) EILTS ( )